

RAPORT O MIASTACH WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO

OPRACOWANIE

Instytut Rozwoju Terytorialnego

ul. Świdnicka 12/16

50-068 Wrocław

GENERALNY PROJEKTANT

Agnieszka Wałęga

ZESPÓŁ AUTORSKI

Renata Cieślak

Małgorzata Mongiałło

Marta Oleszczuk

Magdalena Pietrukiewicz

Joanna Samulewicz

Maciej Samulewicz

SPIS TREŚCI

Wstęp: cel, zakres i metody analiz

- I. Charakterystyka miejskiej sieci osadniczej Dolnego Śląska
 - I.1. Struktura administracyjna i wielkość miast
 - I.2. Stopień urbanizacji w powiatach
 - I.3. Sieć osadnicza województwa na tle Polski
 - I.4. Sieć osadnicza województwa na tle sąsiednich regionów
 - I.5. Pozycja miast Dolnego Śląska na mapie Europy wg badań ESPON
 - I.6. Wiek miast wg daty nadania praw miejskich
 - I.7. Przynależność administracyjna miast na tle podziałów administracyjnych Polski
 - I.7.1. Podział administracyjny w latach 1945-1949
 - I.7.2. Podział administracyjny w latach 1950-1974
 - I.7.3. Podział administracyjny w latach 1974-1998
 - I.7.4. Podział administracyjny od 1999 r.
 - I.8. Podsumowanie
- II. Wybrane aspekty lokalizacji miast
 - II.1. Typologia miast według transportowej dostępności czasowej do głównych ośrodków w województwie
 - II.1.1. Dostępność drogowa do miasta wojewódzkiego Wrocławia
 - II.1.1.1. Dostępność drogowa do trzech głównych miast województwa dolnośląskiego (Wałbrzycha, Legnicy i Jeleniej Góry)
 - II.1.1.2. Czasowa dostępność kolejowa na podstawie sieci kolejowej
 - II.1.1.2.1. Dostępność kolejowa do miasta wojewódzkiego
 - II.1.1.2.1.1. Dostępność do Wałbrzycha
 - II.1.1.2.1.2. Dostępność do Legnicy
 - II.1.1.2.1.3. Dostępność do Jeleniej Góry
 - II.1.1.2.1.4. Podsumowanie

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

III.1. Kapitał demograficzny

III.1.1. Typologia miast na podstawie etapu i studium rozwoju struktury demograficznej ludności wg biologicznych grup wieku w 2009 r. i trendów w latach 1999-2009

III.1.1.1. Analiza struktury demograficznej miast

III.1.1.2. Wskaźnik starzenia podwójnego w miastach

III.1.1.3. Podsumowanie

III.1.2. Typologia miast na podstawie fazy rozwoju struktury demograficznej wg ekonomicznych grup wieku w 2009 r. i trendów w latach 1999-2009

III.1.2.1. Koncepcja typologii miast wg ekonomicznych grup wieku

III.1.2.2. Analiza poszczególnych wskaźników

III.1.2.3. Charakterystyka typów miast

III.1.2.4. Podsumowanie

III.1.3. Typologia miast na podstawie migracji ludności w latach 1999-2009 według metody typografów Długowa

III.1.3.1. Metoda typografów Długosza

III.1.3.2. Analiza współczynników charakteryzujących ruchy migracyjne

III.1.3.3. Podsumowanie

III.1.4. Typologia miast na podstawie ruchu ludności w 2009 r. i trendów w latach 1999-2009 wg metody Webba

III.1.4.1. Typologia miast

III.1.4.2. Typy miast dolnośląskich na podstawie ruchu ludności w 1999 i 2009 r.

III.1.4.3. Typy trendów rozwoju demograficznego miast dolnośląskich w latach 1999-2009

III.1.4.4. Podsumowanie

III.1.5. Wnioski

III.2. Lokalne rynki pracy

III.2.1. Wielkość lokalnych rynków pracy

III.2.2. Stopa zatrudnienia

III.2.3. Struktura lokalnych rynków pracy według sektora własności

III.2.4. Bezrobocie

III.2.5. Podsumowanie

III.3 Kapitał społeczny – aktywność społeczna i obywatelska, aktywność samorządów lokalnych.

III.3.1. Aktywność społeczna i obywatelska

III.3.2. Aktywność samorządów lokalnych

IV. Kapitał ekonomiczny.

IV.1. Funkcje miast na podstawie wielkości i struktury bazy ekonomicznej

IV.1.1. Wielkość bazy ekonomicznej

A) Pomiar bazy ekonomicznej metodą P.S. Florence'a

B) Pomiar bazy ekonomicznej metodą H. Hoyta

IV.1.2. Zmiana wielkości bazy ekonomicznej na tle zmian liczby pracujących w latach 1999-2009

IV.1.3. Struktura oraz typ funkcjonalny bazy ekonomicznej w ujęciu sektorowym

IV.2. Poziom rozwoju gospodarczego miast

IV.2.1. Analiza wybranych wskaźników charakteryzujących poziom rozwoju gospodarczego

IV.2.2. Klaryfikacja miast na podstawie kapitału ekonomicznego

IV.2.2.1. Obliczenie syntetycznych wskaźników poziomu rozwoju gospodarczego miast w 1999 r. i 2010 r.

IV.2.2.2. Zmiana poziomu rozwoju gospodarczego miast w latach 1999-2010

IV.2.2.3. Zestawienie poziomu rozwoju gospodarczego z jego zmianą w latach 1999-2010

IV.3. Podsumowanie

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

V.1. Infrastruktura mieszkaniowa

V.2. Dostępność podstawowych usług w zakresie ochrony zdrowia

V.3. Edukacja

V.4. Oferta kulturalna i rekreacyjno-sportowa

V.4.1. Oferta kulturalna

V.4.2. Oferta rekreacyjno-sportowa

V.5. Poziom bezpieczeństwa i zagrożenie ubóstwem

V.5.1. Bezpieczeństwo publiczne

V.5.2. Zagrożenie ubóstwem

V.6. Typologia miast na podstawie warunków i jakości życia mieszkańców (wskaźnik syntetyczny)

VI. Podsumowanie

Wstęp: cel, zakres i metody analiz

Raport o miastach województwa dolnośląskiego (Raport) został sporządzony na potrzeby samorządu województwa jako materiał pomocniczy dla sformułowania polityki wobec miast.

Miasta to główne ośrodki osadnicze, stanowiące centra administracyjne, gospodarcze, naukowe i kulturalne danego regionu, w obrębie których skupia się znaczna większość ludności (w przypadku województwa dolnośląskiego mieszkańcy miast stanowią ponad 70% ogółu mieszkańców). Potencjał miasta wpływa na rozwój społeczno-gospodarczy nie tylko jego samego ale również otaczających go terenów wiejskich. Ranga największych miast decyduje najczęściej o pozycji całego regionu. Większość państw Unii Europejskiej posiada wypracowaną politykę miejską, będącą polityką państwa wobec miast. Również w Polsce podejmowane są próby określenia takiej polityki. Rozwój miast został uwzględniony w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: regiony, miasta, obszary wiejskie, przyjętej przez Radę Ministrów w dniu 13 lipca 2010r. Jako jedno ze strategicznych wyzwań polityki regionalnej wymienione zostało lepsze wykorzystanie potencjałów najważniejszych obszarów miejskich do kreowania wzrostu i zatrudnienia oraz stymulowania rozwoju pozostałych obszarów.

Wobec powyższych uwarunkowań, można przewidywać, że przyszła polityka samorządu województwa będzie skierowana, między innymi, do miast. Wypracowanie polityki wobec miast oraz określenie jej priorytetów wymaga z kolei szczegółowej wiedzy na temat roli i znaczenia poszczególnych miast w rozwoju Dolnego Śląska oraz ich obecnej i zakładanej pozycji.

Głównym celem niniejszego raportu jest określenie zróżnicowania (typologii) dolnośląskich miast pod kątem potencjału i barier rozwoju. Ta wiedza będzie przydatna przy opracowywaniu przez samorząd województwa strategii, polityki i programów.

Raport opracowany został w skali regionalnej i wykonane w nim analizy miały na celu porównanie miast dolnośląskich oraz ich zróżnicowanie pod kątem posiadanego kapitału rozwojowego. W dużej mierze o zakresie analiz decydowała dostępność danych. Ponieważ badanie dotyczy całej sieci miast, to dane dla poszczególnych miast musiały być porównywalne.

Raport oparty jest w większości na analizach metodą wskaźnikową i obejmuje pięć rozdziałów opisujących miasta w różnych kategoriach, uznanych za najistotniejsze determinanty rozwoju.

Pierwszy rozdział jest rodzajem wprowadzenia, w którym przedstawiono ogólną charakterystykę miejskiej sieci osadniczej z uwzględnieniem zagadnień kształtowania się obecnej sieci miast, cech sieci miejskiej na tle Polski i regionów sąsiadujących z województwem oraz zróżnicowania miast pod względem liczby mieszkańców i funkcji administracyjnej. Podane informacje pozwalają na pokazanie specyficznych cech miejskiej sieci osadniczej na Dolnym Śląsku a także na określenie różnych typów występujących tu miast pod względem wielkości i funkcji administracyjnej.

Drugi rozdział dotyczy czasowej dostępności transportowej, która stanowi jeden z ważnych aspektów lokalizacji miast i jeden z istotnych czynników rozwoju. Na podstawie badania czasowej dostępności drogowej i kolejowej określone zostały różne typy miast.

Rozdział trzeci dotyczy kapitału związanego z czynnikiem ludzkim. Dokonany tu został podział na różne typy miast pod względem kapitału demograficznego, migracji, przyrostu rzeczywistego, rynku pracy i kapitału społecznego. Analizy zostały oparte na ogólnodostępnych danych statystycznych.

W rozdziale czwartym, w celu określenia kapitału ekonomicznego, wykorzystana została teoria bazy ekonomicznej, stosowana powszechnie w badaniach porównawczych funkcji miast. Określone zostały typy funkcjonalne miast na podstawie zatrudnienia a także zróżnicowania funkcji i jej zmienności w czasie. Na podstawie wybranych wskaźników określony został również poziom rozwoju gospodarczego i dynamika jego zmian.

Rozdział piąty poświęcono badaniu warunków i jakości życia mieszkańców z uwzględnieniem następujących aspektów: infrastruktury mieszkaniowej, dostępności do podstawowych usług publicznych, jakości kształcenia na poziomie gimnazjalnym oraz bezpieczeństwa publicznego i zagrożenia ubóstwem. Następnie, na podstawie wskaźnika syntetycznego, określone zostały typy miast ze względu na warunki i jakość życia.

Rozdział szósty dotyczy podsumowania potencjału rozwojowego miast dolnośląskich. Efektem przeprowadzonej oceny jest typologia miast pod kątem potencjałów i barier rozwojowych.

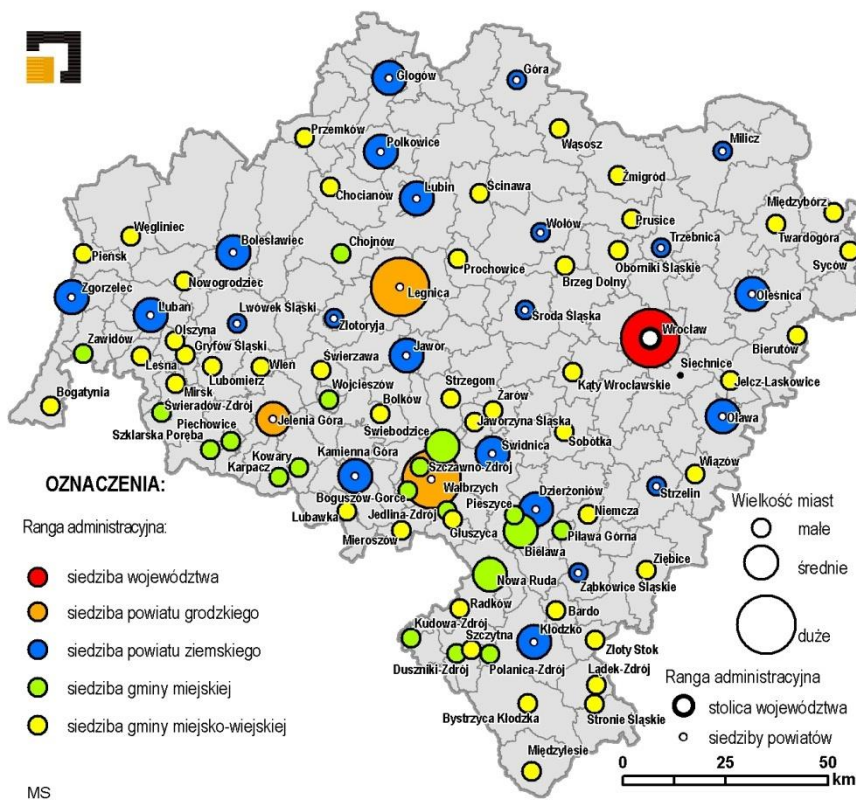
I. Charakterystyka miejskiej sieci osadniczej Dolnego Śląska

I. Charakterystyka miejskiej sieci osadniczej Dolnego Śląska

I.1. Struktura administracyjna i wielkość miast

Miejska sieć osadnicza województwa dolnośląskiego obejmuje 91 miast, w tym cztery na prawach powiatu (Wrocław, Legnica, Jelenia Góra oraz Wałbrzych). Na podstawie opracowania GUS¹ zastosowano podział miast na grupy i klasy wielkości. Do dużych ośrodków, o liczbie mieszkańców powyżej 100 tys., należą Wrocław, Legnica i Wałbrzych. Miasta średnie, o liczbie mieszkańców od 20 do 100 tys., stanowią grupę 17 ośrodków. Do małych miast o liczbie mieszkańców nie przekraczającej 20 tys. należy aż 71 ośrodków.

Rys. I.1.1. 1. Struktura administracyjna miast, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tab. I.1.1.1. Podział dolnośląskich miast według rangi administracyjnej i kategorii wielkości, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Ranga administracyjna	Ilość miast	Nazwa
Siedziba województwa	1	Wrocław
Miasto na prawach powiatu	3	Jelenia Góra, Legnica, Wałbrzych
Siedziba powiatu ziemskiego	21	Bolesławiec, Dzierżoniów, Głogów, Góra, Jawor, Kamienna Góra, Lubań, Lubin, Polkowice, Kłodzko, Milicz, Oleśnica, Oława, Strzelin, Środa Śląska, Świdnica,

¹ Miasta w liczbach 2009, GUS Urząd Statystyczny w Poznaniu, Warszawa 2011, str. 31

I. Charakterystyka miejskiej sieci osadniczej Dolnego Śląska

Ranga administracyjna	Ilość miast	Nazwa
		Trzebnica, Wołów, Ząbkowice Śląskie, Zgorzelec, Złotoryja
Siedziba gminy miejskiej	19	Bielawa , Boguszów-Gorce, Chojnów, Duszniki-Zdrój, Jedlina-Zdrój, Karpacz, Kowary, Kudowa-Zdrój, Nowa Ruda, Piechowice, Pieszyce, Piława Górna, Polanica-Zdrój, Szczawno-Zdrój, Szklarska Poręba, Świebodzice, Świeradów-Zdrój, Wojcieszów, Zawidów,
Siedziba gminy miejsko-wiejskiej	47	Bardo, Bierutów, Bogatynia, Bolków, Brzeg Dolny, Bystrzyca Kłodzka, Chocianów, Głuszyca, Gryfów Śląski, Jaworzyna Śląska, Jelcz-Laskowice, Kąty Wrocławskie, Lądek-Zdrój, Leśna, Lubawka, Lubomierz, Lwówek Śląski, Mieroszów, Międzybórz, Międzylesie, Mirsk, Niemcza, Nowogrodziec, Oborniki Śląskie, Olszyna, Pieńsk, Prochowice, Prusice, Przemków, Radków, Siechnice, Sobótka, Stronie Śląskie, Strzegom, Syców, Szczytna, Ścinawa, Świerzawa, Twardogóra, Wąsosz, Węgliń, Wiązów, Wleń, Ziębice, Złoty Stok, Żarów, Żmigród
<i>Objaśnienia:</i>		Wrocław – miasta duże (ponad 100 tys.) Jelenia Góra – miasta średnie (20 tys.-100 tys.) Siechnice – miasta małe (do 20 tys.)

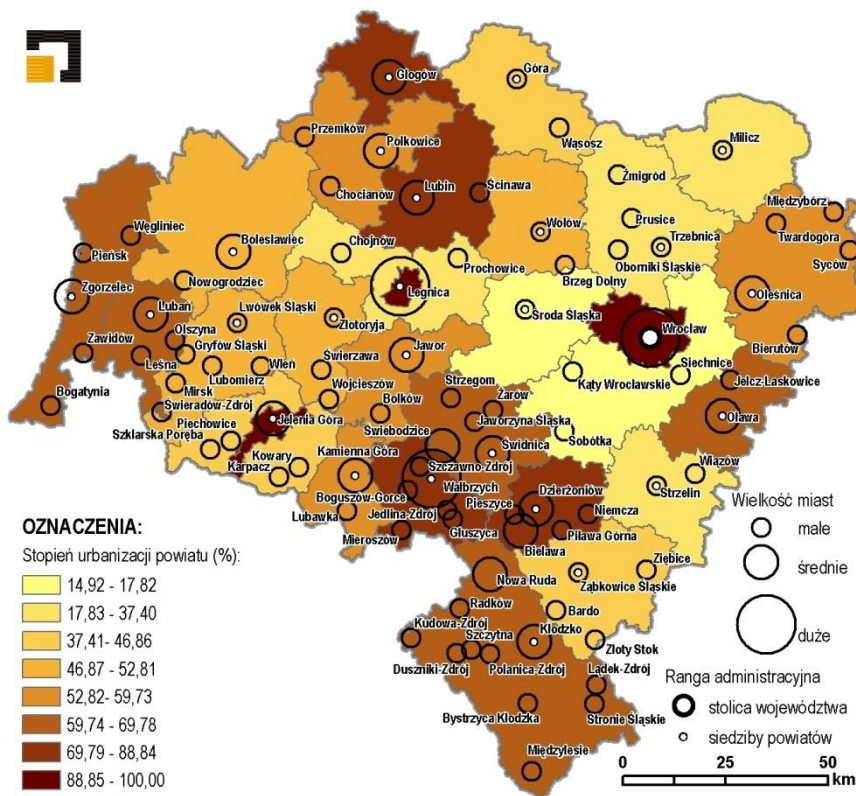
I.2. Stopień urbanizacji w powiatach

W województwie dolnośląskim znajduje się 91 miast, które są rozmieszczone w 29 powiatach, w tym czterech grodzkich (Jelenia Góra, Legnica, Wałbrzych i Wrocław). Powiatem ziemskim o największej ilości miast jest powiat kłodzki, w którym znajduje się 11 miast. Drugie miejsce zajmuje powiat wałbrzyski z sześcioma miastami. Najmniej miast, po jednym, znajduje się w powiatach: głogowskim, średzkim oraz milickim. Największe zagęszczenie miast występuje na południu województwa a najmniejsze w jego północno-zachodniej części.

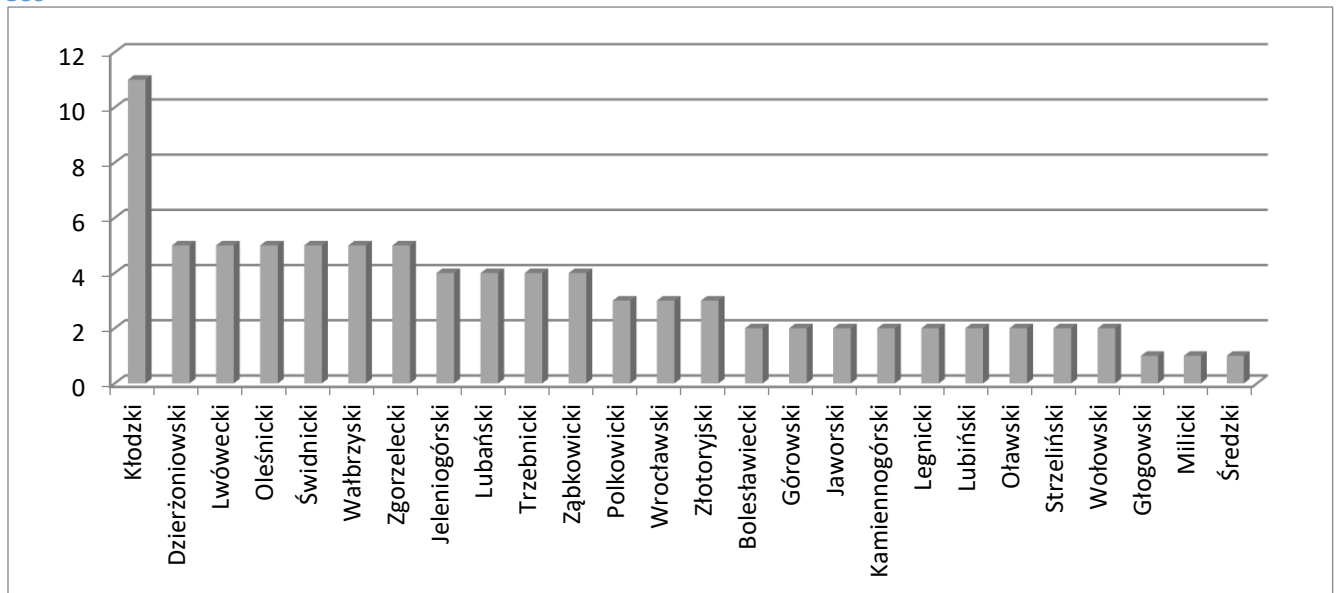
Najbardziej zurbanizowanym powiatem ziemskim na Dolnym Śląsku jest powiat wałbrzyski, w którym stopień urbanizacji wynosi 88,84%. Niewiele ustępuje mu powiat dzierzoniowski z wynikiem wynoszącym 81,36%. Najniższy stopień urbanizacji można zaobserwować w powiecie wrocławskim – 14,92%. Drugi najniższy wynik zanotowano w powiecie średzkim (17,82%), gdzie znajduje się jedno miasto – Środa Śląska o niewielkiej liczbie ludności (8 931 mieszkańców). Nie licząc Wrocławia, największa liczba ludności miejskiej zamieszkuje powiat wałbrzyski- 159 494 osób. Drugie miejsce zajmuje powiat świdnicki z liczbą 111 171 mieszkańców, a trzecie powiat kłodzki - 106 294. Najmniej ludności miejskiej zamieszkuje: powiat średzki – 8 931 mieszkańców, powiat milicki – 11 876 oraz górowski – 15 146.

I. Charakterystyka miejskiej sieci osadniczej Dolnego Śląska

Rys. I.2. 1 Stopień urbanizacji powiatów w województwie dolnośląskim w 2009 roku, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wyk. I.2. 1. Liczba miast w powiatach województwa dolnośląskiego, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

I.3. Sieć osadnicza województwa na tle Polski

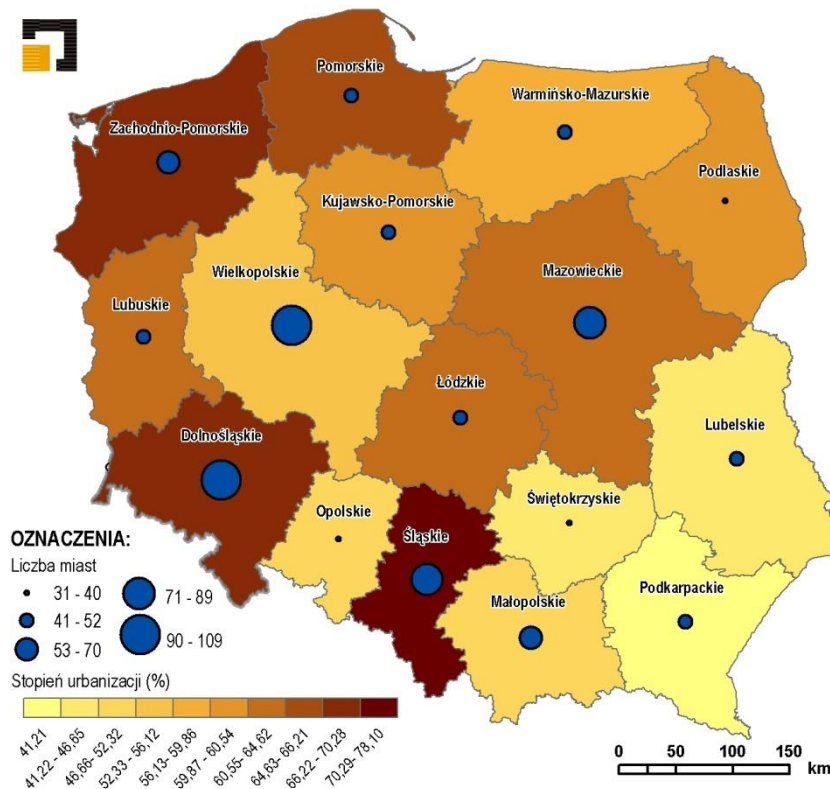
Dolny Śląsk może się poszczycić drugim miejscem w Polsce pod względem ilości miast (91). Lepsze pod tym względem jest tylko województwo wielkopolskie (109 miast). Zbliżoną liczbę miast ma jeszcze tylko województwo mazowieckie (85), które zajmuje trzecie miejsce w Polsce. Najślabiej pod

I. Charakterystyka miejskiej sieci osadniczej Dolnego Śląska

tym względem spisują się województwa: świętokrzyskie – 31 miast, opolskie – 35 miast oraz podlaskie – 39 miast.

Stopień urbanizacji w Polsce wynosi 61%. Pod tym względem województwo dolnośląskie wyróżnia się na tle kraju, zdecydowanie przewyższając krajowy poziom, może poszczycić się wynikiem 70,3%. Tylko województwo śląskie jest bardziej zurbanizowane – 78,1%. Trzecie miejsce zajmuje województwo zachodniopomorskie z wynikiem 68,8%. Do województw przekraczających krajowy stopień urbanizacji należą jeszcze: pomorskie, mazowieckie, łódzkie, lubuskie, kujawsko-pomorskie oraz podlaskie. Do województw o najniższym stopniu urbanizacji należą: podkarpackie – 41,21%, świętokrzyskie – 45,17% oraz lubelskie – 46,65%. Poniżej poziomu krajowego znajdują się jeszcze województwa: małopolskie, opolskie, wielkopolskie i warmińsko-mazurskie.

Rys. 1.3. 1. Liczba miast oraz stopień urbanizacji w województwach w 2009 roku, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

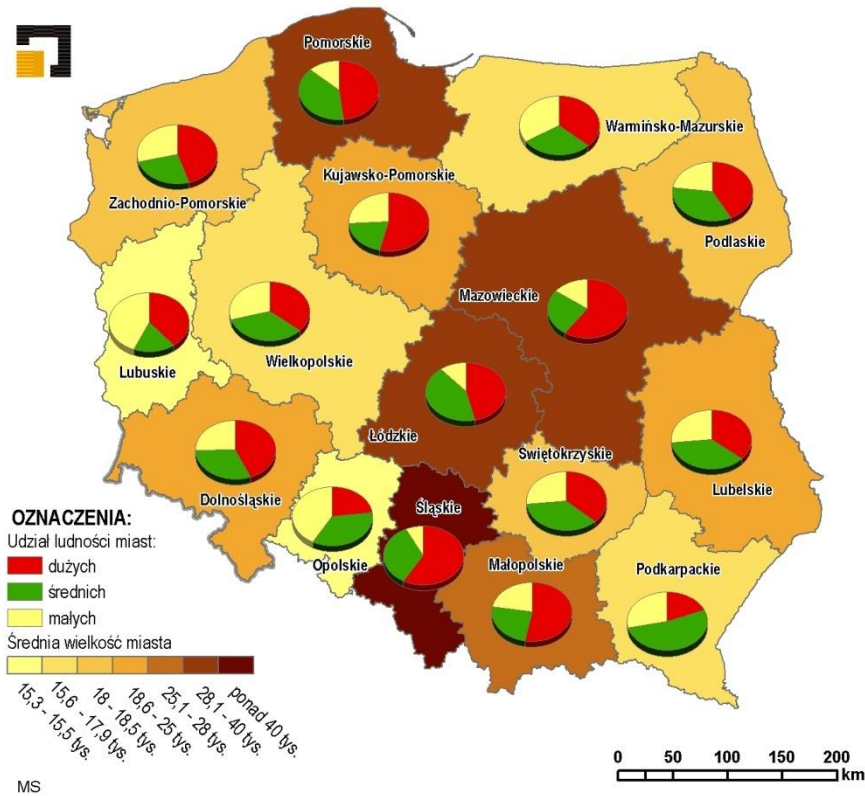

Najwięcej ludności miast Dolnego Śląska, ponad 857 tys., zamieszkuje duże miasta. Jest to spowodowane głównie faktem, że Wrocław jest jednym z największych miast Polski i udział jego mieszkańców w tej kategorii stanowi zdecydowaną większość. Dwa pozostałe duże miasta w województwie to Wałbrzych i Legnica. Na Dolnym Śląsku znajduje się 17 średnich miast, które zamieszkuje ponad 654 tys. ludności. W małych miastach, których jest 71, mieszka ponad 509 tys. obywateli. Udział ludności miast dużych, średnich i małych wynosi odpowiednio: 42%, 33% i 25%. W niektórych województwach można zaobserwować duże dysproporcje w tej kwestii. Można stwierdzić, że stosunek tych trzech grup miast pod względem liczby ludności jest w województwie dolnośląskim relatywnie zrównoważony.

I. Charakterystyka miejskiej sieci osadniczej Dolnego Śląska

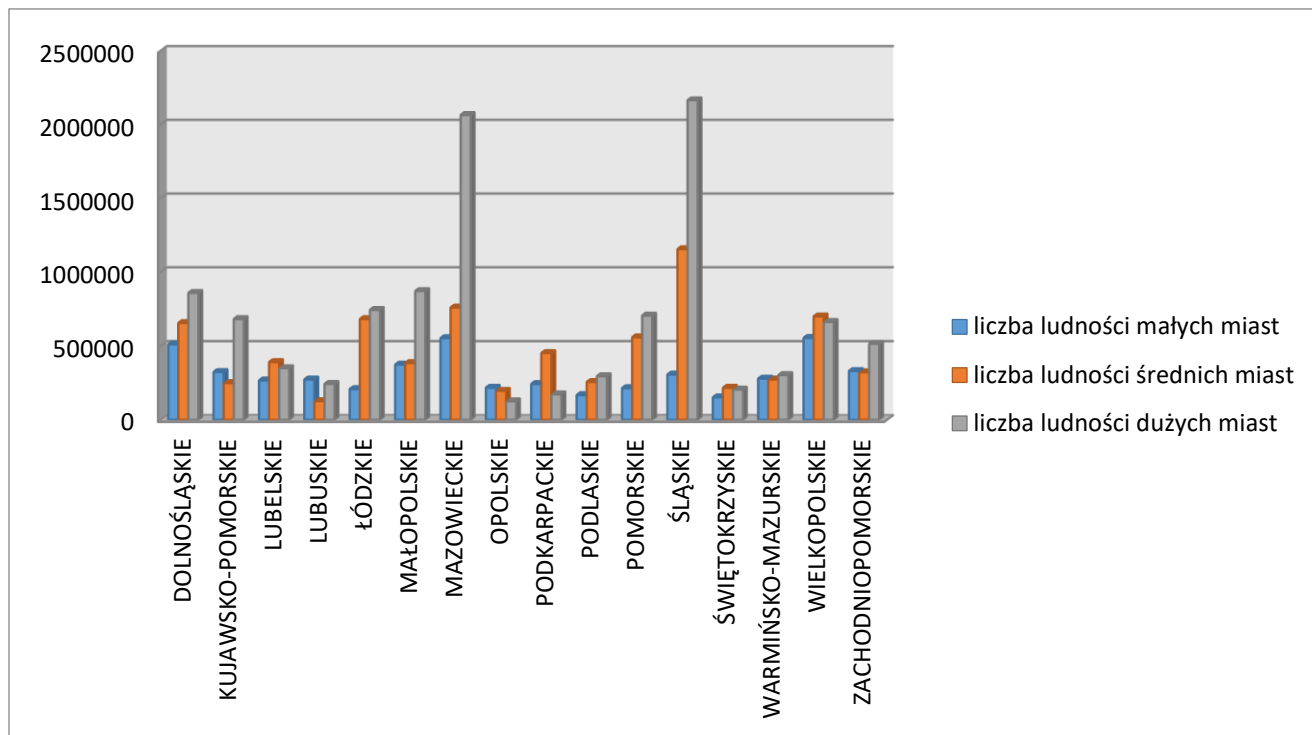
Średnia wielkość miasta w województwie dolnośląskim wynosi 22 216 mieszkańców. Ta niska średnia, na tle Polski, spowodowana jest tym, że jest tutaj najwięcej miast małych (71) – poniżej 20 tys. mieszkańców, które zaniżają wynik.

Rys. 1.3. 2. Średnia wielkość miasta oraz stosunek liczby ludności miast według kategorii wielkościowej w 2009 roku, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

I. Charakterystyka miejskiej sieci osadniczej Dolnego Śląska

Wyk. I.3. 1. Liczba ludności miast przy podziale na kategorie w 2009 roku, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

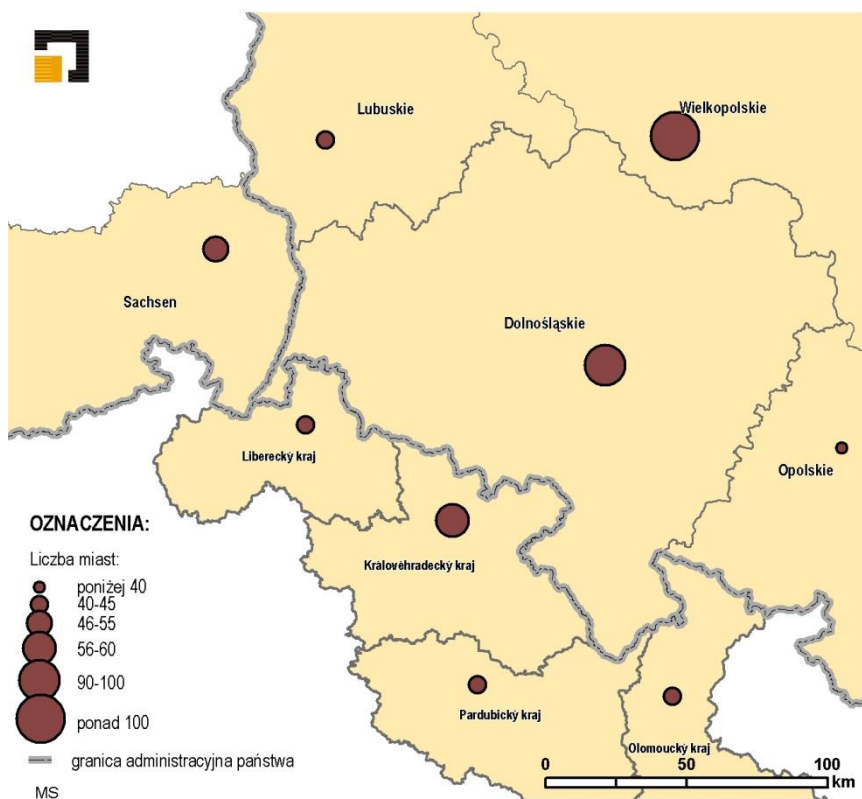

I.4. Sieć osadnicza województwa na tle sąsiednich regionów

Dolny Śląsk jest regionem graniczącym z dwoma państwami: Republiką Federalną Niemiec oraz Republiką Czeską. Regionem graniczącym z naszym województwem po stronie niemieckiej jest Saksonia. Po stronie czeskiej są to kraje: liberecki, kralovehradecki, pardubicki oraz ołomuniecki. Oprócz zagranicznych sąsiadów, województwo dolnośląskie graniczy z województwami: lubuskim, wielkopolskim i opolskim.

I. Charakterystyka miejskiej sieci osadniczej Dolnego Śląska

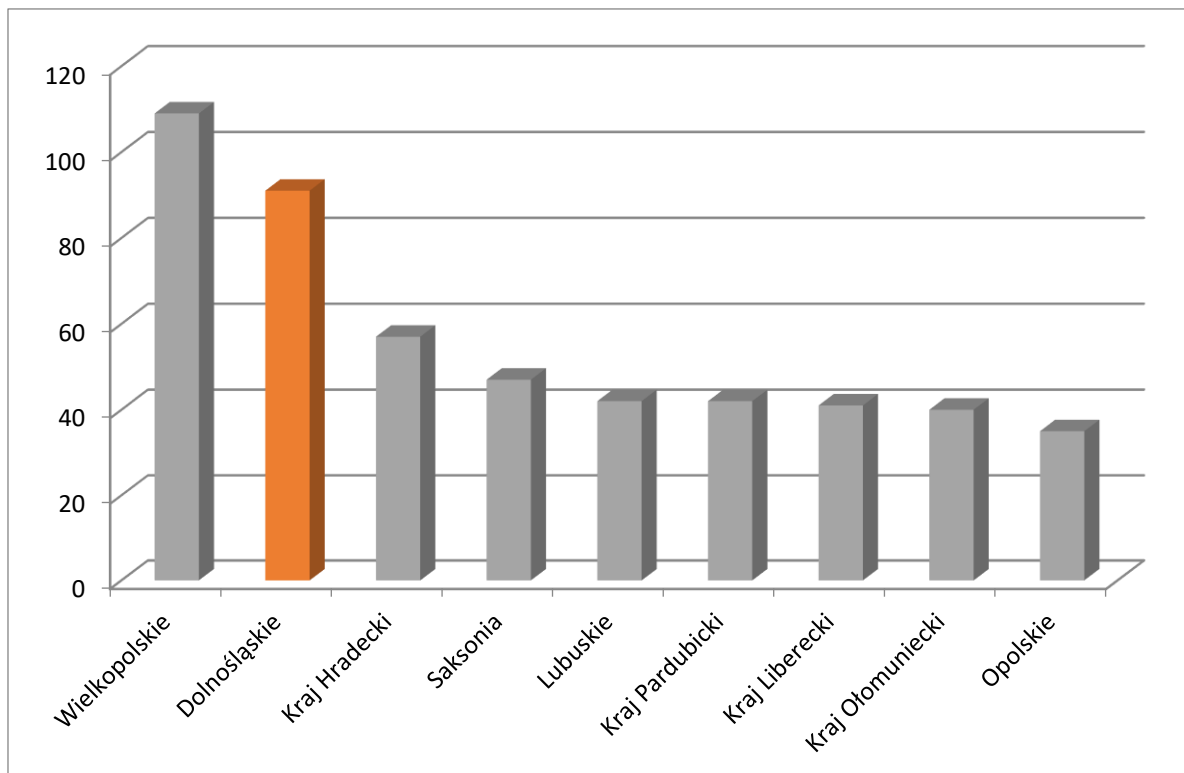
Rys. I.4. 1. Województwo dolnośląskie na tle sąsiednich regionów w 2010 roku, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Eurostat

W klasyfikacji według liczby miast w regionie, województwo dolnośląskie zdecydowanie wyprzedza swoich zagranicznych sąsiadów. 91 miast dolnośląskich to aż o 34 więcej niż w kraju hradeckim (57), który zajmuje drugie miejsce. W Saksonii znajduje się prawie dwa razy mniej miast jak na Dolnym Śląsku. Spośród polskich sąsiadów wyżej w rankingu znajduje się jedynie województwo wielkopolskie, w którym ulokowanych jest 109 miast.

I. Charakterystyka miejskiej sieci osadniczej Dolnego Śląska

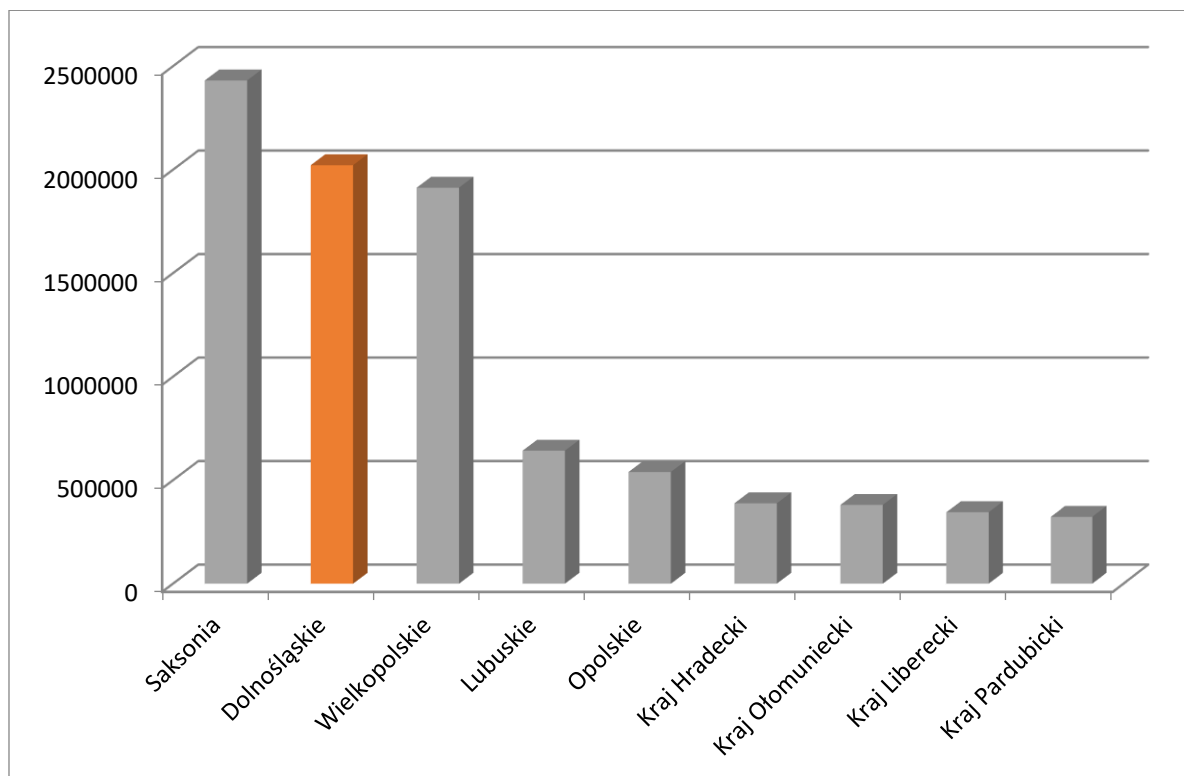
Wyk. I.4. 1. Liczba miast województwa dolnośląskiego na tle sąsiednich regionów w 2009 roku, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, CSU i Statistisches Bundesamt Deutschland

Pod względem liczby ludności Dolny Śląsk również znajduje się w czołówce. W saksońskich miastach żyje 2 430 825 ludzi, natomiast dolnośląskich 2 021 634. Na trzecim miejscu znajduje się województwo wielkopolskie, którego miasta zamieszkuje 1 912 830 obywateli. Czescy sąsiedzi pod tym względem zajmują zdecydowanie słabszą pozycję. Region z tego kraju o największej liczbie osób zamieszkujących miasta to Kraj Hradecki, którego liczba ludności miejskiej wynosi 388 535.

I. Charakterystyka miejskiej sieci osadniczej Dolnego Śląska

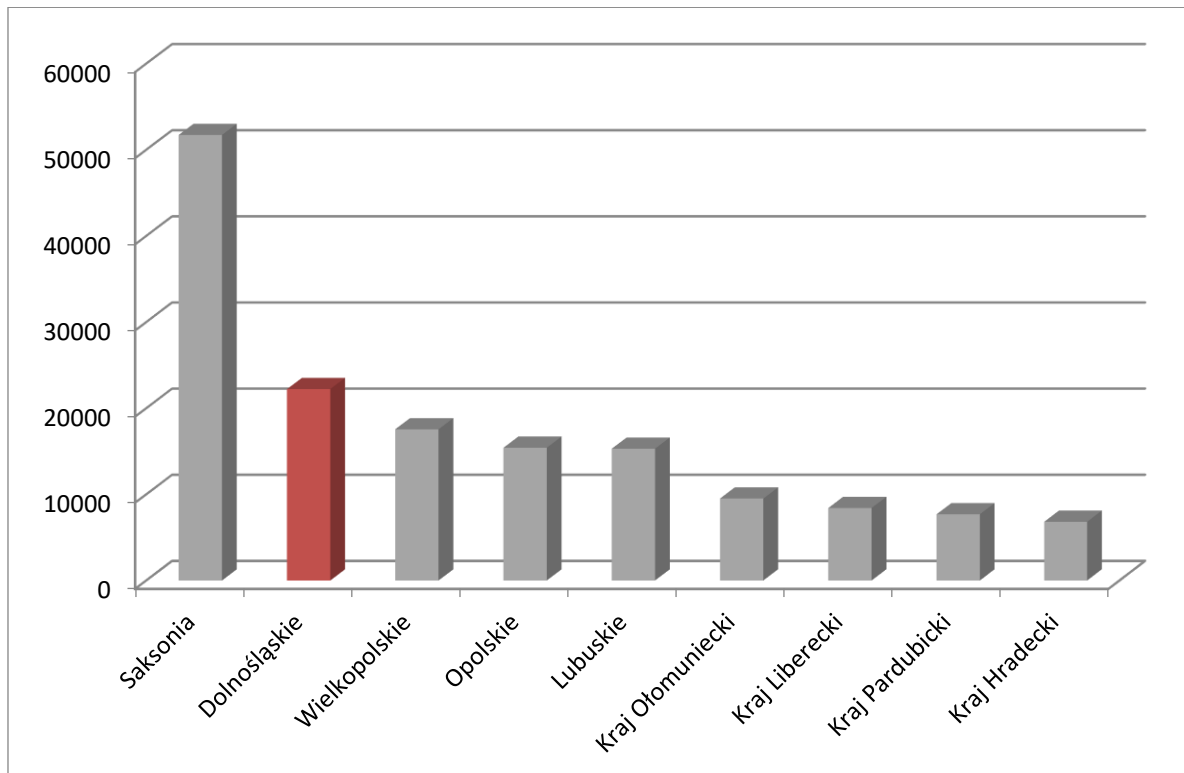
Wyk. I.4. 2. Liczba ludności w miastach województwa dolnośląskiego na tle sąsiednich regionów w 2009 roku, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, CSU i Statistisches Bundesamt Deutschland

Według średniej wielkości miasta Dolny Śląsk zajmuje drugie miejsce (22 216 mieszkańców). Saksonia, która zajęła pierwsze miejsce, zdecydowanie zdominowała inne regiony pod tym względem – średnie miasto zamieszkuje w niej 51 720 mieszkańców, a to ponad dwa razy tyle co w województwie dolnośląskim. Trzecie miejsce zajęło w tym zestawieniu województwo wielkopolskie. Czeskie regiony nie mają szans konkurować, ze swoimi polskimi i niemieckimi odpowiednikami. W Kraju ołomunieckim, który zajął pierwsze miejsce wśród czeskich miast, średnie miasto zamieszkuje 9 513 osób. W kraju hradeckim, który zanotował najniższy wynik średnie miasto zamieszkuje tylko 6 816 ludzi.

I. Charakterystyka miejskiej sieci osadniczej Dolnego Śląska

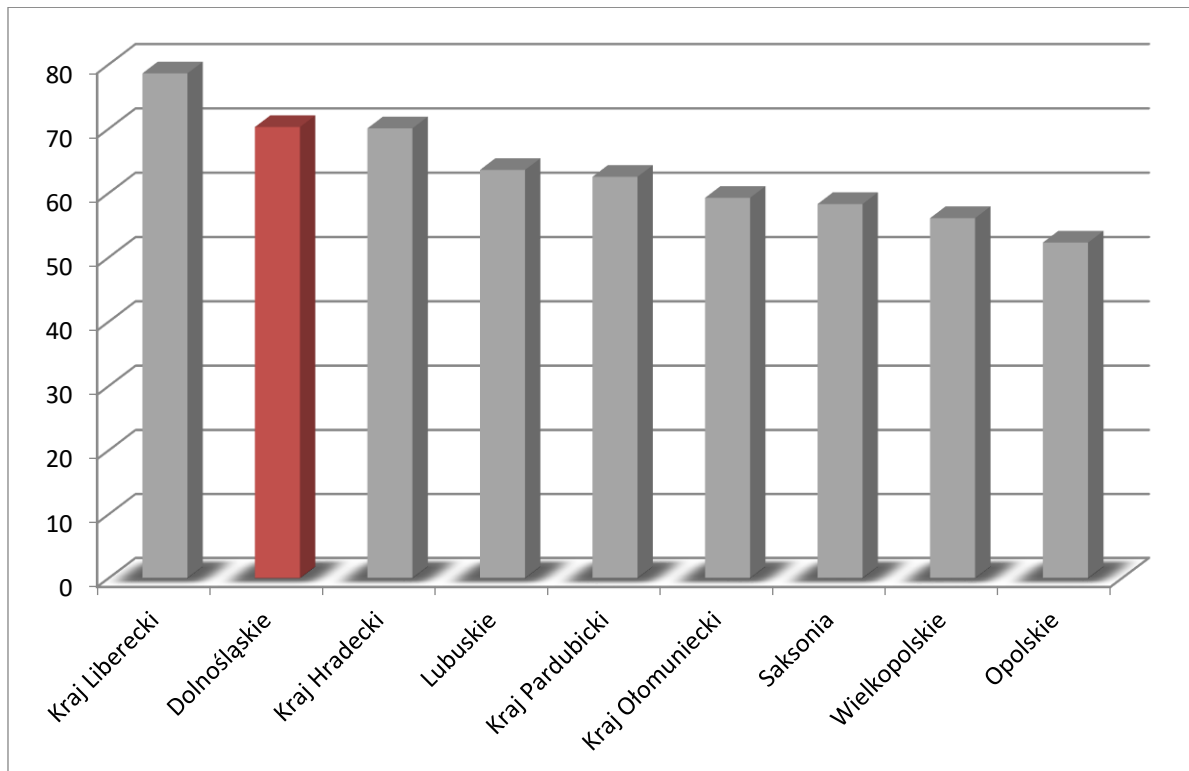
Wyk. I.4. 3. Średnia wielkość miast w województwie dolnośląskim na tle sąsiednich regionów w 2009 roku, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, CSU i Statistische Bundesamt Deutschland

Najwyższy stopień urbanizacji zanotowano w czeskim kraju libereckim (78,6%), drugie miejsce zajął Dolny Śląsk z wynikiem 70,3%. Niewiele niższy stopień urbanizacji jak w polskim województwie jest w kraju hradeckim (70,1%). Najniższy wynik zanotowano w województwach opolskim (52,3%), wielkopolskim (56,1%) oraz w Saksonii, w której stopień urbanizacji wynosi tylko 58,3%.

I. Charakterystyka miejskiej sieci osadniczej Dolnego Śląska

Wyk. I.4. 4. Stopień urbanizacji w województwie dolnośląskim na tle sąsiednich regionów w roku 2009, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, CSU i Statistische Bundesamt Deutschland

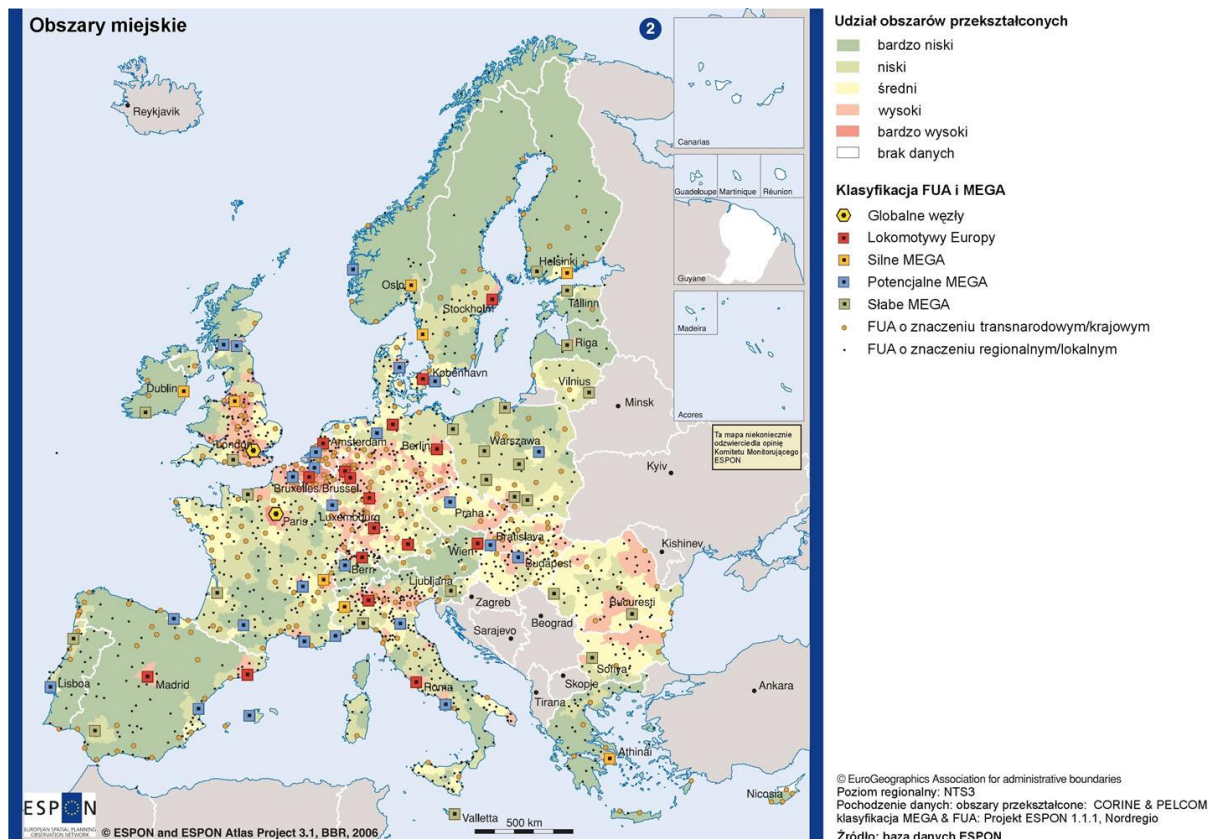

I.5. Pozycja miast Dolnego Śląska na mapie Europy wg badań ESPON

W atlasie ESPON z poziomu europejskiego widoczne są tylko trzy miasta Dolnego Śląska. Za słabe MEGA (Weak MEGA)(MEGA- Metropolitalne Europejskie Obszary Wzrostu) uznano Wrocław. Jako regionalne/lokalne funkcjonalne obszary zurbanizowane (regional/local FUA) uznano Legnicę, Wałbrzych i Jelenią Górę.

I. Charakterystyka miejskiej sieci osadniczej Dolnego Śląska

Rys. I.5. 1. Obszary miejskie według atlasu ESPON, źródło: Federal Office for Building and Regional Planning, Atlas ESPON Struktura terytorium Europy, Październik 2006

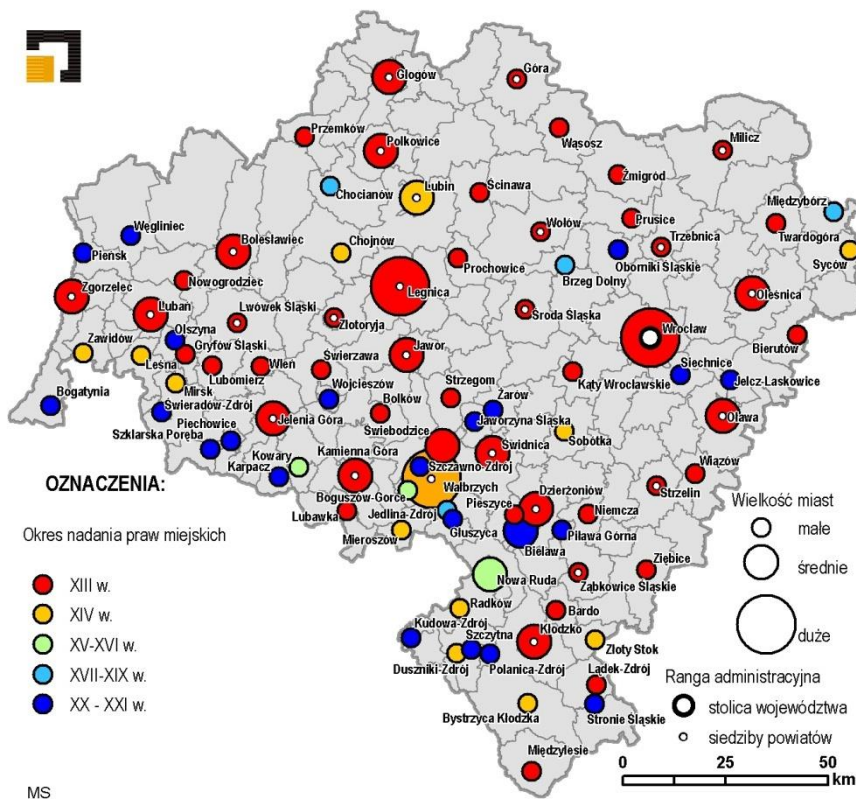

I.6. Wiek miast wg daty nadania praw miejskich

Prawa miejskie były nadawane miastom dolnośląskim w różnych okresach. Najstarszym miastem na Dolnym Śląsku jest Złotoryja, która uzyskała prawa miejskie w 1211 r. i w 2011 roku obchodziła 800-lecie. Niewiele młodsze są prawa miejskie stolicy Dolnego Śląska – Wrocławia, które zostały uzyskane w 1214 r. Ta sama data widnieje na prawach miejskich Środy Śląskiej i Wlenia. Najmłodszym miastem jest Olszyna, która jako jedyna otrzymała prawa miejskie w XXI wieku a dokładniej w 2005 roku. Drugim najmłodszym miastem są Siechnice, które miastem są od 1997 r. W XX wieku prawa miejskie uzyskało łącznie 21 z 91 miast. Sześć miast (Jedlina - Zdrój, Świerzawa, Polkowice, Wąsosz, Prusice, Przemków) straciło prawa miejskie w XX wieku. W żadnym przypadku nie trwało to jednak dłużej niż 49 lat (49 lat bez praw miejskich funkcjonowały Prusice).

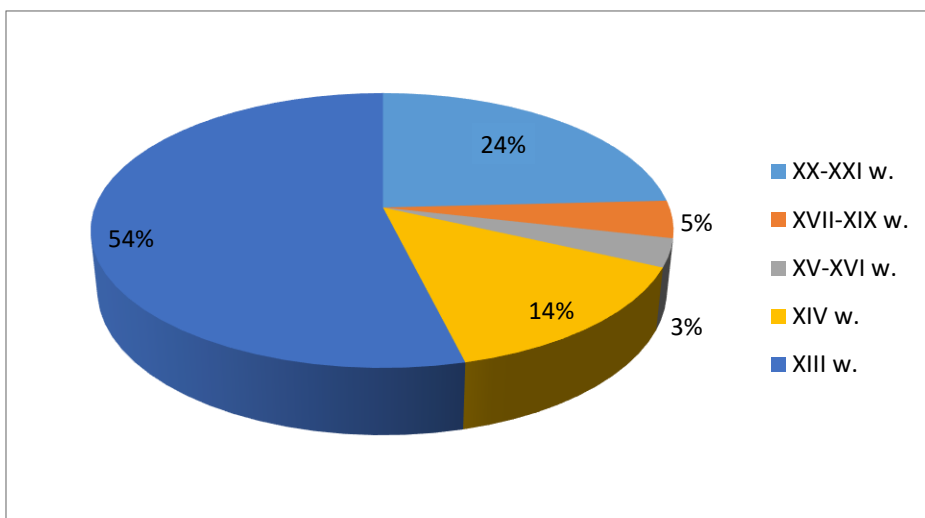
I. Charakterystyka miejskiej sieci osadniczej Dolnego Śląska

Rys. I.6. 1. Okres nadania praw miejskich dolnośląskim miastom, źródło: opracowanie własne na podstawie: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Miasta Polskie w Tysiącleciu, Wrocław, Warszawa, Kraków 1966, Tom II

Większość miast dolnośląskich otrzymała prawa miejskie w XIII wieku (54%). Wiele uzyskało ten status dopiero w okresie XX-XXI wieku (24%). 14% Miast otrzymało status miasta w XIV w.

Wyk. I.6. 1. Okres nadania praw miejskich dolnośląskim miastom, źródło: opracowanie własne na podstawie: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Miasta Polskie w Tysiącleciu, Wrocław, Warszawa, Kraków 1966, Tom II

I. Charakterystyka miejskiej sieci osadniczej Dolnego Śląska

I.7. Przynależność administracyjna miast na tle podziałów administracyjnych Polski

Na przestrzeni lat 1945-2011 w Polsce nastąpiły cztery reformy administracyjne. Niektóre miasta leżące na obszarze dzisiejszego województwa dolnośląskiego zmieniały swoją przynależność wielokrotnie, co znacznie wpłynęło na ich powiązania.

I.7.1. Podział administracyjny w latach 1945-1949

Był to pierwszy podział administracyjny Polski w obecnych kształtach. Po II Wojnie Światowej ziemie obecnego województwa dolnośląskiego wchodziły w skład tzw. „ziem odzyskanych”, które 14 marca 1945 r. zostały podzielone na cztery okręgi:

- Śląsk Opolski,
- Dolny Śląsk,
- Pomorze Zachodnie,
- Prusy Wschodnie.

Administracja ziem odzyskanych miała tymczasowy charakter i była inna od administracji ziem dawnych. Dolny Śląsk składał się z powiatów, których siedzibami były: Bolesławiec, Brzeg, Bystrzyca, Dzierżoniów, Głogów, Góra, Jawor, Jelenia Góra, Kamienna Góra, Kłodzko, Kożuchów, Legnica, Lubań, Lubin, Lwówek, Milicz, Namysłów, Oleśnica, Oława, Strzelin, Syców, Szprotawa, Środa Śląska, Świdnica, Trzebnica, Wałbrzych, Wrocław, Wołów, Ząbkowice, Zgorzelec, Złotoryja, Żary, Żagań. Oprócz tego, dodatkowo oprócz pełnienia funkcji siedzib powiatów, miastami na prawach powiatu były Jelenia Góra, Legnica, Świdnica, Wałbrzych i Wrocław. Wynika z tego, że wszystkie miasta, które znajdują się w granicach obecnego Dolnego Śląska również wtedy znajdowały się w jego obszarze. Województwo było większe niż obecnie i w jego skład wchodziło także wiele miast z obecnych województw opolskiego i lubuskiego. Podział ten był jednak tymczasowy i szybko nastąpiła jego zmiana.

I.7.2. Podział administracyjny w latach 1950-1974

Nowa reforma administracyjna przyniosła ze sobą powstanie trzech nowych województw (opolskiego, zielonogórskiego oraz koszalińskiego). Dwa z nich znajdowały się w sąsiedztwie Dolnego Śląska. Na rzecz utworzonego województwa opolskiego, województwo wrocławskie straciło powiat namysłowski i brzeski oraz na rzecz województwa zielonogórskiego, powiaty: żagański, żarski, szprotawski (w tym miasta: Szprotawa, Przemków), głogowski (w tym miasta: Głogów, Polkowice). Ten podział administracyjny przetrwał do 1974 roku, nie licząc wymiany terenów na wschodzie Polski ze Związkiem Radzieckim.

I.7.3. Podział administracyjny w latach 1975-1998

Reforma administracyjna z 1975 roku ustanowiła dwustopniowy podział administracyjny na gminy i województwa, likwidując powiaty. Dotychczasowe 17 województw i 5 miast na prawach województw (między innymi Wrocław) zastąpiono 49 województwami. Reforma spowodowała, że podziały województw nie nawiązywały już do tradycyjnych dzielnic historycznych. Jednak dzięki niej wiele miast stało się ośrodkami administracyjnymi i mogło się lepiej rozwijać (w przypadku obecnego województwa dolnośląskiego: Jelenia Góra, Legnica i Wałbrzych). W tabeli wyróżniono rozwój populacji czterech miast wojewódzkich: Wrocławia, Legnicy, Jeleniej Góry i Wałbrzycha w roku 1973, przed reformą administracyjną oraz w roku 1998, przed kolejną reformą administracyjną. Największy przyrost ludności w tych latach zanotowała Jelenia-Góra, której liczba ludności wzrosła w ciągu 25 lat

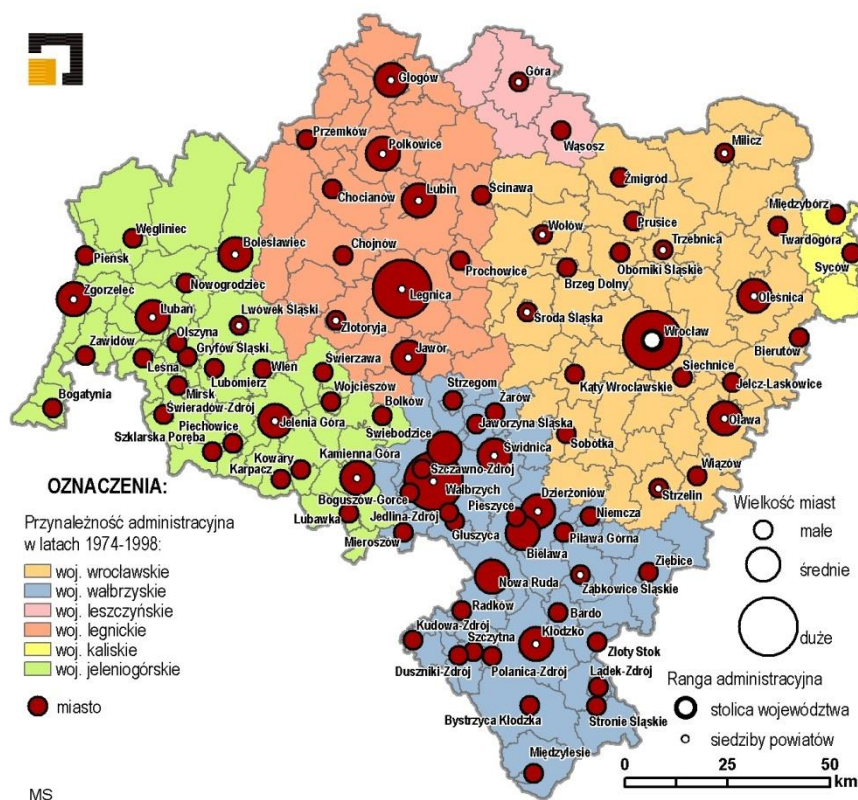
I. Charakterystyka miejskiej sieci osadniczej Dolnego Śląska

aż o 61,7%. W tym samym czasie populacja Legnicy zwiększyła się o 37,7%. Mniejsze wzrosty zanotowano we Wrocławiu (11,3%) oraz w Wałbrzychu (8%).

Tab. I.7. 1. Procentowa zmiana liczby ludności w głównych miastach województwa dolnośląskiego w latach 1973-1998, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS zawartych w rocznikach statystycznych

Lp.	Miasto	Ludność 1973 r.	Ludność 1998 r.	Różnica 1973-1998	Procentowa zmiana liczby ludności w latach 1973-1998
1.	Jelenia Góra	57727	93350	35623	61,71%
2.	Legnica	79255	109080	29825	37,63%
3.	Wrocław	560300	623544	63244	11,29%
4.	Wałbrzych	127388	137521	10133	7,95%

Rys. I.7. 1. Dolnośląskie miasta na tle podziału administracyjnego w latach 1974-1998, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

I.7.4. Podział administracyjny od 1999 r.

Kolejna reforma administracyjna nastąpiła w 1999 roku. Wprowadzony został trójstopniowy podział terytorialny państwa (województwo, powiat, gmina). Powstało 16 województw, choć na początku proponowano ich 9-12. Województwom nadano nazwy historyczne, które jednak nie zawsze pokrywają się z granicami historycznych regionów.

Województwo dolnośląskie zostało złożone z województw: wrocławskiego, legnickiego, jeleniogórskiego, wałbrzyskiego i fragmentów województw leszczyńskiego i kaliskiego. Początkowo w skład Dolnego Śląska wchodziły cztery miasta na prawach powiatu: Wrocław, Legnica, Wałbrzych i Jelenia Góra. W 2003 r. Wałbrzych został włączony do powiatu Wałbrzyskiego i zanim ponownie

I. Charakterystyka miejskiej sieci osadniczej Dolnego Śląska

uzyskał status miasta na prawach powiatu (1 stycznia 2013 r.) był największym miastem w Polsce nie posiadającym praw powiatu.

Dzięki tej reformie administracyjnej większe miasta straciły swoją wysoką rangę miast wojewódzkich. Najbardziej zdegradowany został Wałbrzych, którego populacja w latach 1998-2010 spadła aż o - 12%. (16 556 osób). Drugi wynik na minusie zanotowano w Jeleniej Górze - 10 % (9 387 osób), natomiast najmniejszy spadek zanotowano w Legnicy -4,9% (5 358 osób). Przyrost z kolei zanotowano w mieście wojewódzkim Wrocławiu, który skorzystał na reformie administracyjnej, a liczba ludności mimo ogólnej tendencji spadkowej w Polsce (-1,2%) i na Dolnym Śląsku (-3,5%) wzrosła o +0,09% (535 osób). Podział administracyjny, który powstał w wyniku reformy administracyjnej z 1999 roku przetrwał już ponad 12 lat i nic nie wskazuje na nadejście nowego.

Tab. 1.7. 2. Procentowa zmiana liczby ludności w głównych miastach województwa dolnośląskiego w latach 1998-2010, źródło: opracowanie własne na podstawie danych

Lp.	Miasto	Ludność 1998 r.	Ludność 2010 r.	Różnica 1998-2010	Procentowa zmiana liczby ludności w latach 1998-2010
1.	Jelenia Góra	93350	83963	-9387	-10,06
2.	Legnica	109080	103722	-5358	-4,91
3.	Wrocław	623544	624079	535	0,09
4.	Wałbrzych	137521	120965	-16556	-12,04

Powiązania miast wynikające z podziałów administracyjnych

W czasie wyżej wymienionych zmian przynależności administracyjnej miast obecnego Dolnego Śląska, zawiązywały się ich powiązania z różnymi ośrodkami wojewódzkimi. W stosunku do dzisiejszych granic województwa dolnośląskiego następowały powiązania zewnętrzne (czyli z miastami spoza dzisiejszego województwa dolnośląskiego) a także wewnętrzne (wynikające z drobniejszego podziału administracyjnego Polski z 1975 roku na 49 województw).

W czasie podziału administracyjnego z 1950 roku, takie miasta jak Głogów, Przemków i Polkowice były związane administracyjnie z Zieloną Górą. Trwało to przez blisko ćwierć wieku i w tak długim czasie nawiązały się silne powiązania z tym miastem. Przez kolejne 24 lata (1975-1999) te trzy miasta przynależały do województwa legnickiego, co zbudowało ich silne relacje z Legnicą. Głogów, Przemków i Polkowice najdłużej znajdowały się poza relacjami z Wrocławiem jako miastem wojewódzkim - przez blisko 50 lat były poza jego wpływami.

Powiązania zewnętrzne można zauważyć także w Międzyborzu i Sycowie, które w latach 1975-1999 znajdowały się w województwie kaliskim oraz w Górze i Wąsoszu, które w tym samym czasie podlegały administracyjnie województwu leszczyńskiemu. Okres tego ćwierćwiecza na pewno znacznie wpłynął na powiązania tych miast z Leszkiem czy Kaliszem.

Największa ilość miast dzisiejszego województwa dolnośląskiego jest zlokalizowana w jego południowej części. W czasie podziału administracyjnego w latach 1975-1999 znajdowały się tam dwa województwa: wałbrzyskie oraz jeleniogórskie. W zasięgu wpływów tego pierwszego znajdowało się 31 miast, w tym jedno zaliczane obecnie do dużych (Wałbrzych) i 6 miast średniej wielkości: Świebodzice, Nowa Ruda, Świdnica, Dzierżoniów, Bielawa i Kłodzko. Ilość miast w dawnym województwie wałbrzyskim wskazuje jak ważnym ośrodkiem był w tym czasie Wałbrzych. Po reformie

I. Charakterystyka miejskiej sieci osadniczej Dolnego Śląska

administracyjnej z 1999 roku to miasto bardzo straciło na randze lecz silne powiązania wyżej wymienionych miast z tym ośrodkiem istnieją do dziś. Podobna sytuacja miała miejsce w dawnym województwie jeleniogórskim, w którym znajdowały się 26 miast, w tym jedno duże (Jelenia Góra) i 4 miasta średniej wielkości: Bolesławiec, Zgorzelec, Lubań i Kamienna Góra. W przypadku dawnego województwa legnickiego, powiązania, które zostały zawiązane między miastami w jego obszarze są do dziś umacniane. Wszystko za sprawą przemysłu miedziowego, który jest bardzo ważną gałęzią gospodarki Legnicko-Głogowskiego Okręgu Miedziowego. Wprawdzie Legnica, straciła swoją rangę i nie jest już miastem wojewódzkim, mimo tego jest ciągle silnym ośrodkiem. W dawnym województwie legnickim znajdowało się 11 miast, w tym jedno duże miasto (Legnica) i 4 miasta średniej wielkości: Polkowice, Jawor, Głogów i Lubin. W województwie wrocławskim zlokalizowanych było w tym czasie 19 miast, w tym tylko 2 miasta należące obecnie do miast średniej wielkości: Oleśnica i Oława.

W czasie tego podziału administracyjnego 2 spośród miast obecnego województwa dolnośląskiego należały do województwa leszczyńskiego, była to Góra i Wąsosz. Natomiast 2 inne: Międzybórz i Syców należały do województwa kaliskiego.

I.8. Podsumowanie

Województwo dolnośląskie, w porównaniu z sąsiadującymi zagranicznymi regionami i polskimi województwami, wypada bardzo korzystnie w dziedzinie „miejskości”. Oprócz tego, że stolica Dolnego Śląska – Wrocław jest największym miastem w tym zestawieniu to dodatkowo w tym porównaniu, w naszym regionie znajduje się drugi najwyższy stopień urbanizacji, druga najwyższa liczba miast czy druga największa liczba mieszkańców zamieszkujących miasta. Również w skali kraju województwo dolnośląskie znajduje się w czołówce pod względem stopnia urbanizacji czy ilości miast. Jednak mimo tego, że Wrocław jest jednym z największych miast w Polsce, średnia wielkość miasta na Dolnym Śląsku nie należy do najmniejszych w kraju. Jest to spowodowane występowaniem w regionie bardzo dużej liczby małych miast. Stosunek liczby mieszkańców miast małych, średnich i dużych jest zrównoważony, co również ma wpływ na taki wynik. System osadniczy wewnątrz województwa jest zróżnicowany, rozmieszczenie miast jest nierównomierne. Należy zauważyć, że zagęszczenie miast na południu województwa jest dużo większe jak na jego północy. W efekcie ranga administracyjna wielu większych ośrodków położonych na południu jest dużo słabsza jak mniejszych położonych na północy. Również historia omawianego obszaru jest bardzo ciekawa. Dolny Śląsk znajdował się pod panowaniem różnych państw (oprócz Polski także Czech i Prus), co stanowi o różnorodności położonych w nim miast. Prawa miejskie miast w większości pochodzą z XIII wieku (54%) przez co wiele z nich jest bardzo atrakcyjna historycznie. Na podstawie powyższych analiz należy stwierdzić, że na obszarze Dolnego Śląska miasta pełnią od dawna bardzo ważną rolę.

II. Wybrane aspekty lokalizacji miast.

II.1. Typologia miast według transportowej dostępności czasowej do głównych ośrodków w województwie

Dostępność komunikacyjna jest bardzo ważna dla rozwoju miast pod wieloma względami. Wpływa ona przede wszystkim na atrakcyjność inwestycyjną. Im lepsza dostępność tym ośrodek jest atrakcyjniejszy dla inwestorów, którzy mogą liczyć na szybki przepływ towarów, dojazd wykwalifikowanych pracowników oraz dużą rzeszę klientów. Celem badania jest ocena obecnej dostępności drogowej i kolejowej wszystkich miast położonych w województwie dolnośląskim do jego stolicy – Wrocławia oraz trzech jego głównych ośrodków – Wałbrzycha, Legnicy i Jeleniej Góry. Dostępność pozostałych miast do tych ośrodków jest bardzo ważna, gdyż znajduje się w nich wiele usług (handlowych, edukacyjnych, zdrowotnych czy kulturalnych) a także występują w nich jedne z najważniejszych i największych na Dolnym Śląsku rynki pracy.

Zbadanie dostępności drogowej (transport indywidualny) było możliwe dzięki systemowi GPS (Global Positioning System), który jest wykorzystywany między innymi w nawigacjach samochodowych. Nie uwzględnia występujących często na dolnośląskich drogach korków i zatorów, jednak pomimo tego jest wiarygodnym źródłem informacji o czasie planowanej podróży. Badanie zostało oparte na istniejącej sieci drogowej w dniu 29.07.2011 r.

Badanie dostępności kolejowej oparto na podstawie rozkładu jazdy PKP² na dzień 12.12.2011 r. W badaniu uwzględniono następujące czynniki:

- Liczba połączeń w ciągu doby – w tej liście wyeliminowano połączenia, których czas dojazdu przekracza 50% najkrótszego połączenia na danym odcinku. Wyjątek stanowi przypadek, w którym najkrótsze połączenie wyeliminowuje większość istniejących połączeń. W takim wypadku za najkrótsze połączenie uznano kolejne najkrótsze połączenie, które nie wyeliminowało większości istniejących połączeń.
- Najkrótsze połączenie – najkrótszy czas wyodrębnionego połączenia między danymi miastami.
- Średni czas dojazdu – liczony jako suma czasów przejazdu we wszystkich uwzględnionych połączeniach, podzielona przez liczbę połączeń w ciągu doby.
- Połączenia bezpośrednie – uznano za takie miasta, w których liście połączeń z danym miastem występuje minimum jedno połączenie bezpośrednie.

II.1.1. Dostępność drogowa do miasta wojewódzkiego Wrocławia

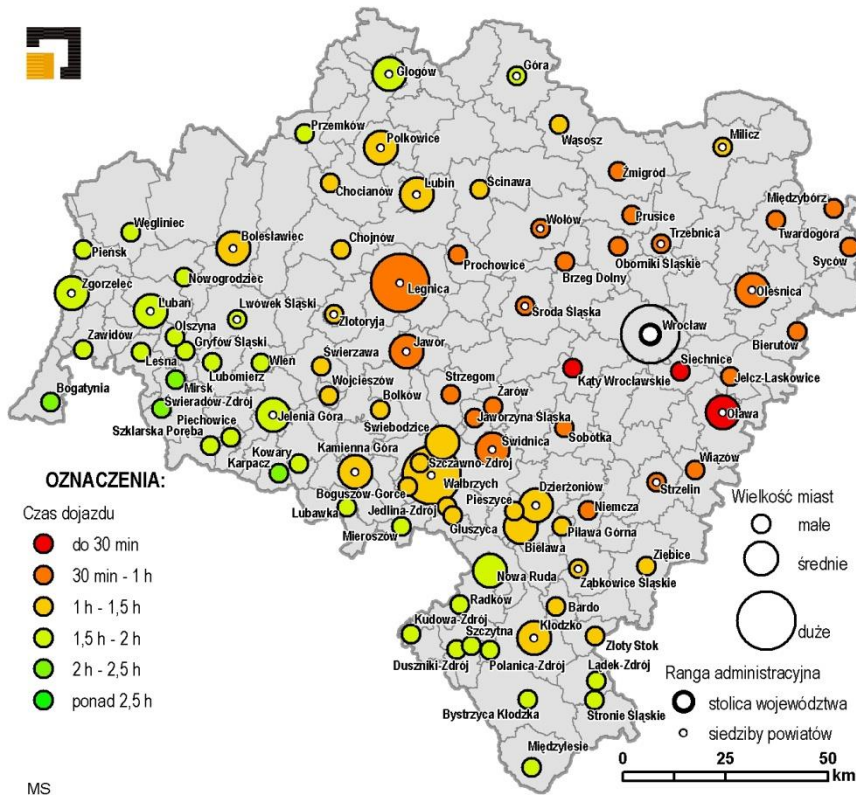
Wrocław jest ośrodkiem wojewódzkim, w którym oprócz różnego rodzaju ważnych instytucji znajdują się usługi ponadlokalne i duża ilość miejsc pracy. Z tego względu bardzo ważne jest aby mieszkańcy wszystkich miast Dolnego Śląska mieli bardzo dobry dostęp do tego ośrodka. Badanie czasu dojazdu wskazało pewne dysproporcje w czasie dojazdu do Wrocławia. Sieć drogowa we Wrocławiu i wokół niego jest bardzo gęsta, co pozwala na dogodny dojazd do stolicy Dolnego Śląska z miast go otaczających. Bardzo duże znaczenie dla regionu ma także położenie Wrocławia przy autostradzie A4, dzięki której zasięg dojazdu w ciągu godziny do miasta wojewódzkiego znacznie się zwiększa. Uznano,

² <http://rozklad-pkp.pl/>

II. Wybrane aspekty lokalizacji miast

że akceptowalny czas dojazdu do pracy wynosi do 60 minut. W tabeli II.1.1 wymienione zostały miasta, które mieszczą się w tym przedziale. Najszybciej do centrum Wrocławia dojadą mieszkańcy oddalonych o 12,2 km Siechnic. Zajmie im to zaledwie 17 minut. Niecałych trzydziestu minut potrzeba na dostanie się do ośrodka wojewódzkiego z Oławy i Kątów Wrocławskich. Największym miastem, z którego można dojechać do Wrocławia w przedziale do godziny czasu jest były ośrodek wojewódzki – Legnica. To bardzo ważne dla regionu połączenie jest możliwe do pokonania w tak krótkim czasie dzięki położeniu obu miast przy autostradzie A4, która zdecydowanie ułatwia szybkie przemieszczanie. Miasta w zasięgu do 60 minut od Wrocławia zamieszkuje 425 913 osób.

Rys. II.1. 1. Czasowa dostępność miast do Wrocławia, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GPS oraz GUS

Za najgorzej położone względem ośrodka wojewódzkiego, uznano miasta oddalone od Wrocławia o ponad 2 godziny. Najgorzej powiązanymi komunikacyjnie miastami na Dolnym Śląsku są: Bogatynia, z której dojazd do Wrocławia trwa 2h 19 min oraz Świeradów-Zdrój (2h 18 min). Sytuację tą przedstawia poniższa tabela.

Tab. II.1. 1. Ośrodki o drogowej dostępności czasowej od Wrocławia przekraczającej dwie godziny.

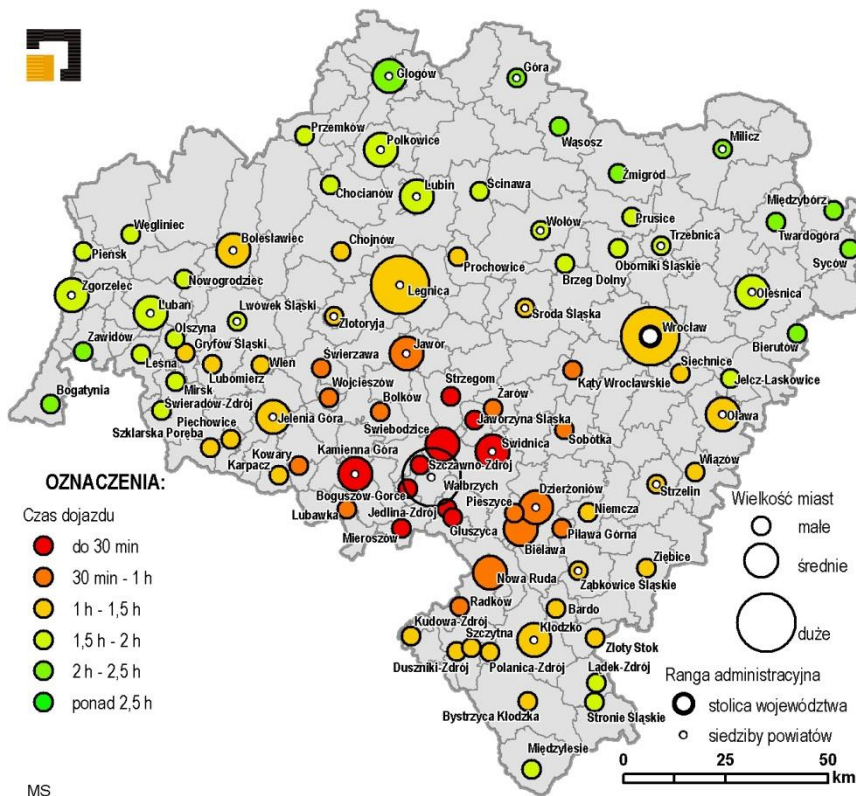
Lp.	Miasto	Km	Czas
1.	Karpacz	127	02:02
2.	Mirsk	144	02:08
3.	Świeradów-Zdrój	152	02:18
4.	Bogatynia	195	02:19

II. Wybrane aspekty lokalizacji miast

II.1.2. Dostępność drogowa do trzech głównych miast województwa dolnośląskiego (Wałbrzycha, Legnicy i Jeleniej Góry)

Wałbrzych to byłby ośrodek wojewódzki, a obecnie drugie największe miasto w województwie dolnośląskim. Wokół niego w bliskiej odległości leży bardzo dużo miast. W odległości do 60 minut od centrum Wałbrzycha leżą 24 miasta, które zamieszkuje 309 154 osób. Ta duża liczba miast w dostępności do godziny czasu od Wałbrzycha nie wynika jednak z występowania w tym obszarze dróg krajowych o wysokiej klasie technicznej, lecz z dużego zagęszczenia miast. Najszybciej do centrum Wałbrzycha dojadą mieszkańcy Szczawna-Zdroju i zajmie im to tylko 6 minut. 12 minut potrzebują na to mieszkańcy Jedliny-Zdroju, Boguszowa-Gorc i Świebodzic. Największym miastem, z którego można dostać się do Wałbrzycha w czasie do godziny jest Świdnica, do której jest 20,2 km i potrzeba 22 minut na pokonanie tego dystansu.

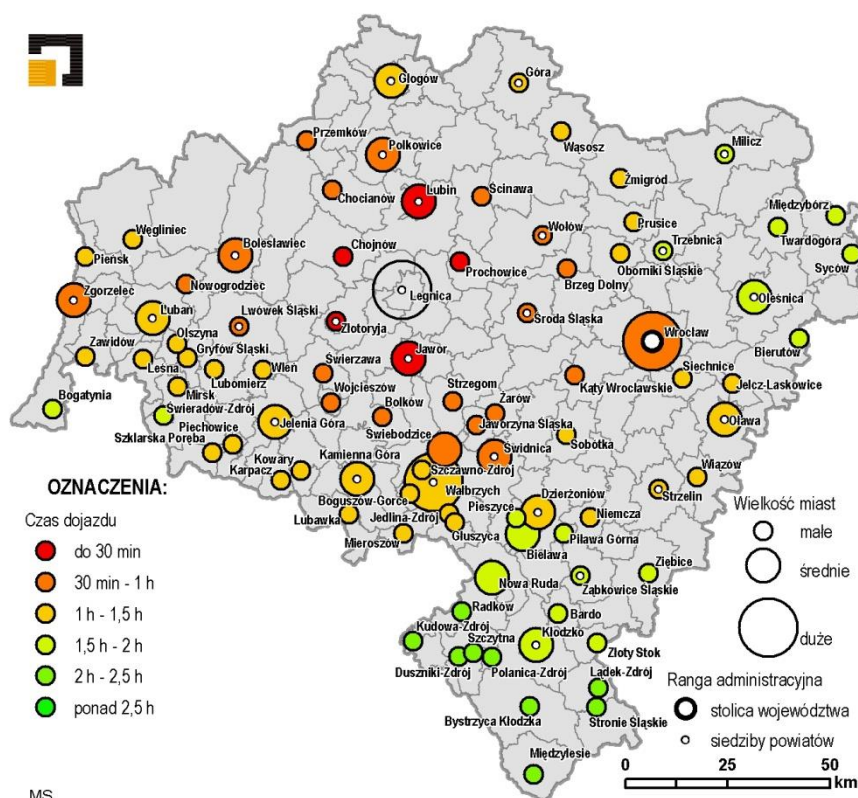
Rys. II.1. 2. Czasowa dostępność miast do Wałbrzycha, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GPS oraz GUS

Trzecim analizowanym miastem jest Legnica, w której zasięgu do 60 minut leżą 24 miasta zamieszkiwane przez 1 043 019 osób. Tak duży wynik Legnica zawdzięcza głównie bardzo dobremu położeniu względem Wrocławia, w którym mieszka ponad 620 tys. ludzi. Dodatkowymi atutami są: położenie przy autostradzie A4 oraz w Legnicko-Głogowskim Okręgu Miedziowym. Najszybciej do Legnicy dojadą mieszkańcy Prochowic i Chojnowa, zajmie im to tylko 18 minut. Niewiele więcej czasu potrzebują na to mieszkańcy Złotoryi i Jawora (po 21 minut) oraz drugiego, bardzo ważnego ośrodka LGOMu – Lubina (24 minuty).

II. Wybrane aspekty lokalizacji miast

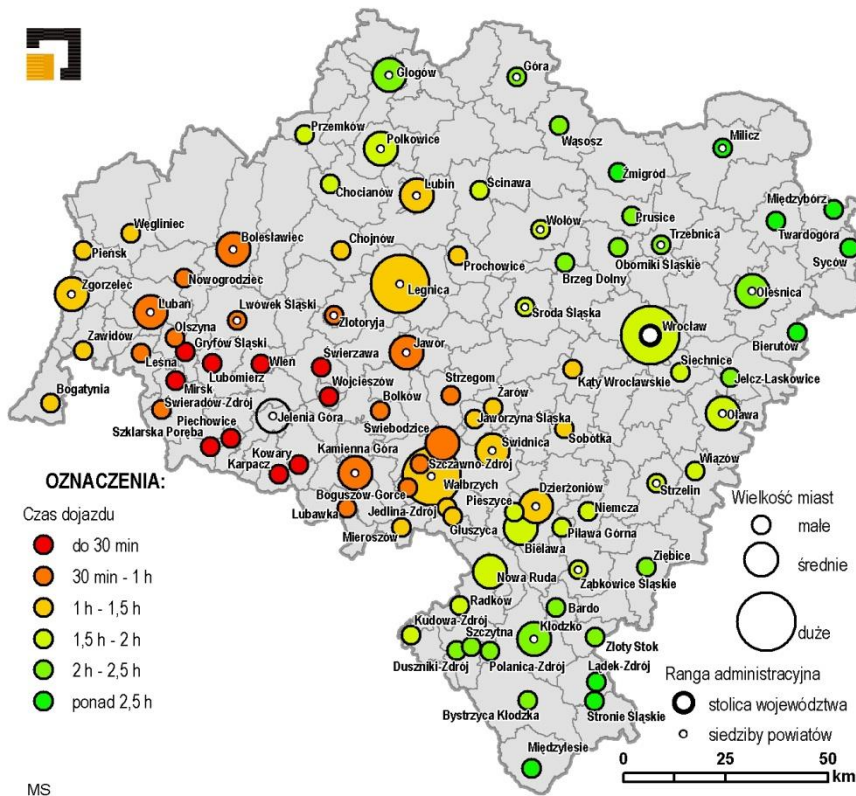
Rys. II.1. 3. Czasowa dostępność miast do Legnicy, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GPS oraz GUS

Jelenia Góra to ostatnie badane w tej analizie miasto. Jest czwartym największym ośrodkiem województwa dolnośląskiego i stolicą dawnego województwa jeleniogórskiego. W zasięgu do godziny czasu dojazdu do tego ośrodka znalazło się 26 miast, które zamieszkuje 273 722 ludności. Podobnie jak w przypadku Wałbrzycha, tak i tutaj duża liczba miast w tym zasięgu spowodowana jest dużym ich zagęszczeniem w bliskiej odległości od Jeleniej Góry. Najszybciej dojadą tutaj mieszkańcy Piechowic (14 minut) i Szklarskiej Poręby (19 minut). W czasie 25-28 minut do Jeleniej Góry dotrą mieszkańcy Lubomierza, Świerzawy, Wojcieszowa, Gryfowa Śląskiego, Kowar, Wlenia, Mirska i Karpacza. Największym miastem o dostępności czasowej do godziny od centrum miasta jest Bolesławiec, który zamieszkuje 40 001 osób.

II. Wybrane aspekty lokalizacji miast

Rys. II.1. 4. Czasowa dostępność miast do Jeleniej Góry, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GPS oraz GUS

Podsumowanie drogowej dostępności do czterech głównych ośrodków miejskich województwa dolnośląskiego

Po przeanalizowaniu czasowej dostępności drogowej do czterech głównych miast dolnośląskich (Wrocławia, Wabrzycha, Legnicy i Jeleniej Góry) można określić jak wiele głównych miast leży w zasięgu do jednej godziny czasu³ od każdego z dolnośląskich miast. Miasta zostały podzielone na typy zróżnicowane pod względem poziomu dostępności na podstawie kryterium liczby głównych miast dostępnych w ciągu godziny (**Błąd! Nie można odnaleźć źródła odwołania.**):

- grupa 1. – o najlepszej dostępności (4),
- grupa 2. – o bardzo dobrej dostępności (3),
- grupa 3. – o dobrej dostępności (2),
- grupa 4. – o przeciętnej dostępności (1),
- grupa 5. – o słabej dostępności (0).

Najlepszą dostępnością zaobserwowano w Jaworze i Strzegomiu. Z tych miast w ciągu godziny można dojechać do wszystkich czterech głównych miast Dolnego Śląska.

Bardzo dobrą dostępnością cechują się także miasta, z których w ciągu 60 minut można dojechać do trzech głównych miast. Są to miasta, które są najczęściej położone pomiędzy trzema

³ Jedna godzina zegarowa została uznana za maksymalny czas dojazdu do pracy

II. Wybrane aspekty lokalizacji miast

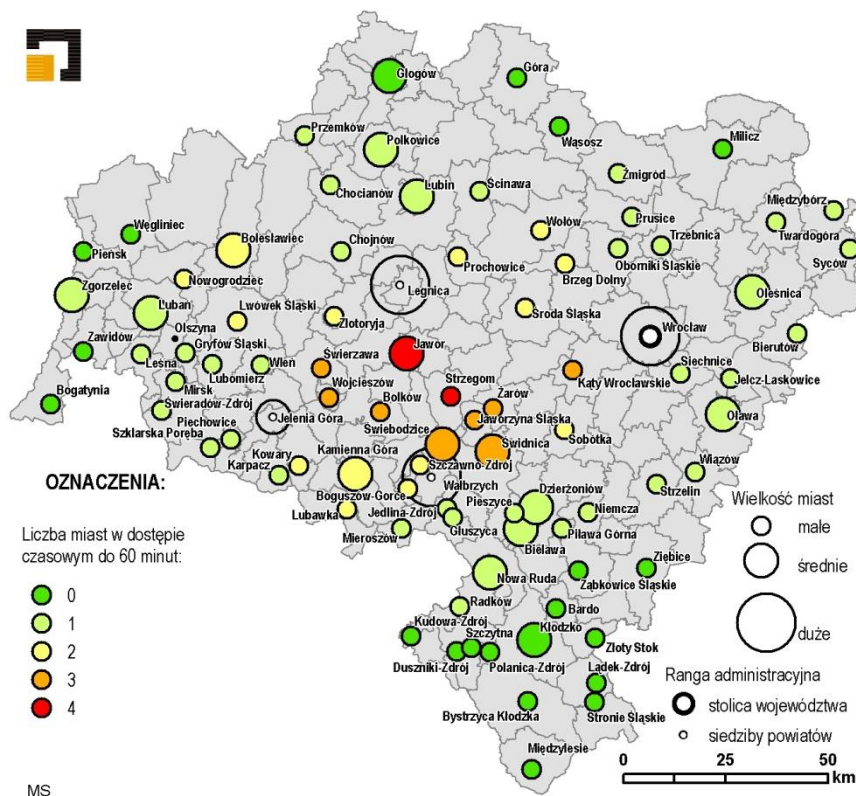
głównymi miastami, tj. Bolków, Świerzawa i Wojcieszów między Jelenią Górą, Legnicą i Wałbrzychem, czy Jaworzyna Śląska, Kąty Wrocławskie, Świdnica, Świebodzice i Żarów, położone między Legnicą, Wrocławiem i Wałbrzychem. W przypadku tak dobrego wyniku wielu z tych miast bardzo duże znaczenie ma także bliskie położenie przy autostradzie A4 co znacznie skraca czas podróży do Legnicy i Wrocławia, które są położone przy autostradzie.

Dostępność drogową uznano za dobrą w przypadku możliwości dojazdu do 2 głównych miast w ciągu godziny. W tej grupie znalazło się 14 miast, w tym 2 miasta średnie: Bolesławiec, który ma dobry dostęp do Legnicy i Jeleniej Góry oraz Kamienna Góra, z której w ciągu godziny można dotrzeć do Jeleniej Góry i Wałbrzycha.

Wśród miast zaliczonych do grupy 4, o przeciętnej dostępności, znalazły się 42 miasta, w tym 9 miast średnich: Polkowice i Lubin, które mają dobry dostęp tylko do Legnicy, Lubań i Zgorzelec, które mają dobry dostęp tylko do Jeleniej Góry, Dzierżoniów, Bielawa i Nowa Ruda, które mają dobry dostęp tylko do Wałbrzycha oraz Oleśnica i Oława, które mają dobry dostęp tylko do Wrocławia.

Wiele miast nie ma żadnego z czterech głównych miast w drogowym dostępie czasowym do 60 minut. Można wyróżnić skupiska miast o tak słabej dostępności. Pierwsze takie skupisko stanowią miasta położone w Kotlinie Kłodzkiej. Są to: Bardo, Bystrzyca Kłodzka, Duszniki-Zdrój, Kudowa-Zdrój, Łądek-Zdrój, Międzyzlesie, Polanica-Zdrój, Stronie Śląskie, Szczytna, Ząbkowice Śląskie, Ziębice i Złoty Stok. Drugą grupę stanowią miasta położone wzdłuż granicy polsko-niemieckiej: Bogatynia, Pieńsk, Węgliniec i Zawidów. W trzeciej grupie znalazły się miasta położone na północy województwa dolnośląskiego: Głogów, Góra, Milicz i Wąsosz.

Rys. II.1. 5. Miasta wg liczby głównych miast dostępnych samochodem w czasie nie dłuższym niż 60 minut, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GPS i GUS

MS

II. Wybrane aspekty lokalizacji miast

II.1.3. Czasowa dostępność kolejowa na podstawie sieci kolejowej

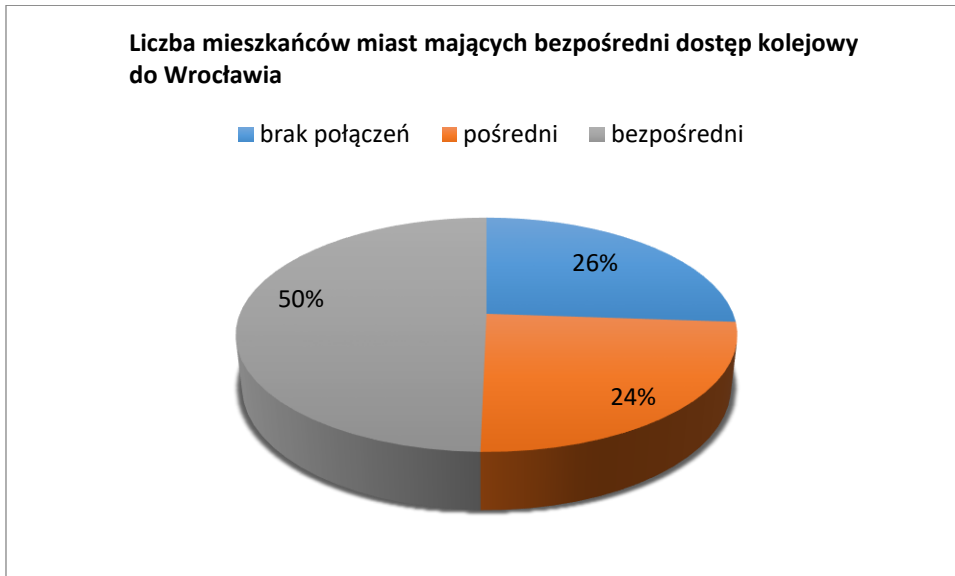
Mieszkańcy 35 z 91 miast województwa dolnośląskiego nie mają dostępu do połączeń kolejowych i ich liczba stanowi 38,5% liczby wszystkich miast województwa. Miasta bez kolei zamieszkuje łącznie 337 013 osób, co stanowi 16,75 % mieszkańców wszystkich miast Dolnego Śląska. Należą do nich m.in. takie ośrodki powiatowe jak Lubin, Polkowice, Złotoryja, Kamienna Góra czy Góra. Oprócz tych miast należy tu wymienić także Bogatynię i Bielawę. Najwięcej miast bez połączeń kolejowych znajduje się w południowej części województwa na obszarach powiatów: zgorzeleckiego, lwóweckiego, jeleniogórskiego, złotoryjskiego, wałbrzyskiego i dzierzoniowskiego. Obszar ten charakteryzuje się dużym zagęszczeniem miast co na pewno jest także przyczyną takiego wyniku analizy. Drugim najgorzej obsługiwanym kolejowo obszarem jest część Zagłębia Miedziowego. W tej części województwa połączeniami kolejowymi nie dysponują: Lubin, Polkowice, Prochowice, Przemków i Chocianów.

II.1.3.1. Dostępność kolejowa do miasta wojewódzkiego

Mieszkańcy 35 miast znajdujących się na terenie województwa dolnośląskiego nie mają żadnego połączenia z miastem wojewódzkim. Obywatele 17 miast mają pośredni dostęp do połączenia z Wrocławiem. Z przesiadek muszą skorzystać mieszkańcy miast powiatowych: Lwówek Śląski, Jawor, Świdnica, Dzierżonów i Ząbkowice Śląskie. Również w tym wypadku miasta z brakiem bezpośredniego połączenia z miastem wojewódzkim są położone na południu województwa. Znajdują się głównie w Kotlinie Kłodzkiej, powiecie ząbkowickim, dzierzoniowskim i świdnickim (Kudowa-Zdrój, Duszniki-Zdrój, Polanica-Zdrój, Szczytna, Nowa Ruda, Piława Górna, Głuszyca, Jedlina-Zdrój). Drugim takim obszarem są powiaty jeleniogórski i lwówecki (Piechowice, Szklarska Poręba, Wleń). Bezpośrednie połączenie z Wrocławiem ma 38 miast. Na wykresie poniżej przedstawiono procentowy udział ludności miejskiej województwa dolnośląskiego, która ma bezpośrednie połączenie kolejowe z Wrocławiem (wyeliminowano ludność analizowanych miast – Wałbrzycha, Legnicy i Jeleniej Góry). Można zauważyć, że 50% mieszkańców miast województwa może skorzystać z bezpośredniego połączenia z miastem wojewódzkim, 24% z pośredniego, a 26% mieszkańców nie ma możliwości skorzystania z transportu kolejowego.

II. Wybrane aspekty lokalizacji miast

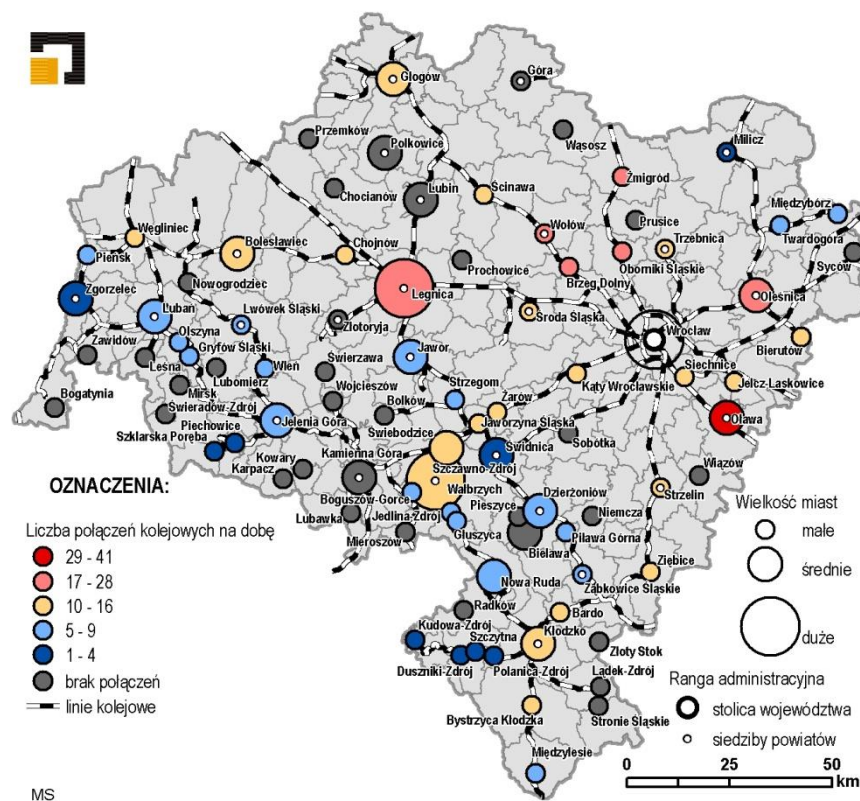
Wyk. II.1. 1. Liczba mieszkańców miast mających bezpośredni dostęp kolejowy do Wrocławia, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i rozkładu jazdy PKP

Ogólna liczba połączeń z miast województwa dolnośląskiego do Wrocławia wynosi 581. Z największej liczby połączeń mogą skorzystać mieszkańcy Oławy – aż 41 połączeń z Wrocławiem na dobę. Drugie miejsce pod tym względem zajmują Oborniki Śląskie – 28 połączeń, trzecie Żmigród – 27 połączeń, a czwarte Oleśnica – 23 połączenia. Spośród dużych miast województwa dolnośląskiego, najwięcej połączeń z miastem wojewódzkim posiada Legnica – 22 połączenia, drugie miejsce przypada Wałbrzychowi – 12 połączeń, a trzecie Jeleniej Górze – 9 połączeń. Na mapie można zauważyć, że najmniejszą liczbą połączeń kolejowych z Wrocławiem dysponują miasta zlokalizowane w południowej części województwa. W tej części regionu wyjątek stanowią jedynie Wałbrzych, Świebodzice, Jaworzyna Śląska, Bardo, Kłodzko i Bystrzyca Kłodzka, których liczba połączeń z Wrocławiem w ciągu doby znajduje się w przedziale 10-16. Mimo tych wyjątków należy uznać południową część województwa za bardzo źle skomunikowaną kolejowo w stosunku do miasta wojewódzkiego, a biorąc pod uwagę fakt, że Wrocław jest głównym kolejowym węzłem przesiadkowym w województwie, także w stosunku do kraju.

II. Wybrane aspekty lokalizacji miast

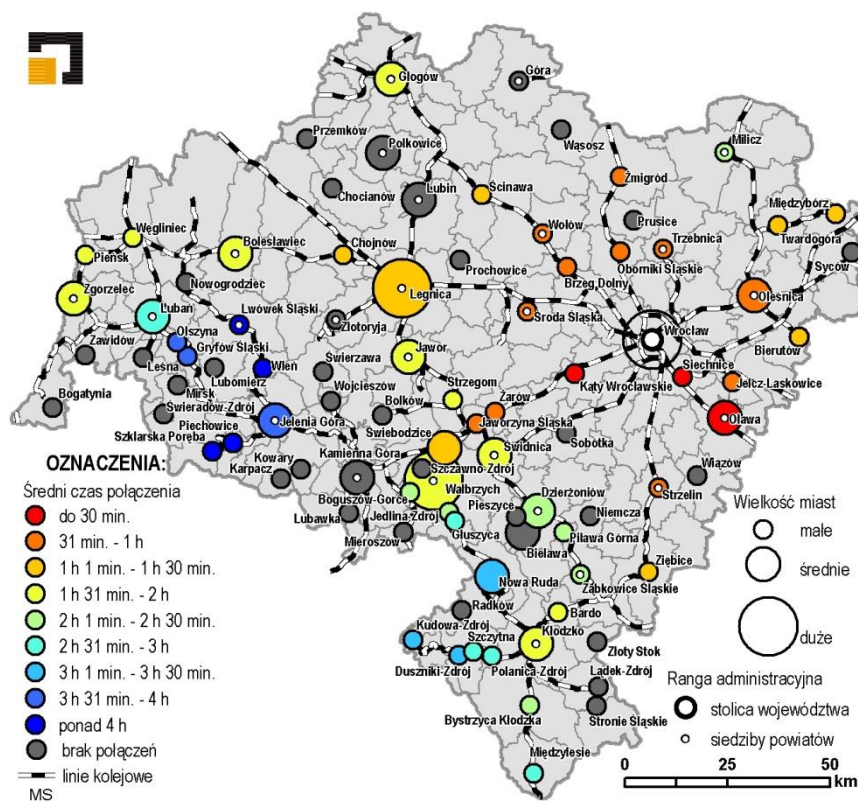
Rys. II.1. 6. Liczba połączeń kolejowych z Wrocławiem na dobę, źródło: opracowanie własne na podstawie rozkładu jazdy PKP

Najbardziej korzystnie, pod względem średniego czasu połączenia kolejowego, położone są miasta: Oława, Siechnice i Kąty Wrocławskie, których mieszkańcy dojadą do Wrocławia w czasie do 30 minut. Mieszkańcom Siechnic zajmuje to tylko średnio 16 minut, Oławy 25 minut oraz Kątów Wrocławskich 30 minut. Szybkim połączeniem z Wrocławiem dysponują także miasta, które znalazły się w przedziale czasowym od 31 minut do 1 godziny: Strzelin, Jelcz-Laskowice, Oleśnica, Trzebnica, Żmigród, Oborniki Śląskie, Brzeg Dolny, Wołów, Środa Śląska, Żarów i Jaworzyna Śląska. Jest to czas jaki można przeznaczyć na dojazd do pracy. Kolejny przedział stanowi czas dojazdu od godziny do 1,5 godziny. Znalazło się tu jedno duże miasto - Legnica oraz Świebodzice, zaliczające się do miast średniej wielkości. Wałbrzych, zaliczany do miast dużych, znalazł się w przedziale od 1,5h do 2h. W tym samym przedziale mimo dużej odległości od Wrocławia znalazły się m.in. takie miejscowości jak Zgorzelec i Bolesławiec co świadczy o bardzo dobrym skomunikowaniu tej granicznej części województwa z miastem wojewódzkim. Dużo gorzej wypadają w tym zestawieniu Jelenia Góra i miasta leżące w jej bliskiej odległości: Lwówek Śląski, Szklarska Poręba, Piechowice czy Gryfów Śląski. Mieszkańcy wszystkich tych miast potrzebują na dojazd do Wrocławia średnio ponad 3 godzin.

II. Wybrane aspekty lokalizacji miast

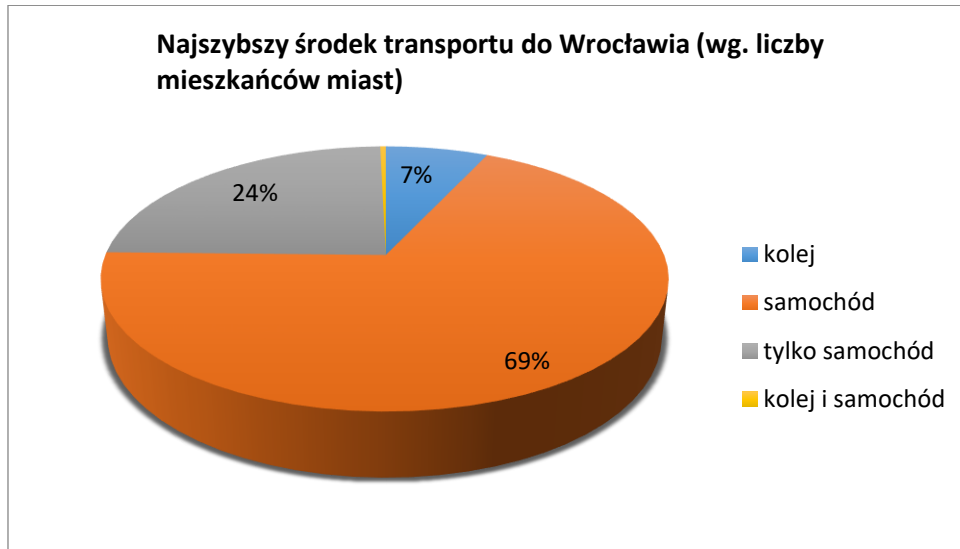
Rys. II.1. 7. Średni czas połączenia kolejowego z Wrocławiem, źródło: opracowanie własne na podstawie rozkładu jazdy PKP

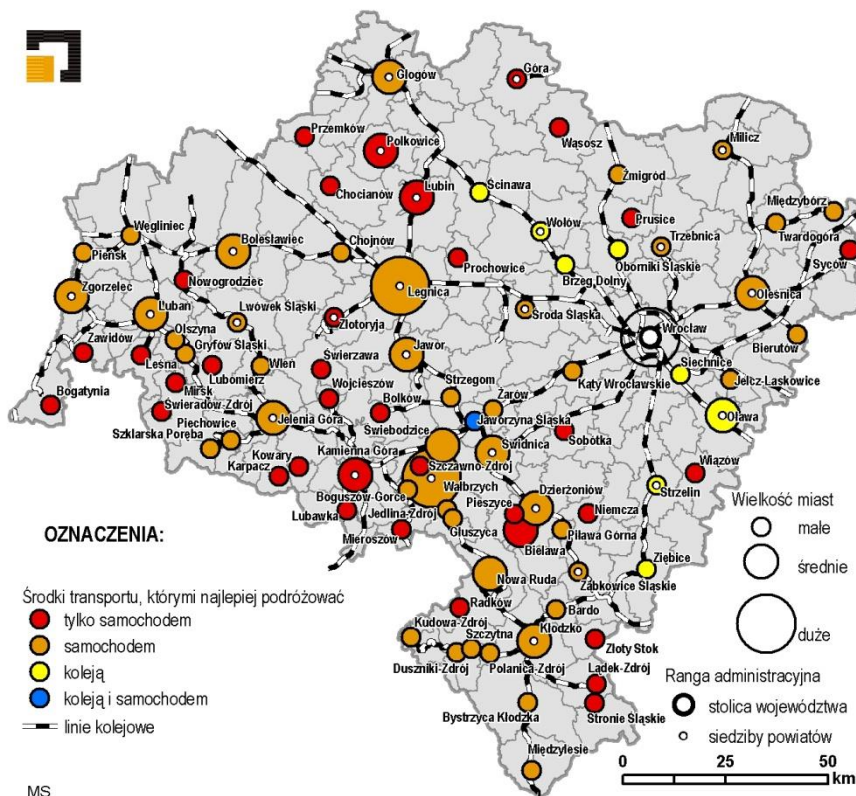
Analiza czasu podróży indywidualnym transportem kołowym i ustalenie średniego czasu dojazdu koleją z dolnośląskich miast do Wrocławia pozwoliła na wskazanie środka transportu zapewniającego najszybsze połączenie z miastem wojewódzkim. W analizie nie wzięto pod uwagę występujących na drogach korków i zatorów, których określenie nie było możliwe. Krótszy czas przy wyborze kolei jako środka transportu do Wrocławia wystąpił jedynie w ośmiu z pięćdziesięciu miast. Są to: Oława, Siechnice, Strzelin, Ziębice, Oborniki Śląskie, Brzeg Dolny, Wołów i Ścinawa. Liczba mieszkańców tych miast stanowi jedynie 7% mieszkańców wszystkich miast Dolnego Śląska. Wyjątkowy przypadek wystąpił w Jaworzynie Śląskiej, z której czas pociągiem i samochodem do Wrocławia jest identyczny. Wynika to z tego, że miasto jest położone w bliskiej odległości od autostrady A4 oraz znajduje się w nim ważny węzeł kolejowy. Mieszkańcy 35 miast nie mają dostępu do kolei i mogą skorzystać jedynie z transportu kołowego. Ich liczba wynosi aż 337 013 co stanowi 24% ogólnej liczby mieszkańców miast w województwie. Podróż samochodem do Wrocławia jest krótsza od podróży pociągiem w 46 dolnośląskich miastach. Liczba ich mieszkańców wynosi 949 968, co stanowi aż 69% mieszkańców wszystkich miast w województwie. Po dodaniu do tej grupy miast, miast bez kolei zaobserwowano bardzo zły wynik dla dostępności kolejowej dolnośląskich miast do miasta wojewódzkiego. Z analizy wynika, że aż 93% liczby mieszkańców miast Dolnego Śląska dotrze do Wrocławia szybciej samochodem niż koleją.

II. Wybrane aspekty lokalizacji miast

Wyk. II.1. 2. Najszybszy środek transportu do Wrocławia według liczby mieszkańców miast, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, GPS i rozkładu jazdy PKP

Rys. II.1. 8. Środki transportu, którymi najlepiej podróżować do Wrocławia, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, GPS i rozkładu jazdy PKP

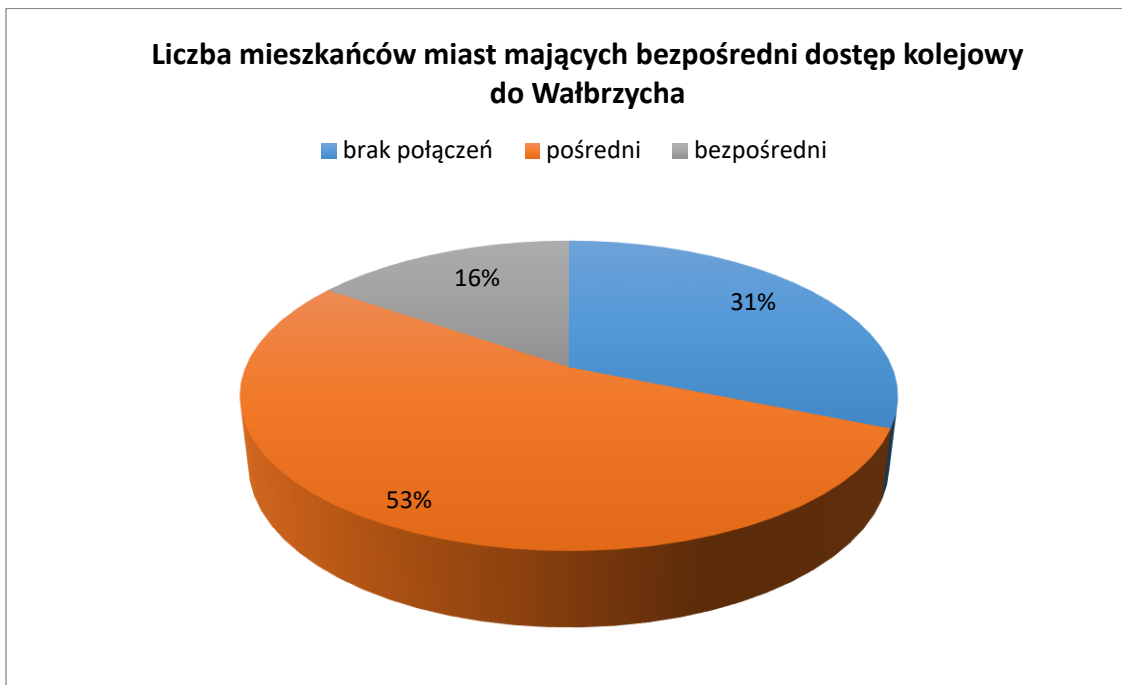
II.1.3.2. Dostępność do Wałbrzycha

Mieszkańcy 35 miast nie mają żadnego połączenia z Wałbrzychem. Obywatele 41 miast podróżując do Wałbrzycha muszą korzystać z przesiadek. Znajdują się wśród nich ośrodki powiatowe:

II. Wybrane aspekty lokalizacji miast

Legnica, Głogów, Świdnica, Bolesławiec, Oleśnica, Dzierżoniów, Zgorzelec, Jawor, Lubań, Ząbkowice Śląskie, Trzebnica, Wołów, Strzelin, Milicz, Lwówek Śląski i Środa Śląska. Szczególnym przypadkiem wśród nich jest Świdnica, która znajduje się jedynie 15 km w linii prostej od Wałbrzycha, a mimo to mieszkańcy tego miasta, chcąc dojechać do Wałbrzycha muszą skorzystać z przesiadki. Obywatele 14 miast Dolnego Śląska mogą skorzystać z bezpośredniego połączenia kolejowego z Wałbrzychem. Znajdują się wśród nich m.in. takie ośrodki jak: Wrocław, Jelenia Góra, Oława czy Kłodzko. Na wykresie poniżej przedstawiono procentowy udział ludności miejskiej województwa dolnośląskiego, która ma bezpośrednie połączenie kolejowe z Wałbrzychem (wyeliminowano ludność analizowanych miast - Wrocławia, Legnicy i Jeleniej Góry). 31% mieszkańców miast nie ma połączenia kolejowego z Wałbrzychem, z pośredniego połączenia z tym miastem może skorzystać 53% mieszkańców. Bezpośrednie połączenie kolejowe z Wałbrzychem ma 16% obywateli miejskich w województwie.

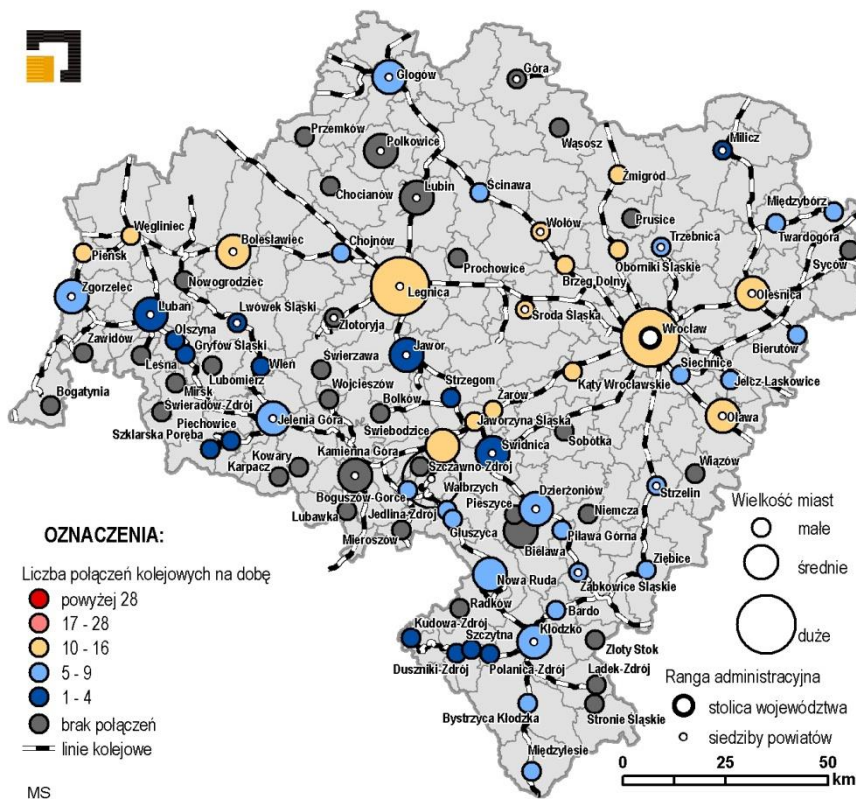
Wyk. II.1. 3. Liczba mieszkańców miast mających bezpośredni dostęp kolejowy do Wałbrzycha, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i rozkładu jazdy PKP

Ogólna liczba połączeń kolejowych z miast województwa dolnośląskiego do Wałbrzycha wynosi 373. Z największej ilości połączeń mogą skorzystać mieszkańcy: Wrocławia, Oleśnicy, Świebodzic, Jaworzyny Śląskiej i Węglińca – po 12 połączeń na dobę, Legnicy, Oławy, Brzegu Dolnego, Wołowa, Żarowa, Kątów Wrocławskich – po 11 połączeń na dobę, oraz Bolesławca, Środy Śląskiej, Obornik Śląskich, Żmigrodu i Pieńska – po 10 połączeń na dobę. Najmniej połączeń z Wałbrzychem mają, co może być zaskoczeniem, miasta położone w jego bliskiej odległości, są to m.in. Świdnica, Jawor czy Strzegom.

II. Wybrane aspekty lokalizacji miast

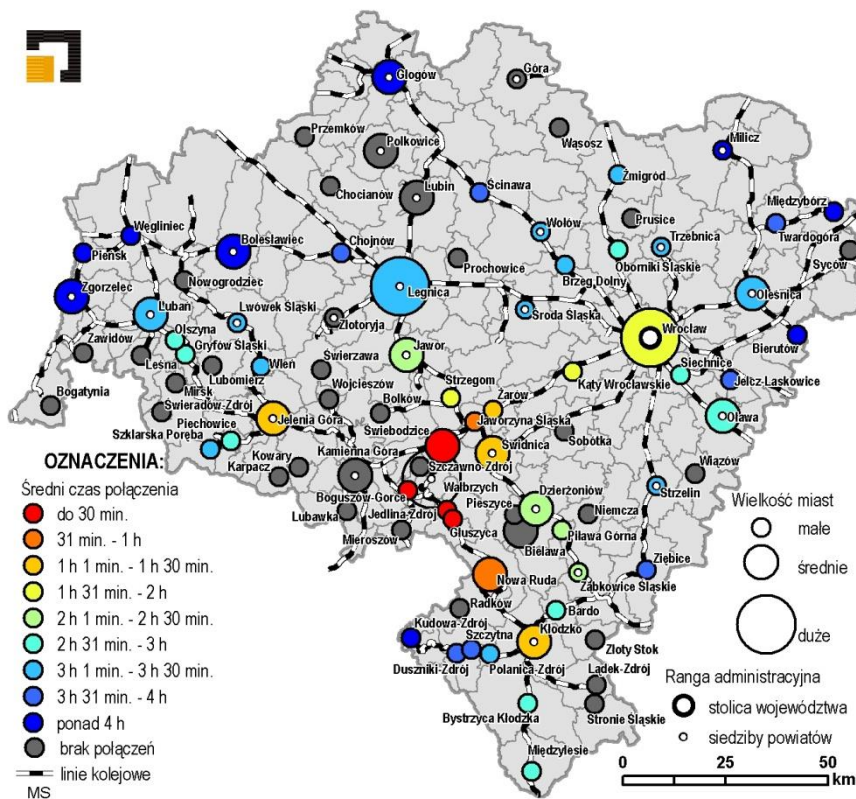
Rys. II.1. 9. Liczba połączeń kolejowych z Wałbrzychem na dobę, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i rozkładu jazdy PKP

Średni czas połączenia kolejowego miast z Wałbrzychem wskazuje miasta, które leżą najbardziej korzystnie jeżeli chodzi o czasową dostępność kolejową w stosunku do niego. Najbardziej korzystnie położone są: Boguszów-Gorce, Jedlina-Zdrój i Głuszycy, których mieszkańcy dojadą do Wałbrzycha w czasie do 30 minut. Dokładniej, mieszkańcom Boguszowa-Gorc zajmie to średnio 10 minut, Jedliny-Zdroju 13 minut a Głuszycy 17 minut. Warte wyróżnienia są też miasta, których mieszkańcy dotrą do Wałbrzycha w przedziale czasowym od 31 minut do 1 godziny, gdyż jest to czas jaki można przeznaczyć na dojazdy do pracy. Znalazły się tu Świebodzice, Nowa Ruda i Jaworzyna Śląska. Kolejny przedział stanowi czas dojazdu od godziny do 1,5 godziny i znalazły się w nim Jelenia Góra, Kłodzko, Świdnica i Żarów. Mieszkańcy stolicy województwa – Wrocławia potrzebują średnio prawie dwóch godzin, żeby dostać się do Wałbrzycha przy pomocy kolei. Dojazd z trzeciego największego miasta województwa – Legnicy zajmuje ponad 3 godziny. Najgorszą dostępnością kolejową do Wałbrzycha cechują się miasta leżące na północy i zachodzie województwa dolnośląskiego. Dojazd m.in. z takich miejscowości jak Zgorzelec, Bolesławiec czy Głogów do Wałbrzycha wynosi średnio ponad 4 godziny. Bardzo dużo miast znajduje się także w odległości czasowej przewyższającej 3 godziny od Wałbrzycha.

II. Wybrane aspekty lokalizacji miast

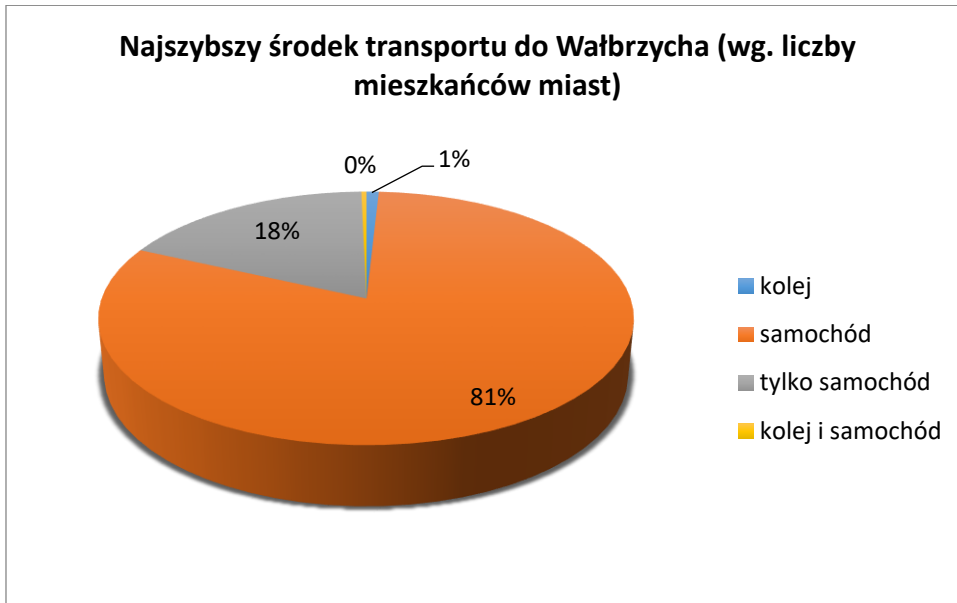
Rys. II.1. 10. Średni czas połączenia kolejowego z Wałbrzychem, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i rozkładu jazdy PKP

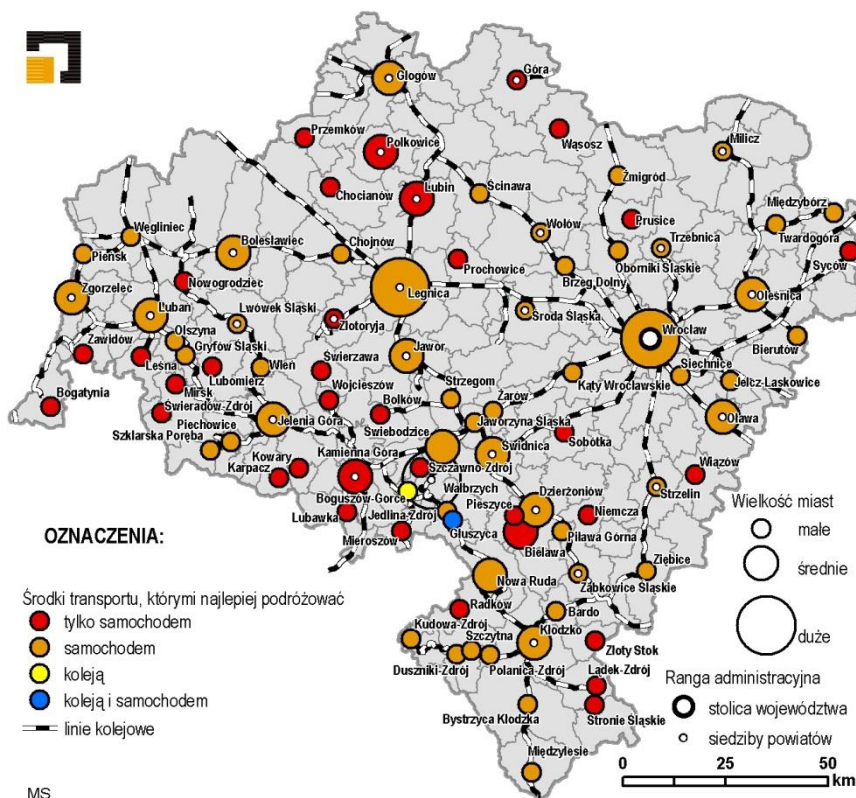
Analiza czasu podróży indywidualnym transportem kołowym i ustalenie średniego czasu dojazdu koleją z dolnośląskich miast do Wałbrzycha pozwoliła na wskazanie środka transportu zapewniającego najszybsze połączenie z miastem. Krótszy czas podróży koleją wystąpił jedynie w jednym mieście – Boguszwie-Gorce, położonym w bezpośrednim sąsiedztwie Wałbrzycha. Identyczny czas podróży pociągiem i samochodem wystąpił w relacji z położonej w niedalekiej odległości od Wałbrzycha Głuszyca. Mieszkańcy 35 miast nie mają dostępu do kolei i mogą skorzystać jedynie z transportu kołowego. Ich liczba wynosi aż 337 013 co stanowi 18% ogólnej liczby mieszkańców miast w województwie. Podróż samochodem do Wałbrzycha jest krótsza od podróży pociągiem w 53 dolnośląskich miastach. Liczba ich mieszkańców wynosi 1 531 179, co stanowi aż 81% mieszkańców wszystkich miast w województwie. Po dodaniu do tej grupy miast, miast bez kolei zaobserwowano bardzo zły wynik dla dostępności kolejowej dolnośląskich miast do Wałbrzycha. Z analizy wynika, że aż 99% liczby mieszkańców miast Dolnego Śląska dotrze do Wałbrzycha szybciej koleją jak samochodem.

II. Wybrane aspekty lokalizacji miast

Wyk. II.1. 4. Najszybszy środek transportu do Wałbrzycha według liczby mieszkańców miast, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, GPS i rozkładu jazdy PKP

Rys. II.1. 11. Środki transportu, którymi najlepiej podróżować do Wałbrzycha, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, GPS i rozkładu jazdy PKP

II. Wybrane aspekty lokalizacji miast

II.1.3.3. Dostępność do Legnicy

Mieszkańcy 35 miast nie mają żadnego połączenia z Legnicą, gdyż nie przebiegają przez nie czynne linie pasażerskie. Największym minusem jest tutaj brak połączenia kolejowego z dwoma głównymi ośrodkami LGOM: Lubinem i Polkowicami. Obywatele 34 miast podróżując do Legnicy muszą korzystać z przesiadek. Znajdują się wśród nich ośrodki powiatowe: Wałbrzych, Głogów, Oleśnica, Oława, Trzebnica, Wołów, Strzelin, Milicz i Lwówek Śląski. Obywatele 21 miast Dolnego Śląska mogą skorzystać z bezpośredniego połączenia kolejowego z Legnicą. Znajdują się wśród nich m.in. takie ośrodki jak: Wrocław, Jelenia Góra, Świdnica, Bolesławiec, Dzierżoniów, Zgorzelec, Kłodzko, Jawor, Lubań, Strzegom czy Ząbkowice Śląskie. Na wykresie poniżej przedstawiono procentowy udział ludności miejskiej województwa dolnośląskiego, która ma bezpośrednie połączenie kolejowe z Legnicą (wylimitowano ludność analizowanych miast: Wrocławia, Wałbrzycha i Jeleniej Góry). 31% mieszkańców miast nie ma połączenia kolejowego z Legnicą, z pośredniego połączenia z tym miastem może skorzystać 38% mieszkańców. Bezpośrednie połączenie z Legnicą ma 31% obywateli miejskich w województwie. Ogólnie z połączeń kolejowych z Legnicą może skorzystać 69% mieszkańców miast Dolnego Śląska.

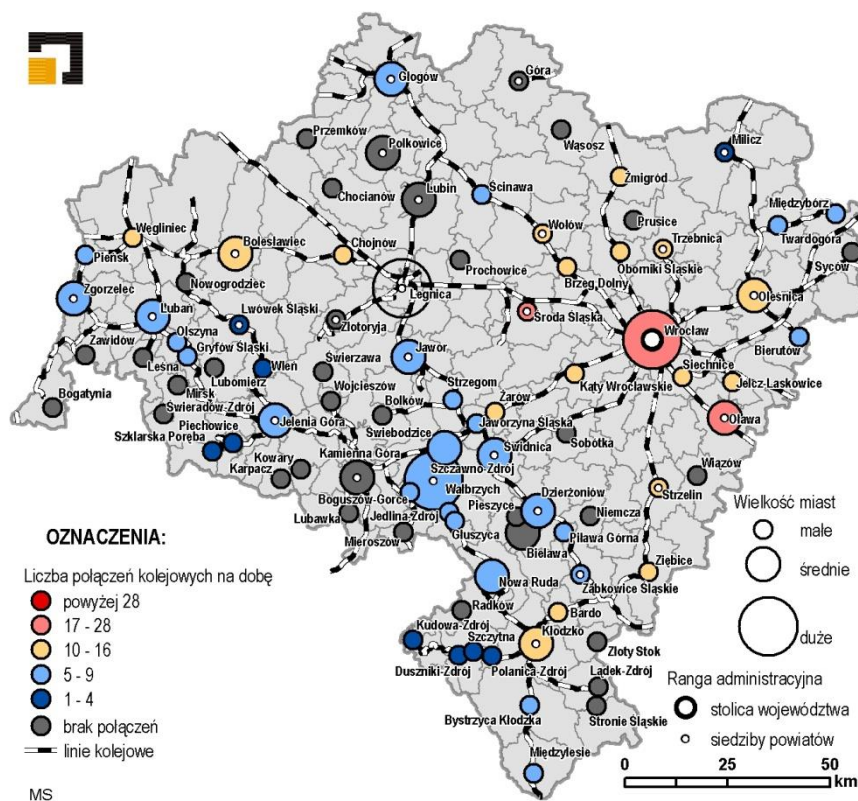
Wyk. II.1. 5. Liczba mieszkańców miast mających bezpośredni dostęp kolejowy do Legnicy, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i rozkładu jazdy PKP

Ogólna liczba połączeń kolejowych z miast województwa dolnośląskiego do Legnicy wynosi 470. Z największej ilości połączeń mogą skorzystać mieszkańcy Wrocławia (22 połączenia na dobę), Środy Śląskiej i Oławy (po 17 połączeń), Obornik Śląskich (16 połączeń) oraz Węglińca, Żmigrodu, Oleśnicy i Bolesławca (15 połączeń). Najmniej połączeń z Legnicą mają miasta, które są położone głównie w Kotlinie Kłodzkiej – Kudowa-Zdrój, Polanica-Zdrój, Duszniki-Zdrój i Szczytna (po 1 połączeniu na dobę) oraz Szklarska Poręba i Piechowice (po 3 połączenia).

II. Wybrane aspekty lokalizacji miast

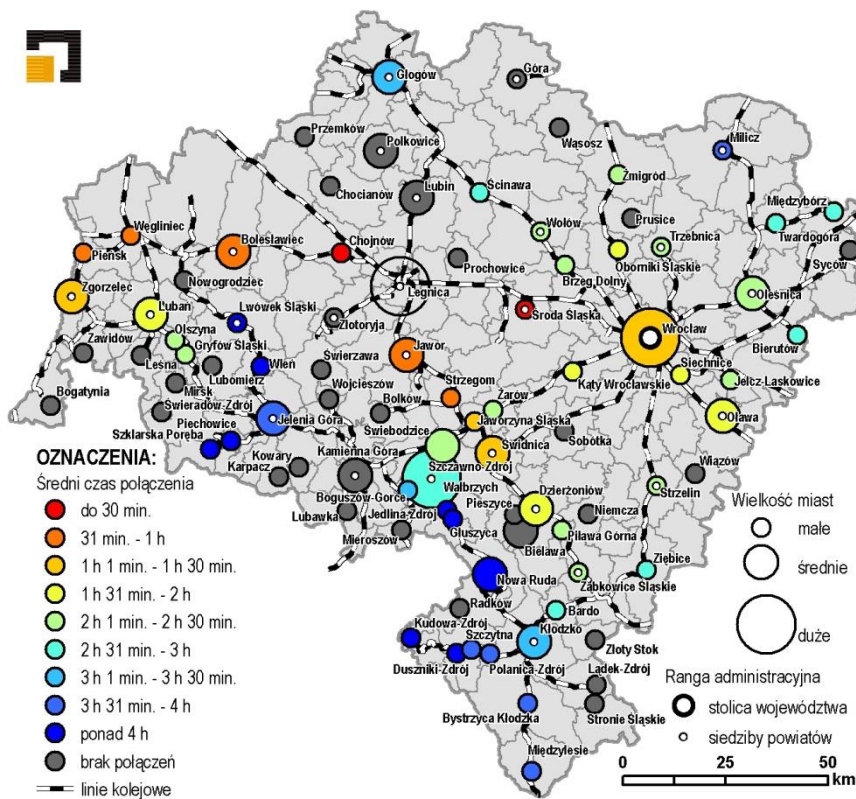
Rys. II.1. 12. Liczba połączeń kolejowych z Legnicą na dobę, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i rozkładu jazdy PKP

Średni czas połączenia kolejowego miast z Legnicą wskazuje miasta, które leżą najbardziej korzystnie jeżeli chodzi o czasową dostępność kolejową w stosunku do tego miasta. W czasie do 30 minut do Legnicy dojadą mieszkańcy Chojnowa (15 minut) i Środy Śląskiej (26 minut). Warto wyróżnienia są też miasta, których mieszkańcy dotrą do Legnicy w przedziale czasowym od 31 minut do 1 godziny, gdyż jest to jeszcze czas jaki można przeznaczyć na dojazdy do pracy. Znalazły się tu Jawor, Bolesławiec, Węgliniec, Pieńsk i Strzegom. Kolejny przedział stanowi czas dojazdu od godziny do 1,5 godziny i znalazły się w nim Wrocław, Zgorzelec, Jaworzyna Śląska i Świdnica. Dojazd z drugiego największego miasta województwa – Wałbrzycha zajmuje prawie 3 godziny, natomiast z Jeleniej Góry ponad 3,5 godziny. Najgorszą dostępnością kolejową do Legnicy cechują się miasta leżące w okolicach Jeleniej Góry. Dojazd ze Szklarskiej Poręby, Lwówka Śląskiego, Piechowic i Wlenia przekracza 5,5 godziny.

II. Wybrane aspekty lokalizacji miast

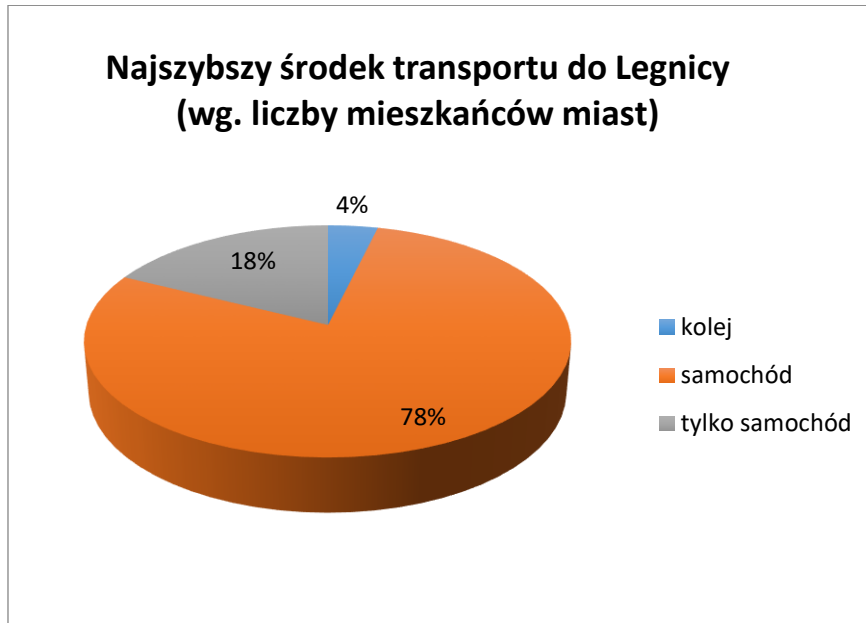
Rys. II.1. 13. Średni czas połączenia kolejowego z Legnicą, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i rozkładu jazdy PKP

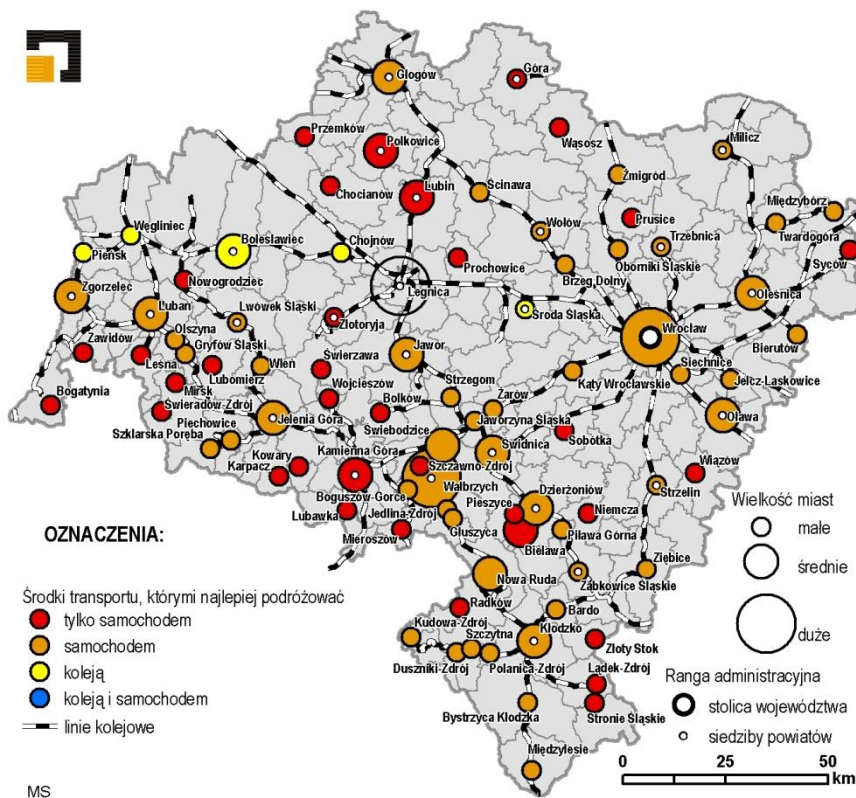
Analiza czasu podróży indywidualnym transportem kołowym i ustalenie średniego czasu dojazdu koleją z dolnośląskich miast do Legnicy pozwoliła na wskazanie środka transportu zapewniającego najszybsze połączenie z miastem. Krótszy czas podróży koleją wystąpił w przypadku pięciu miast, a dokładniej Bolesławca, Chojnowa, Środy Śląskiej, Pieńska i Węglinca. Liczba mieszkańców tych miast wynosi 72 110 osób co stanowi 4% ogólnej liczby mieszkańców miast w województwie. Mieszkańcy 35 miast nie mają dostępu do kolei i mogą skorzystać jedynie z transportu kołowego. Ich liczba wynosi aż 337 013 co stanowi 18% ogólnej liczby mieszkańców miast w województwie. Podróż samochodem do Legnicy jest krótsza od podróży pociągiem z 50 dolnośląskich miast. Liczba ich mieszkańców wynosi 1 499 410, co stanowi 78% mieszkańców wszystkich miast w województwie. Po dodaniu do tej grupy miast bez dostępu do kolei zaobserwowano, że aż 96% liczby mieszkańców miast Dolnego Śląska dotrze do Legnicy szybciej samochodem niż koleją.

II. Wybrane aspekty lokalizacji miast

Wyk. II.1. 6. Najszybszy środek transportu do Legnicy według liczby mieszkańców miast, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, GPS i rozkładu jazdy PKP

Rys. II.1. 14. Środki transportu, którymi najlepiej podróżować do Legnicy, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, GPS i rozkładu jazdy PKP

MS

II. Wybrane aspekty lokalizacji miast

II.1.3.4. Dostępność do Jeleniej Góry

W przypadku Jeleniej Góry największym minusem jest brak połączeń z miastami znajdującymi się w jej najbliższym sąsiedztwie. Są to: Świeradów-Zdrój, Mirsk, Lubomierz, Świerzawa, Wojcieszów, Kamienna Góra, Lubawka, Kowary i Karpacz. Oprócz tego, że taka sytuacja powoduje, że obszar aglomeracji jeleniogórskiej nie jest dobrze obsługiwany kolejowo należy zauważyć, że większość z tych miejscowości jest silnie rozwinięta turystycznie. Taka sytuacja znacznie ogranicza ich dostępność turystyczną. Obywatele 32 miast podróżując do Jeleniej Góry muszą korzystać z przesiadek. Znajdują się wśród nich ośrodki powiatowe: Głogów, Świdnica, Oleśnica, Dzierżoniów, Kłodzko, Jawor, Ząbkowice Śląskie, Trzebnica, Wołów, Strzelin, Milicz i Środa Śląska. Mieszkańcy 23 miast Dolnego Śląska mogą skorzystać z bezpośredniego połączenia kolejowego z Jelenią Górą. Znajdują się wśród nich m.in. takie ośrodki jak: Wrocław, Wałbrzych, Legnica, Bolesławiec, Zgorzelec, Oława, Świebodzice czy Lubań. Na wykresie poniżej przedstawiono procentowy udział ludności miejskiej województwa dolnośląskiego, która ma bezpośrednie połączenie kolejowe z Jelenią Górą (wylimitowano ludność analizowanych miast: Wrocławia, Wałbrzycha i Legnicy). 31% mieszkańców miast nie ma połączenia kolejowego z Jelenią Górą, z pośredniego połączenia z tym miastem może skorzystać 45% mieszkańców. Bezpośrednie połączenie z Jelenią Górą ma 24% obywateli miejskich w województwie. Ogólnie z połączeń kolejowych z Jelenią Górą może skorzystać 69% mieszkańców miast Dolnego Śląska.

Wyk. II.1. 7. Liczba mieszkańców miast mających bezpośredni dostęp kolejowy do Jeleniej Góry, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i rozkładu jazdy PKP

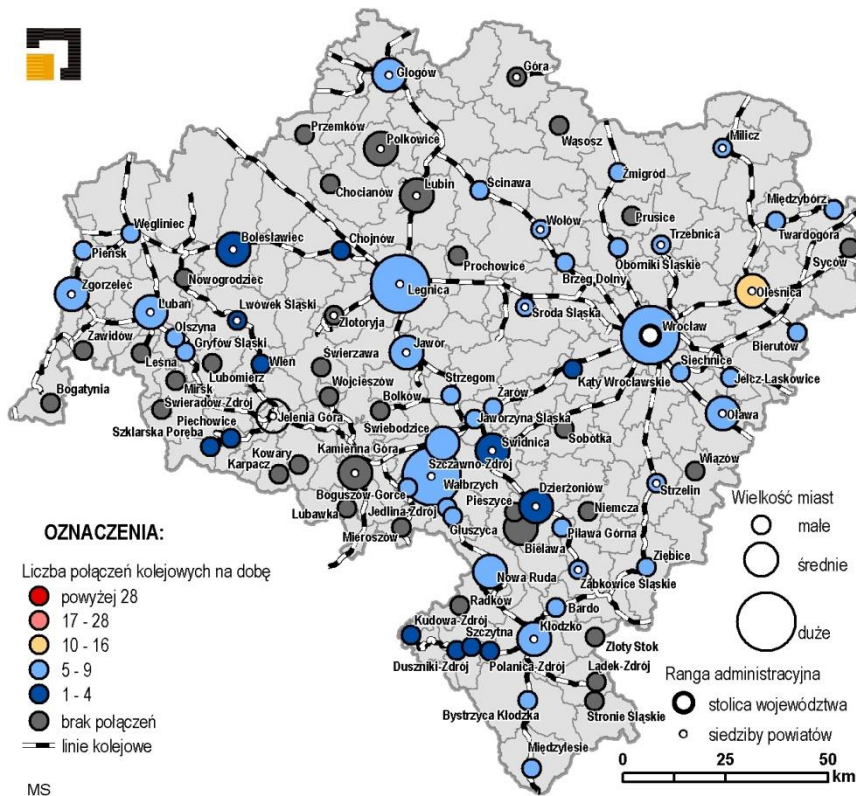

Ogólna liczba połączeń kolejowych z miast województwa dolnośląskiego do Jeleniej Góry wynosi 307. Z największej ilości połączeń mogą skorzystać mieszkańcy Oleśnicy (11 połączeń na dobę), Żmigrodu, Ziębic, Trzebnicy, Wrocławia (po 9 połączeń), Bierutowa, Środy Śląskiej, Wołowa, Brzegu Dolnego oraz Oławy (8 połączeń). Najmniej połączeń z Jelenią Górą mają miasta, które są położone

II. Wybrane aspekty lokalizacji miast

głównie w Kotlinie Kłodzkiej – Kudowa-Zdrój, Polanica-Zdrój, Duszniki-Zdrój i Szczytna (po 1 połączeniu na dobę). Co ciekawe miejscowości niewielką liczbą połączeń dysponują także dwa miasta położone w bliskim sąsiedztwie miasta - Szklarska Poręba i Piechowice (po 3 połączenia).

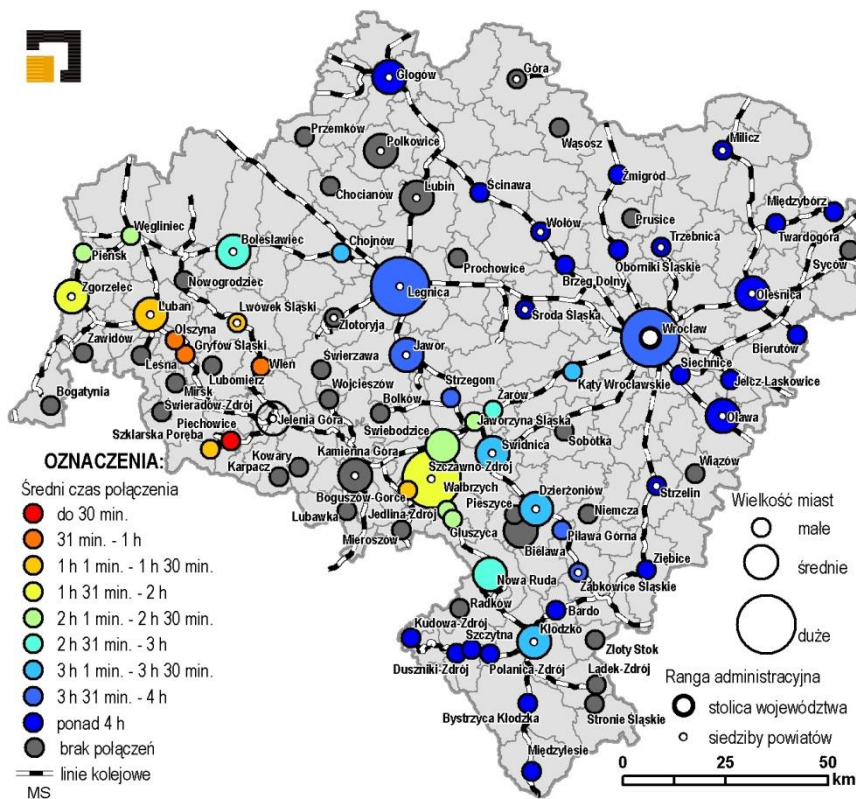
Rys. II.1. 15. Liczba połączeń kolejowych z Jelenią Górą na dobę, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i rozkładu jazdy PKP

Średni czas połączenia kolejowego miast z Jelenią Górą wskazuje miasta, które leżą najbardziej korzystnie jeżeli chodzi o czasową dostępność kolejową w stosunku do tego miasta. W czasie do 30 minut do Jeleniej Góry dojadą jedynie mieszkańcy Piechowic. Zajmie im to średnio 26 minut, a biorąc pod uwagę fakt, że centrum Piechowic jest oddalone od centrum Jeleniej Góry o 10 km w linii prostej, jest to bardzo zły wynik (dla porównania: średni czas dojazdu z oddalonych od centrum Wrocławia o 10 km Siechnic do Wrocławia wynosi 16 minut). Warto wyróżnienia są także miasta, których mieszkańcy dotrą do Jeleniej Góry w przedziale czasowym od 31 minut do 1 godziny, gdyż jest to jeszcze czas jaki można przeznaczyć na dojazdy do pracy. Znalazły się tu jedynie trzy miasta: Wleń, Gryfów Śląski i Olszyna. Kolejny przedział stanowi czas dojazdu od godziny do 1,5 godziny i znalazły się w nim Szklarska Poręba (oddalona od Jeleniej Góry o 16 km w linii prostej), Lubań, Lwówek Śląski i Boguszków-Gorce. Dojazd do Jeleniej Góry ze stolicy Dolnego Śląska – Wrocławia oraz z trzeciego największego miasta województwa – Legnicy wynosi prawie 4 godziny. Najgorszą dostępnością kolejową do Jeleniej Góry cechują się miasta leżące na północy województwa dolnośląskiego. Dojazd z Bierutowa, Twardogóry, Głogowa, Międzyborza czy Milicza wynosi ponad 6 godzin. Niewiele lepsza jest dostępność kolejowa do Jeleniej Góry miast leżących w Kotlinie Kłodzkiej (Duszniki-Zdrój, Kudowa-Zdrój, Szczytna), których mieszkańcy potrzebują na dojazd do niej ponad 5,5 godziny.

II. Wybrane aspekty lokalizacji miast

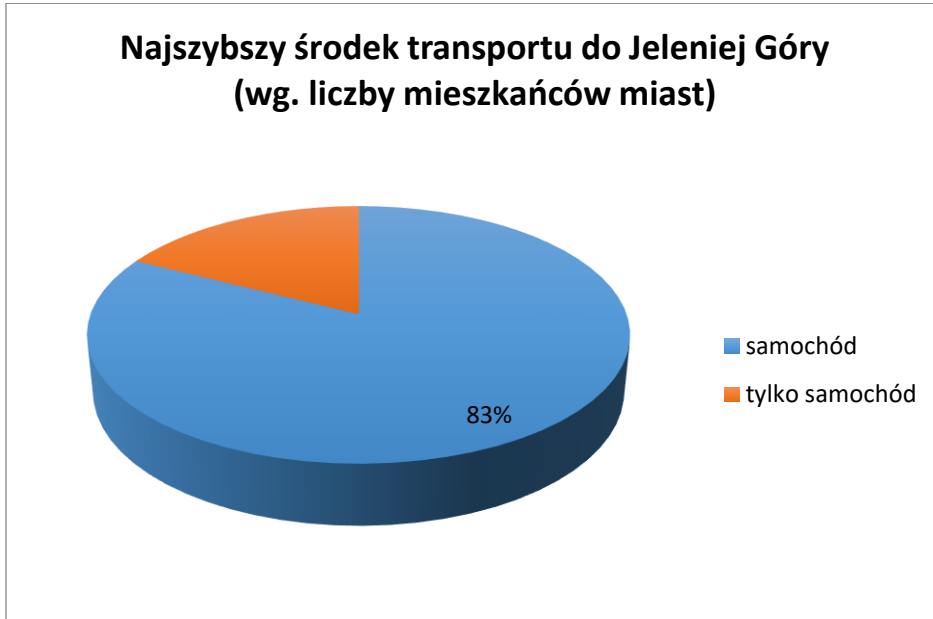
Rys. II.1. 16. Średni czas połączenia kolejowego z Jelenią Górą, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i rozkładu jazdy PKP

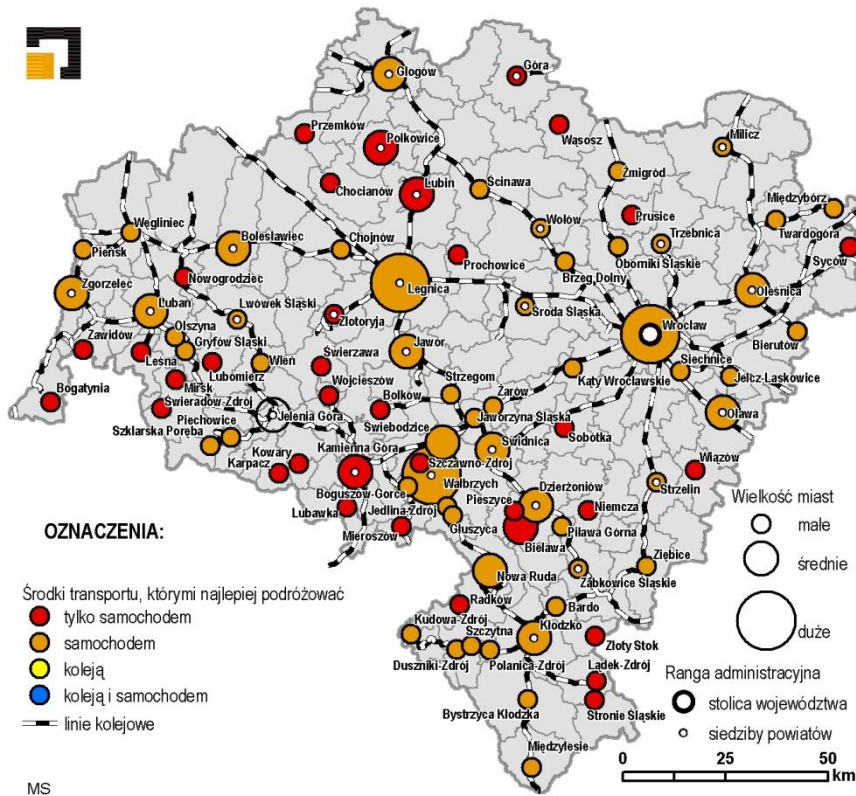
Analiza czasu podróży indywidualnym transportem kołowym i ustalenie średniego czasu dojazdu koleją z dolnośląskich miast do Jeleniej Góry pozwoliła na wskazanie środka transportu zapewniającego najszybsze połączenie z miastem. Krótszy czas podróży koleją nie wystąpił w przypadku żadnego z dolnośląskich miast. Mieszkańcy 35 miast nie mają dostępu do kolei i mogą skorzystać jedynie z transportu kołowego, liczba ich mieszkańców wynosi 337 013. Podróż samochodem do Jeleniej Góry jest krótsza od podróży pociągiem z 55 dolnośląskich miast. Liczba ich mieszkańców wynosi 1 591 279, co stanowi 83% mieszkańców wszystkich miast w województwie. Po dodaniu do tej grupy, miast bez dostępu do kolei zaobserwowano, że 100% liczby mieszkańców miast Dolnego Śląska dotrze do Jeleniej Góry szybciej samochodem jak koleją.

II. Wybrane aspekty lokalizacji miast

Wyk. II.1. 8. Najszybszy środek transportu do Jeleniej Góry według liczby mieszkańców miast, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, GPS i rozkładu jazdy PKP

Rys. II.1. 17. Środki transportu, którymi najlepiej podróżować do Jeleniej Góry, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, GPS i rozkładu jazdy PKP

II. Wybrane aspekty lokalizacji miast

Podsumowanie kolejowej dostępności do czterech głównych ośrodków miejskich województwa dolnośląskiego

Po przeanalizowaniu czasowej dostępności kolejowej do czterech głównych analizowanych miast dolnośląskich (Wrocławia, Wabrzycha, Legnicy i Jeleniej Góry) można określić jak wiele głównych miast leży w zasięgu do jednej godziny czasu⁴ od dolnośląskich miast mających dostęp do kolei. Określono poszczególne grupy miast stosując jako kryterium liczbę głównych ośrodków dostępnych koleją w czasie nie dłuższym niż 1 godzina:

grupa 1. – o najlepszej dostępności (4),

grupa 2. – o bardzo dobrej dostępności (3),

grupa 3. – o dobrej dostępności (2),

grupa 4. – o przeciętnej dostępności (1),

grupa 5. – o słabej dostępności (0 lub brak połączeń kolejowych).

W województwie nie ma miast zaliczonych do grupy 1. i grupy 2. ponieważ żadne z dolnośląskich miast nie ma dostępu do czterech i trzech głównych miast w ciągu godziny.

Najlepszy wynik zaobserwowano w miastach zaliczonych do grupy 3. o dobrej dostępności czasowej. Są to 2 miasta małe: Środa Śląska i Jaworzyna Śląska, których mieszkańcy dojadą w czasie do 60 minut do dwóch spośród czterech omawianych miast. Mieszkańcy Środy Śląskiej dotrą w tym przedziale czasowym do Wrocławia i Legnicy, natomiast Jaworzyny Śląskiej do Wałbrzycha i Wrocławia.

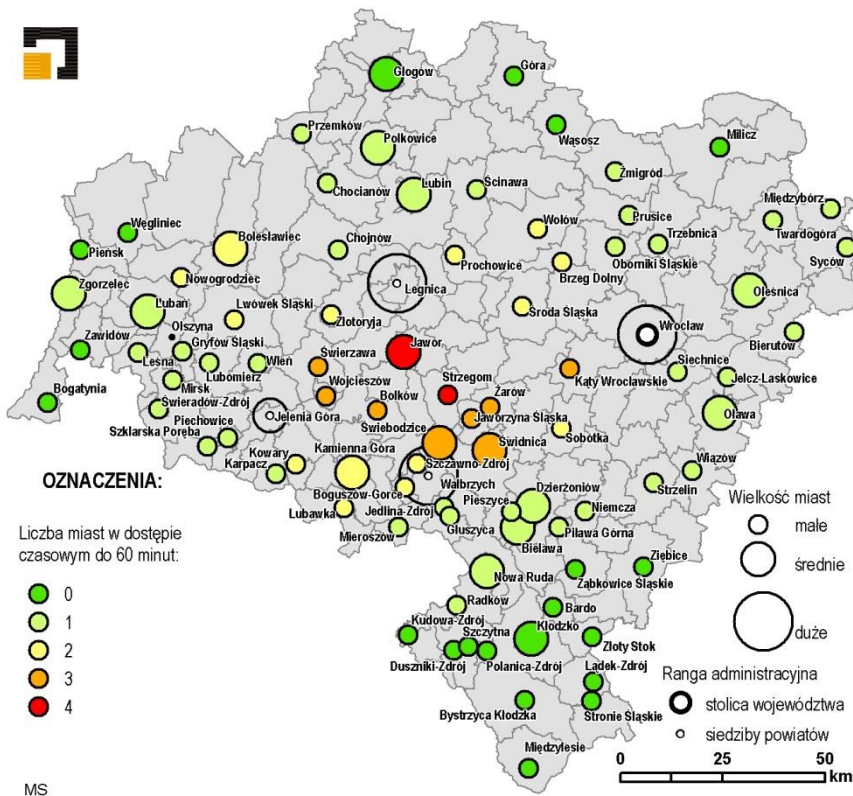
Do grupy 4., o przeciętnej dostępności do głównych ośrodków należy 27 miast, w tym 6 miast średnich: Bolesławiec, Jawor, Świebodzice, Nowa Ruda, Oleśnica i Oława.

Na obszarze województwa dolnośląskiego można wyróżnić obszary, których dostępność kolejowa w relacji do głównych miast jest bardzo zła. Znajdują się w nich miasta bez dostępu do kolei, a jeśli już mają do niej dostęp, to do żadnego z tych miast nie można dojechać w czasie nieprzekraczającym 60 minut. Pierwszym z takich obszarów jest Legnicko-Głogowski Okręg Miedziowy. Miasta bardzo ważne jak Lubin i Polkowice nie dysponują żadnymi połączeniami kolejowymi, a czas podróży do głównych miast z Głogowa nie mieści się w 60 minutach. Kolejnym obszarem jest Kotlina Kłodzka. Wprawdzie miasta położone na tym obszarze w większości mają dostęp do kolei, ale z żadnego z nich nie można dojechać do głównych miast do godziny czasu. Złą czasową dostępność kolejową zaobserwowano również w okolicach pogranicza polsko-niemieckiego. Czas podróży do głównych miast ze Zgorzelca i Lubania przekracza 60 minut natomiast mieszkańcy Bogatyni nie mają bezpośredniego dostępu do kolei.

⁴ Jedna godzina zegarowa została uznana za maksymalny czas dojazdu do pracy

II. Wybrane aspekty lokalizacji miast

Rys. II.1. 18. Miasta wg liczby głównych miast dostępnych połączeniem kolejowym w czasie do 60 minut, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GPS, GUS oraz rozkładu jazdy PKP

II.1.3.5. Podsumowanie

Na podstawie sumarycznej oceny dostępności drogowej i kolejowej do czterech głównych miast województwa dolnośląskiego, określona została typologia miast. Z tej oceny wyłączone są cztery największe miasta, względem których ta dostępność była oceniana: Wrocław, Legnica, Wałbrzych i Jelenia Góra. Dla Legnicy, Wałbrzycha i Jeleniej Góry określono odrębną typologię na podstawie oceny dostępności transportowej do Wrocławia. W przypadku Wrocławia kryterium określenia dostępności transportowej powinny być połączenia zewnętrzne i porównanie do innych ośrodków metropolitalnych, co nie było przedmiotem niniejszego opracowania.

Dla 3 największych miast, poza Wrocławiem, określono następujące typy na podstawie kryterium czasowej dostępności transportowej (drogowej i kolejowej) do Wrocławia, zakładając, że o bardzo dobrej dostępności decyduje czas przejazdu poniżej 1 godziny:

- 1) miasto o bardzo dobrej dostępności drogowej i dobrej dostępności kolejowej: Legnica,
- 2) miasto o dobrej dostępności drogowej i przeciętnej dostępności kolejowej: Wałbrzych,
- 3) miasto o przeciętnej dostępności drogowej i najniższej dostępności kolejowej: Jelenia Góra.

Żaden z głównych ośrodków nie ma zapewnionej bardzo dobrej dostępności drogowej i kolejowej do Wrocławia. Najlepsza sytuacja występuje w Legnicy, gdzie bardzo dobrej dostępności drogowej towarzyszy dobra dostępność kolejowa. Najgorszą dostępnością charakteryzuje się Jelenia Góra, w której przeciętnej dostępności drogowej towarzyszy najniższa dostępność kolejowa. Zakładając docelowo bardzo dobrą dostępność głównych ośrodków w województwie, która zapewni

II. Wybrane aspekty lokalizacji miast

dojazd do ośrodka metropolitalnego – Wrocławia w czasie nie dłuższym niż 1 godzina, należy wzmocnić jakość powiązań drogowych Wałbrzycha i Jeleniej Góry oraz jakość powiązań kolejowych we wszystkich 3 ośrodkach.

Tab. II.1. 2. Trzy główne ośrodki: Legnica, Wałbrzych i Jelenia Góra wg czasowej dostępności drogowej i kolejowej do Wrocławia

Dostępność drogowa		Bardzo dobra (poniżej 1h)	Dobra (1 – 1,5h)	Przeciętna (1,5 – 2h)	Słaba (2-2,5h)	Naj słabsza (ponad 2,5h)
Dostępność kolejowa	Bardzo dobra (poniżej 1 h)	-	-	-	-	-
	Dobra (1 – 1,5h)	Legnica	-	-	-	-
	Przeciętna (1,5 – 2h)	-	Wałbrzych	-	-	-
	Słaba (2 - 2,5h)	-	-	-	-	-
	Naj słabsza (ponad 2,5h)	-	-	Jelenia Góra	-	-

Jako kryterium typologii pozostałych miast na podstawie dostępu do głównych ośrodków województwa: Wrocławia, Legnicy, Wałbrzycha i Jeleniej Góry, przyjęto liczbę głównych miast dostępnych w czasie nie dłuższym niż 1 godzina. Założono, że bardzo dobrą dostępnością charakteryzują się miasta, z których w ciągu godziny można dojechać co najmniej do 3 głównych miast. Dobra sytuacja występuje w miastach, z których zapewniony jest w ciągu godziny dostęp do 2 głównych miast. W przypadku dostępu do 1 miasta w ciągu godziny, dostępność oceniono jako przeciętną. Słabą dostępnością charakteryzują się miasta nie posiadające możliwości dojazdu w czasie 1 godziny do żadnego z głównych ośrodków województwa.

Tab. II.1. 3. Miasta wg czasowej dostępności drogowej i kolejowej do głównych ośrodków w województwie: Wrocławia, Legnicy, Wałbrzycha i Jeleniej Góry

Dostępność drogowa		Bardzo dobra (3-4)	Dobra (2)	Przeciętna (1)	Słaba (0)
Dostępność kolejowa	Bardzo dobra (3-4)	brak			
	Dobra (2)	Jaworzyna Śląska	Środa Śląska		
	przeciętna (1)	Jawor, Katy Wrocławskie, Strzegom, Świebodzice, Żarów	Boguszów-Gorce, Bolesławiec, Brzeg Dolny, Wołów	Chojnów, Głuszyca, Gryfów Śląski, Jedlina-Zdrój, Jelcz Laskowice, Nowa Ruda, Oborniki Śląskie, Oleśnica, Olszyna, Oława, Piechowice, Siechnice,	Pieńsk, Węgliniec

II. Wybrane aspekty lokalizacji miast

				Strzelin, Trzebnica, Wleń, Żmigród	
słaba (0)	Bolków, Świdnica, Świerzawa, Wojcieszów	Kamienna Góra, Kowary, Lubawka, Lwówek Śląski, Nowogrodziec, Prochowice, Sobótka, Szczawno-Zdrój, Złotoryja		Bielawa, Bierutów, Chocianów, Dzierżoniów, Karpacz, Leśna, Lubań, Lubin, Lubomierz, Mieroszów, Międzybórz, Mirsk, Niemcza, Pieszyce, Piława Górna, Polkowice, Prusice, Przemków, Radków, Syców, Szklarska Poręba, Ścinawa, Świeradów- Zdrój, Twardogóra, Wiązów, Zgorzelec	Bardo, Bogatynia, Bystrzyca Kłodzka, Duszniki-Zdrój, Głogów, Góra, Kłodzko, Kudowa- Zdrój, Lądek-Zdrój, Międzylesie, Milicz, Polanica- Zdrój, Stronie Śląskie, Szczytna, Wąsosz, Zawidów, Ząbkowice Śląskie, Ziębice, Złoty Stok

W województwie dolnośląskim nie występują miasta o bardzo dobrej dostępności czasowej, drogowej i kolejowej do głównych miast. Najlepsza sytuacja występuje w miastach o bardzo dobrej dostępności drogowej i dobrej dostępności kolejowej.

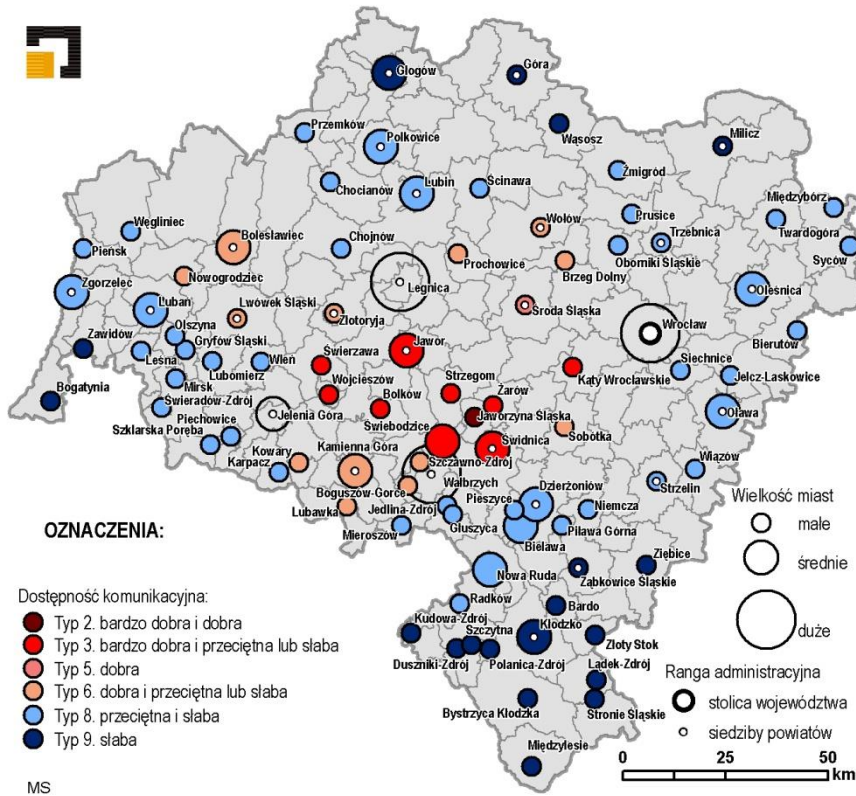
Na podstawie oceny czasowej dostępności transportowej do 4 głównych ośrodków miejskich wyróżniono następujące typy miast o zróżnicowanej czasowej dostępności drogowej i kolejowej (do tego mapa):

- 1) Typ 1. – Bardzo dobra. Są to miasta o bardzo dobrej dostępności drogowej i bardzo dobrej dostępności kolejowej. W tej grupie nie znalazło się żadne miasto.
- 2) Typ 2. - Bardzo dobra i dobra. Są to miasta o bardzo dobrej dostępności drogowej i dobrej dostępności kolejowej. W tej grupie znalazła się tylko Jaworzyna Śląska.
- 3) Typ 3. - Bardzo dobra i przeciętna lub słaba. Miasta zaliczone do tego typu charakteryzują się bardzo dobrą lub dobrą dostępnością drogową, zapewniającą dojazd do co najmniej 2 miast w ciągu godziny oraz słabą dostępnością kolejową. W tej grupie znalazło się 9 miast, w tym jedno średnie: Świdnica. Szczególnie w przypadku Świdnicy zaskakująca jest słaba dostępność kolejowa, ponieważ odległość tego miasta do dwóch głównych ośrodków: Wrocławia i Wałbrzycha nie przekracza 50 km w linii prostej.
- 4) Typ 4. – słaba lub przeciętna i bardzo dobra. W tej grupie nie znalazło się żadne miasto.
- 5) Typ 5. - dobra. Do tego typu zaliczone zostały miasta, w których zarówno dostępność drogowa jak i kolejowa została uznana za dobrą. W tej grupie znalazła się jedynie Środa Śląska.
- 6) Typ 6. – dobra i przeciętna lub słaba. W tej grupie znalazło się 13 miast.
- 7) Typ 7. – przeciętna lub słaba i dobra. W tej grupie nie znalazło się żadne miasto.
- 8) Typ 8. – przeciętna i słaba. Są to miasta o przeciętnej i słabej dostępności drogowej oraz o przeciętnej i słabej dostępności kolejowej.

II. Wybrane aspekty lokalizacji miast

9) Typ 9. – słaba. Są to miasta o słabej dostępności drogowej i kolejowej.

Rys. II.1. 19. Miasta dolnośląskie wg dostępności komunikacyjnej do 4 głównych miast województwa, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GPS, GUS oraz rozkładu jazdy PKP

Jako korzystną można ocenić sytuację w miastach zaliczonych do typu 1, 2, 3 i 4 w których co najmniej jedna z dostępności jest bardzo dobra, co oznacza możliwość dojazdu do co najmniej 3 głównych miast w ciągu godziny pociągiem lub samochodem.

Miasta zaliczone do typu 5, 6 i 7 mają dobrą dostępność drogową lub kolejową i można z nich dojechać w ciągu godziny do 2 głównych ośrodków. Najlepszą dostępnością cechuje się w tej grupie typ 5., do którego zaliczono miasta, w których obie dostępności: zarówno drogową jak i kolejową są dobre.

Najgorszą sytuację zanotowano w miastach typu 8. W tym przypadku w ciągu godziny można z nich dojechać samochodem do jednego miasta. W przypadku miast z grupy 9. w ciągu jednej godziny nie można się dostać do żadnego z głównych miast Dolnego Śląska.

W większości miasta położone w strefie nadgranicznej (w podregionie wałbrzyskim i jeleniogórskim) cechują się dużo gorszą dostępnością kolejową i drogową jak miasta położone poza nią. Przez wiele lat Polska była wyłączona ze współpracy międzynarodowej m.in. z naszymi zachodnimi i południowymi sąsiadami. Stosunkowo niedawno nastąpiła integracja europejska, która ma znaczenie także dla rozwoju systemu sieci drogowej i kolejowej, co może znacznie wpłynąć na sytuację miast położonych na wyżej wymienionych obszarach. W przypadku pogranicza polsko-czeskiego przyczyną słabej dostępności transportowej miast jest także fakt, że są to obszary górskie. Bardzo złą dostępnością kolejową i drogową wykazały się szczególnie miasta położone w Kotlinie Kłodzkiej.

II. Wybrane aspekty lokalizacji miast

Podobna sytuacja występuje również w miastach położonych na północy województwa dolnośląskiego. Niewątpliwie w przypadku niektórych z nich, o sytuacji przesądza także rzeka Odra, która stanowi barierę i często trzeba pokonać dużo większą odległość niż w przypadku podróży z innych miast w celu przeprawienia się przez nią. Analizy wskazują także na to, jak ważne dla miast jest położenie przy autostradzie A4. Bardzo wiele ośrodków zdecydowanie zwiększa swój zasięg dzięki takiemu położeniu.

III. KAPITAŁ DEMOGRAFICZNY, LOKALNE RYNKI PRACY I KAPITAŁ SPOŁECZNY

III.1. Kapitał demograficzny

W niniejszej części opracowania przedmiotem analiz jest prześledzenie struktury demograficznej społeczeństw miejskich oraz klasyfikacja i charakterystyka miast wg typów utworzonych na tej podstawie. W tym celu przeprowadzone zostały analizy dotyczące różnych aspektów demograficznych: struktury według biologicznych i ekonomicznych grup wieku, migracji, przyrostu rzeczywistego.

Analizy zostały przeprowadzone dla lat 1999-2009 w oparciu o dane statystyczne zbierane przez GUS. Analizowane dane dotyczą ludności zameldowanej na pobyt stały.

W wyniku przeprowadzonych badań opracowana została typologia miast na podstawie różnych aspektów rozwoju demograficznego społeczeństw miejskich. Wyróżnione zostały następujące typologie demograficzne miast:

- 1) W punkcie III.1.1.: typologia miast na podstawie etapu i stadium rozwoju struktury demograficznej ludności wg biologicznych grup wieku w 2009 r. i trendów w latach 1999-2009, gdzie podstawą typologii jest zróżnicowany udział biologicznych grup wieku i jego zmiany;
- 2) W punkcie III.1.2.: typologia miast na podstawie fazy rozwoju struktury demograficznej wg ekonomicznych grup wieku w 2009 r. i trendów w latach 1999-2009, gdzie podstawą typologii jest zróżnicowany udział ekonomicznych grup wieku i jego zmiany;
- 3) W punkcie III.1.3.: typologia miast na podstawie migracji ludności w latach 1999-2009 według metody typografów Długosza, gdzie podstawą typologii są ruchy migracyjne ludności;
- 4) W punkcie III.1.4.: typologia miast na podstawie ruchu ludności w 2009 r. i trendów w latach 1999-2009 wg metody Webba, gdzie podstawą typologii jest przyrost rzeczywisty jako wypadkowa dwóch czynników: przyrostu naturalnego i salda migracji;
- 5) W punkcie III.1.5. przedstawione zostały wnioski z analiz rozwoju demograficznego miast.

III.1.1. Typologia miast na podstawie etapu i stadium rozwoju struktury demograficznej ludności wg biologicznych grup wieku w 2009 r. i trendów w latach 1999-2009

III.1.1.1. Analiza struktury demograficznej miast

Struktura demograficzna ludności wg biologicznych grup wieku przedstawiana jest jako procentowy udział poszczególnych grup o jednolitych cechach biologicznych w stosunku do ogółu ludności jest zależna od migracji ludności oraz wielkości przyrostu naturalnego (ilości urodzeń i zgonów).

Najczęściej stosowany podział na biologiczne grupy wieku:

- 0 - 14 lat - dzieci (młodość demograficzna),
- 15 - 64 lata - dorośli bez osób starszych,
- 65 lat i więcej - osoby starsze (starość demograficzna).

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Dla ukazania struktury wieku ludności w miastach województwa dolnośląskiego wykorzystano trójkąt Ossana. Na jego ramionach opisano udział wyżej wymienionych grup wieku (w %) w ogólnej liczbie ludności każdego miasta. W efekcie położenie każdego punktu (miasta) określają trzy współrzędne trójkąta. Trójkąt ten podzielono na dziewięć klas określających różne etapy rozwoju struktury wieku ludności.

Biorąc pod uwagę udział poszczególnych grup wiekowych w ogólnej liczbie ludności, wyróżniono 3 następujące etapy rozwoju demograficznego społeczeństw:

- **społeczeństwo młode** – o progresywnej strukturze wieku, w którym odsetek ludności do 14 roku życia jest wyższy niż 25%, ludności w wieku 15-64 lata wynosi poniżej 72%, a ludności powyżej 64 roku życia jest mniejszy niż 15%;
- **społeczeństwo dojrzałe** – określane jako stagnujące (zastojowe), w którym udział dzieci i młodzieży poniżej 14 roku życia wynosi 19-25%, ludności w wieku 15-64 lata – 60-78%, natomiast ludności powyżej 64 roku życia znajduje się pomiędzy 15-21 %;
- **społeczeństwo stare** – regresywne, w którym ludność do 14 roku życia stanowi mniej niż 19%, ludność w wieku 15-64 lata – powyżej 60%, a ludność powyżej 64 roku życia – ponad 21% ogółu społeczeństwa.

Każdy z wyróżnionych etapów został następnie podzielony na 3 stadia rozwoju: wczesne, dojrzałe oraz późne (Tab. III.1.1).

Tab. III.1.1. Klasyfikacja społeczeństwa na podstawie etapu rozwoju struktury wieku ludności wg biologicznych grup wieku, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Etapy rozwoju struktury wieku ludności wg biologicznych grup wieku								
Społeczeństwo młode - progresywne			Społeczeństwo dojrzałe - stagnujące			Społeczeństwo stare - regresywne		
[odsetek ludności w danej grupie]			[odsetek ludności w danej grupie]			[odsetek ludności w danej grupie]		
Stadium wczesne	Stadium dojrzałe	Stadium późne	Stadium wczesne	Stadium dojrzałe	Stadium późne	Stadium wczesne	Stadium dojrzałe	Stadium późne
• <14r.ż., więcej niż 25%	• <14r.ż., więcej niż 25%	• 14r.ż., więcej niż 25%	• <14r.ż., od 19-25%	• <14r.ż., od 19-25%	• <14r.ż., od 19-25%	• <14r.ż., poniżej 19%	• <14r.ż., poniżej 19%	• <14r.ż., poniżej 19%
• 15-64 lat pomiędzy 66-72%	• 15-64 lat pomiędzy 60-66%	• 15-64 lat pomiędzy 60-66%	• 15-64 lat, pomiędzy 66-78%	• 15-64 lat, pomiędzy 66-72%	• 15-64 lat, pomiędzy 60-66%	• 15-64 lat, pomiędzy 72-87%	• 15-64 lat, pomiędzy 66-72%	• 15-64 lat, poniżej 72%
• >64 stanowi poniżej 9%	• >64 stanowi poniżej 9%	• >64 stanowi poniżej 15%	• >64lat stanowi poniżej 9%	• >64lat stanowi 9-15%	• >64 lat stanowi 9-21%	• >64lat stanowi poniżej 18%	• >64 lat stanowi 9-15%	• >64 lat stanowi powyżej 15%

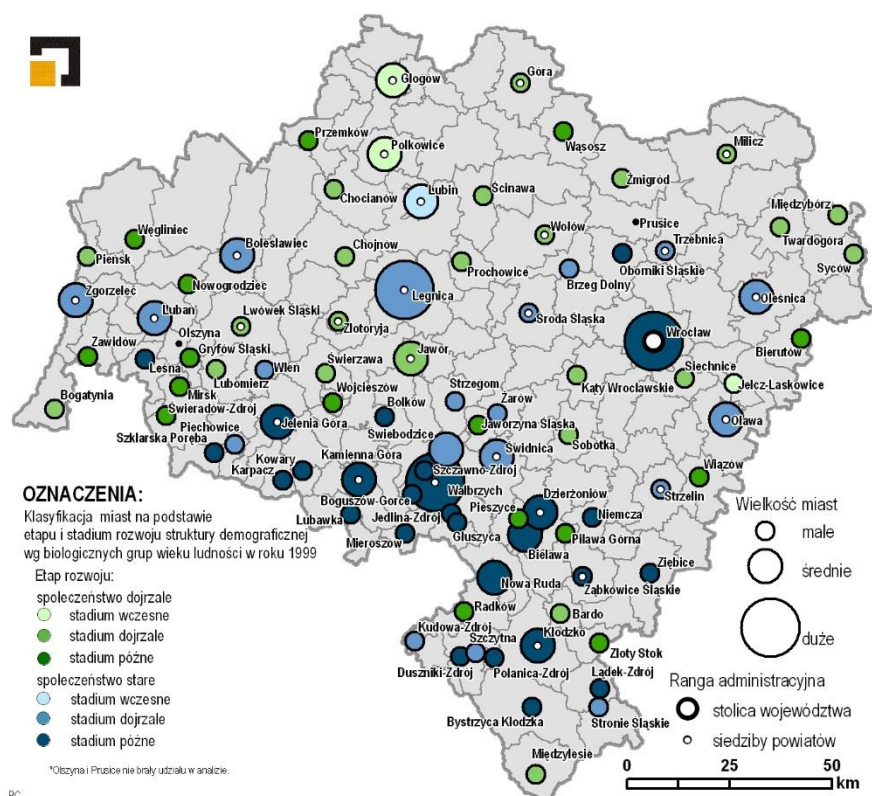
Wg wykonanej klasyfikacji miast województwa dolnośląskiego wg biologicznych grup wieku ludności obserwuje się, że w początkowej fazie analizowanego okresu tj. w 1999 roku, znaczny udział miast reprezentuje społeczeństwo dojrzałe-stagnujące, w stadium dojrzałym (42 miasta). Pozostałe 47 reprezentuje społeczeństwa stare-regresywne w różnych stadiach rozwoju. Inaczej jest w ostatnim roku badanego okresu, tj. w 2009 roku, w którym wszystkie miasta przeszły do etapu rozwoju

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

społeczeństwa starego-regresywnego, znajdującego się w większości w stadium późnym. Już w 1999 roku żaden z ośrodków dolnośląskich nie zaliczał się do społeczeństwa młodego (Rys. III.1.1 i Rys. III.1.2).

W 1999 roku miasta położone w południowej części województwa wyraźnie odznaczały się starszą strukturą wieku. Cechował się nią również główny ośrodek województwa Wrocław. Młodsza struktura wieku ludności odznaczały się miasta położone w północnej części województwa. Najmłodszymi ośrodkami w 1999 roku były: z miast średnich Polkowice i Głogów, natomiast z miast małych Jelcz-Laskowice.

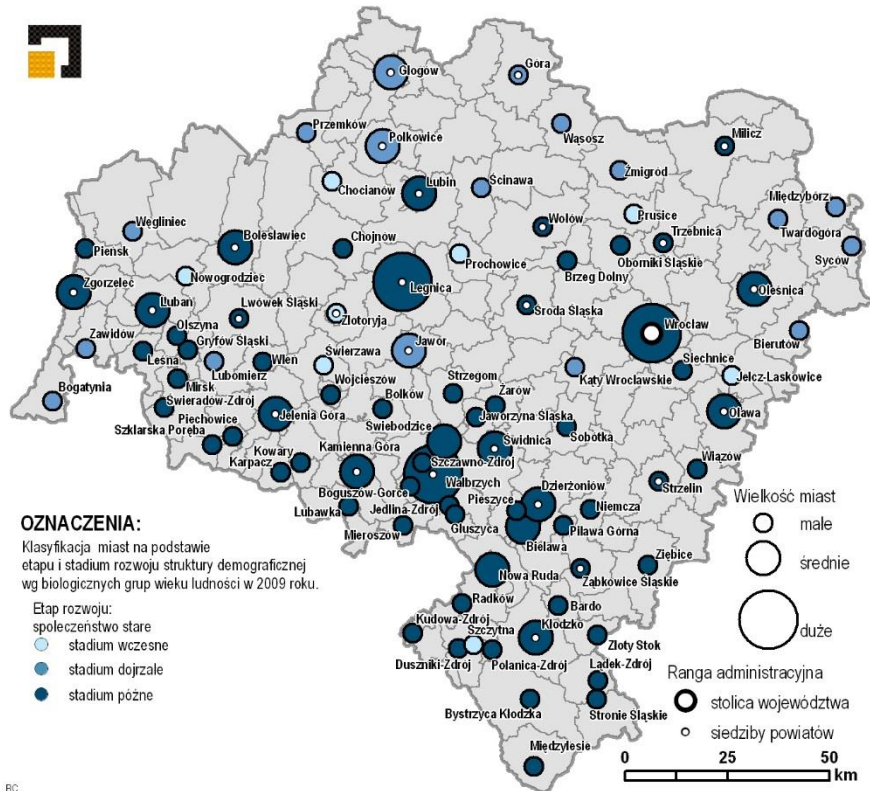
Rys. III.1.1. Klasyfikacja miast województwa dolnośląskiego na podstawie etapu i stadium rozwoju struktury demograficznej wg biologicznych grup wieku ludności w roku 1999, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W roku 2009 sytuacja przejścia młodszych struktur do starszych nastąpiła w całym województwie. Wszystkie miasta przeszły do etapu społeczeństwa starego. Jednak w dalszym ciągu można zaobserwować różnicę wiekową miast pomiędzy miastami położonymi na południu i na północy województwa. Ośrodkami o najmłodszej strukturze wieku pozostają miasta małe: Chocianów, Jelcz-Laskowice, Nowogrodzic, Prusice, Prochowice, Świerzawa i Szczytna.

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Rys. III.1.2. Klasyfikacja miast województwa dolnośląskiego na podstawie etapu i stadium rozwoju struktury demograficznej wg biologicznych grup wieku ludności w roku 2009, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tab. III.1.2. Struktura wiekowa ludności w miastach woj. dolnośląskiego w latach 1999–2009, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wyszczególnienie		Struktura wiekowa miast województwa dolnośląskiego	
		Rok 1999	Rok 2009
Społeczeństwo młode - progresywne	Stadium wczesne	-----	-----
	Stadium dojrzałe	-----	-----
	Stadium późne	-----	-----
Społeczeństwo dojrzałe - stagnujące	Stadium wczesne	Głogów, Jelcz-Laskowice, Polkowice	-----
	Stadium dojrzałe	Bardo, Bogatynia, Chocianów, Chojnów, Góra, Jawor, Kąty Wrocławskie, Lubomierz, Lwówek Śląski, Międzybórz, Międzylesie, Milicz, Pieńsk, Prochowice, Siechnice, Sobótka, Syców, Ścinawa, Świerzawa, Twardogóra, Wołów, Złotoryja, Żmigród	-----

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Wyszczególnienie	Struktura wiekowa miast województwa dolnośląskiego		
	Rok 1999	Rok 2009	
Stadium późne	Bierutów, Gryfów Śląski, Jaworzyna Śląska, Mirsk, Nowogrodzic, Pieszycy, Piława Górna, Przemków, Radków, Świeradów-Zdrój, Wąsosz, Węgliniec, Wiązów, Wojcieszów, Zawidów, Złoty Stok	-----	
Spoleczeństwo stare - regresywne	Stadium wczesne	Lubin	Chocianów, Jelcz-Laskowice, Nowogrodzic, Prochowice, Prusice, Szczytna, Świerzawa, Złotoryja
	Stadium dojrzałe	Bolesławiec, Brzeg Dolny, Kudowa Zdrój, Legnica, Lubań, Oleśnica, Oława, Piechowice, Stronie Śląskie, Strzegom, Strzelin, Szczytna, Środa Śląska, Świdnica, Świebodzice, Trzebnica, Wleń, Zgorzelec, Żarów	Bierutów, Bogatynia, Głogów, Góra, Jawor, Kąty Wrocławskie, Lubomierz, Międzybórz, Polkowice ⁵ , Przemków, Syców, Ścinawa, Twardogóra, Wąsosz, Węgliniec, Zawidów, Żmigród
	Stadium późne	Bielawa, Boguszów Gorce, Bolków, Bystrzyca-Kłodzka, Duszniki-Zdrój, Dzierżoniów, Głuszyca, Jedlina-Zdrój, Jelenia Góra, Kamienna Góra, Karpacz, Kłodzko, Kowary, Lądek-Zdrój, Leśna, Lubawka, Mieroszów, Niemcza, Nowa Ruda, Oborniki Śląskie Polanica-Zdrój, Szczawno-Zdrój, Szklarska Poręba, Wałbrzych, Wrocław, Ząbkowice Śląskie	Bardo, Bielawa, Boguszów-Gorce, Bolesławiec, Bolków, Brzeg Dolny, Bystrzyca Kłodzka, Chojnów, Duszniki-Zdrój, Dzierżoniów, Głuszyca, Gryfów Śląski, Jaworzyna Śląska, Jedlina-Zdrój, Jelenia Góra, Kamienna Góra, Karpacz, Kłodzko, Kowary, Kudowa-Zdrój, Lądek-Zdrój, Legnica, Leśna, Lubań, Lubawka, Lubin, Lwówek Śląski, Mieroszów, Międzyzylesie, Milicz, Mirsk, Niemcza, Nowa Ruda, Oborniki Śląskie, Oleśnica, Olszyna, Oława, Piechowice, Pieńsk, Pieszycy, Piława Górna, Polanica-Zdrój, Radków, Siechnice, Sobótka, Stronie Śląskie, Strzegom, Strzelin, Szczawno-Zdrój, Szklarska Poręba, Środa Śląska, Świdnica, Świebodzice, Świeradów-Zdrój, Trzebnica, Wałbrzych, Wiązów, Wleń, Wojcieszów, Wołów, Wrocław, Ząbkowice Śląskie, Zgorzelec, Ziębice, Złoty Stok, Żarów

W okresie 1999-2009 wyróżniono cztery typy zachodzących zmian struktury wieku ludności wg biologicznych grup wieku:

- 1) Typ 1 – typ progresywny, gdzie struktura wiekowa uległa odmłodzeniu;
- 2) Typ 2 – typ stagnujący, gdzie struktura wieku pozostała bez zmian;
- 3) Typ 3 – typ regresywny, gdzie struktura wieku ulega sukcesywnemu, powolnemu starzeniu (zmiana o 1-2 typy);

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

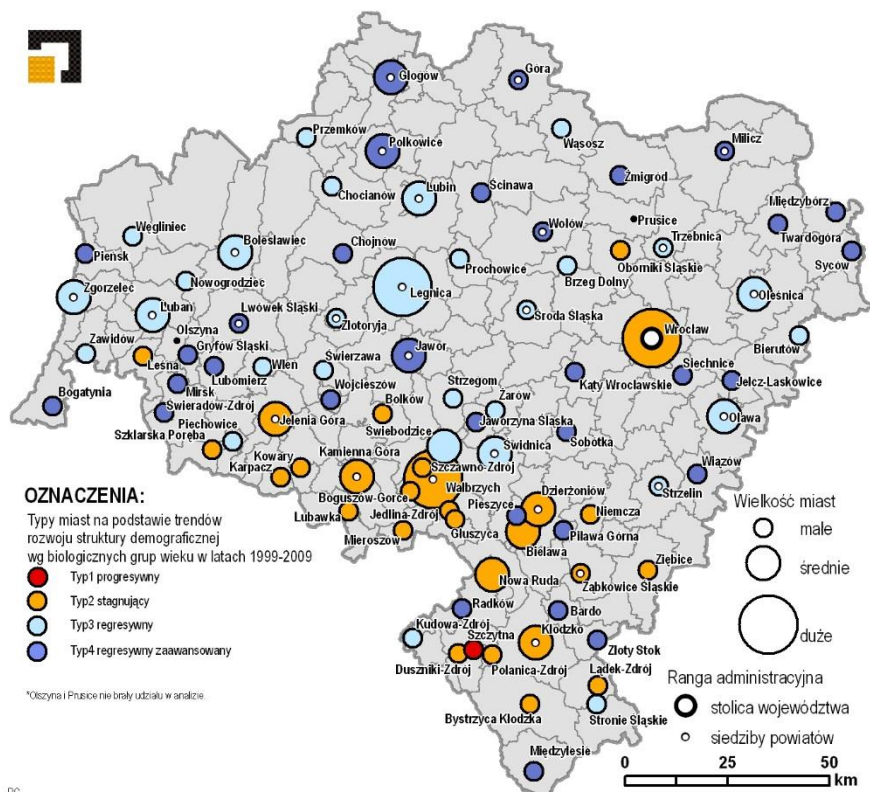
4) Typ 4 – typ regresywny zaawansowany, gdzie struktura wieku ulega znacznemu, postępującemu starzeniu (zmiana o 3-4 typy).

Analizowana dynamika zmian wg biologicznych grup wieku (Tab. III.1.3) pozwoliła zaobserwować, że w jednym z miast: Szczytna, społeczeństwo odmłodziło się w stosunku do roku wyjściowego, a dwadzieścia sześć nie zmieniło swojego statusu, w tym większość miast położonych było w południowej części województwa. Z miast dużych były to Wałbrzych i Wrocław, z miast średnich Jelenia Góra, Kamienna Góra, Nowa Ruda oraz Kłodzko.

Miasta, w których zanotowano małe zmiany starzenia społeczeństwa i charakteryzowały się typem 3 - regresywnym, charakteryzowały się ośrodki północnej części województwa. Z największych ośrodków była to Legnica, ze średnich Bolesławiec, Dzierżonów, Lubań, Lubin, Oleśnica, Oława, Świdnica, Świebodzice oraz Zgorzelec.

Większe zmiany potwierdzające zaawansowane, postępujące procesy starzenia się społeczeństwa, z miast powyżej 20 tys. ludności zanotowano w Polkowicach, Głogowie oraz Jaworze (Rys.III.1.3). Stolica Dolnego Śląska charakteryzowała się typem 2 stagnującym, o nie zmienionym typie struktury wiekowej ludności.

Rys. III.1.3. Typy miast na podstawie trendów rozwoju struktury demograficznej wg biologicznych grup wieku w latach 1999-2009, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

RO

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Tab. III.1.3. Struktura wiekowa społeczeństwa w 2009 roku oraz dynamika jej zmian w miastach woj. dolnośląskiego w latach 1999–2009⁶, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wyszczególnienie		Dynamika zmian 1999–2009			
		Typ progresywny/ zmiana na lepsze/ odmłodzenie społeczeństwa	Typ stagnujący/bez zmian	Typ regresywny/ postępujące starzenie się społeczeństwa	Typ regresywny/ zaawansowany proces starzenie się społeczeństwa
Struktura wiekowa społeczeństwa w 2009 roku	Społeczeństwo wczesnej dojrzałości	-----	-----	-----	-----
	Społeczeństwo dojrzałe	-----	-----	-----	-----
	Społeczeństwo późnej dojrzałości	-----	-----	-----	-----
	Społeczeństwo wczesnej starości	Szczytna	-----	Chocianów, Nowogrodziec, Prochowice, Świerzawa, Złotoryja	Jelcz-Laskowice
	Społeczeństwo stare	-----	-----	Bierutów, Przemków, Wąsosz, Węglińiec, Zawidów	Bogatynia, Głogów, Góra, Jawor, Kąty Wrocławskie, Lubomierz, Międzybórz, Polkowice, Syców, Ścinawa, Twardogóra, Żmigród
	Społeczeństwo stare w stadium późnej starości	-----	Bielawa, Boguszów Gorce, Bolków, Bystrzyca Kłodzka, Duszniki Zdrój, Dzierżoniów, Głuszyca, Jedlina- Zdrój, Jelenia Góra, Kamienna Góra, Karpacz, Kłodzko, Kowary, Lądek-Zdrój, Leśna, Lubawka, Mieroszów, Niemcza, Nowa Ruda, Oborniki	Bolesławiec, Brzeg Dolny, Kudowa- Zdrój, Legnica, Lubań, Lubin, Oleśnica, Oława, Piechowice, Stronie Śląskie, Strzegom, Strzelin, Środa Śląska, Świdnica, Świebodzice, Trzebnica, Wleń, Zgorzelec, Żarów	Bardo, Chojnów, Gryfów Śląski, Jaworzyna Śląska, Międzylesie, Milicz, Mirsk, Pieńsk, Pieszyce, Piława Górna, Radków, Siechnice, Sobótka, Świeradów-Zdrój, Wiązów, Wojcieszów, Wołów, Złoty Stok

⁶ Olszyna i Prusice nie znalazły miejsca w niniejszej analizie ze względu na fakt, iż w badanym okresie nie posiadały statusu miasta.

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Wyszczególnienie	Dynamika zmian 1999–2009			
	Typ progresywny/ zmiana na lepsze/ odmłodzenie społeczeństwa	Typ stagnujący/bez zmian	Typ regresywny/ postępujące starzenie się społeczeństwa	Typ regresywny/ zaawansowany proces starzenie się społeczeństwa
		Śląskie, Polanica- Zdrój, Szczawno- Zdrój, Szklarska Poręba, Wałbrzych Wrocław, Ząbkowice Śląskie, Ziębice		

III.1.1.3. Podsumowanie:

Miasta podzielone zostały na różne typy pod względem struktury wiekowej ludności wg biologicznych grup wieku w 2009 r. oraz zmian tej struktury w latach 1999-2009. Należy podkreślić, że wszystkie miasta województwa w 2009 r. reprezentowały społeczeństwo demograficznie stare (etap starości) w różnych stadiach: wczesnym, dojrzałym lub późnym. Jeszcze w roku 1999 część miast zakwalifikowana została do społeczeństwa dojrzałego. Natomiast ani w roku 1999, ani w 2009 w województwie nie występowały ośrodki reprezentowane przez społeczeństwo młode.

Wyróżniono osiem typów miast wg stadium rozwoju struktury demograficznej ludności i typu zmian:

Typ 1. – miasta we wczesnym stadium starości i typ progresywny,

Typ 2. – miasta we wczesnym stadium starości i typ regresywny,

Typ 3. – miasta we wczesnym stadium starości i typ regresywny zaawansowany,

Typ 4. – miasta w dojrzałym stadium starości i typ regresywny,

Typ 5. – miasta w dojrzałym stadium starości i typ regresywny zaawansowany,

Typ 6. – miasta w późnym stadium starości i typ stagnujący,

Typ 7. – miasta w późnym stadium starości i typ regresywny,

Typ 8. – miasta w późnym stadium starości i typ regresywny zaawansowany.

1. Do typu 1. zakwalifikowane zostało jedno małe miasto: Szczytna. Jest to w skali województwa najkorzystniejszy typ demograficzny. Społeczeństwo miasta znajduje się w fazie starości demograficznej, w stadium wczesnym, ale struktura demograficzna ulega odmłodzeniu co pozwala na prognozowanie korzystnych zmian w przyszłości tzn. przejście z etapu starości do etapu społeczeństwa dojrzałego.
2. Wśród miast należących do typu 2 znajduje się 5 małych miast: Chocianów, Nowogrodzic, Prochowice, Świerzawa i Złotoryja. Są to miasta reprezentujące społeczeństwo stare, we wczesnym stadium starości, o typie regresywnym, w którym następuje powolne starzenie się społeczeństwa.

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Ta grupa, pomimo takiej samej fazy wieku demograficznego jak typ 1., nie rokuje pozytywnych zmian na przyszłość. Można przypuszczać, że nastąpi tu przejście z wczesnego do dojrzałego stadium starości.

3. Do typu 3. zaliczone zostały miasta we wczesnym stadium starości, reprezentujące typ regresywny zaawansowany. Procesy starzenia zachodzą w nich dynamicznie i można przypuszczać, iż w najbliższym czasie omawiane ośrodki zanotują przejście do dojrzałego stadium starości. Do tego typu należy tylko jedno małe miasto: Jelcz-Laskowice.
4. Typ 4. to ośrodki będące w dojrzałym stadium starości, w których zachodzą powolne procesy starzenia się społeczeństwa. Do tego typu należy 5 małych miast: Bierutów, Przemków, Wąsosz, Węglińiec i Zawidów. Przy utrzymaniu się dotychczasowego trendu należy zakładać utrzymanie się obecnego stadium w najbliższych latach i przejście do stadium późnego w kolejnych.
5. Miasta zaliczone do typu 5. reprezentują społeczeństwo w dojrzałym stadium starości i typ regresywny zaawansowany. Do tego typu należy 12 miast, w tym 3 średniej wielkości: Głogów, Jawor i Polkowice oraz 9 małych. Zachodzące dynamicznie procesy starzenia się społeczeństwa pozwalają na prognozowanie przejścia do późnego stadium starości w niedługim czasie.
6. Typ 6. charakteryzuje miasta, które znajdują się w późnym stadium starości. Zaliczono do niego 27 ośrodków, w których w latach 1999-2009 struktura wieku nie uległa zmianie. Do typu 6. należą 2 duże miasta: Wrocław i Wałbrzych oraz 5 średniej wielkości: Bielawa, Jelenia Góra, Kamienna Góra, Nowa Ruda i Kłodzko. Społeczeństwo tych miast znajduje się w późnym stadium starości, sytuacja jest stabilna i zakładając utrzymanie się tego trendu nie należy spodziewać się zmian w następnym okresie. Na tle pozostałych typów, w których zachodzą niekorzystne zmiany starzenia się społeczeństwa, sytuacja omawianej grupy miast jest korzystna i może wskazywać na szansę poprawy sytuacji w przyszłości.
7. Do typu 7. należy 19 miast w późnym stadium starości, w których zachodzą powolne procesy starzenia się społeczeństwa. Do tego typu należy duży ośrodek Legnica, 8 miast średniej wielkości: Bolesławiec, Lubin, Lubań, Oleśnica, Oława, Świebodzice, Świdnica, i Zgorzelec oraz 10 małych: Brzeg Dolny, Kudowa-Zdrój, Piechowice, Stronie Śląskie, Strzegom, Strzelin, Środa Śląska, Trzebnica, Wleń oraz Żarów. W przypadku tych miast należy oczekiwać dalszej zmiany struktury demograficznej w stronę starzenia się społeczeństwa.
8. Do ośrodków o niekorzystnej strukturze demograficznej zaliczono miasta typu 8. Są to ośrodki w późnym stadium starości, w których zachodzą dynamiczne procesy starzenia się społeczeństwa. Do tego typu zalicza się 19 małych miast, zlokalizowanych w różnych częściach województwa, w których następuje stopniowe pogłębianie się niekorzystnej sytuacji demograficznej.

Jedynie w przypadku miast typu 1 można mówić o korzystnych tendencjach zmian struktury wiekowej ludności. Jest to jedyny typ progresywny, oznaczający odmłodzenie społeczeństwa.

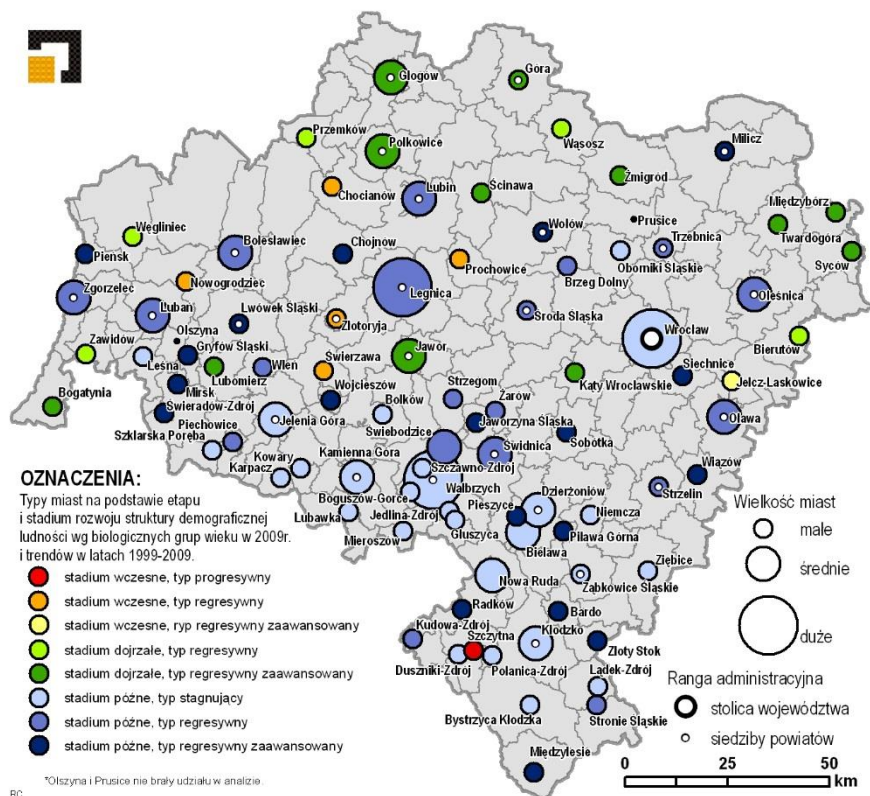
Typem o ustabilizowanej sytuacji jest typ 6, do którego zaliczają się miasta znajdujące się w dojrzałym stadium starości. W porównaniu do pozostałych typów występujących w województwie, można uznać, że jest to korzystny typ demograficzny.

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Wszystkie pozostałe typy miast charakteryzują się typami: regresywnym lub regresywnym zaawansowanym, które oznaczają powolne lub dynamiczne starzenie się społeczeństwa, zaliczonego już i tak do społeczeństwa starego.

W województwie dolnośląskim nie występują ośrodki w dojrzałym lub późnym stadium starości, w których następuje odmłodzenie społeczeństwa (typ progresywny).

Rys. III.1.4. Typy miast na podstawie etapu i stadium rozwoju struktury demograficznej ludności wg biologicznych grup wieku w 2009 r. i trendów w latach 1999-2009; źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

III.1.2. Typologia miast na podstawie fazy rozwoju struktury demograficznej wg ekonomicznych grup wieku w 2009 r. i trendów w latach 1999-2009

III.1.2.1. Koncepcja typologii miast wg ekonomicznych grup wieku

W demografii wyróżnia się następujące ekonomiczne grupy wieku:

- przedprodukcyjny - ludność w wieku do 17 lat,
- produkcyjny mobilny - ludność w wieku od 18 do 44 lat,
- produkcyjny niemobilny - ludność w wieku od 45 do 59 lat (kobiety) i od 45 do 64 lat (mężczyźni),
- poprodukcyjny - powyżej 60 lat (kobiety), powyżej 65 lat (mężczyźni).

W celu stworzenia typologii rozwoju demograficznego miast województwa dolnośląskiego przeanalizowano wskaźniki charakteryzujące zróżnicowanie ludności wg ekonomicznych grup wieku

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

oraz opisujące obciążenie ekonomiczne i starość demograficzną. Analizę wykonano w ujęciu dynamicznym dla lat 1999–2009.

Ludność każdego z miast opisano za pomocą 7 wskaźników. Typologii dokonano metodą k – średnich, która polega na takim grupowaniu miast, aby elementy znajdujące się w poszczególnych zbiorach były do siebie jak najbardziej podobne pod względem badanych cech.

Wskaźniki do stworzenia typologii rozwoju demograficznego miast:

A. Udział ludności w określonym wieku w ogólnej liczbie ludności miasta,

- udział ludności w wieku przedprodukcyjnym 0-17,
- udział ludności w wieku produkcyjnym mobilnym 18-44,
- udział ludności w wieku produkcyjnym niemobilnym 45-59/64,
- udział ludności w wieku poprodukcyjnym,

B. Inne wskaźniki demograficzne:

- Współczynnik obciążenia ludności produkcyjnej ludnością nieprodukcyjną $n = \text{udział ludności (0 -17)} + \text{udział ludności (60/65+)} / \text{udział ludności (18 - 60/65)}$,
- Współczynnik obciążenia ludności produkcyjnej ludnością poprodukcyjną $p = \text{udział ludności (60/65+)} / \text{udział ludności (18 - 60/65)}$,
- Indeks starości demograficznej $I_s = \text{udział ludności (65+)} / \text{udział ludności (0-14)} * 100^7$.

III.1.2.2. Analiza poszczególnych wskaźników

a) Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym

Zmiany w strukturze ludności miast dolnośląskich według wieku przejawiały się przede wszystkim spadkiem udziału najmłodszej grupy wiekowej (do 17 roku życia) w ogólnej liczbie mieszkańców. W latach 1999–2009 średni wskaźnik dla miast dolnośląskich zanotował spadek z 24,5% do 17,5%. Ubytek udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym wystąpił we wszystkich miastach województwa. Tendencje zmniejszania się grupy ludności będącej w wieku przedprodukcyjnym obserwowane są w całym kraju.

W 1999 roku najwyższy udział ludności w wieku przedprodukcyjnym (powyżej średniej dla miast dolnośląskich) obserwowany był w 43 ośrodkach, przy czym najwyższą wartość (powyżej 28%) odnotowano w: Nowogrodźcu, Wąsoszu, Chocianowie i Przemkowie.

W 2009 roku udział ludności w wieku przedprodukcyjnym powyżej średniej dla miast województwa (17,5%) odnotowało 41 ośrodków. Najwyższy (powyżej 20%) charakteryzował miasta: Lubomierz, Wąsosz, Polkowice i Międzybórz.

⁷ Obliczanie indeksu starości demograficznej opiera się biologicznych grupach wieku.

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

W przestrzennym rozmieszczeniu miast obserwuje się, że największy udział najmłodszej grupy odnotowały 33 ośrodki małe i pięć spośród 17 miast średnich (Głogów, Kamienna Góra, Oleśnica, Oława i Polkowice).

W ujęciu dynamicznym obserwuje się spadek udziału ludności będącej w grupie przedprodukcyjnych we wszystkich miastach dolnośląskich. Największy spadek odnotowały: Świerzawa, Siechnice, Nowogrodziec, Jelcz-Laskowice, Węglińiec, Przemków, Chojnów, Wleń oraz Jawor (spadek o ponad 35%).

b) Udział ludności w wieku produkcyjnym (mobilnym i niemobilnym)

W analizowanym okresie w miastach województwa dolnośląskiego obserwuje się wzrost udziału ludności będącej w grupie w wieku produkcyjnym z średnio 61,3% w 1999 roku do 66% w 2009 roku. Obserwowane tempo przyrostu ludności w wieku produkcyjnym jest coraz wolniejsze.

W roku 1999 do miast o najwyższym wskaźniku (powyżej 64%) udziału ludności będącej w wieku produkcyjnym wykazywały miasta: Lubin, Głogów, Polkowice, Oława, Jelcz-Laskowice oraz Wrocław, a w roku 2009 były to przeważnie ośrodki małe, np.: Jelcz-Laskowice, Siechnice, Świerzawa, Szczytna, Złotoryja, Nowogrodziec i Węglińiec.

Ponadto w omawianym okresie obserwuje się wzrost wskaźnika udziału ludności będącej w wieku produkcyjnym mobilnym, jednak tempo wzrostu jest znacznie wolniejsze niż w grupie niemobilnej. Udział ludności w wieku mobilnym wynosił w 1999 roku średnio dla miast 38,3% i był o niecały punkt niższy niż w 2009 roku, kiedy osiągnął wartość 39%. Natomiast wzrost udziału ludności będącej w wieku niemobilnym w roku 1999 wynosił 37,4% i był o ponad 3 pkt. mniejszy niż w roku 2009 gdy osiągnął wartość 40,9%.

W ujęciu dynamicznym obserwuje się w przeważającej części miast wzrost udziału osób będących w grupie produkcyjnych. Jedynie w miastach Lubin, Polkowice oraz Oława odnotowuje się spadek wskaźnika. W omawianym okresie obserwuje się również duży wzrost udziału ludności będącej w wieku produkcyjnym mobilnym (64 miast) oraz liczniejszy wzrost wskaźnika w grupie niemobilnych (87 miast).

c) Udział ludności w wieku poprodukcyjnym

W grupie ludności będącej w wieku poprodukcyjnym w latach 1999-2009 obserwuje się wzrost wskaźnika udziału ludności w wieku poprodukcyjnym. W województwie dolnośląskim w roku 1999 udział ludności w wieku poprodukcyjnym wynosił 14,81% (dla kraju 14,61%), a w 2009 roku 16,66% (dla kraju 16,54%). W tym czasie średnia dla miast dolnośląskich wynosiła odpowiednio w 1999 roku 14,20% i 16,50% w roku 2009.

W roku 1999 do grupy miast charakteryzujących się wysokim udziałem ludności w wieku poprodukcyjnym należały ośrodki z regionu jeleniogórskiego (Bolków) i wałbrzyskiego (Wałbrzych, Ziębice, Bielawa, Pieszyce, Polanica-Zdrój, Jedlina-Zdrój, Niemcza oraz Szczawno-Zdrój).

W roku 2009 liczba miast wzrosła z 9 do 38. Najwyższym wskaźnikiem (powyżej przyjętej wartości 17%) charakteryzowały się miasta położone również w regionie jeleniogórskim i wałbrzyskim:

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Wałbrzych, Kłodzko, Bolków, Lądek-Zdrój, Jelenia Góra, Zgorzelec, Nowa Ruda, Dzierżoniów, Duszniki-Zdrój, Niemcza, Polanica-Zdrój oraz Szczawno-Zdrój.

W ujęciu dynamicznym w latach 1999–2009 w niemal wszystkich miastach dolnośląskich odnotowano wzrost udziału ludności w wieku poprodukcyjnym za wyjątkiem miast: Pieszyce i Wojcieszów.

d) Współczynnik obciążenia ludności produkcyjnej ludnością nieprodukcyjną

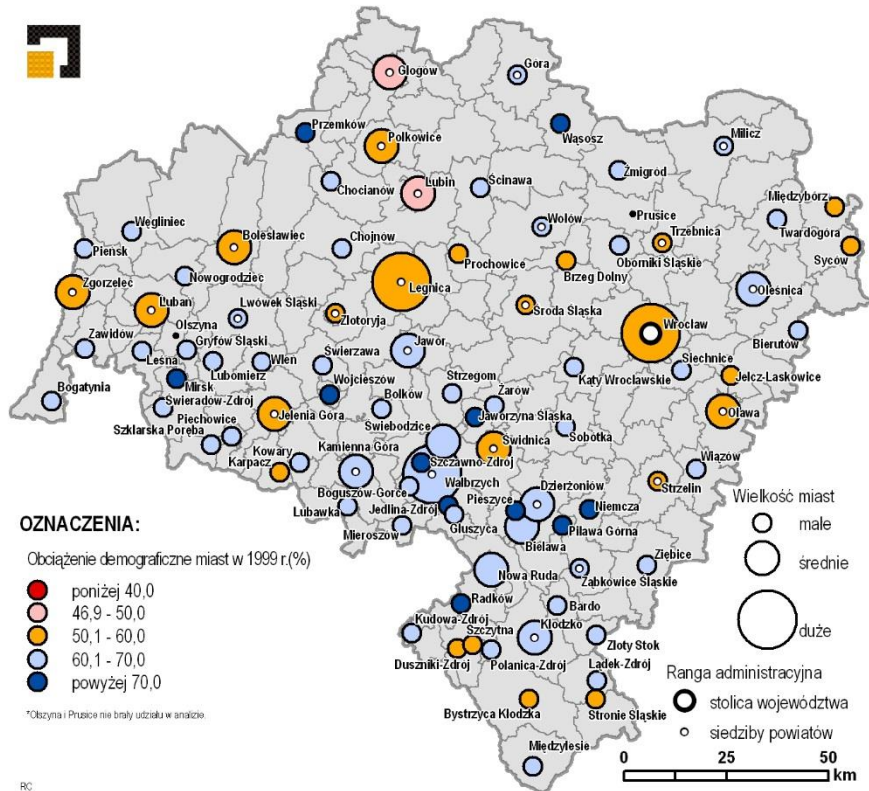
Współczynnik obciążenia demograficznego należy odczytać jako stosunek liczby osób w wieku, gdy są one nieaktywne lub bierne zawodowo, czyli w wieku nieprodukcyjnym (liczba dzieci w wieku 0-14 lat i liczba osób w wieku 60 lub 65 lat i więcej) do liczby osób będących w wieku produkcyjnym (liczba osób w wieku od 15 do 59 (kobiety) lub 64 lat (mężczyźni)).

Struktura wieku ludności analizowana pod kątem obciążenia grupy w wieku produkcyjnym przez grupę osób w wieku nieprodukcyjnym (przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym) w miastach dolnośląskich wykazała, że maksymalne obciążenie demograficzne w roku 1999 odnotowano w Piławie Górnej (77,8%). W tym czasie średnie obciążenie demograficzne dla miast wynosiło 63,3% (dla województwa 62,5%). Wyższy współczynnik obciążenia od średniej dla miast odnotowały 42 ośrodki. Przestrzennie zauważa się, że miasta położone w południowej części województwa w roku 1999 miały wysoki współczynnik obciążenia demograficznego tj. powyżej średniej dla miast (Rys.III.1.5.).

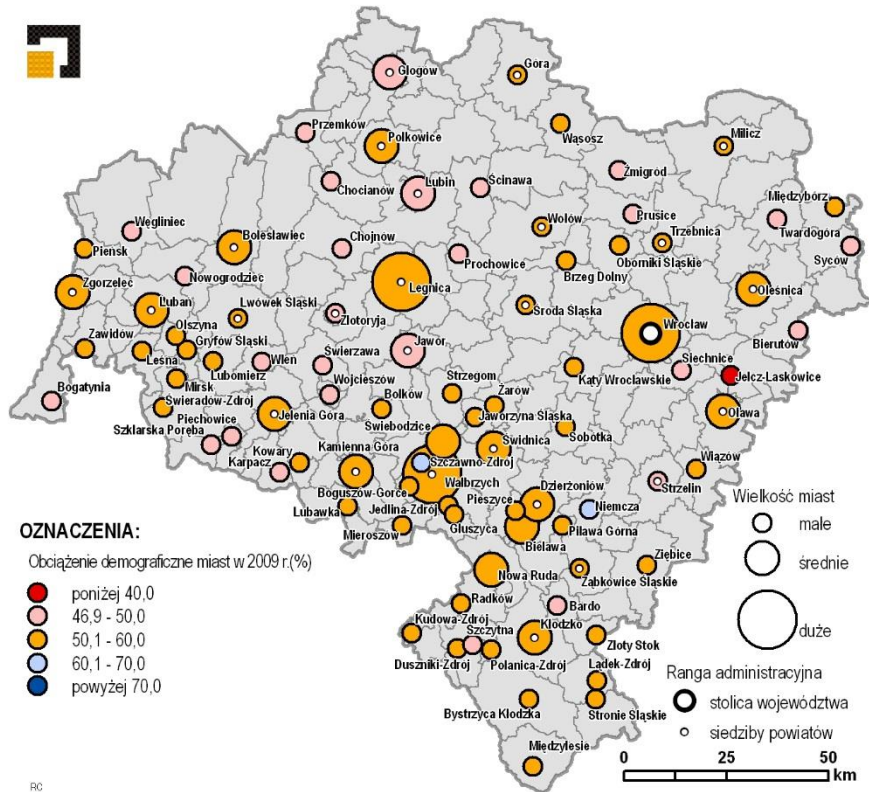
W roku 2009 średnia obciążenia dla miast dolnośląskich wynosiła 51,6% (dla województwa 51,9%; kraju 55,0%) wykazując w ten sposób spadek obciążenia demograficznego w stosunku do roku 1999. Wyższą od średniej dla miast charakteryzowało się już 51 ośrodków. Najniższą wartość zanotowano w mieście Jelcz-Laskowice, a najwyższą w miastach Szczawno-Zdrój oraz Niemcza (Rys. III.1.6).

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Rys. III.1.5. Obciążenie demograficzne (produkcyjni/nieprodukcyjni) w miastach dolnośląskich w 1999 roku, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Rys. III.1.6. Obciążenie demograficzne (produkcyjni/nieprodukcyjni) w miastach dolnośląskich w 2009 roku, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

W ujęciu dynamicznym w latach 1999-2009 obserwuje się spadek współczynnika obciążenia demograficznego w niemal wszystkich miastach województwa. Wzrost odnotowano w 9 miastach, przy czym najwyższy w Lubinie, Oławie, Dusznikach-Zdrój (powyżej 105), Polkowicach, Kłodzku, Zgorzelcu, Głogowie, Bystrzycy Kłodzkiej oraz Ząbkowicach Śląskich (powyżej 100).

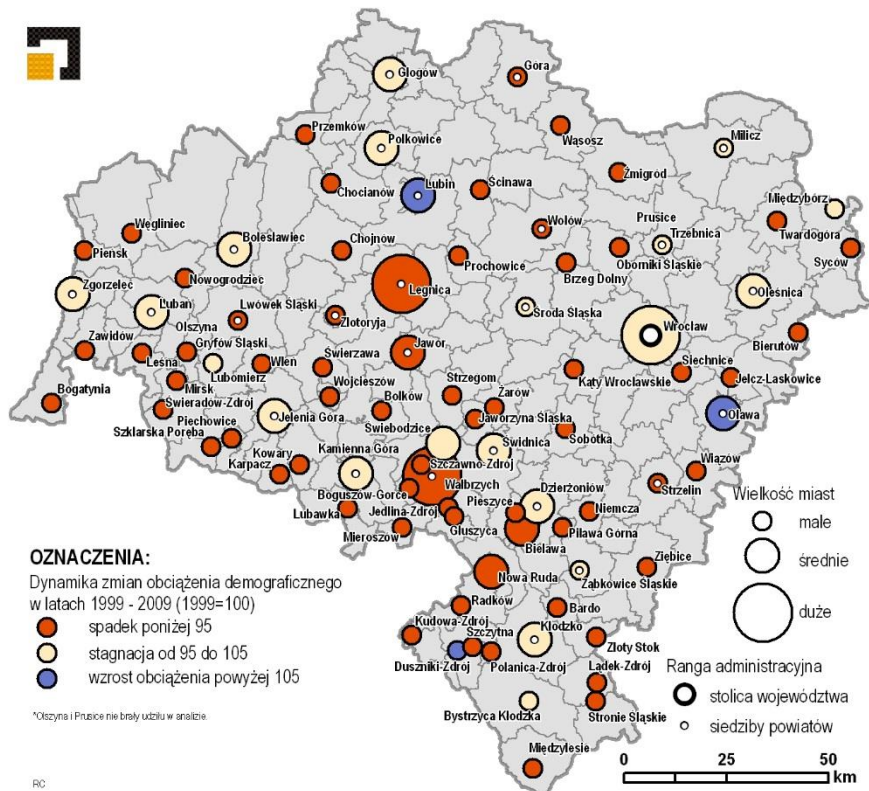
Obserwując zmiany współczynnika obciążenia demograficznego w latach 1999–2009 rok do roku zauważa się, że w latach 1999–2007 wskaźnik wykazywał tendencję spadkową. Natomiast od roku 2008 współczynnik przyjął kierunek wzrostu, co przemawia za odwróceniem trendu.

Wyk. III.1.1. Obciążenie demograficzne na Dolnym Śląsku w latach 1999–2009

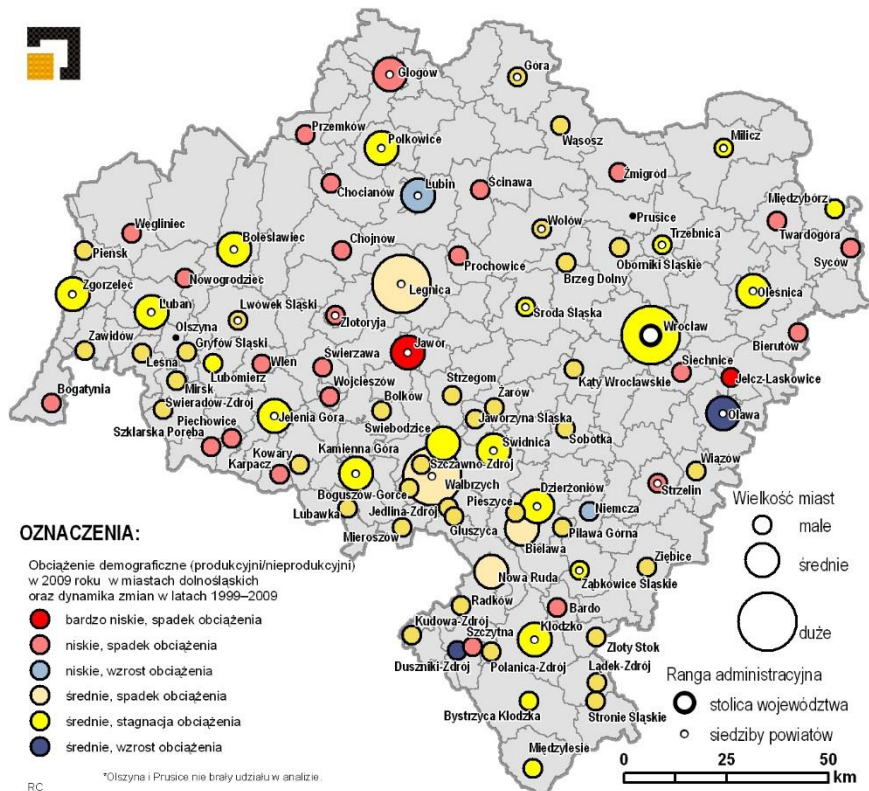

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Rys. III.1.7. Dynamika zmian obciążenia demograficznego w latach 1999-2009, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Rys. III.1.8. Obciążenie demograficzne (produkcyjni/nieprodukcyjni) w miastach dolnośląskich w 2009 roku oraz dynamika zmian w latach 1999–2009, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

W ujęciu przestrzennym obserwuje się, że miasta położone w południowej części województwa oraz w otoczeniu głównego ośrodka regionu Wrocławia cechują się średnim obciążeniem demograficznym z procesem zmian będącym w fazie stagnacji (dynamika zmian obciążenia wahała się w przedziale od 95 do 105). Natomiast bardzo niskim obciążeniem i jego spadkiem w omawianym okresie charakteryzują się dwa miasta: Jawor oraz Jelcz-Laskowice. Niskim obciążeniem i jego spadkiem cechuje się Głogów i miasta małe położone wokół byłego ośrodka wojewódzkiego Jeleniej Góry oraz miasta małe LGOM.

e) Współczynnik obciążenia ludności produkcyjnej ludnością poprodukcyjną

W województwie dolnośląskim w roku 1999 obciążenie ludności produkcyjnej ludnością w wieku poprodukcyjnym wynosiło 24,1% (dla kraju 24,3%), natomiast w 2009 roku 25,3% (dla kraju 25,6%). Średni udział obciążenia ludności produkcyjnej ludnością poprodukcyjną w dolnośląskich miastach w 1999 r. i 2009r. wyniósł odpowiednio: 23,3% i 25,1%”, co wskazuje na mniejszą dynamikę wzrostu obciążenia w miastach dolnośląskich.

W 1999 roku najniższy wskaźnik odnotowały miasta: Polkowice i Jelcz-Laskowice (poniżej 10%), natomiast najwyższe obciążenie zanotowały: Szczawno-Zdrój, Niemcza, Jedlina-Zdrój oraz Pieszyce (powyżej 30%). Wskaźnikiem wyższym od średniej dla kraju cechowały się 34 miasta.

W 2009 roku wskaźnik powyżej średniej dla kraju osiągnęło 39 miast, przy czym największy wzrost obciążenia w stosunku do roku 1999 odnotowały miasta średnie: Polkowice, Lubin, Głogów oraz Oława (dynamika powyżej 150). W tym czasie spadek wskaźnika odnotowały 24 ośrodki.

f) Indeks starości demograficznej miast

Zmiany zachodzące w wartości indeksu starości demograficznej dobrze obrazują przejście od młodych do starych struktur ludności. Opiera się on na biologicznych grupach wieku – najmłodszej i najstarszej i opisuje relacje pomiędzy udziałem dzieci i młodzieży (0-14), a udziałem osób starszych (65 lat i więcej). Należy nadmienić, że wartości przekraczające 100% świadczą o przewadze liczebnej osób starszych nad grupą dzieci i młodzieży.

W latach 1999–2009 średnia wartość udziału indeksu starości demograficznej w województwie dolnośląskim wzrosła z 81% do 119%. Natomiast średnia dla miast dolnośląskich wzrosła z 76% do 120%. W badanym okresie wzrost tego wskaźnika odnotowano we wszystkich miastach dolnośląskich.

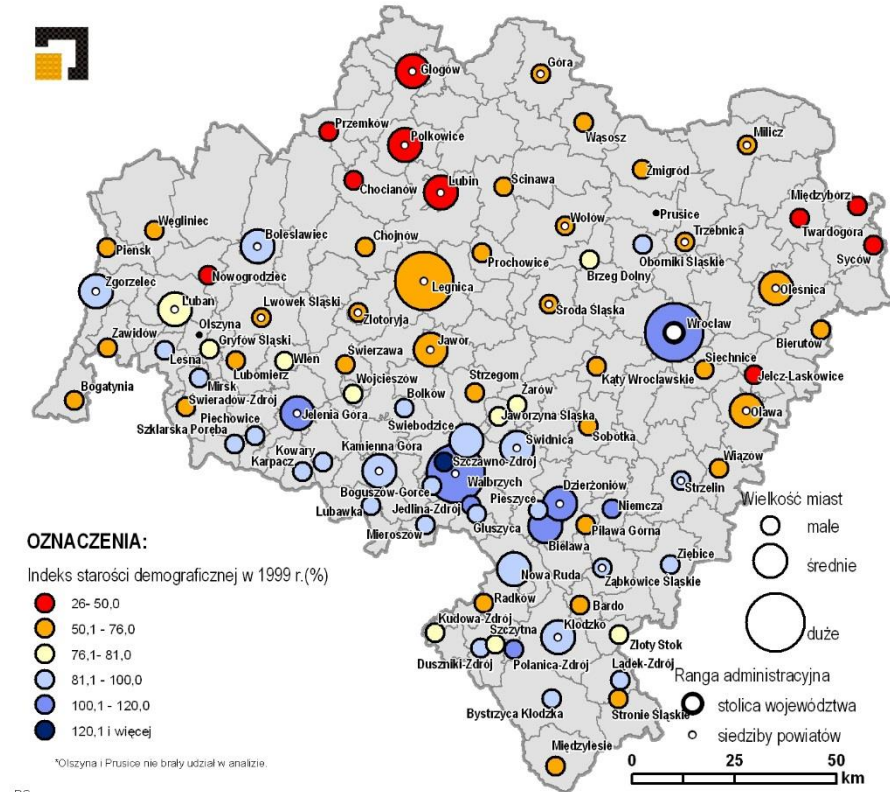
W 1999 roku minimalna wartość wskaźnika odnotowana w Polkowicach wynosiła 26% oraz Jelczu-Laskowice 28% a w 2009 roku przyjęła wartość kolejno 72% i 61%. W tym czasie wartość maksymalna w Szczawnie-Zdroju wzrosła ze 154% do 208%. Najwyższe wartości powyżej 100 w 1999 roku odnotowało 9 miast: Bielawa, Jedlina-Zdrój, Dzierżoniów, Polanica-Zdrój, Jelenia Góra, Niemcza, Wałbrzych, Wrocław, Szczawno-Zdrój, w 2009 roku odnotowało już 69 miast, w tym najwyższe wartości ponownie Szczawno-Zdrój (208%), Polanica-Zdrój (184%), Jelenia-Góra (168%), Łądek Zdrój (86%), Zgorzelec (163%), Dzierżoniów (162%) oraz Wrocław (160%).

W 2009 roku najniższym wskaźnikiem odznaczało się społeczeństwo w mieście Jelcz-Laskowice (61%), Polkowice (72%) i Międzybórz (72%).

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

W ujęciu dynamicznym wśród miast dolnośląskich najwyższy wzrost indeksu starzenia odnotowano w Polkowicach, Lubinie, Jelczu-Laskowice oraz Głogowie (dynamika zmian powyżej 200). Natomiast najniższy wzrost wskaźnika odnotowano w przodującym wg indeksu starości Szczawnie-Zdroju oraz w małych miastach takich jak: Pieszyce, Leśna (wzrost poniżej 30).

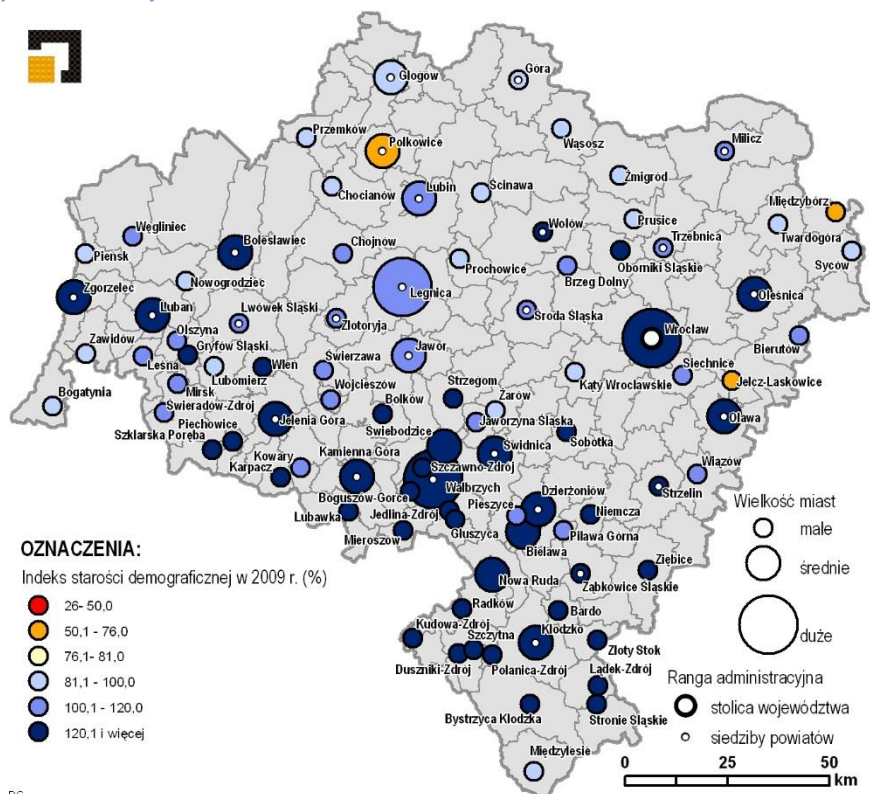
Rys. III.1.9. Indeks starości demograficznej w miastach dolnośląskich w roku 1999, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

RC

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Rys. III.1.10. Indeks starości demograficznej w miastach dolnośląskich w roku 2009, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

RC

III.1.2.3. Charakterystyka typów miast na podstawie fazy rozwoju struktury demograficznej wg ekonomicznych grup wieku w 2009 r. i trendów w latach 1999-2009.

Wyróżniono sześć typów miast ze względu na zróżnicowaną fazę rozwoju demograficznego wg ekonomicznych grup wieku.

Tab. III.1.4. Charakterystyka typów miast na podstawie fazy rozwoju demograficznego wg ekonomicznych grup wieku, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Typ	Miasta w fazie	Skutek ekonomiczny
I	Młodości demograficznej	- wysoki udział ludności w wieku przedprodukcyjnym, - niski udział produkcyjnych niemobilnych, - niski udział poprodukcyjnych,
II	Późnej młodości	- wysoki udział ludności w wieku przedprodukcyjnym, - nadwyżka ludności w wieku produkcyjnym mobilnym,
III	Przejściowej wczesno - produkcyjnej	- stosunkowo wysokie obciążenie ludnością nieprodukcyjną i poprodukcyjną, - niski udział ludności w wieku produkcyjnym niemobilnym,
IV	Przejściowej późno - produkcyjnej	- niski udział ludności bardzo starej, - znaczne zasoby siły roboczej w wieku mobilnym i niemobilnym,
V	Starzenia się	- niskie obciążenie ludnością w wieku przedprodukcyjnym, - znaczne zasoby siły roboczej w wieku niemobilnym,
VI	Starości demograficznej	- bardzo niskie obciążenie ludnością w wieku przedprodukcyjnym, - wysokie obciążenie ludnością w wieku poprodukcyjnym, - niewielkie zasoby młodej siły roboczej.

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

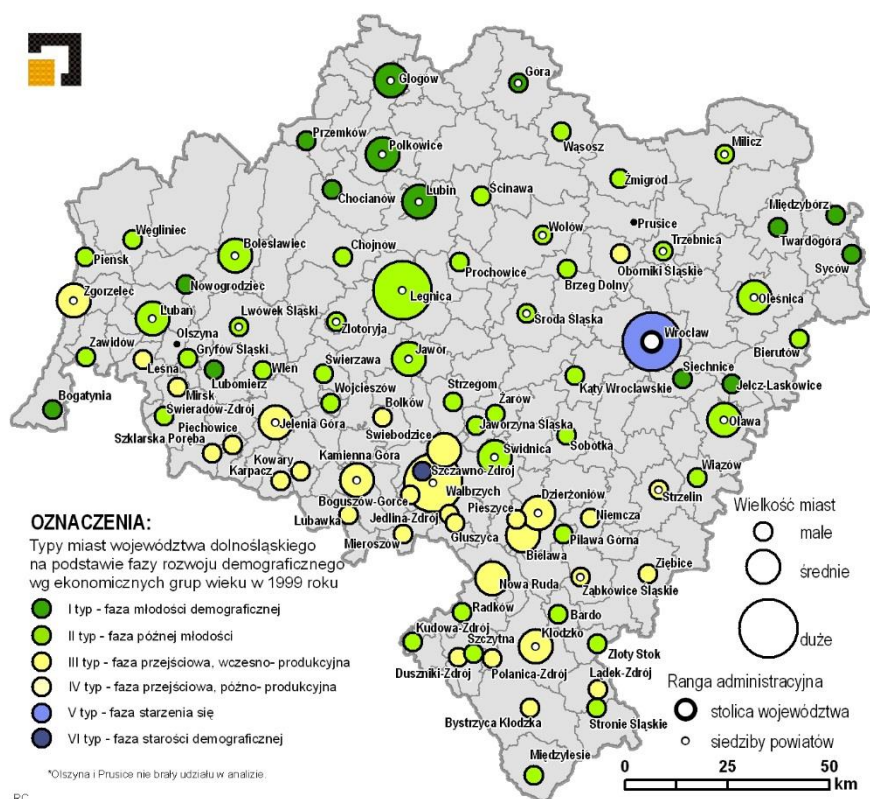
W grupie o typie I znalazły się miasta małe i średnie o przemysłowym i usługowym charakterze bazy ekonomicznej. Charakteryzowały się nim miasta średnie z obszaru LGOM tj.: Polkowice, Głogów, Lubin i małe Chocianów i Przemków (Legnica nie znalazła się w tej grupie) oraz ośrodki północno-wschodniej części podregionu wrocławskiego: Międzybórz, Twardogóra, Syców oraz Jelcz-Laskowice i Siechnice. W grupie tej znalazły się również miasta: Nowogrodziec, Lubomierz i Bogatynia.

W roku 1999 w miastach województwa dolnośląskiego dominował typ II charakteryzujący się wysokim udziałem ludności będącej w wieku przedprodukcyjnym oraz wysokim udziałem ludności w wieku produkcyjnym mobilnym. W grupie tej znalazły się miasta centralnej części województwa z większymi miastami tj.: Legnica, Bolesławiec, Jawor, Lubań, Oleśnica, Oława oraz Świdnica.

Drugim typem co do wielkości był III. Znalazły się w nim ośrodki małe i średnie południowej części województwa. Do grupy zaliczono również jedno z największych miast dolnośląskich Wałbrzych. Pod względem pełnionych funkcji ekonomicznych większość ośrodków zakwalifikowanych do omawianego typu charakteryzowało się dominacją funkcji przemysłu i budownictwa oraz usług nierynkowych.

W typie czwartym w 1999 roku nie znalazło się żadne miasto, natomiast w typie V znalazł się Wrocław, a w VI Szczawno-Zdrój (Rys.III.1.11).

Rys. III.1.11. Typy miast województwa dolnośląskiego na podstawie fazy rozwoju demograficznego wg ekonomicznych grup wieku w 1999 roku, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

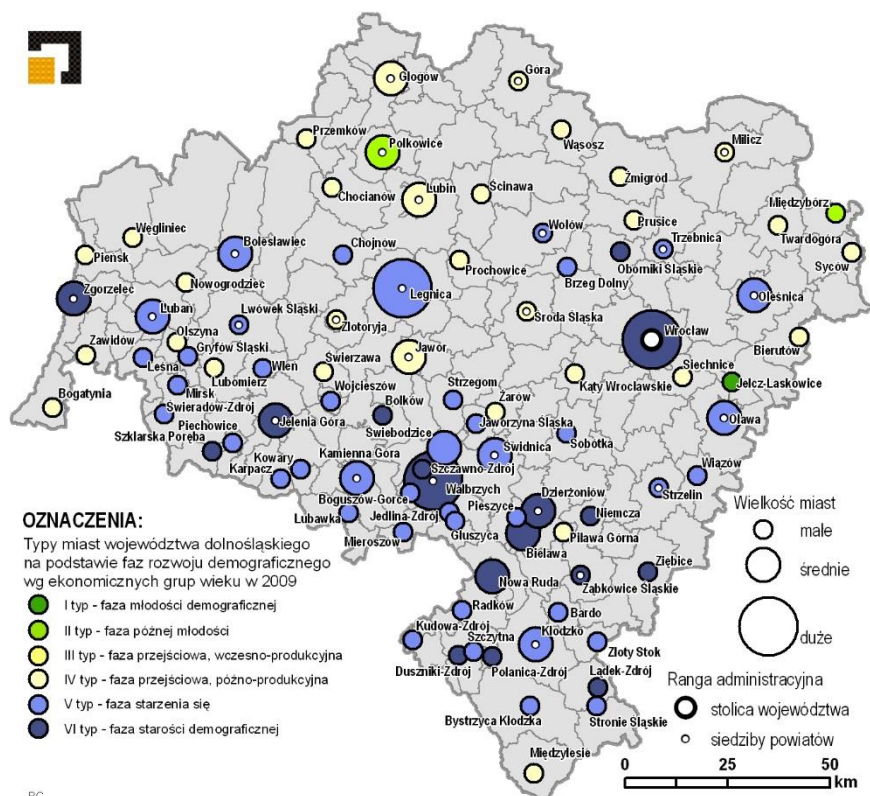
W latach 1999-2009 zaobserwować można postępujące procesy zmian demograficznych w miastach dolnośląskich. W badanym dziesięcioleciu tj. od 1999 roku pod względem analizowanych

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

faz rozwoju demograficznego zaobserwowano przejście z fazy młodości demograficznej do starości demograficznej. Niemal wszystkie miasta województwa, za wyjątkiem Polkowic, Jelcza Laskowic oraz Międzyborza kwalifikują się do typów IV-VI.

Pod względem przestrzennego rozmieszczenia miast obserwuje się, że ośrodki południowej części województwa w przeważającej części charakteryzują się V i VI typem faz rozwoju demograficznego. Natomiast w północnej części występuje przewaga miast o młodszym typie rozwoju demograficznego.

Rys. III.1.12. Typy miast województwa dolnośląskiego na podstawie fazy rozwoju demograficznego wg ekonomicznych grup wieku w 2009 roku, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

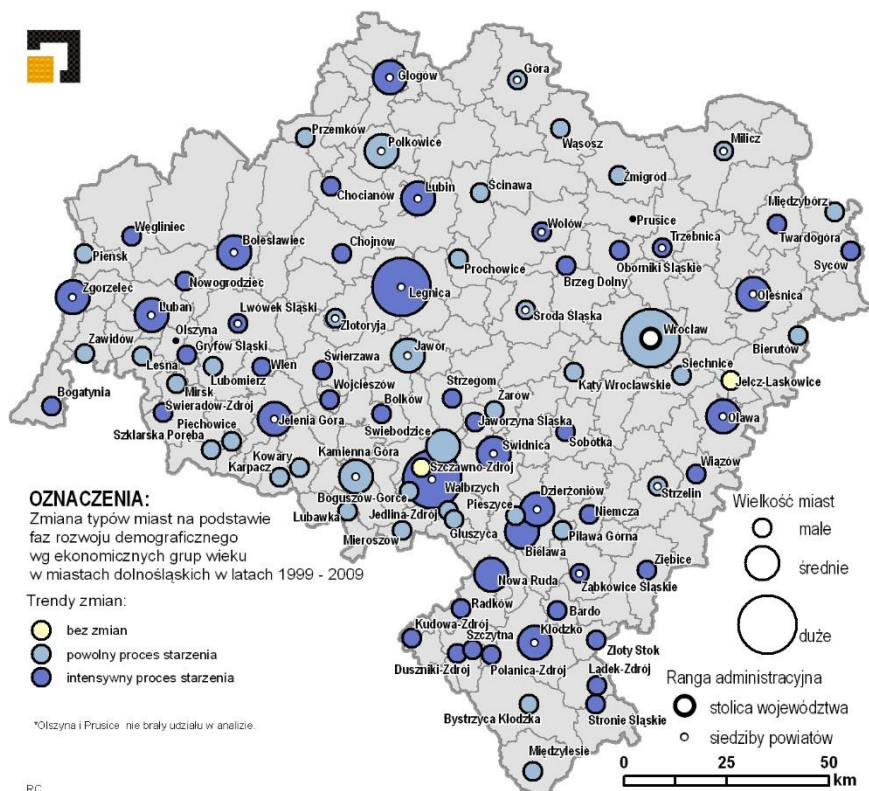
Przeprowadzona typologia miast województwa dolnośląskiego metodą k - średnich ze względu na zachodzące zmiany w rozwoju demograficznym wg ekonomicznych grup wieku ludności, wskazuje na radykalne przekształcenia jego struktur w ciągu analizowanego okresu 10 lat (1999-2009). Zostały one wywołane zmniejszającą się dzietnością, wydłużającym się przeciętnym okresem życia oraz migracjami ludności (Rys.III.1.13).

Najwięcej miast zakwalifikowało się do typu o intensywnym procesie starzenia społeczeństwa (51). Według typologii była to zmiana o 3-4 typy w ciągu analizowanych 10 lat. W grupie tej znalazły się: z miast dużych Wałbrzych i Legnica, ze średnich Bielawa, Bolesławiec, Dzierżonów, Głogów, Jelenia Góra, Lubin, Lubań, Nowa Ruda, Oleśnica, Oława, Świdnica oraz Zgorzelec. Pozostała część ośrodków zaliczonych do omawianej grupy to miasta małe.

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Do ośrodków o powolnych procesach starzenia społeczeństwa zakwalifikowało się 5 miast średnich: Jawor, Kamienna Góra, Kłodzko, Polkowice oraz Świebodzice. Pozostałe miasta to małe ośrodki, położone w dużym skupieniu w południowej części województwa tj.: podregionie jeleniogórskim oraz wałbrzyskim. Według typologii była to zmiana o 1-2 typy. W latach 1999-2009 w Jelczu Laskowicach oraz Szczawnie Zdroju nie zaobserwowano zmian sytuacji w tym zakresie.

Rys. III.1.13. Zmiana typów miast na podstawie fazy rozwoju demograficznego wg ekonomicznych grup wieku w latach 1999- 2009, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

III.1.2.4. Podsumowanie:

Miasta zostały podzielone na różne typy pod względem fazy rozwoju struktury demograficznej wg ekonomicznych grup wieku, obciążenia demograficznego i indeksu starości demograficznej w 2009 r. oraz zmian faz rozwoju struktury demograficznej w latach 1999-2009. Do wydzielenia różnych typów miast zastosowano metodę k - średnich. Miasta podzielone zostały na 6 grup ze względu na fazę rozwoju demograficznego (młodości, późnej młodości, przejściowa wczesno produkcyjna, przejściowa późno produkcyjna, starzenia i starości) oraz 3 grupy ze względu na zachodzące zmiany (bez zmian, powolny proces starzenia lub zaawansowany proces starzenia). W województwie nie występują miasta w fazie przejściowej wczesno produkcyjnej.

Wyróżniono 9 typów miast wg fazy rozwoju demograficznego i typu zmian:

Typ 1. - faza młodości, bez zmian,

Typ 2. - faza późnej młodości, powolny proces starzenia,

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Typ 3. - faza przejściowa późno produkcyjna, powolny proces starzenia,

Typ 4. - faza przejściowa późno produkcyjna, intensywny proces starzenia,

Typ 5. - faza starzenia się, powolny proces starzenia,

Typ 6. - faza starzenia się, intensywny proces starzenia,

Typ 7. - faza starości, bez zmian,

Typ 8. - faza starości, powolny proces starzenia,

Typ 9. - faza starości, intensywny proces starzenia.

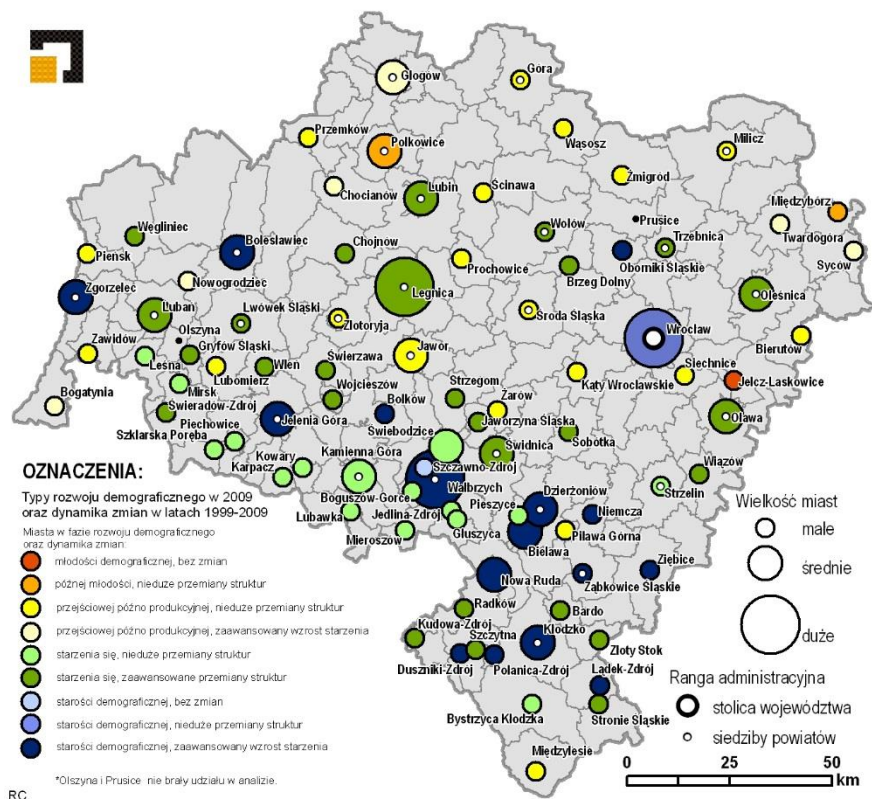
1. Najkorzystniejsza sytuacja występuje w miastach zaliczonych do typu 1. Jest to tylko jedno małe miasto: Jelcz-Laskowice, które znajduje się w fazie młodości demograficznej i w którym nie nastąpiły zmiany w latach 1999-2009. Oznacza to wysoki udział ludności młodej, w wieku przedprodukcyjnym, niski udział ludności w wieku produkcyjnym niemobilnym i niski udział ludności w wieku poprodukcyjnym. Można prognozować, że miasto to pozostanie w najbliższym czasie w fazie młodości demograficznej ze względu na ustabilizowaną sytuację.
2. Jako pozytywną można również uznać sytuację miast zaliczonych do typu 2. Są to ośrodki w fazie późnej młodości, w których proces starzenia jest powolny. Do omawianego typu należy Międzybórz, zaliczony do miast małych oraz Polkowice – miasto średniej wielkości. Na podstawie dotychczasowych zmian można prognozować, że w najbliższym czasie w obu ośrodkach zmiany będą niewielkie i pozostaną one w fazie młodości demograficznej. Przy utrzymaniu się obecnych tendencji należy zakładać przejście do fazy przejściowej wczesno-produkcyjnej. Obecnie są to miasta o wysokim udziale ludności w wieku przedprodukcyjnym i nadwyżce ludności w wieku produkcyjnym mobilnym. Po przejściu do fazy przejściowej wczesno-produkcyjnej, wystąpi w nich stosunkowo wysokie obciążenie ludnością nieprodukcyjną i poprodukcyjną oraz niski udział ludności w wieku produkcyjnym niemobilnym.
3. Miasta zaliczone do typu 3. znajdują się w fazie przejściowej późno-produkcyjnej i zachodzą w nich powolne procesy starzenia. Na tle województwa sytuację tych miast można również ocenić jako korzystną. Faza przejściowa późno-produkcyjna charakteryzuje się niskim udziałem ludności bardzo starej i znacznymi zasobami siły roboczej w wieku mobilnym i niemobilnym. Na podstawie dotychczasowych tendencji można prognozować utrzymanie tej fazy rozwoju w najbliższym czasie oraz zmianę fazy w dłuższej perspektywie. Przy utrzymaniu obecnego kierunku zmian będzie miało miejsce przejście do fazy starzenia. Do tego typu należy 19 miast, w tym jedno średniej wielkości: Jawor. Pozostałe ośrodki to miasta małe.
4. W fazie przejściowej późno produkcyjnej o intensywnym procesie starzenia (typ 4.) znajduje się jedno miasto średniej wielkości: Głogów i 3 małe: Nowogrodzic, Twardogóra i Syców. Obecnie w miastach tych występuje niski udział ludności bardzo starej i znaczne zasoby siły roboczej w wieku mobilnym i niemobilnym. W przypadku utrzymania tendencji zmian miasta te przejdą do fazy starzenia się, która charakteryzuje się niskim obciążeniem ludnością w wieku przedprodukcyjnym i znacznymi zasobami siły roboczej w wieku niemobilnym.

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

5. Typ 5. reprezentują miasta w fazie starzenia się, o powolnym procesie starzenia się społeczeństwa. Do tego typu należy 15 miast, w tym 2 średniej wielkości: Świebodzice i Kamienna Góra. Pozostałe ośrodki zaliczone do tego typu należą do miast małych. Charakterystyczna dla tego typu miast jest lokalizacja geograficzna. Wszystkie miasta znajdują się w południowej części województwa, w podregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim, na pograniczu polsko-czeskim. Omawiany typ miast charakteryzuje się niskim obciążeniem ludnością w wieku przedprodukcyjnym i znacznymi zasobami siły roboczej w wieku niemobilnym. Nieduże przemiany struktur wskazują na utrzymanie obecnej fazy rozwoju demograficznego w najbliższym czasie i przejście do fazy starości w dłuższej perspektywie.
6. Miasta zaliczone do typu 6. są w fazie starzenia się i zachodzą w nich intensywne procesy starzenia. W najbliższej perspektywie czasu należy zakładać przejście tych miast do fazy starości. Do tego typu należy 26 miast, w tym jedno duże: Legnica i 5 średniej wielkości: Lubin, Oleśnica, Oława, Lubań i Świdnica. Miasta te charakteryzują się obecnie niskim obciążeniem ludnością w wieku przedprodukcyjnym i znacznymi zasobami siły roboczej w wieku niemobilnym. Po przejściu do fazy starości wystąpi w nich bardzo niskie obciążenie ludnością w wieku przedprodukcyjnym, wysokie obciążenie ludnością w wieku poprodukcyjnym i niewielkie zasoby młodej siły roboczej.
7. Do typu 7. należą miasta w fazie starości, w których nie zachodzą zmiany. Jest to tylko jedno małe miasto: Szczawno-Zdrój.
8. Faza starości i powolne procesy starzenia dotyczą miast zaliczonych do typu 8. należy do niego tylko jedno miasto: Wrocław, które charakteryzuje się bardzo niskim obciążeniem ludnością w wieku przedprodukcyjnym, wysokim obciążeniem ludnością w wieku poprodukcyjnym i niewielkimi zasobami młodej siły roboczej. Przy utrzymaniu obecnej tendencji należy prognozować utrzymanie się tej fazy rozwoju demograficznego w najbliższym czasie i powolne procesy starzenia się społeczeństwa.
9. Ostatnią grupą są miasta zaliczone do typu 9., które znajdują się w fazie starości i w których następują intensywne procesy starzenia. Takie procesy świadczą o pogłębianiu się negatywnego stanu, charakteryzującego się bardzo niskim obciążeniem ludnością w wieku przedprodukcyjnym, wysokim obciążeniem ludnością w wieku poprodukcyjnym i niewielkimi zasobami młodej siły roboczej. Do tego typu należy 16 miast, w tym jedno duże: Wałbrzych i 7 średnich: Bolesławiec, Zgorzelec, Jelenia Góra, Dzierżoniów, Bielawa, Nowa Ruda i Kłodzko. Pozostałe ośrodki to 8 małych miast zlokalizowanych, z wyjątkiem Obornik Śląskich, w południowej części województwa.

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Rys. III.1.14. Typy miast na podstawie fazy rozwoju struktury demograficznej wg ekonomicznych grup wieku w 2009 r. i trendów w latach 1999-2009, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

III.1.3. Typologia miast na podstawie migracji ludności w latach 1999-2009 według metody typografów Długosza

III.1.3.1. Metoda typografów Długosza

W klasyfikacji miast posłużono się metodą typografów Z. Długosza, która pozwala sklasyfikować poszczególne miasta pod kątem zachodzących w nich procesów migracyjnych. Metoda ta polega na określeniu wzajemnych relacji czterech podstawowych zmiennych opisujących ruch migracyjny względem wartości średnich tych wskaźników (tu przyjęto średnią dla miast dolnośląskich). Jego konstrukcja opiera się na układzie wyskalowanych osi poziomych ilustrujących wartości poszczególnych współczynników: napływu, odpływu, salda i obrotu migracyjnego przeciętych osią pionowych (X) w miejscach wartości średnich tych mierników. Łącząc naniesione wartości współczynników na osie otrzymujemy linię łamaną (graf). Wzajemny układ linii – prostej (wartości średnich) i łamanej (grafu) stanowi podstawę wyznaczenia typów różnicujących badaną populację.

Metoda typografów dla współczynników daje 12 możliwych rzeczywistych kombinacji wartości tych wskaźników (w teorii wyróżniamy 16 typów), które określają, czy dane jednostki przestrzenne

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

mają charakter imigracyjny (napływowy) bądź emigracyjny (odpływowy), bardziej wypychający czy przyciągający oraz zasiedziały czy mobilny⁸.

Tab. III.1.5. Typy zależności między współczynnikami: napływu (N), odpływu (O), salda migracji (S), mobilności (M) a wielkością średnich (X) tych cech, źródło: Runge

Typ	Nazwa	Zależności między współczynnikami
A	typ emigracyjny, wysoce zasiedziały	$N < X \quad O < X \quad S < X \quad M < X$
C	typ imigracyjny, wysoce zasiedziały	$N < X \quad O < X \quad S > X \quad M < X$
D	typ emigracyjny, zasiedziały wypychający	$N < X \quad O > X \quad S < X \quad M < X$
E	typ emigracyjny, zasiedziały przyciągający	$N > X \quad O < X \quad S < X \quad M < X$
F	typ imigracyjny, zasiedziały, przyciągający	$N > X \quad O < X \quad S > X \quad M < X$
G	typ emigracyjny, mobilny przyciągający	$N > X \quad O < X \quad S < X \quad M > X$
I	typ imigracyjny, zasiedziały wypychający	$N < X \quad O > X \quad S > X \quad M < X$
K	typ emigracyjny, mobilny wypychający	$N < X \quad O > X \quad S < X \quad M > X$
L	typ imigracyjny, wysoce mobilny	$N > X \quad O > X \quad S > X \quad M > X$
N	typ emigracyjny, wysoce mobilny	$N > X \quad O > X \quad S < X \quad M > X$
O	typ imigracyjny, mobilny, przyciągający	$N > X \quad O < X \quad S > X \quad M > X$
P	typ imigracyjny, mobilny wypychający	$N < X \quad O > X \quad S > X \quad M > X$

III.1.3.2. Analiza współczynników charakteryzujących ruchy migracyjne

Analiza współczynników: napływu, odpływu, salda migracji, obrotu migracyjnego i efektywności migracji w latach 1999–2009 pozwoliła scharakteryzować i opisać ruchy migracyjne ludności miast dolnośląskich. Cztery pierwsze współczynniki pozwoliły na dokonanie podziału ich na poszczególne typy wg metody typografów Długosza.

a) Współczynnik napływu ludności

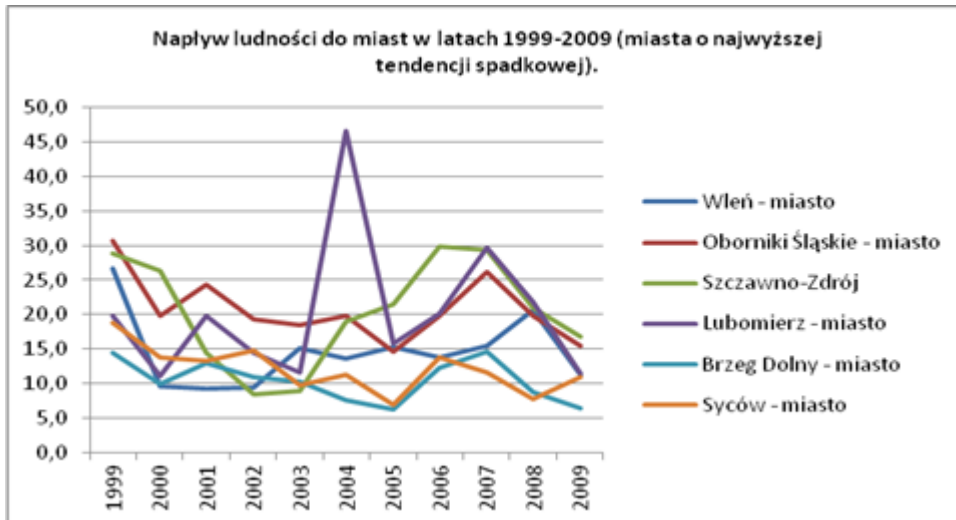
Średni napływ ludności miast województwa dolnośląskiego w latach 1999-2009 wskazuje zmienność, notując zarówno wzrosty jak i spadki wskaźnika napływu w badanym okresie. Jednak w 2009 r. w porównaniu z 1999 r. wskaźnik napływu ludności do miast wykazał minimalny spadek (był niższy o 0,4%).

Większość miast dolnośląskich (58 spośród 91) wykazało w roku 2009 w porównaniu z 1999 r. spadek wartości. Największe spadki w napływie ludności (spadek o ponad 10%) odnotowały miasta: Wleń, Oborniki Śląskie oraz Szczawno-Zdrój, natomiast duży wzrost napływu wskaźnika zanotowały: Świerzawa (wzrost wskaźnika o 10,2%), Wąsosz (wzrost wskaźnika o 8,5%) i Kąty Wrocławskie (wzrost wskaźnika o 6%).

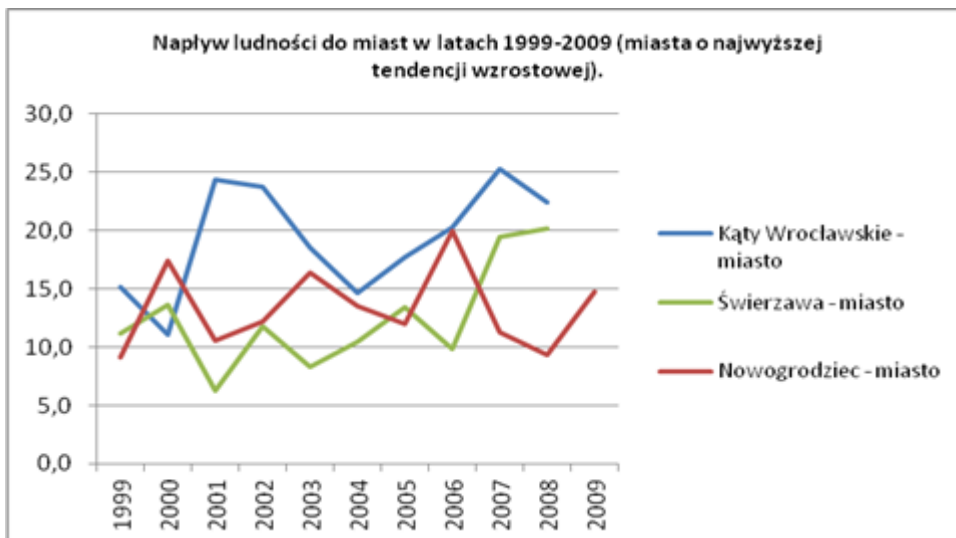
⁸ Długosz Z., 1992, Typologia miast Polski w świetle wybranych parametrów migracji ludności, [w:] Rozprawy Habilitacyjne Uniwersytetu Jagiellońskiego, nr 241, Kraków.

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Wyk. III.1.2. Napływ ludności do wybranych miast dolnośląskich w latach 1999–2009 (spadek wskaźnika), źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wyk. III.1.3. Napływ ludności do wybranych miast dolnośląskich w latach 1999–2009 (wzrost wskaźnika), źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

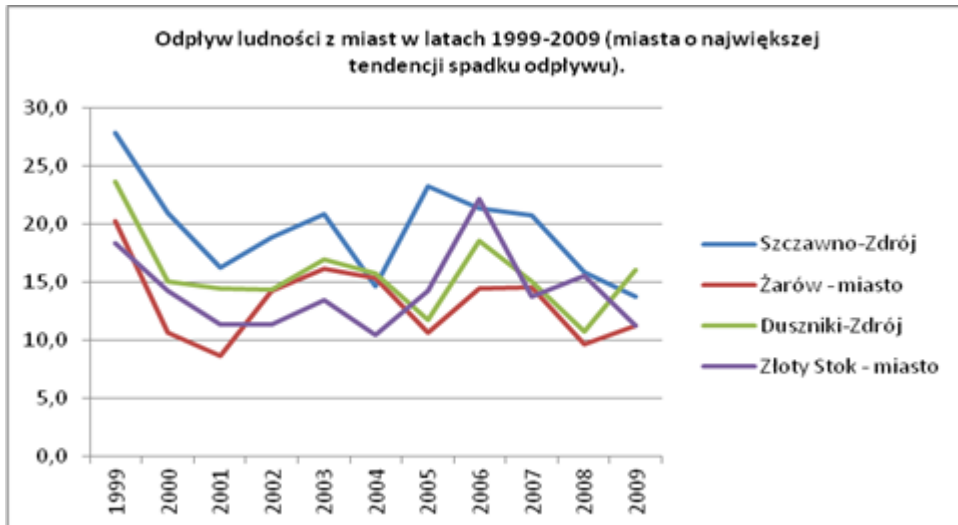
b) Współczynnik odpływu ludności

Obserwowana sytuacja odpływu ludności z miast wykazuje wahania i dużą zmienność na przestrzeni omawianych lat. Wartość wskaźnika na początku badanego okresu jak i na końcu jest podobna.

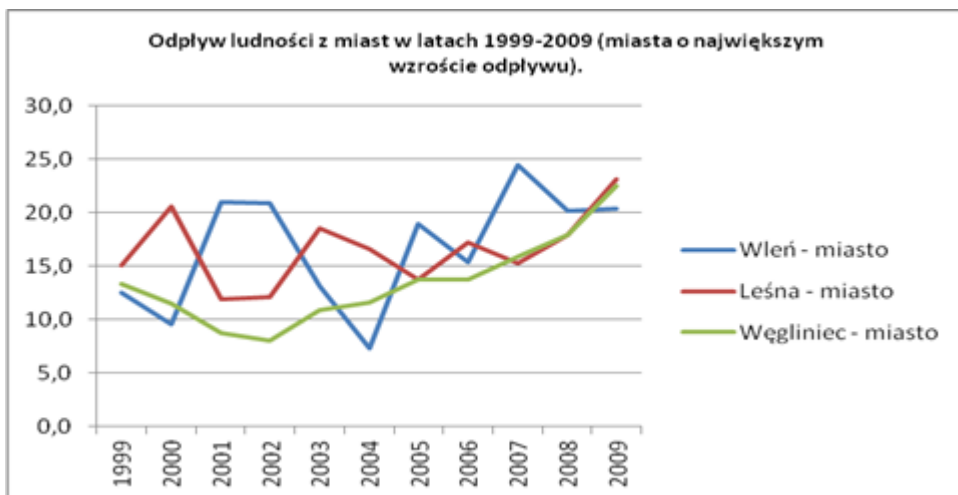
W latach 1999-2009 w 44 miastach województwa dolnośląskiego odnotowano zahamowanie odpływu ludności. Największe zaobserwowano w: Szczawnie-Zdroju, Żarowie, Dusznikach Zdroju oraz Złotym Stoku. Natomiast wzrost odpływu miał miejsce we Wleń, Leśnej i Węglińcu.

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Wyk. III.1.4. Odpływ ludności dla wybranych miast dolnośląskich w latach 1999–2009 (spadek wskaźnika), źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wyk. III.1.5. Odpływ ludności dla wybranych miast dolnośląskich w latach 1999–2009 (spadek wskaźnika), źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

c) Współczynnik przyrostu wędrownego

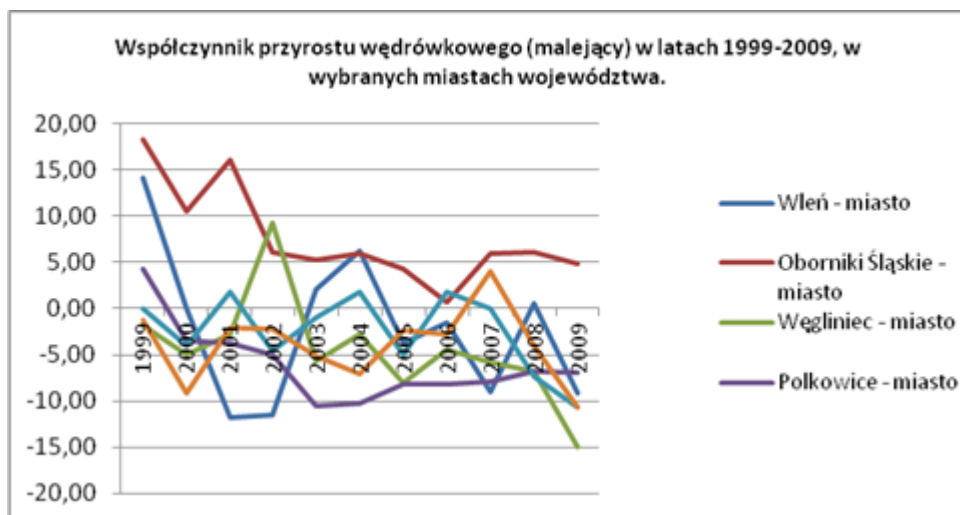
Podsumowaniem wskaźników napływu i odpływu jest saldo migracji mierzone współczynnikiem przyrostu wędrownego⁹, które w badanym okresie wskazuje na zmienność. W 2009 r. w porównaniu z 1999 r. omawiany wskaźnik wykazał spadek o 0,4%. Spadek wartości tego wskaźnika odnotowano w 50 miastach i wskazał on na procesy wyludniania się ich.

⁹ Współczynnik przyrostu wędrownego – miernik salda migracji określający różnicę pomiędzy napływem i odpływem ludności.

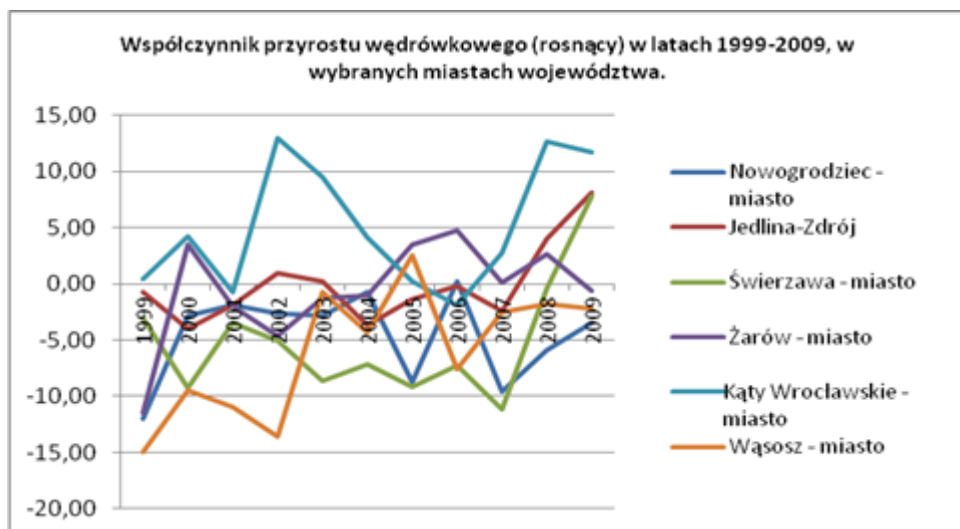
III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Najwyższą dodatnią wartość współczynnika wskazującą na procesy osiedlania się ludności i dominacji procesów imigracyjnych nad emigracyjnymi odnotowały miasta: Wąsosz (12,79), Kąty Wrocławskie (11,35), Żarów (10,94) oraz Świerzawa (10,90)¹⁰.

Wyk. III.1.6. Współczynnik przyrostu wędrownego ludności (malejący) dla wybranych miast dolnośląskich w latach 1999-2009, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wyk. III.1.7. Współczynnik przyrostu wędrownego ludności (rosnący) w wybranych miastach województwa, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

d) Współczynnik przyrostu naturalnego

Analizując przyrost naturalny ludności w miastach województwa dolnośląskiego, ośrodki można podzielić na dwie grupy:

- **1 grupa** - miasta, w których dominuje dodatni przyrost naturalny nieprzerwanie od 1999 roku: Głogów, Lubin, Polkowice, Syców, Twardogóra, Jelcz-Laskowice.

¹⁰ Świerzawa dodatnie saldo migracji odnotowała dopiero w ostatnim roku badanego okresu. Jednak wzrost wskaźnika był tak duży, że uplasował to miasto na jednym z najwyższych miejsc w analizie.

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

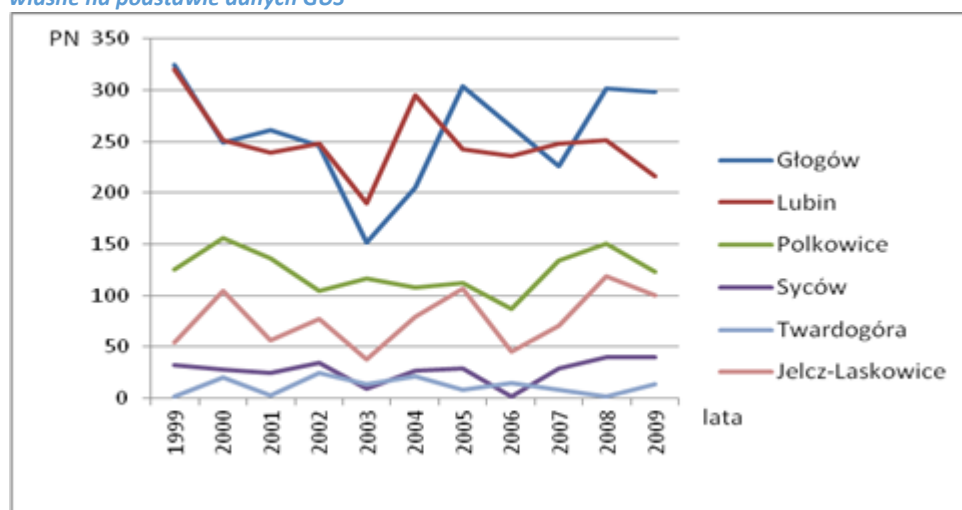
- **2 grupa** - miasta, w których przeważa ujemny przyrost naturalny - duże miasta dolnośląskie: Legnica, Wałbrzych, Wrocław, średnie miasto: Jelenia Góra oraz mniejsze miasta: Bolków, Karpacz, Kowary, Piechowice, Szklarska Poręba, Mirsk.

W latach 1999-2009 w większości miast dolnośląskich przeważał ujemny przyrost naturalny.

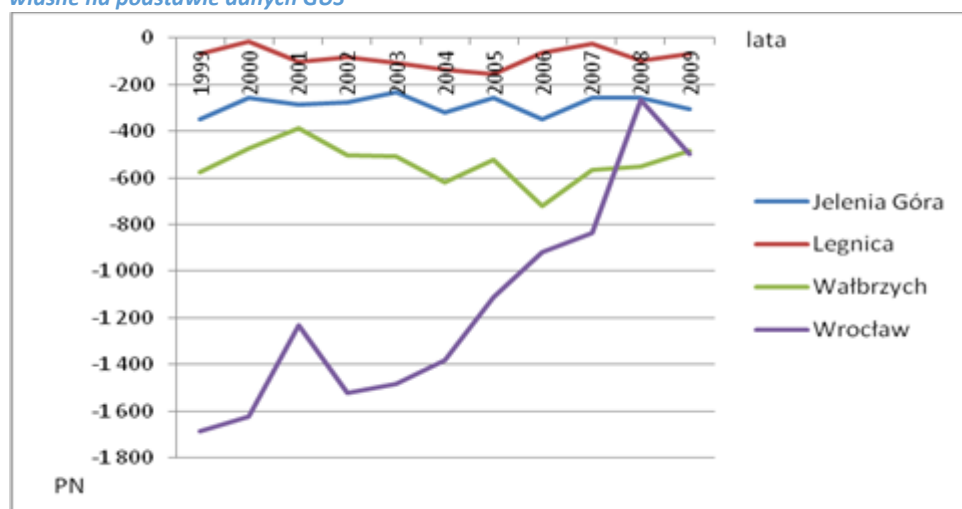
Dodatni przyrost naturalny występuje w średnich miastach objętych procesami suburbanizacji, które stają się atrakcyjnym miejscem zamieszkania w szczególności dla młodych małżeństw ze względu na miejsca pracy. Są to z reguły miasta pełniące funkcję przemysłową.

Ujemny przyrost naturalny charakterystyczny jest dla miast dużych, również objętych procesami suburbanizacji, w których udział ludności w wieku powyżej 65 roku życia jest znaczący: Legnica, Wałbrzych i Wrocław oraz dla miast małych oddalonych od większych ośrodków miejskich. Zauważa się również, że w analizowanym okresie miasto Wrocław mimo trwającego od lat ujemnego przyrostu naturalnego przyjmuje tendencje wzrostową tego wskaźnika.

Wyk. III.1.8. Dodatni przyrost naturalny w wybranych miastach dolnośląskich w latach 1999-2009, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

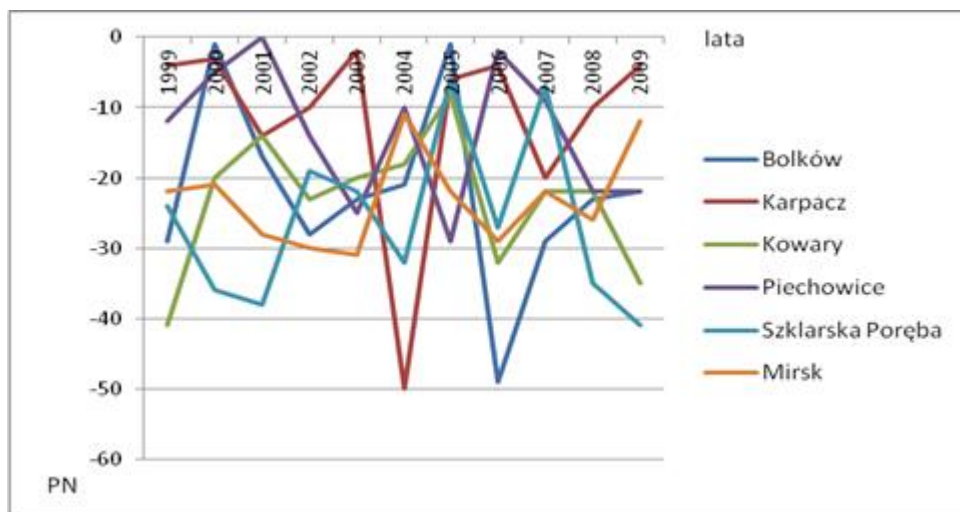

Wyk. III.1.9. Ujemny przyrost naturalny w największych miastach dolnośląskich w latach 1999-2009, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

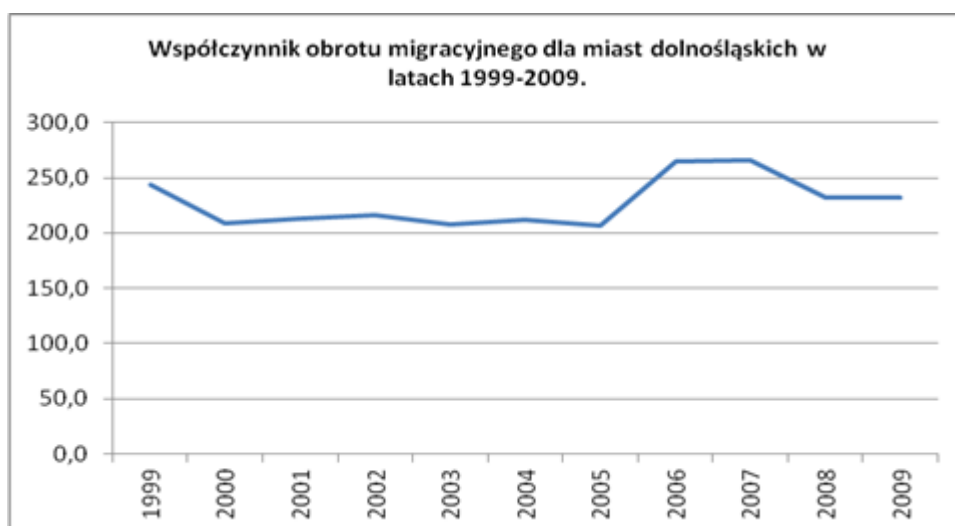
Wyk. III.1.10. Ujemny przyrost naturalny w wybranych miastach dolnośląskich w latach 1999-2009, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

e) współczynnik obrotu migracyjnego

Współczynnik obrotu migracyjnego¹¹ miast dolnośląskich w badanym okresie wykazywał zmienność. W pierwszym roku wskaźnik małał a następnie w latach 2005-2007 wykazywał duży wzrost napływu ludności do miast, a po 2007 roku ponownie zmalał. W końcowym efekcie w roku 2009 wskaźnik obrotu migracyjnego był niższy niż w 1999 roku.

Wyk. III.1.11. Współczynnik obrotu migracyjnego dla miast dolnośląskich w latach 1999-2009, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

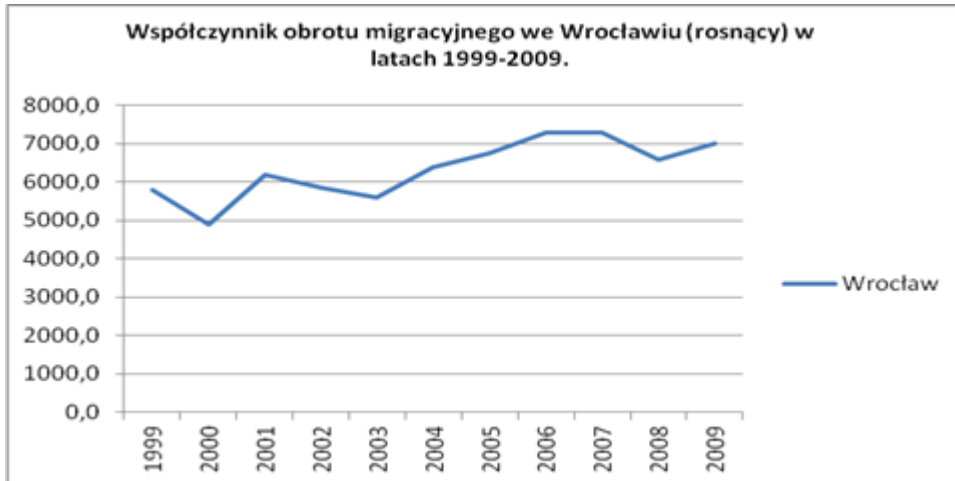
Analizując poszczególne miasta w zakresie zmiany wskaźnika obrotu migracyjnego w latach 1999-2009, można zauważyć, że wzrostem cechowało się 29 miast (z 89), z czego największym: Wrocław, Oleśnica, Świebodzice, Oława, Trzebnica, Lubań, Jelcz-Laskowice, Ziębice, Kąty Wrocławskie i Piława Górna. Natomiast największy spadek wskaźnika odnotowano w miastach Legnica, Wałbrzych,

¹¹ Współczynnik obrotu migracyjnego – (ruchliwość ludności) suma odpływu oraz napływu ludności na danym terenie w określonym czasie.

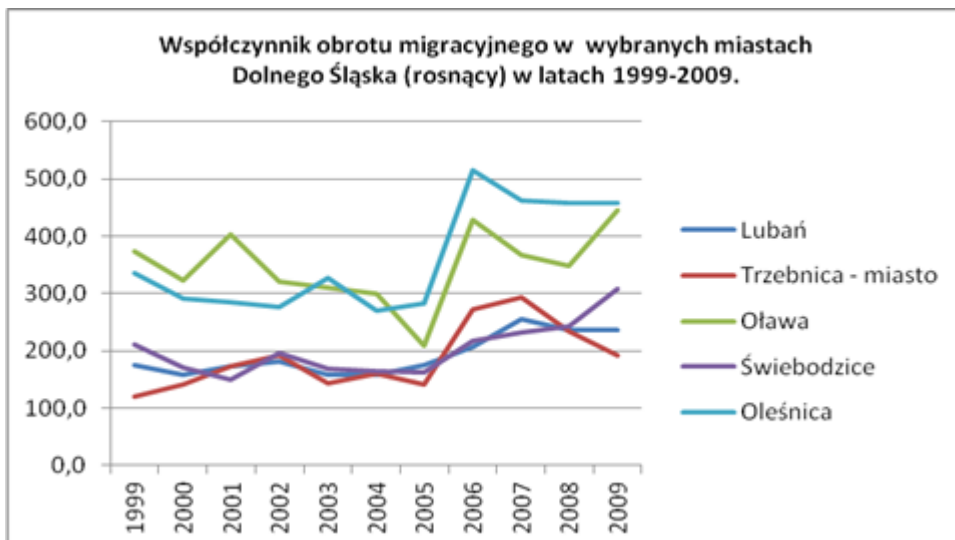
III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Polkowice, Jelenia Góra, Oborniki Śląskie, Bogatynia oraz Brzeg Dolny i Bolesławiec. Należy zaznaczyć, że największym spadkiem wartości wskaźnika obrotu migracyjnego cechowały się miasta, które utraciły status miasta wojewódzkiego tj. Legnica, Wałbrzych oraz Jelenia Góra.

Wyk. III.1.12. Współczynnik obrotu migracyjnego dla Wrocławia w latach 1999-2009, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

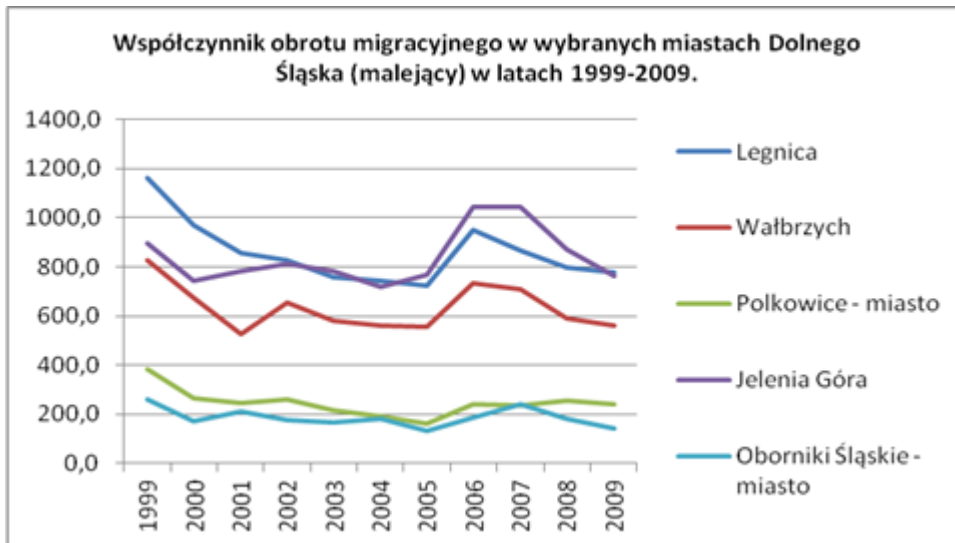

Wyk. III.1.13. Współczynnik obrotu migracyjnego w wybranych miastach dolnośląskich (rosnący) w latach 1999-2009, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Wyk. III.1.14. Współczynnik obrotu migracyjnego w wybranych miastach dolnośląskich (malejący) w latach 1999-2009, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

f) Współczynnik efektywności migracji

W latach 1999-2009 współczynnik efektywności migracji¹² w miastach Dolnego Śląska zawierał się w przedziale od -10 do -18. Wartość tego współczynnika świadczy o tym, że ruch wędrowniczy ludności w miastach jest ujemny i migranci nie znajdują odpowiednich warunków zamieszkania. Z 89 badanych miast, 36 charakteryzuje się wzrastającą wartością tego współczynnika, a zatem w mniejszości miast dolnośląskich tylko część migrantów decyduje się tam zamieszkać. Są to przeważnie małe miasta, których liczba mieszkańców nie przekracza 10 tys. mieszkańców.

¹² Współczynnik efektywności migracji - Pokazuje ile procent ludności migrującej osiedla się na danym terenie. Informuje jaką część całego obrotu wędrowniczego stanowi nadwyżka napływu nad odpływem (w przypadku wartości dodatniej), lub nadwyżka odpływu nad napływem (w przypadku wartości ujemnej).

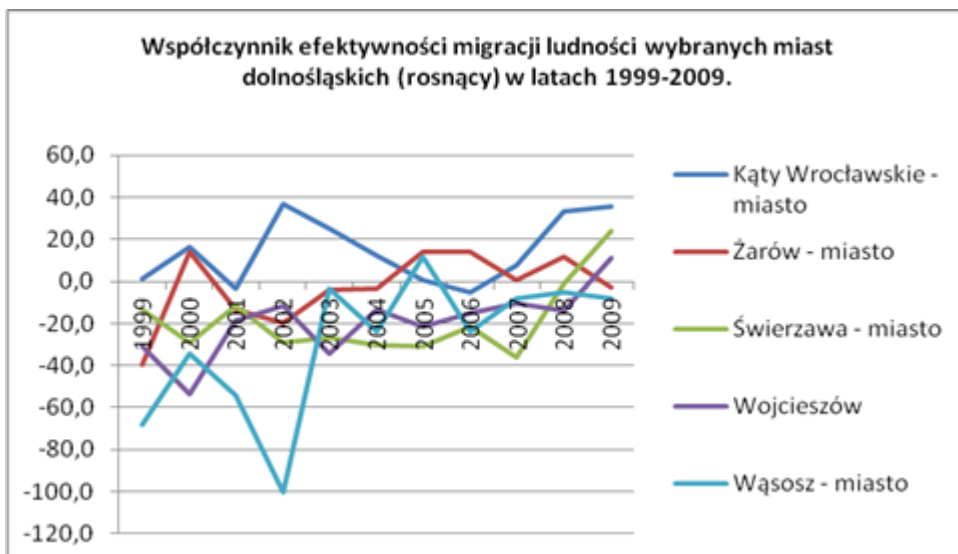
III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Wyk. III.1.15. Współczynnik efektywności migracji ludności w miastach dolnośląskich w latach 1999-2009, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Rosnącą tendencję wskaźnika efektywności migracji ludności odnotowały między innymi miasta: Wąsosz, Wojcieszów, Świerzawa, Żarów i Kąty Wrocławskie.

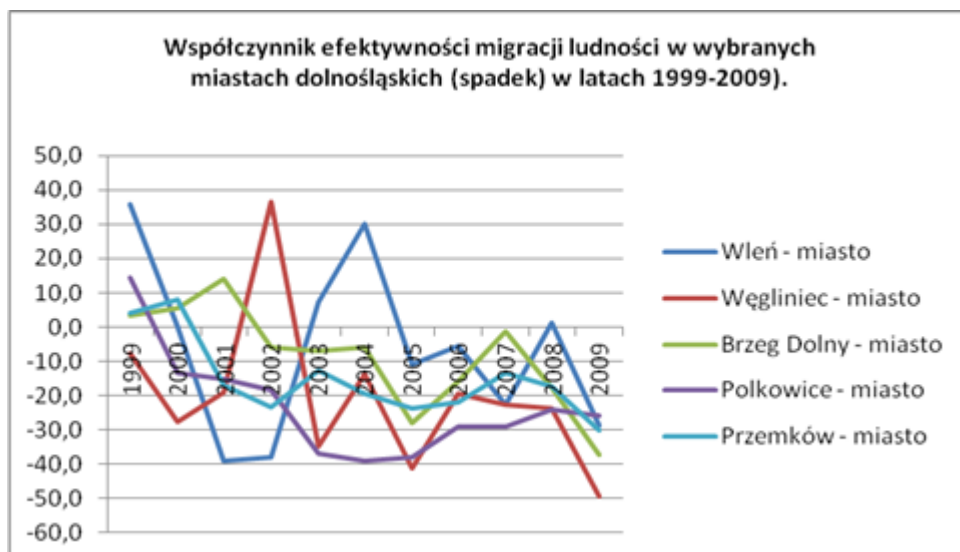
Wyk. III.1.16. Współczynnik efektywności migracji ludności w wybranych miastach dolnośląskich w latach 1999-2009 (rosnący), źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Natomiast spadek wskaźnika efektywności migracji ludności odnotowały miasta: Przemków, Polkowice, Brzeg Dolny, Węglińiec, Wleń.

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Wyk. III.1.17. Współczynnik efektywności migracji ludności w wybranych miastach dolnośląskich w latach 1999-2009 (malejący), źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

III.1.3.3. Podsumowanie:

Dzięki określeniu wzajemnych relacji czterech podstawowych zmiennych (napływu, odpływu, salda migracji oraz obrotu migracyjnego) opisujących ruch migracyjny względem średnich tych wskaźników w latach 1999-2009, dokonano podziału na miasta emigracyjne i imigracyjne, miasta ze zmiennością typów z typu emigracyjnego na imigracyjny i odwrotnie oraz miasta o dużej zmienności typów (Rys. III.1.15).

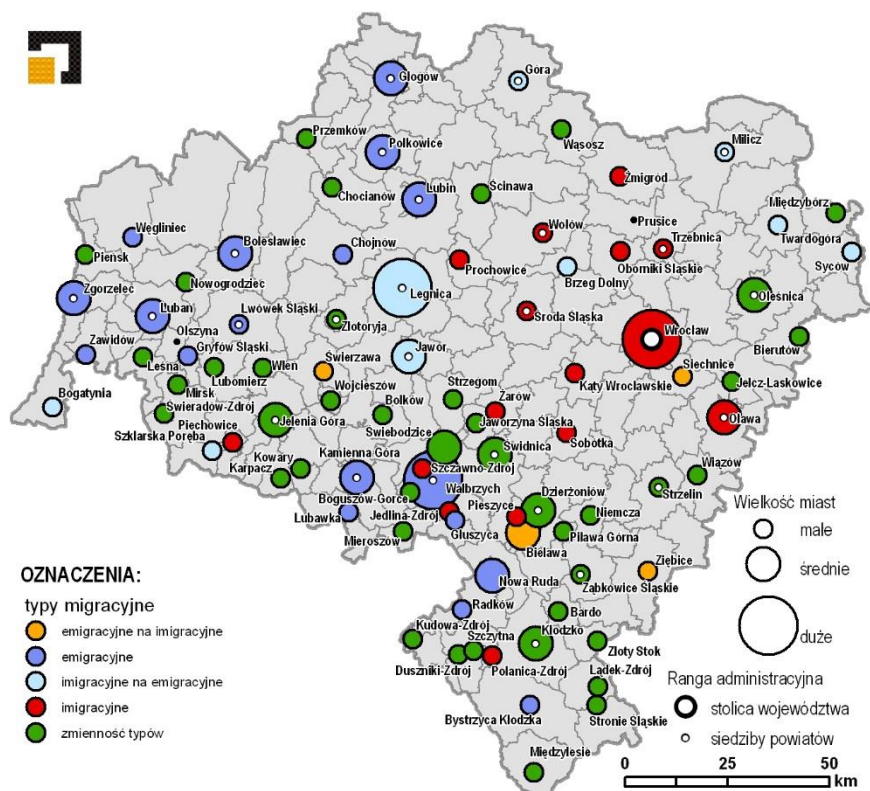
Tab. III.1.6. Typy migracyjne miast województwa dolnośląskiego wg metody typografów Długosza w latach 1999-2009, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Typy migracyjne	Miasta
Miasta emigracyjne	Bolesławiec, Bystrzyca Kłodzka, Chojnów, Głogów, Głuszyca, Gryfów Śląski, Kamienna Góra, Lubań, Lubawka, Lubin, Lwówek Śląski, Nowa Ruda, Polkowice, Radków, Wałbrzych, Węgliniec, Zawidów, Zgorzelec
Miasta imigracyjne	Jedlina-Zdrój, Kąty Wrocławskie, Oborniki Śląskie, Olszyna, Piechowice, Pieszyce, Polanica-Zdrój, Prochowice, Sobótka, Szczawno-Zdrój, Środa Śląska, Trzebnica, Wołów, Wrocław, Żarów, Żmigród
Przejście z typu emigracyjnego do typu imigracyjnego	Bielawa, Siechnice, Świerzawa, Ziębice
Przejście z typu imigracyjnego do typu emigracyjnego	Bogatynia, Brzeg Dolny, Góra, Jawor, Legnica, Milicz, Syców, Szklarska Poręba, Twardogóra
Miasta o dużej zmienności typów	Bardo, Bierutów, Boguszów-Gorce, Boków, Chocianów, Duszniki-Zdrój, Dzierżoniów, Jaworzyna Śląska, Jelcz-Laskowice, Jelenia Góra, Karpacz, Kowary, Kudowa Zdrój, Lądek-Zdrój, Leśna, Lubomierz, Mieroszów, Międzybórz, Międzyzlesie, Mirsk, Niemcza, Nowogrodziec, Oleśnica, Pieńsk, Piława Górna, Przemków, Stronie Śląskie, Strzegom,

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Typy migracyjne	Miasta
	Strzelin, Szczytna, Ścinawa, Świebodzice, Świeradów-Zdrój, Wąsosz, Wiązów, Wleń, Wojcieszów, Ząbkowice Śląskie, Złotoryja, Złoty Stok

Rys. III.1.15. Typy miast na podstawie migracji ludności w latach 1999-2009 według metody typografów Długosza, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na podstawie zmiany typów migracyjnych miast w kolejnych latach w okresie od 1999 do 2009 r., przy zastosowaniu metody typografów Długosza, w województwie wyróżniono 5 typów miast (Rys. III.1.15.):

- Typ 1. – miasta, w których nastąpiło przejście z typu emigracyjnego na imigracyjny,
- Typ 2. – miasta emigracyjne,
- Typ 3. – miasta, w których nastąpiła zmiana z typu imigracyjnego na emigracyjny,
- Typ 4. – miasta imigracyjne,
- Typ 5. – miasta o zmiennych typach.

1. Do typu 1. zaliczono 4 miasta, które w 1999 r. zaliczały się do typu emigracyjnego i na podstawie zmian w kolejnych latach można uznać, że nastąpiło w nich przejście do typu imigracyjnego. Zanotowane trendy zmian w tych miastach są korzystne w relacji do sytuacji z 1999 r. Do tego typu

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

należy tylko jedno miasto średniej wielkości: Bielawa i 3 małe: Świerzawa, Ziębice i Siechnice. Jeśli utrzymają się trendy zmian z lat 1999-2009, to należy zakładać, że miasta te utrzymają typ imigracyjny, który charakteryzuje się przewagą napływu ludności nad odpływem.

2. Do typu 2. zaliczono miasta emigracyjne, w których stale przeważa odpływ ludności i tendencja ta utrzymuje się. Wśród ośrodków tego typu znajduje się jedno duże miasto: Wałbrzych, 8 średniej wielkości: Bolesławiec, Głogów, Kamienna Góra, Lubań, Lubin, Nowa Ruda, Polkowice i Zgorzelec oraz 8 małych. Spośród 17 miast tego typu, 9 jest siedzibą powiatu ziemskiego, a pozostałe 8, to ośrodki gminne. Ten typ miast charakteryzuje się stałą przewagą odpływu ludności nad napływem. Taki trend pozwala na prognozowanie utrzymania typu emigracyjnego w tych miastach. Oznacza to stabilną, ale niekorzystną sytuację.
3. Typ 3., to miasta, w których nastąpiła zmiana z typu imigracyjnego w roku 1999 na emigracyjny w roku 2009. Do tego typu należy 9 miast, w tym jedno duże na prawach powiatu: Legnica, jedno średnie będące siedzibą powiatu ziemskiego: Jawor i siedem miast małych, będących siedzibami gmin. Ten typ miast charakteryzuje się negatywnym trendem, w którym następowała stopniowa zmiana: od przewagi napływu ludności nad odpływem w 1999 roku do przewagi odpływu ludności nad napływem w 2009 r. Można uznać, że w miastach tego typu zarówno sytuacja jak i trend są negatywne.
4. Miasta imigracyjne zaliczone zostały do typu 4. Tutaj sytuacja jest najkorzystniejsza ze względu na stałą przewagę napływu nad odpływem i stabilność typu. Wśród miast tego typu znajduje się główny ośrodek województwa: Wrocław, jedno miasto średniej wielkości: Oława i 15 małych. Większość miast należących do tego typu (12 spośród 17), to ośrodki gminne. Tylko jedno jest miastem na prawach powiatu, a 4 są siedzibami powiatów ziemskich. Ośrodki tego typu charakteryzują się stałą przewagą napływu nad odpływem, co świadczy o ich dużej sile przyciągania. Na podstawie trendu z lat 1999-2009 można prognozować utrzymanie się typu imigracyjnego tych miast.
5. Do typu 5. zaliczono wszystkie miasta, w których w latach 1999-2009 miała miejsce zmienność typów i nie można określić żadnej prawidłowości tych zmian. Do tego typu należą 43 miasta, w tym 6 średniej wielkości: Jelenia Góra i Świdnica (miasta o liczbie ludności przekraczającej 50 tys.) oraz Oleśnica, Dzierżoniów, Kłodzko i Świebodzice (miasta o liczbie ludności mieszczącej się w przedziale od 20 do 50 tys.). Zmiany typów w poszczególnych latach okresu 1999-2009 wskazują na niestabilną sytuację migracyjną, co sprawia trudności w określeniu przyszłego typu tych miast.

Klasyfikacja miast pod kątem zachodzących w nich procesów migracyjnych, metodą typografów Z. Długosza wykazała, że większość ośrodków dolnośląskich reprezentuje typy emigracyjne, czyli w miastach tych przeważa odpływ ludności nad napływem. Szczególnie duży ujemny współczynnik salda migracji miał miejsce w miastach: Lubin (-9,4), Głogów (-7,2) i Polkowice (-6,1). Warto zaznaczyć, iż średni współczynnik salda migracji dla całego województwa wynosi -0,6, a dla miast dolnośląskich -2,5.

Ponadto analiza wykazała, że w badanym okresie miasta dolnośląskie charakteryzowały się dużą zmiennością typów. Uwzględniając przestrzenne rozmieszczenie miast, można zauważyć, że są to

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

w szczególności ośrodki położone w południowej części województwa. Typem emigracyjnym charakteryzowały się w szczególności miasta średnie, położone przy granicy polsko-niemieckiej, w kotlinie wałbrzyskiej (Wałbrzych, Kamienna Góra, Nowa Ruda) oraz LGOM (Głogów, Polkowice, Lubin).

Typem imigracyjnym charakteryzowały się miasta małe Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego wraz z głównym ośrodkiem regionu Wrocławiem oraz miastem średniej wielkości - Oławą.

III.1.4. Typologia miast na podstawie ruchu ludności w 2009 r. i trendów w latach 1999-2009 wg metody Webba

III.1.4.1. Typologia miast na podstawie ruchu ludności wg metody Webba

W 2009 r. udział ludności miejskiej w populacji kraju wynosił 60,7%, na Dolnym Śląsku 70,2%, a wartość tego wskaźnika w porównaniu do 1999 r. jest wyraźnie niższa. Obserwowany jest stopniowy spadek ludności w miastach Dolnego Śląska z 71,4% pod koniec lat 90-tych poprzez 70,9% w 2004 r., do 70,2% w 2009 roku.

W ostatnich latach obserwuje się dość duże zmiany liczby mieszkańców w obrębie różnych jednostek podziału administracyjnego, nie tylko województwa dolnośląskiego ale również Polski. Szczególnie widoczne jest to w dużych miastach i ich strefach oddziaływania. Czynnikiem wpływającym na zmiany ludnościowe są: ruch naturalny i ruch migracyjny.

Związek pomiędzy ruchem naturalnym i migracyjnym został określony wg metody Webba, która jest jedną z najbardziej znanych metod pomiaru zależności między dodatnim przyrostem (lub ubytkiem) naturalnym oraz dodatnim (lub ujemnym) saldem migracji, które z kolei warunkują określony typ przyrostu rzeczywistego ludności. Metoda ta pozwala zaklasyfikować każdą z badanych jednostek do jednego z typów rozwoju ludności w zależności od wartości bezwzględnych badanych wskaźników. Zależności opisujące poszczególne typy zostały przedstawione poniżej.

Wyróżnia się 8 typów ruchu ludności wg metody Webba:

Typ A – przyrost liczby ludności, gdzie przyrost naturalny przewyższa emigrację,

Typ B – przyrost liczby ludności, gdzie przyrost naturalny przewyższa imigrację,

Typ C – przyrost liczby ludności, gdzie imigracja przewyższa przyrost naturalny,

Typ D – przyrost liczby ludności, gdzie imigracja przewyższa ubytek naturalny,

Typ E – ubytek liczby ludności, gdzie ujemny przyrost naturalny nie jest rekompensowany przez dodatnie saldo migracji,

Typ F – ubytek liczby ludności, gdzie ujemny przyrost naturalny z ujemnym, (wartości bezwzględnej) większym niż przyrost naturalny saldem migracji,

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Typ G – ubytek liczby ludności, gdzie ujemny przyrost naturalny z ujemnym, (wartości bezwzględnej) mniejszym niż przyrost naturalny saldem migracji,

Typ H – ubytek liczby ludności, gdzie ujemne saldo migracji nie jest rekompensowane przez dodatni przyrost naturalny.

Uzupełnieniem mankamentów prostej klasyfikacji Webba, w których nie były brane pod uwagę wartości zerowe lub też wartości sobie równe, będzie metodyka¹³, w której stosuje się następujące oznaczenia:

Typ A/B – przyrost liczby ludności, gdy przyrost naturalny jest dodatni, a saldo migracji równe 0,

Typ C/D – przyrost liczby ludności, gdy saldo migracji jest dodatnie, a przyrost naturalny równy 0,

Typ A/H oraz D/E – bez zmian liczby ludności, gdy wartości bezwzględne obu cech są sobie równe, a ich znaki przeciwne, zatem zmiany w zaludnieniu nie wystąpiły,

Typ B/C – przyrost rzeczywisty, cechy mają dodatnie znaki i równe wartości, zatem udział przyrostu naturalnego i salda migracji w przyroście rzeczywistym ludności jest taki sam,

Typ F/H – ubytek rzeczywisty, gdy saldo migracji jest ujemne, a przyrost naturalny równa się 0,

Typ E/G – ubytek rzeczywisty, gdy saldo migracji jest równe 0, a przyrost naturalny ma wartość ujemną,

Typ F/G – ubytek rzeczywisty, gdy znaki są ujemne i równe co do wartości.

III.1.4.2. Typy miast dolnośląskich na podstawie ruchu ludności w roku 1999 i w roku 2009 wg metody Webba

Przeprowadzona typologia miast województwa dolnośląskiego pozwoliła określić stan rozwoju ludnościowego ośrodków w danym roku (dominacja salda migracji lub przyrostu naturalnego w przyroście rzeczywistym) oraz zbadać trendy w dłuższym okresie czasu (1999-2009)¹⁴.

Z analizy ruchu ludności w okresie od końca 1999 r. do końca 2000 r. wynika, iż w większości miast dolnośląskich w 2000 r. nastąpił ubytek ludności (60 miast). Spowodowany był on przewagą ujemnego salda migracji nad przyrostem naturalnymi (24 miasta charakteryzowało się typem G).

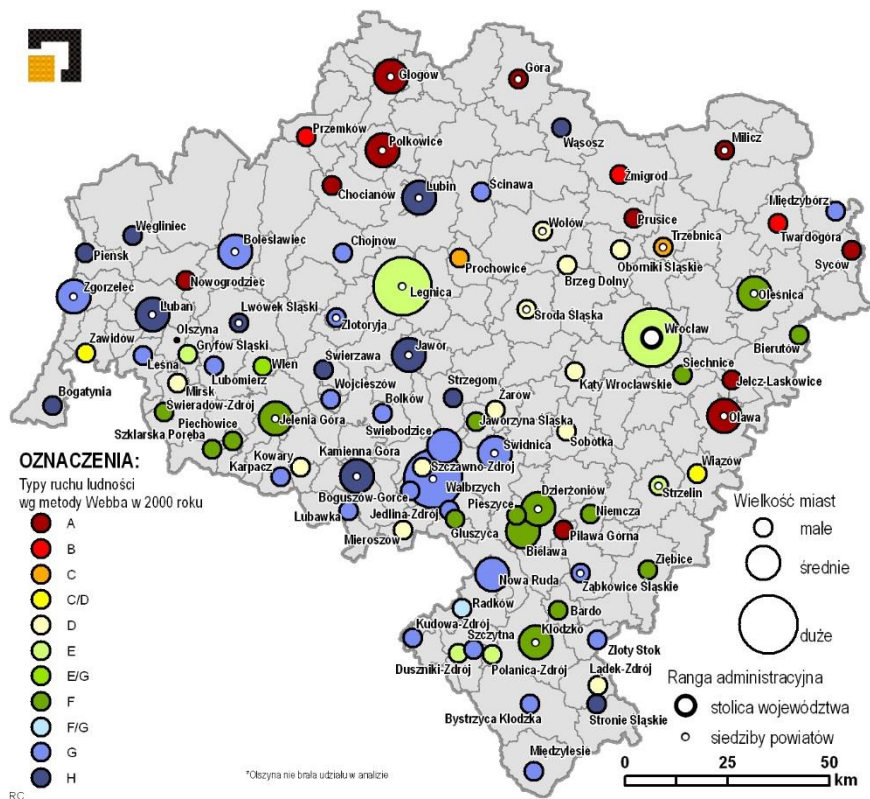
W ujęciu przestrzennym zauważa się, że południowa część województwa tj. miasta podregionu jeleniogórskiego i wałbrzyskiego charakteryzują się ujemnym przyrostem rzeczywistym i zaklasyfikowane są do typów demograficznych oznaczonych od E do H.

¹³ Rodzina i gospodarstwo domowe w środowisku wielkomiejskim; Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu pod redakcją Wierchośławski, Poznań 2009, wydanie I, strona 295 Zmiany przestrzennej mobilności miasta Poznania; Daria Marcinowicz (opracowanie z 2000 roku).

¹⁴ Do obliczeń tendencji ruchu ludności wg Webba wzięto pod uwagę dane z całego okresu 10 lat tj. 1999-2009, jednak obliczenia dla każdego roku odbywały się na zasadzie różnicy danych z lat występujących po sobie np. ruch ludności w 2000 roku był wynikiem różnicy danych z lat 1999-2000.

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Rys. III.1.16. Typy demograficzne miast województwa wg metody Webba w 2000 roku, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

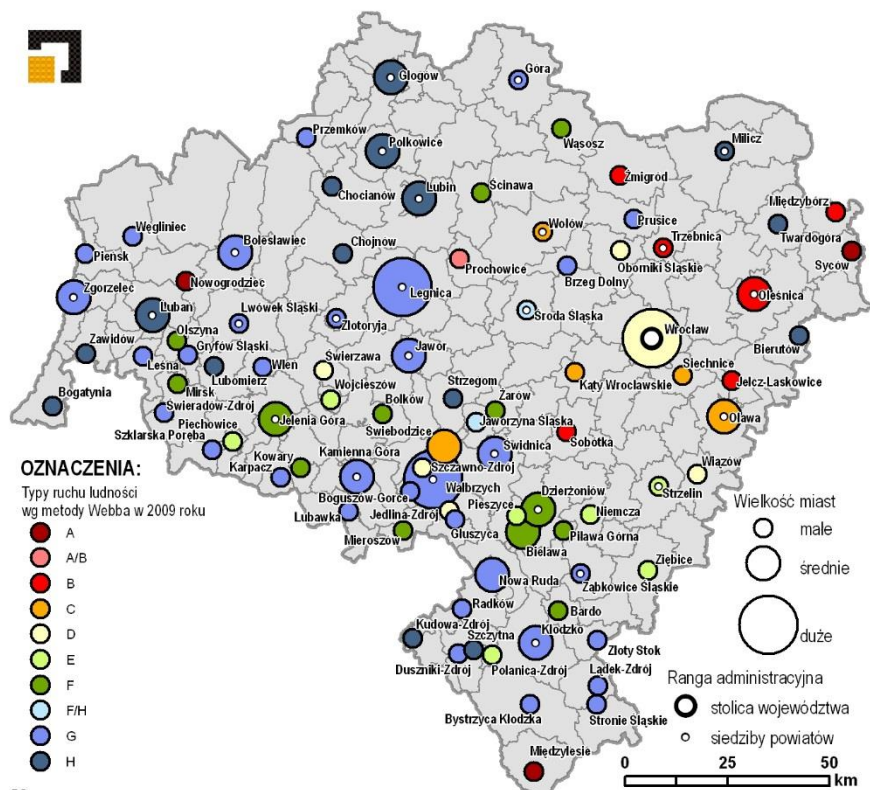

Typy miast w 2009 roku zostały określone na podstawie ruchu ludności jaki miał miejsce od końca 2008 do końca 2009 r. W 2009 roku przyrost rzeczywisty ludności w stosunku do 2000 roku uległ znacznemu pogorszeniu, gdyż na 89 miast ubytek odnotowało 71. Spadek ludności spowodowany był, podobnie jak w roku wyjściowym, w przeważającej części przez ujemne saldo migracji (33 miasta charakteryzowało się typem G).

Badane tendencje rozwojowe wykazały, że w okresie od 1999 r. do 2009 r. w miastach województwa dolnośląskiego dominował ubytek ludności.

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Rys. III.1.17. Typy demograficzne miast województwa wg metody Webba w 2009 roku, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

III.1.4.3. Typy trendów rozwoju demograficznego miast dolnośląskich wg metody Webba w latach 1999-2009

Oceny trendów rozwoju demograficznego miast dokonano na podstawie zachodzących zmian typów w miastach rok do roku w latach od 1999 do 2009. Oceniano całokształt tendencji występującej w danym okresie, a jednostkowo występujące zmiany (zmiany nie zachowujące ciągłości trendu) nie były brane pod uwagę.

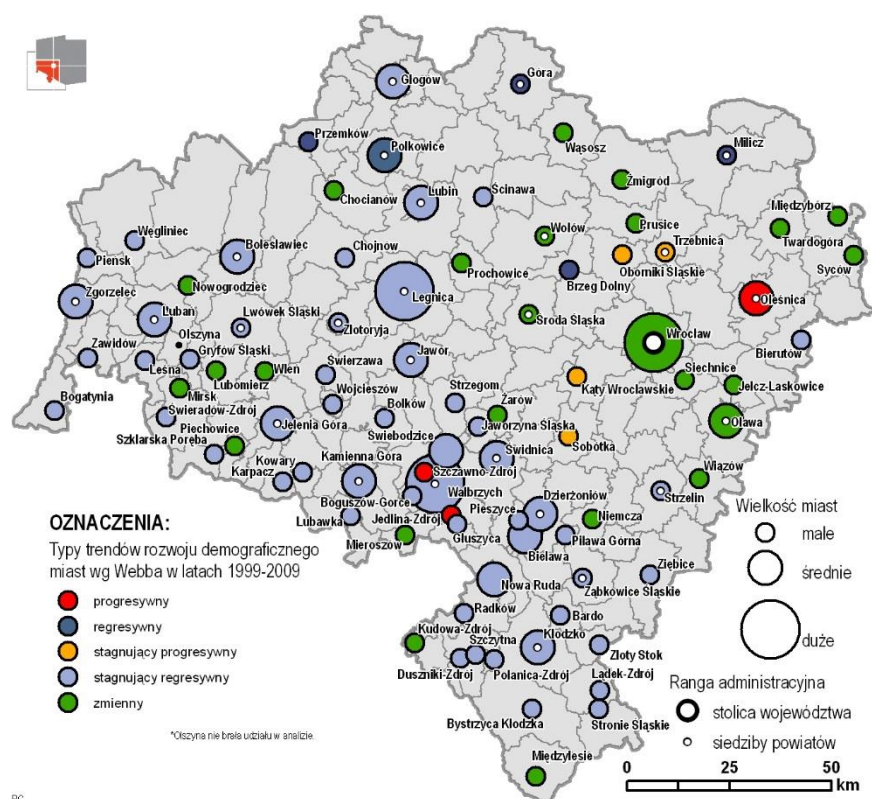
Miasta podzielono na pięć typów:

- *Typ progresywny* – charakteryzujący miasta, w których w pierwszym okresie wystąpił ubytek rzeczywisty (E, F, G, H), a następnie przyrost rzeczywisty ludności (A, B, C, D),
- *Typ regresywny* – zmiana z typów charakteryzujących przyrost rzeczywisty (A, B, C, D) na typy opisujące ubytek rzeczywisty ludności (E, F, G, H),
- *Typ stagnujący progresywny* – typ charakteryzujący się przyrostem rzeczywistym i w badanym okresie nie zaszły żadne zmiany, lub zmiana wystąpiła w obrębie typów opisujących przyrost rzeczywisty ludności (A, B, C, D),
- *Typ stagnujący regresywny* – typ charakteryzujący się ubytkiem rzeczywistym i w badanym okresie nie zaszły żadne zmiany, lub zmiana wystąpiła w obrębie typów opisujących ubytek rzeczywisty ludności (E, F, G, H),
- *Typ zmienny* – w badanym okresie następowały zmiany typów przyrostu i ubytku rzeczywistego ludności naprzemiennie.

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

W badanym okresie stwierdzono, że miasta województwa dolnośląskiego w przeważającej części charakteryzował typ stagnująco regresywny (58 miast), czyli zachodzące zmiany zachodziły w obrębie typów opisujących ubytek rzeczywisty ludności. Ponad 20 miast charakteryzowało się typem zmiennym, natomiast pozostałe charakteryzowały się typami: progresywnym (Szczawno Zdrój, Jedlina Zdrój, Oleśnica), regresywnym (Olszyna, Góra, Polkowice, Przemków, Milicz, Syców, Żmigród, Brzeg Dolny) oraz stagnującym progresywnym (Trzebnica, Oborniki Śląskie, Kąty Wrocławskie, Sobótka) (Rys. III.1.18).

Rys. III.1.18. Typy trendów rozwoju demograficznego wg Webba w latach 1999-2009, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tab. III.1.7. Typy trendów rozwoju demograficznego wg Webba w latach 1999-2009 (analiza wykonana w przeliczeniu na 1000 mieszkańców), źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wyszczególnienie	Miasta wg typów
Typ progresywny	Jedlina-Zdrój, Oleśnica, Szczawno-Zdrój
Typ regresywny	Brzeg Dolny, Góra, Milicz, Olszyna, Polkowice, Przemków
Typ stagnujący progresywny	Kąty Wrocławskie, Oborniki Śląskie, Sobótka, Trzebnica
Typ stagnujący regresywny	Bardo, Bielawa, Bierutów, Bogatynia, Boguszów Gorce, Bolesławiec, Bolków, Bystrzyca Kłodzka, Chojnów, Duszniki-Zdrój, Dzierżoniów, Głogów, Głuszycza, Gryfów Śląski, Jawor, Jaworzyna Śląska, Jelenia Góra, Kamienna Góra, Karpacz, Kłodzko, Kowary, Lądek Zdrój, Legnica, Leśna, Lubań, Lubawka, Lubin, Lwówek

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Wyszczególnienie	Miasta wg typów
	Śląski, Nowa Ruda, Pieńsk, Pieszyce, Piława Górna, Polanica Zdrój, Radków, Stronie Śląskie, Strzegom, Strzelin, Szczytna, Szklarska Poręba, Ścinawa, Świdnica, Świebodzice, Świeradów Zdrój, Świerzawa, Wałbrzych, Węgliniec, Wojcieszów, Zawidów, Ząbkowice Śląskie, Zgorzelec, Ziębice, Złotoryja, Złoty Stok
Typ zmienny	Chocianów, Jelcz-Laskowice, Kudowa Zdrój, Lubomierz, Mieroszów, Międzybórz, Międzylesie, Mirsk, Niemcza, Nowogrodzic, Oława, Piechowice, Prochowice, Prusice, Syców, Siechnice, Środa Śląska, Twardogóra, Wąsosz, Wiązów, Wleń, Wołów, Wrocław, Żarów, Żmigród

III.1.4.4. Podsumowanie: typy miast na podstawie ruchu ludności w 2009 r. i trendów w latach 1999-2009 wg metody Webba

Przy ustalaniu typów miast wzięto pod uwagę dwa kryteria:

- Typy miast dolnośląskich na podstawie ruchu ludności w roku 2009 wg metody Webba, określone w punkcie III.1.4.2.,
- Typy trendów rozwoju demograficznego miast dolnośląskich wg metody Webba w latach 1999-2009, określone w punkcie III.1.4.3.

Upraszczając klasyfikację typów określonych wg metody Webba w 2000 roku i sprowadzając ją jedynie do rzeczywistej zmiany liczby ludności w 2009 roku (przyrost, bez zmian lub ubytek) oraz zmiany typów w latach 2000-2009 wyróżniono typy miast

Tab. III.1.8. Typy miast na podstawie ruchu ludności w 2000 r. i trendów w latach 1999-2009 wg metody Webba (Rys. III.3.20), źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Rzeczywista zmiana liczby ludności w 2009 r. (typy wg metody Webba)		Przyrost rzeczywisty (typy: A, B, C lub D)	Ubytek rzeczywisty (typy: D, E, F, G lub H)
Typ trendu zmian w kolejnych latach okresu 2000-2009	Progresywny	Jedlina-Zdrój, Oleśnica, Szczawno-Zdrój	
	Regresywny		Brzeg Dolny, Góra, Milicz, Olszyna, Polkowice, Przemków
	Stagnujący progresywny	Kąty Wrocławskie, Oborniki Śląskie, Sobótka, Trzebnica	
	Stagnujący regresywny	Świebodzice*, Świerzawa*	Bardo, Bielawa, Bierutów, Bogatynia, Boguszów-Gorce, Bolesławiec, Bolków, Bystrzyca Kłodzka, Chojnów, Duszniki-Zdrój, Dzierżoniów, Głogów, Głuszyca, Gryfów Śląski, Jawor, Jaworzyna Śląska, Jelenia Góra, Kamienna Góra, Karpacz, Kłodzko, Kowary, Lądek Zdrój, Legnica, Leśna, Lubań,

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Rzeczywista zmiana liczby ludności w 2009 r. (typy wg metody Webba)		Przyrost rzeczywisty (typy: A, B, C lub D)	Ubytek rzeczywisty (typy: D, E, F, G lub H)
			Lubawka, Lubin, Lwówek Śląski, Nowa Ruda, Pieńsk, Pieszyce, Piława Górna, Polanica-Zdrój, Radków, Stronie Śląskie, Strzegom, Strzelin, Szczytna, Szklarska Poręba, Ścinawa, Świdnica, Świeradów-Zdrój, Wałbrzych, Węgliniec, Wojcieszów, Zawidów, Ząbkowice Śląskie, Zgorzelec, Ziębice, Złotoryja, Złoty Stok
	Zmienny	Jelcz-Laskowice, Międzybórz, Międzylesie, Nowogrodzic, Oława, Prochowice, Siechnice, Syców, Wiązów, Wołów, Wrocław, Żmigród	Chocianów, Kudowa-Zdrój, Lubomierz, Mieroszów, Mirsk, Niemcza, Piechowice, Prusice, Środa Śląska, Twardogóra, Wąsosz, Wleń, Żarów

**Świebodzice i Świerzawa stanowią wyjątek w powyżej przeprowadzonej analizie, ponieważ oceniano całokształt tendencji w latach 1999-2009, a jednostkowo występujące zmiany nie były brane pod uwagę, (w tym przypadku jednostkowa zmiana miała miejsce w 2009 roku)*

Ponieważ nie było miast, w których nie nastąpiła zmiana liczby ludności, to wyróżniono 6 typów miast występujących w województwie. Podziału dokonano na podstawie przyrostu lub spadku rzeczywistego liczby ludności w 2009 r. oraz na podstawie typu trendu (rys. III.3.20). W analizie wystąpił dodatkowo typ 7. wyjątkowy i w rzeczywistości nie powinien wystąpić, jednak w badaniu przyjęto zasadę, że jednostkowo występujące zmiany, nie zachowujące ciągłości trendu nie były brane pod uwagę. Wyjątek w tym przypadku wystąpił w ostatnim badanym roku tj. 2009.

Typ 1.– przyrost rzeczywisty i typ progresywny,

Typ 2.– przyrost rzeczywisty i typ stagnujący progresywny,

Typ 3.– przyrost rzeczywisty i typ stagnujący regresywny - WYJĄTEK!

Typ 4.– przyrost rzeczywisty, typ zmienny,

Typ 5.– ubytek rzeczywisty, (typ E, F, G lub H), typ regresywny,

Typ 6.– ubytek rzeczywisty, typ stagnujący regresywny,

Typ 7.– ubytek rzeczywisty, typ zmienny.

Opracowana typologia pozwala na prognozowanie przyszłej sytuacji na podstawie oceny aktualnego stanu i trendów w latach 1999-2009. Miasta zaliczone do typów 1., 2., 3. i 7, w których nastąpił przyrost liczby mieszkańców w 2009 r. stanowią wyjątek ze względu na małą reprezentację liczebną. W sumie jest to 21 spośród 91 miast. W tej grupie jest tylko jedno duże miasto: Wrocław i 3 średniej wielkości: Oleśnica, Oława i Świebodzice, przy czym wśród nich tylko Oleśnica reprezentuje typ progresywny, pozwalający na prognozowanie korzystnych zmian w przyszłości.

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

1. Typ 1. to miasta, w których w roku 2009 nastąpił przyrost liczby ludności i w których w pierwszym okresie 2009 roku wystąpił ubytek rzeczywisty (E, F, G, H), a następnie przyrost rzeczywisty ludności (A, B, C, D). W miastach zaliczonych do tego typu zarówno sytuacja jak i trendy są korzystne. Przy utrzymaniu się takich tendencji można zakładać dalszy wzrost liczby ludności tych miast. Ten typ reprezentują tylko 3 miasta, w tym jedno średnie: Oleśnica i 2 małe: Szczawno-Zdrój i Jedlina-Zdrój. Znalazły się tu różne typy miast wg typologii metodą Webba w 2009 r., w których nastąpił wzrost liczby ludności, ale przyrost naturalny i saldo migracji kształtowały się różnie. Oleśnica należy do typu B, w którym saldo migracji jest ujemne, ale przyrost naturalny dodatni (przewyższający saldo). Szczawno-Zdrój i Jedlina-Zdrój reprezentują typ D, w którym przyrost naturalny występuje w sytuacji gdy imigracja przewyższa ubytek naturalny.
2. Miasta zaliczone do typu 2. charakteryzuje przyrost liczby ludności i nie zaszły żadne zmiany, lub zmiana wystąpiła w obrębie typów opisujących przyrost rzeczywisty ludności (A, B, C, D). W tej grupie znajdują się 4 małe miasta: Kąty Wrocławskie, Trzebnica, Oborniki Śląskie i Sobótka. Są to miasta o ustabilizowanej, korzystnej sytuacji w zakresie ruchu ludności. Można prognozować utrzymanie przyrostu rzeczywistego w miastach zaliczonych do tego typu.
3. Typ 3. Stanowi WYJĄTEK! – taka sytuacja nie powinna mieć teoretycznie miejsca, gdyż pojawiają się sprzeczne wyniki badań. Do omawianego typu zostały zaliczone miasta, w których w 2009 r. miał miejsce przyrost rzeczywisty liczby ludności oraz w których w latach 1999-2008 nie zaszły żadne zmiany, lub zmiana wystąpiła w obrębie typów opisujących ubytek rzeczywisty ludności (E, F, G, H). Są to tylko 2 miasta, w tym jedno średniej wielkości: Świebodzice i jedno małe: Świerzawa. W 2009 roku Świebodzice reprezentują typ C – charakteryzujący się przyrostem liczby ludności, gdzie imigracja przewyższa przyrost naturalny, natomiast Świerzawa reprezentuje typ D – charakteryzujący się przyrostem liczby ludności, gdzie imigracja przewyższa ubytek naturalny. To wskazuje, że w przypadku Świebodzic sytuacja jest korzystniejsza, ponieważ zarówno saldo migracji jak i przyrost naturalny są dodatnie i tendencja ta utrzymuje się. W przypadku Świerzawy sytuacja jest nieco mniej korzystna ze względu na ujemny przyrost naturalny.
4. Miasta zaliczone do typu 4. charakteryzują się przyrostem rzeczywistym i niestabilnym trendem, ze względu na występujące naprzemiennie zmiany typów przyrostu i ubytku rzeczywistego. Wśród ośrodków tego typu znajduje się miasto wojewódzkie: Wrocław oraz jedno średniej wielkości: Oława i 10 małych: Międzybórz, Prochowice, Międzyzlesie, Nowogrodzic, Jelcz-Laskowice, Siechnice, Syców, Wiązów, Wołów i Żmigród. Wszystkie ośrodki należą do typów charakteryzujących się przyrostem rzeczywistym, ale o zróżnicowanej sytuacji w zakresie salda migracji i przyrostu naturalnego. Wrocław i Wiązów reprezentują w tej grupie typ D, gdzie imigracja przewyższa ubytek naturalny; Oława, Wołów i Siechnice należą do typu C, gdzie imigracja przewyższa przyrost naturalny; Międzybórz, Jelcz-Laskowice, Sobótka i Żmigród charakteryzują się typem B, gdzie przyrost naturalny przewyższa imigrację; Prochowice reprezentują typ A/B, gdzie przyrost naturalny jest dodatni, a saldo migracji równe 0; Nowogrodzic, Syców i Międzyzlesie należą do typu A, gdzie przyrost naturalny przewyższa

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

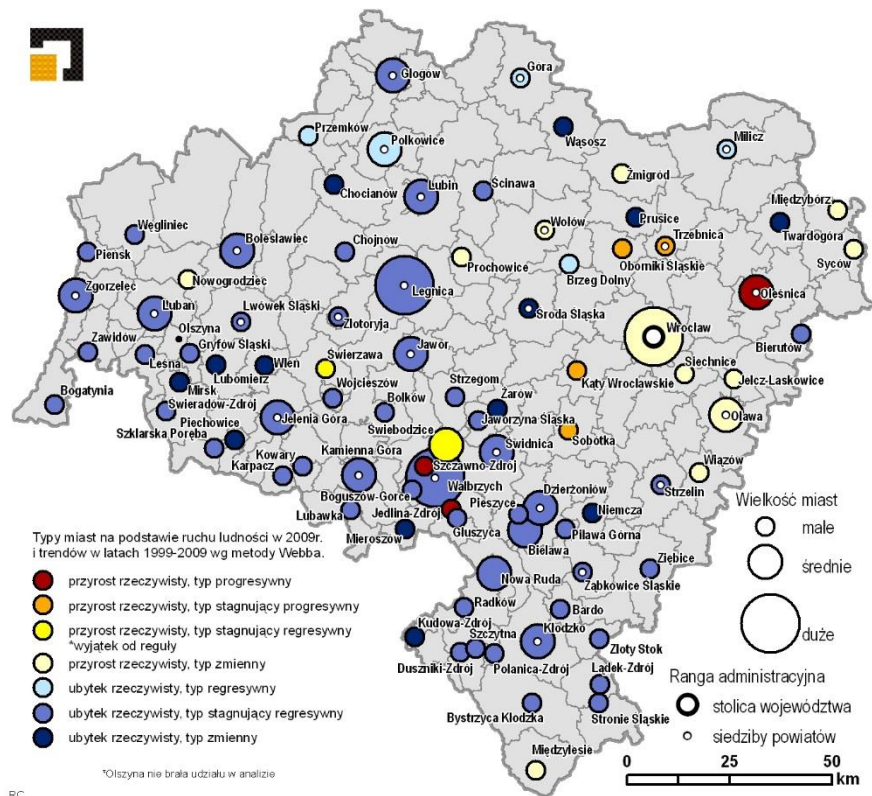
emigrację. W przypadku wszystkich miast trudno jest prognozować przyszły typ ze względu na dużą zmienność dotychczasowych typów ruchu ludności.

5. Do typu 5. zaliczono miasta, w których wystąpił ubytek rzeczywisty liczby ludności i które reprezentują typ regresywny oznaczający przejście z typów charakteryzujących przyrost rzeczywisty (A, B, C, D) na typy opisujące ubytek rzeczywisty ludności (E, F, G, H). Jest to grupa miast, w których zarówno sytuacja jak i trendy są niekorzystne i w przypadku których można prognozować szybkie pogłębianie się negatywnych zjawisk w zakresie ruchu ludności. Do tego typu zaliczono 6 miast, w tym jedno średniej wielkości: Polkowice i 5 małych: Przemków, Brzeg Dolny, Olszyna, Milicz i Góra. We wszystkich ośrodkach nastąpił ubytek rzeczywisty liczby ludności, jednak miasta te należą do różnych typów ze względu na zróżnicowaną sytuację w zakresie salda migracji i przyrostu rzeczywistego. Polkowice i Milicz należą do typu H, gdzie ujemne saldo migracji nie jest rekompensowane przez dodatni przyrost naturalny; Przemków, Brzeg Dolny i Góra należą do typu G, który charakteryzuje się ujemnym przyrostem naturalnym oraz ujemnym, ale nie większym saldem migracji; Olszyna reprezentuje typ F, który charakteryzuje się ujemnym przyrostem naturalny oraz ujemnym, ale nie mniejszym saldem migracji.
6. Miasta zaliczonego typu 6. reprezentują miasta, w których nastąpił ubytek rzeczywisty liczby ludności i w których nie zaszły żadne zmiany, lub zmiana wystąpiła w obrębie typów opisujących ubytek rzeczywisty ludności (E, F, G, H) (typ stagnujący regresywny). Omawiany typ reprezentuje największa liczba miast, w tym 2 duże ośrodki: Legnica i Wałbrzych, 12 średniej wielkości: Jelenia Góra, Głogów, Lubin, Bolesławiec, Lubań, Zgorzelec, Kamienna Góra, Świdnica, Dzierżoniów, Bielawa, Nowa Ruda, Kłodzko i 36 małych. Sytuację tych ośrodków można zinterpretować jako niekorzystną, w miarę stabilną. W przypadku utrzymania się dotychczasowych trendów można zakładać dalszy ubytek liczby ludności. W grupie miast zaliczonych do tego typu występuje ubytek rzeczywisty ludności i znalazły się tu ośrodki reprezentujące typ G, gdzie ujemny przyrost naturalny występuje razem z ujemnym, ale nie większym saldem migracji (np. Legnica, Wałbrzych, Jelenia Góra, Świdnica, Bolesławiec, Zgorzelec, Kamienna Góra, Nowa Ruda, Kłodzko); typ H, gdzie ujemne saldo migracji nie jest rekompensowane przez dodatni przyrost naturalny (np. Lubin, Głogów, Lubań); typ F, gdzie ujemny przyrost naturalny występuje razem z ujemnym, ale nie mniejszym saldem migracji (np. Dzierżoniów, Bielawa). Najbardziej niekorzystna sytuacja charakteryzuje miasta zaliczone do typów F i G, gdzie zarówno przyrost naturalny jak i saldo migracji są ujemne. Nieco lepsza sytuacja jest w miastach zaliczonych do typu H, w których przyrost naturalny jest dodatni, co daje szansę na poprawę sytuacji w zakresie ruchu ludności.
7. Miasta zaliczone do typu 7. charakteryzują się ubytkiem rzeczywistym liczby ludności w 2009 r. i typem zmiennym. Duża zmienność typów w latach 2000-2009 nie pozwala na sformułowanie trendu i prognozowanie przyszłych zmian. Znalazło się tu 13 małych miast, w tym jeden ośrodek powiatowy: Środa Śląska. W grupie miast zaliczonych do typu 7. znalazły się ośrodki typu F/H, gdzie saldo migracji jest ujemne, a przyrost naturalny równa się zero (np. Środa Śląska,) oraz typu F, który charakteryzuje się ujemnym przyrostem naturalnym i ujemnym, ale nie mniejszym saldem migracji (Wąsosz, Mirsk, Mieroszów, Żarów), typu G,

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

gdzie ujemny przyrost naturalny występuje razem z ujemnym, ale nie większym saldem migracji (Prusice, Wleń), typu H, gdzie ujemne saldo migracji nie jest rekompensowane przez dodatni przyrost naturalny (Twardogóra, Lubomierz, Kudowa-Zdrój, Chocianów), typu E, gdzie ujemny przyrost naturalny nie jest rekompensowany przez dodatnie saldo migracji (Piechowice, Niemcza).

Rys. III.1.19. Typy miast na podstawie ruchu ludności w 2009 r. i trendów w latach 2000-2009 wg metody Webba, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

III.1.5. Wnioski

W celu sformułowania wniosków wykonane zostało zestawienie dwóch typologii miast:

- 1) typologia 1. - na podstawie fazy rozwoju struktury demograficznej wg ekonomicznych grup wieku w 2009 r. i trendów w latach 1999-2009, gdzie podstawą typologii jest zróżnicowany udział ekonomicznych grup wieku i jego zmiany,
- 2) typologia 2. - na podstawie ruchu ludności w 2009 r. i trendów w latach 1999-2009 wg metody Webba, gdzie podstawą typologii jest przyrost rzeczywisty jako wypadkowa dwóch czynników: przyrostu naturalnego i salda migracji.

Te dwa rodzaje typologii pozwalają na sformułowanie wniosków na temat przyszłego rozwoju struktur demograficznych społeczeństw miejskich oraz stanowią podstawę do wyznaczenia grup miast i rejonów koncentracji o odmiennych cechach demograficznych.

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Tab. III.1.9. Zestawienie typologii miast: 1. na podstawie fazy rozwoju struktury demograficznej i 2. na podstawie ruchu ludności wg Webba, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Typy miast wg typologii 1.		Faza młodości	Faza późnej młodości	Faza przejściowa późno produkcyjna		Faza starzenia się		Faza starości			
		1-bez zmian	2-powolny proces starzenia	3-powolny proces starzenia	4-intensywny proces starzenia	5-powolny proces starzenia	6-intensywny proces starzenia	7-bez zmian	8-powolny proces starzenia	9-intensywny proces starzenia	
Typy miast wg typologii 2. (Webba)	Przyrost rzeczywisty	1-progresywny				Jedlina Zdrój	Oleśnica,	Szcza wno-Zdrój			
		2- stagnujący progresywny			Kąty Wrocławskie		Sobótka, Trzebnica			Oborniki Śląskie	
		3 – stagnujący regresywny					Świebodzice* wyjątek	Świerzawa* wyjątek			
		4- zmienny	Jelcz-Laskowice	Międzybórz	Międzyzylie, Prochowice, Siechnice, Żmigród	Nowogródziec, Syców		Oława, Wiązów, Wołów		Wrocław	
	Ubytek rzeczywisty	5 - regresywny		Polkowice	Góra, Milicz, Przemków			Brzeg Dolny			
		6 – stagnujący regresywny			Bierutów, Jawor, Pieńsk, Piława Górna, Ścinawa, Węgliniec, Zawidów, Złotoryja	Bogatynia, Głogów, Lubin	Boguszów-Gorce, Bystrzyca-Kłodzka, Głuszyca, Kamienna Góra, Karpacz, Kowary, Leśna, Lubawka, Pieszycy, Strzelin,	Bardo, Bolesławiec, Chojnów, Gryfów Śląski, Jaworzyna-Śląska, Kłodzko, Legnica , Lubań, Lwówek Śląski, Radków, Stronie Śląskie, Strzegom, Szczytna, Świdnica, Świeradów-Zdrój, Wojcieszów, Złoty Stok			Bielawa, Bolków, Dusznik-Zdrój, Dzierżonów, Jelenia Góra, Lądek-Zdrój, Nowa Ruda, Polanica-Zdrój, Szklarska-Poreba Wałbrzych , Ząbkowice Śląskie, Zgorzelec, Ziębice
		7 - zmienny			Środa Śląska, Wąsosz, Żarów	Chocianów, Lubomierz, Twardogóra	Mieroszów, Mirsk, Piechowice	Kudowa-Zdrój, Wleń			Niemcza

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Największą grupę stanowią miasta w fazie starzenia się i intensywnego procesu starzenia się społeczeństwa. Charakteryzują się one ubytkiem i typem stagnującym regresywnym, czyli typem charakteryzującym się ubytkiem rzeczywistym ludności w 2009 roku i w badanym okresie nie zaszły żadne zmiany, lub zmiana wystąpiła w obrębie typów opisujących ubytek rzeczywisty ludności (E, F, G, H). Do tej grupy należy 17 miast, w tym jedno duże Legnica, cztery średnie: Kamienna Góra, Lubań, Lubin oraz Świdnica i dwanaście małych.

Wyjątkowa sytuacja dotyczy Jelcza-Laskowic, który jest miastem w fazie młodości z trendem utrzymania tej fazy (bez zmian) i jednocześnie o przyroście rzeczywistym ludności przy zmiennej tendencji zmian. W przypadku tego miasta należy zakładać w przyszłości utrzymanie bardzo korzystnej struktury demograficznej i przyrost liczby mieszkańców.

Kolejny wyjątek stanowią dwa miasta znajdujące się w fazie późnej młodości z powolnym procesem starzenia. Jedno z nich to Polkowice, ośrodek średniej wielkości, w którym nastąpił ubytek rzeczywisty liczby ludności, a miasto zaliczone zostało do typu regresywnego charakteryzującego miasta, w których nastąpiło przejście od typów przyrostu rzeczywistego do ubytku rzeczywistego liczby ludności. W przypadku Polkowic należy zakładać powolny proces starzenia się społeczeństwa i odpływu ludności. Drugie z nich to Międzybórz, małe miasto, zaliczone do innej grupy niż Polkowice ze względu na przyrost rzeczywisty liczby ludności i typ zmienny. W przypadku Międzybórza można prognozować powolne starzenie się społeczeństwa i przyrost lub spadek liczby ludności.

Zestawienie dwóch typologii miast, opisanych w Tab.III.1.9 pogrupowano w uproszczony sposób na 13 typów ośrodków o zbliżonych cechach struktury demograficznej (Tab.III.1.10, Rys.III.1.20), przy czym jedna z nich (grupa 4.) nie powinna wystąpić ze względu na opisywany wcześniej przypadek wyjątku, a w tym sprzeczność typów (ze względu na przyjęte w analizie kryteria, wyjątek od reguły wystąpił w roku branym pod uwagę jako podstawowe kryterium typologii tj. rok 2009). Typy od 1 do 8 charakteryzowały się przyrostem rzeczywistym ludności, a pięć kolejnych tj. od 9 do 13 ubytkiem. W efekcie końcowym wyznaczono grupy miast od A do H i rejony koncentracji ośrodków o odmiennych cechach demograficznych. Scharakteryzowano również największe ośrodki regionu: Wrocław, Legnicę, Wałbrzych oraz średni ośrodek Jelenią Górę.

Tab. III.1.10. Grupy miast wg typologii faz rozwoju oraz ruchu ludności wg Webba, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

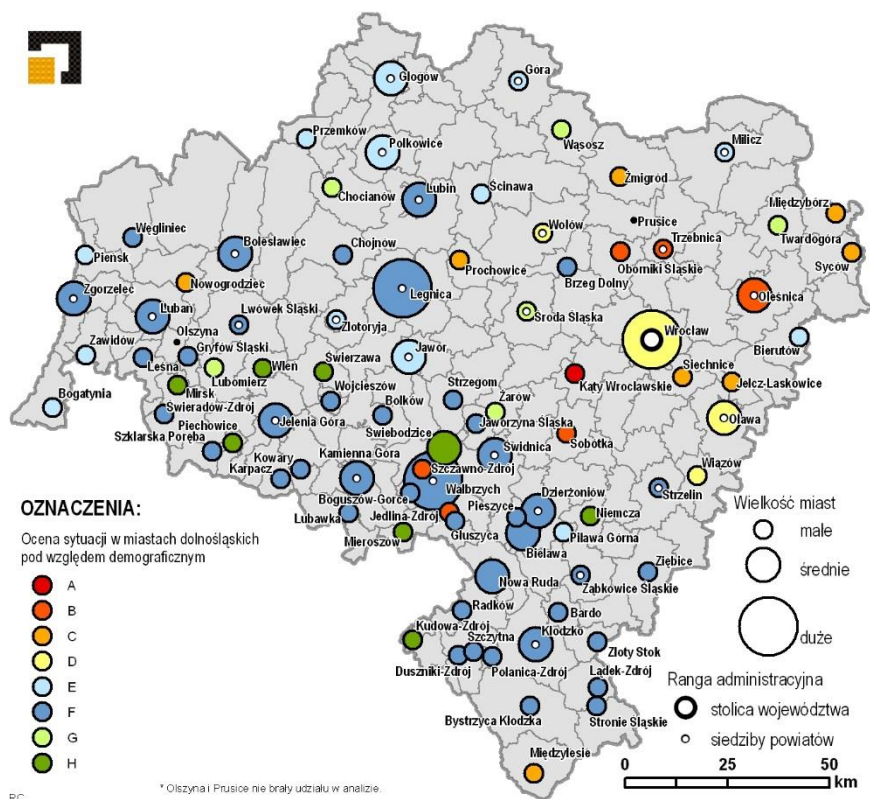
Grupy miast	Typy miast	Opis:
A.	1.	Miasta charakteryzujące się przyrostem rzeczywistym w 2009 roku, o typie progresywnym; faza rozwoju demograficznego przejściowa późno- produkcyjna z tendencją starzenia się społeczeństwa;
B.	2.	Miasta charakteryzujące się przyrostem rzeczywistym w 2009 roku, o typie progresywnym; faza rozwoju demograficznego starości i starzenia się społeczeństwa z tendencją do kontynuacji trendu;
	3.	Miasta charakteryzujące się przyrostem rzeczywistym w 2009 roku, o typie progresywnym; faza rozwoju demograficznego starości z tendencją stagnacji (bez wyraźnych zmian);

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Grupy miast	Typy miast	Opis:
H.	4.	Wyjątek! Miasta charakteryzujące się przyrostem rzeczywistym w 2009 roku, o typie regresywnym w okresie lat 1999-2008; faza rozwoju demograficznego przejściowa późno produkcyjna i starzenia się społeczeństwa z tendencją do kontynuacji trendu;
C.	5.	Miasta charakteryzujące się przyrostem rzeczywistym w 2009 roku, o typie zmiennym; faza rozwoju młodości bez odnotowanych zmian starzenia się społeczeństwa;
	6.	Miasta charakteryzujące się przyrostem rzeczywistym w 2009 roku, o typie zmiennym; faza rozwoju późnej młodości z tendencją starzenia się społeczeństwa;
	7.	Miasta charakteryzujące się przyrostem rzeczywistym w 2009 roku, o typie zmiennym; faza rozwoju przejściowa późno-produkcyjna z tendencją starzenia się społeczeństwa;
D.	8.	Miasta charakteryzujące się przyrostem rzeczywistym w 2009 roku, o typie zmiennym; faza rozwoju starzenia się i starości demograficznej z tendencją do kontynuacji trendu starzenia społeczeństwa;
E.	9.	Miasta charakteryzujące się ubytkiem rzeczywistym ludności w 2009 roku, o typie regresywnym; faza późnej młodości z tendencją postępujących procesów starzenia się społeczeństwa;
	10.	Miasta charakteryzujące się ubytkiem rzeczywistym ludności w 2009 roku, o typie regresywnym; faza przejściowa późno-produkcyjna z tendencją do pogłębiania starzenia społeczeństwa;
F.	11.	Miasta charakteryzujące się ubytkiem rzeczywistym ludności w 2009 roku, o typie regresywnym; faza starzenia się i starości demograficznej z tendencją do pogłębiania starzenia się społeczeństwa;
G.	12.	Miasta charakteryzujące się ubytkiem rzeczywistym ludności w 2009 roku, o typie zmiennym; faza przejściowa późno-produkcyjna z tendencją kontynuacji starzenia społeczeństwa;
H.	13.	Miasta charakteryzujące się ubytkiem rzeczywistym ludności w 2009 roku, o typie zmiennym; faza starzenia się i starości demograficznej społeczeństwa z tendencją kontynuacji tego trendu;

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Rys. III.1.20. Grupy miast wg typologii faz rozwoju oraz ruchu ludności wg Webba, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

1) Grupy miast wg typologii faz rozwoju oraz ruchu ludności wg Webba:

A. Miasta o najkorzystniejszych warunkach rozwoju demograficznego i korzystnym trendzie.

Do grupy charakteryzującej się najkorzystniejszymi warunkami rozwoju demograficznego (typ 1.) zakwalifikowano jedno miasto: **Kąty Wrocławskie**. Omawiany typ wyróżniał się w 2009 roku przyrostem liczby mieszkańców, a tendencja zmian liczby ludności w latach 1999-2009 była progresywna (stwierdzono przyrost rzeczywisty ludności). Ponadto grupa cechuje się najmłodszym społeczeństwem, będącym w fazie późnej młodości demograficznej. Przy utrzymaniu się tego trendu można zakładać dalszy wzrost liczby ludności oraz pozytywne zmiany struktury wiekowej ludności.

B. Miasta o korzystnych warunkach rozwoju demograficznego i korzystnym trendzie.

Do grupy charakteryzującej się korzystną sytuacją demograficzną zakwalifikowało się sześć miast: **Jedlina Zdrój, Oleśnica, Oborniki Śląskie, Sobótka, Szczawno-Zdrój i Trzebnica** (typ 2. i 3.). Omawiana grupa w roku 2009 charakteryzowała się przyrostem liczby mieszkańców w 2009 roku, a tendencja zmiany liczby ludności w latach 1999-2009 była progresywna (stwierdzono przyrost rzeczywisty ludności). Ponadto grupa cechuje się zróżnicowaną strukturą wieku ludności, charakteryzującą się starszym społeczeństwem z tendencją stagnacji lub powolnego starzenia

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

społeczeństwa. Przy utrzymaniu się tego trendu można zakładać dalszy wzrost liczby ludności w tych miastach i należy spodziewać się relatywnie dobrych warunków rozwoju demograficznego.

C. Miasta o bardzo korzystnych warunkach rozwoju i niestabilnym trendzie.

Do grupy charakteryzującej się korzystnymi warunkami rozwoju i niestabilnym trendem (typ 5., 6. i 7.) zaliczono 8 miast: **Jelcz-Laskowice, Międzybórz, Międzylesie, Prochowice, Siechnice, Żmigród, Nowogrodziec oraz Syców**. Omawiana grupa w 2009 roku wyróżniała się przyrostem rzeczywistym ludności, a w latach 1999-2009 zanotowała wahania typów przyrostu rzeczywistego ludności. Ośrodki należące do grupy C wyróżniają się zróżnicowaną strukturą wiekową ludności tj. zakwalifikowane zostały do fazy młodości i do fazy przejściowo późno-produkcyjną. Zmienność typów przyrostu nie pozwala na określenie trendu i oznacza niestabilność sytuacji.

D. Miasta o korzystnych warunkach rozwoju i niestabilnym trendzie.

Do grupy charakteryzującej się korzystnymi warunkami rozwoju i niestabilnym trendzie zaliczono jedno duże miasto **Wrocław**, jedno średnie **Oławę** oraz dwa małe **Wołów i Wiązów**. Miasta tej grupy (typ 8.) w 2009 roku wyróżniał przyrost rzeczywisty ludności. Natomiast w latach 1999-2009 wykazywała zmienność typów. Miasta te odznaczają się starszą strukturą wieku ludności niż ośrodki w grupie C i wykazują powolny proces starzenia się społeczeństwa. Duża zmienność typów w latach 2000-2009 nie pozwala na sformułowanie trendu i prognozowanie przyszłych zmian.

E. Miasta o niekorzystnych warunkach rozwoju demograficznego i niekorzystnym trendzie.

Do grupy o niekorzystnych warunkach rozwoju demograficznego zaliczono ośrodki o typie 9. i 10. Zakwalifikowały się tu: **Polkowice** (typ.9) i były najmłodszym miastem, trzy średnie **Głogów, Lubin i Jawor** (typ. 10) oraz 11 miast małych: **Bierutów, Bogatynia, Góra, Milicz, Pieńsk, Pilawa Górna, Przemków, Ścinawa, Węglińiec, Zawidów, Złotoryja** (typ 10). W 2009 roku wyróżniał je ubytek mieszkańców, a tendencja zmiany liczby ludności w latach 1999-2009 była również niekorzystna. Pod względem struktury wiekowej ludności są to miasta młodsze niż w grupie F i charakteryzują je postępujące procesy starzenia. Prognozy dla tej grupy nie są korzystne. Jeżeli trend nie ulegnie zmianom, to w najbliższych latach można spodziewać się ubytku ludności z jednoczesnym zjawiskiem starzenia się społeczeństwa.

F. Miasta o bardzo niekorzystnych warunkach rozwoju demograficznego i niekorzystnym trendzie.

Do grupy F należy 41 miast, w tym dwa duże miasta: **Legnica i Wałbrzych**, 9 średnich: **Bolesławiec, Bielawa, Dzierżoniów, Kamienna Góra, Kłodzko, Lubań, Nowa Ruda, Świdnica, Zgorzelec**. Jest to najliczniejsza grupa (typ 11). Omawianą grupę w 2009 roku wyróżniał ubytek rzeczywisty ludności z odnotowaną tendencją kontynuacji wyludniania się miast, w fazie starzenia i starości rozwoju demograficznego i pogłębianiem tego zjawiska. Do tej grupy Miasta zaliczone do tej grupy należy zaliczyć do ośrodków o najmniej korzystnych warunkach rozwoju demograficznego. Jeżeli trend nie ulegnie zmianie, to można spodziewać się w nich ubytku ludności z jednoczesnym starzeniem społeczeństwa.

G. Miasta o niekorzystnych warunkach rozwoju demograficznego i zmiennym trendzie.

Do grupy G zakwalifikowały się ośrodki: **Chocianów, Lubomierz, Środa-Śląska, Twardogóra, Wąsosz, Żarów**. Omawianą grupę w 2009 roku wyróżniał ubytek rzeczywisty ludności, a tendencja zmiany w latach 1999-2009 wykazywała wahania w ubytku rzeczywistym ludności. Miasta tej grupy charakteryzuje faza przejściowa późno-produkcyjna z tendencją kontynuacji trendu. Zmienność typów przyrostu i nie pozwala na określenia trendu i oznacza niestabilność sytuacji.

H. Miasta o bardzo niekorzystnych warunkach rozwoju demograficznego i zmiennym trendzie.

Do grupy H (typ.13) o bardzo niekorzystnych warunkach rozwoju demograficznego i zmiennym trendzie zakwalifikowały się miasta: **Kudowa-Zdrój, Mieroszów, Mirsk, Niemcza, Piechowice, Wleń oraz dwa stanowiące wyjątek Świebodzice i Świerzawa**. Miasta w 2009 roku wyróżniał ubytkiem rzeczywistym ludności, a tendencje zmian w latach 1999-2009 wykazywały wahania typów w ramach przyrostu i ubytku rzeczywistego ludności. Grupa cechuje się najstarszym społeczeństwem, będącym w fazie starzenia się i starości demograficznej z tendencją kontynuacji tego trendu. Zmienność typów przyrostu nie pozwala na określenia trendu i oznacza niestabilność sytuacji.

2) Rejony koncentracji miast o odmiennych cechach demograficznych:

Wydzielenie rejonów demograficznych dla ośrodków miejskich daje możliwość syntetycznego oglądu problematyki rozwoju demograficznego miast województwa dolnośląskiego. Podejście to pozwala także zwrócić uwagę na wspólne cechy rozwoju demograficznego miast w poszczególnych rejonach województwa.

Wyznaczono dwa rejony rozwoju demograficznego miast dolnośląskich:

A. Rejon charakteryzujący się przyrostem rzeczywistym ludności w 2009 roku, typem progresywnym w latach 1999-2009. Ludność miast tego obszaru charakteryzuje się zróżnicowaną strukturą wieku ludności z tendencją stagnacji lub pogłębiania starości demograficznej. Rejon granicami odpowiadający Podregionowi Wrocławskiemu, w którego skład wchodzi następujące ośrodki: *Kąty Wrocławskie, Jelcz-Laskowice, Oleśnica, Trzebnica, Oborniki Śląskie, Sobótka, Międzybórz, Prochowice, Syców, Żmigród, Wrocław, Oława oraz Wiązów*. Wyjątkiem są miasta: *Bierutów, Milicz, Środa Śląska oraz Twardogóra* charakteryzujące się ubytkiem rzeczywistym ludności w 2009 roku, o typie regresywnym lub też zmiennym, ze zróżnicowaną strukturą społeczeństwa.

B. Rejon charakteryzujący się ubytkiem rzeczywistym ludności w 2009 roku, typem regresywnym czyli charakteryzujący się odpływem mieszkańców w mniejszym lub większym nasileniu w latach 1999-2009. Ludność miast tego obszaru charakteryzuje się zróżnicowaną strukturą wieku z tendencją do starzenia społeczeństwa. Obszar obejmuje swoim zasięgiem pozostałą część województwa i zawiera: dwa duże ośrodki *Legnicę i Wałbrzych*, 14 średnich oraz sporą grupę miast małych. Wyjątek stanowią miasta: *Jedlina-Zdrój, Nowogrodzic, Szczawno-Zdrój, Międzylesie*, które w badanym okresie tj. 2009 r. i w badanym trendzie z lat 1999-2009 odnotowywały wzrost liczby ludności oraz posiadały młode społeczeństwo. *Świerzawa i Świebodzice* przyrost rzeczywisty zanotowały tylko w 2009 roku, w związku

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

z powyższym nie można powiedzieć o dobrych rokowaniach na przyszłość oraz o zmianie trendu w tych miastach.

3) Największe miasta województwa: ośrodek wojewódzki Wrocław i 3 byłe ośrodki wojewódzkie: Wałbrzych, Jelenia Góra oraz Legnica.

- a. Najkorzystniejsza sytuacja demograficzna w grupie tych 4 miast, występuje we **Wrocławiu**. Wrocław jest miastem w fazie starości o powolnych procesach starzenia. Jest miastem imigracyjnym, o stałej przewadze napływu nad odpływem, o dodatnim przyroście rzeczywistym, gdzie imigracja przewyższa ubytek naturalny. Wrocław w badanym okresie charakteryzował się zmiennością typów przyrostu rzeczywistego ludności. Zmienność ta nie pozwala na określenia trendu i oznacza niestabilność sytuacji. Przy utrzymaniu się obecnych tendencji taka sytuacja oznacza w przyszłości powolne starzenie się społeczeństwa i pogłębianie się fazy starości.
- b. **Legnica** jest miastem w fazie starzenia się społeczeństwa, gdzie procesy te postępują intensywnie. Jest ośrodkiem typu emigracyjnego, w którym nastąpiło przejście z typu imigracyjnego. Miasto cechuje ubytek rzeczywisty ludności, gdzie ujemny przyrost naturalny występuje razem z ujemnym saldem migracji, a typ migracyjny miasta określany jest jako stagnujący regresywny. Legnicę spośród pozostałych największych ośrodków wyróżnia faza rozwoju demograficznego wg ekonomicznych grup wieku, ponieważ pozostałe 3 największe miasta są już w fazie starości a Legnica znajduje się w fazie starzenia się społeczeństwa. Przy utrzymaniu się obecnych trendów taka sytuacja oznacza w przyszłości intensywne starzenie się społeczeństwa i przejście do fazy starości przy jednoczesnym odpływie ludności i ujemnym przyroście naturalnym.
- c. **Wałbrzych** jest miastem w fazie starości demograficznej o intensywnych procesach starzenia. Jest miastem emigracyjnym, gdzie stale przeważa odpływ ludności i tendencja ta utrzymuje się. Charakteryzuje się ubytkiem rzeczywistym, gdzie ujemny przyrost naturalny występuje razem z ujemnym saldem migracji oraz typem stagnującym regresywnym. Przy utrzymaniu się obecnych trendów taka sytuacja oznacza w przyszłości intensywne starzenie się społeczeństwa przy jednoczesnym odpływie ludności i ujemnym przyroście naturalnym.
- d. **Jelenia Góra** jest miastem w fazie starości demograficznej o intensywnych procesach starzenia, typem zmiennym pod względem migracji. Charakteryzuje się ubytkiem rzeczywistym, gdzie ujemny przyrost naturalny występuje razem z ujemnym saldem migracji oraz typem stagnującym regresywnym. Wśród trzech byłych miast wojewódzkich Jelenia Góra wyróżnia się jedynie zmiennym typem migracyjnym, co oznacza, że trudno prognozować jaki typ będzie stanowiła w przyszłości i czy wystąpi przewaga napływu czy odpływu ludności.

III.2. Lokalne rynki pracy

Rynek pracy jest mechanizmem gospodarczym, który reguluje wielkość podaży pracy i popytu na pracę. Jego wielkość i struktura pracy stanowią determinantę rozwoju gospodarczego, warunkując przedsiębiorczość lokalną oraz wpływając na atrakcyjność inwestycyjną. Miasta w układzie lokalnego rynku pracy pełnią istotną funkcję stanowiąc jego rdzeń.

Częścią składową rynku pracy jest bezrobocie, które ma istotne znaczenie dla lokalnego poziomu życia.

III.2.1. Wielkość lokalnych rynków pracy

Jako podstawę określenia wielkości rynków pracy w miastach przyjęto bezwzględną liczbę pracujących, która odzwierciedla wielkość ośrodka pracy, podobnie jak liczba mieszkańców świadczy o wielkości miasta. W 2009 roku na rynku pracy dolnośląskich miast pracowało 585 448 osób (w województwie 690449 osób). Średnia liczba pracujących w mieście wyniosła 6,4 tys. osób.

Miasta podzielono na następujące grupy pod względem liczby pracujących:

- 1) Duże ośrodki pracy – powyżej 10 tys. pracujących,
- 2) Średnie ośrodki pracy – od 2,5 tys. do 10 tys. pracujących,
- 3) Małe ośrodki pracy – poniżej 2,5 tys. pracujących.

Do grupy dużych ośrodków pracy należy 9 miast, w tym 3 duże; Wrocław, Legnica i Wałbrzych oraz 6 średnich: Jelenia Góra, Głogów, Lubin, Polkowice, Bolesławiec, Świdnica. Łącznie w tych ośrodkach pracuje 405 123 osób, co stanowi ponad 69% ogółu pracujących w miastach Dolnego Śląska. Największym ośrodkiem koncentracji miejsc pracy jest Wrocław, gdzie skupia się 39,5 % wszystkich miejsc w miastach regionu. Ta grupa jest najmniejsza liczebnie, jednak ma największy udział w rynku pracy.

W grupie średnich ośrodków pracy znalazły się 24 miasta, w tym 11 średnich.

Na drugim biegunie znajduje się 58 miast zaliczonych do małych ośrodków pracy, w tym 35, w których liczba miejsc pracy nie przekracza tysiąca osób.

Analizując tempo wzrostu pracujących w miastach województwa można zauważyć, że w latach 1999-2009 liczba pracujących zmniejszyła się o 17,3 tys. osób. W ujęciu bezwzględnym w największym stopniu urósł rynek pracy w sześciu ośrodkach województwa (Wrocław, Polkowice, Oława, Kąty Wrocławskie, Legnica, Żarów), w tym najbardziej we Wrocławiu (o 15 tys.), a sam udział stolicy Dolnego Śląska w liczbie pracujących w miastach regionu wzrósł o ponad siedem punktów procentowych.

Ubytek liczby miejsc pracy (ponad 2 tys.) miał miejsce w: Bogatyni, Bielawie, Jeleniej Górze, Nowej Rudzie, Wałbrzychu oraz Głogowie, miastach związanych z przemysłem górniczym (przetwórczym i wydobywczym) oraz dawnych stolicach województwa.

Dynamika zmian pokazuje, że najbardziej bo o ponad 50% rynek pracujących skurczył się w Stroniach Śląskich (72%), Głuszycy, Prochowicach, Bardo, Bielawie, oraz Wojcieszowie. Było to związane z redukcją miejsc pracy w dużych zakładach pracy, zamykaniem ich oraz związane z sezonowym charakterem rynku pracy tj. turystyczno-wypoczynkowego.

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Największy wzrost (ponad 40 %) miał miejsce w Kątach Wrocławskich (152 %), Żarowie, Siechnicach, Międzyborzu, Polkowicach oraz Oławie, gdzie w badanym okresie powstawały nowe przedsiębiorstwa, zakłady pracy, specjalne strefy ekonomiczne (Rys.III.4.24).

W analizie miasta podzielono na 3 grupy pod względem dynamiki zmian liczby pracujących w latach 1999-2009 (1999=100%), wyróżniając ośrodki, w których nastąpił (Tab.III.2.11):

- 1) wzrost: ponad 105 %,
- 2) brak zmian lub niewielkie zmiany: 95 -105%,
- 3) spadek: poniżej 95%.

Tab. III.2.11. Zmiany na rynku pracy w miastach dolnośląskich w latach 1999-2009, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Lp.	Miasto	Liczba pracujących w 2009 roku	Zmiany liczby pracujących (1999-2009)	Dynamika zmian liczby pracujących (1999-2009; 1999=100)	Stopa zatrudnienia 15 w 2009 r.	Dynamika stopy zatrudnienia(1999-2009; 1999=100)
1.	Stronie Śląskie	646	-1674	27,84	16,05	28,04
2	Głuszycza	592	-955	38,27	13,32	37,41
3	Prochowice	455	-666	40,59	17,94	36,91
4	Bardo	375	-418	47,29	20,46	46,31
5	Bielawa	3240	-3528	47,87	16,09	45,94
6	Wojcieszów	278	-298	48,26	10,53	44,06
7	Nowa Ruda	3198	-2744	53,82	21,15	55,11
8	Szczytna	675	-539	55,60	18,69	52,32
9	Duszniki-Zdrój	947	-739	56,17	30,77	61,08
10	Zawidów	447	-332	57,38	15,59	54,30
11	Bystrzyca Kłodzka	1934	-1416	57,73	28,84	59,89
12	Boguszów-Gorce	809	-530	60,42	7,76	59,79
13	Międzylesie	448	-278	61,71	24,86	60,27
14	Kowary	1700	-1022	62,45	22,45	61,30
15	Piechowice	1221	-692	63,83	27,93	59,72
16	Węglińiec	930	-524	63,96	45,68	60,25
17	Ziębice	1705	-909	65,23	28,70	63,48
18	Szklarska Poręba	1241	-604	67,26	26,98	66,97
19	Przemków	603	-280	68,29	13,93	60,67
20	Brzeg Dolny	3404	-1501	69,40	40,29	67,23

¹⁵ Stopa (wskaźnik) zatrudnienia liczona jest jako odsetek osób pracujących w stosunku do osób w wieku produkcyjnym.

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Lp.	Miasto	Liczba pracujących w 2009 roku	Zmiany liczby pracujących (1999-2009)	Dynamika zmian liczby pracujących (1999-2009; 1999=100)	Stopa zatrudnienia 15 w 2009 r.	Dynamika stopy zatrudnienia (1999-2009; 1999=100)
21	Góra	2391	-1043	69,63	29,28	65,18
22	Jaworzyna Śląska	1559	-672	69,88	46,22	63,71
23	Chojnów	2401	-989	70,83	24,78	63,19
24	Niemcza	372	-153	70,86	19,09	69,44
25	Bolków	828	-336	71,13	24,30	70,47
26	Bogatynia	9532	-3865	71,15	75,08	67,82
27	Kudowa-Zdrój	1684	-659	71,87	25,94	69,68
28	Jedlina-Zdrój	432	-161	72,85	13,37	69,85
29	Złoty Stok	535	-194	73,39	27,97	70,59
30	Świebodzice	4196	-1513	73,50	28,11	73,02
31	Nowogrodzic	685	-239	74,13	24,71	65,63
32	Lądek-Zdrój	1160	-382	75,23	30,15	77,71
33	Ścinawa	686	-215	76,14	17,30	71,15
34	Lubawka	956	-297	76,30	23,16	75,13
35	Ząbkowice Śląskie	4329	-1302	76,88	42,40	78,81
36	Lubań	4867	-1449	77,06	34,32	78,56
37	Piława Górna	743	-206	78,29	17,06	70,58
38	Jawor	5111	-1358	79,01	31,38	74,18
39	Leśna	878	-229	79,31	29,85	77,86
40	Radków	286	-69	80,56	18,29	77,37
41	Wiązów	407	-95	81,08	26,88	71,54
42	Sobótka	969	-226	81,09	21,25	71,68
43	Złotoryja	3590	-804	81,70	31,82	76,70
44	Pieszycy	1027	-226	81,96	16,87	76,28
45	Oborniki Śląskie	1751	-383	82,05	31,35	74,14
46	Milicz	3283	-689	82,65	42,66	81,11
47	Wleń	203	-42	82,86	16,10	79,51
48	Lubomierz	271	-56	82,87	22,58	74,52
49	Kamienna Góra	4592	-928	83,19	35,08	86,12
50	Chocianów	1552	-296	83,98	27,91	76,07
51	Gryfów Śląski	1223	-223	84,58	27,20	83,07
52	Wąsosz	421	-76	84,71	23,20	77,43

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Lp.	Miasto	Liczba pracujących w 2009 roku	Zmiany liczby pracujących (1999-2009)	Dynamika zmian liczby pracujących (1999-2009; 1999=100)	Stopa zatrudnienia 15 w 2009 r.	Dynamika stopy zatrudnienia (1999-2009; 1999=100)
53	Żmigród	1181	-208	85,03	27,03	77,03
54	Strzelin	3623	-630	85,19	44,36	82,92
55	Syców	2245	-345	86,68	31,66	81,97
56	Pieńsk	758	-116	86,73	19,86	84,16
57	Jelenia Góra	24468	-3318	88,06	44,41	90,64
58	Głogów	17180	-2145	88,90	36,95	90,02
59	Bolesławiec	10574	-1184	89,93	40,87	92,36
60	Wołów	3265	-263	92,55	40,01	85,08
61	Wałbrzych	30462	-2353	92,83	38,53	96,27
62	Bierutów	956	-69	93,27	27,93	85,53
63	Mieroszów	696	-49	93,42	24,02	92,04
64	Kłodzko	8816	-509	94,54	49,66	97,35
65	Strzegom	3312	-167	95,20	30,34	93,42
66	Lwówek Śląski	2052	-99	95,40	33,51	85,82
67	Środa Śląska	3519	-166	95,50	59,78	89,51
68	Świdnica	16329	-714	95,81	42,00	95,53
69	Zgorzelec	8116	-307	96,36	39,47	102,90
70	Lubin	21929	-486	97,83	43,67	105,07
71	Trzebnica	3731	-10	99,73	45,34	91,45
72	Dzierżoniów	8796	410	104,89	39,97	105,49
73	Polanica-Zdrój	1921	100	105,49	44,40	105,47
74	Świeradów-Zdrój	992	53	105,64	33,95	106,33
75	Legnica	33732	2013	106,35	48,73	104,37
76	Wrocław	231354	15460	107,16	55,31	105,53
77	Oleśnica	7662	707	110,17	32,11	107,47
78	Jelcz-Laskowice	5195	580	112,57	45,88	98,47
79	Świerzawa	316	38	113,67	18,84	106,42
80	Karpacz	1550	257	119,88	46,49	119,66
81	Szczawno-Zdrój	1658	390	130,76	48,21	128,02
82	Mirsk	536	140	135,35	19,82	124,54
83	Twardogóra	2017	578	140,17	43,84	130,24
84	Oława	9637	2852	142,03	48,32	145,63

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Lp.	Miasto	Liczba pracujących w 2009 roku	Zmiany liczby pracujących (1999-2009)	Dynamika zmian liczby pracujących (1999-2009; 1999=100)	Stopa zatrudnienia 15 w 2009 r.	Dynamika stopy zatrudnienia (1999-2009; 1999=100)
85	Polkowice	19095	5997	145,79	130,23	143,44
86	Międzybórz	1136	467	169,81	72,17	156,64
87	Siechnice	1562	657	172,60	53,90	144,84
88	Żarów	2752	1165	173,41	60,71	162,66
89	Kąty Wrocławskie	3832	2314	252,44	103,68	221,57
90	Olszyna*	284	bd	bd	9,35	bd
91	Prusice*	441	bd	bd	29,24	bd

*Olszyna i Prusice w 1999 roku nie posiadały praw miejskich

Miasta zostały podzielone na grupy, które są zróżnicowane pod względem wielkości rynku pracy, mierzonego bezwzględną liczbą pracujących oraz pod względem dynamiki zmian tej wielkości w latach 1999-2009, Tab. III.2.12.

Tab. III.2.12. Typy miast pod względem wielkości rynku pracy w 2009r. i dynamiki zmian w latach 1999-, źródło: opracowanie własne na podstawie danych

Zmienna		Liczba pracujących (2009)		
		2,5 tys.	2,5–10 tys.	pow. 10 tys.
Zmiany liczby pracujących 1999-2009 (1999=100)	Wzrost (powyżej 105%)	Polanica-Zdrój, Świeradów-Zdrój, Świerzawa, Karpacz, Szczawno-Zdrój, Mirsk, Twardogóra, Międzybórz, Siechnice, Żarów, Kąty Wrocławskie	Oleśnica, Jelcz-Laskowice, Oława	Polkowice, Legnica, Wrocław
	Stagnacja (95 – 105%)	Lwówek Śląski	Strzegom, Środa Śląska, Zgorzelec, Trzebnica, Dzierżoniów	Świdnica, Lubin
	Regres (poniżej 95%)	Wleń, Lubomierz, Radków, Wąsosz, Wiązów, Niemcza, Wojcieszów, Jedlina-Zdrój, Międzyzlesie, Złoty Stok, Mieroszów, Zawidów, Bardo, Pieńsk, Przemków, Ścinawa, Nowogrodziec, Piława Górna, Bierutów, Leśna, Prochowice, Bolków, Sobótka, Szczytna, Lubawka, Pieszycy, Boguszów-Gorce, Żmigród, Gryfów Śląski, Węglińiec, Łądek-Zdrój, Głuszyca, Duszniki-Zdrój, Szklarska Poręba, Chocianów, Piechowice, Oborniki Śląskie, Jaworzyna Śląska, Stronie Śląskie, Kudowa-Zdrój	Syców, Ziębice, Kowary, Bystrzyca Kłodzka, Chojnów, Góra, Wołów, Milicz, Strzelin, Złotoryja, Brzeg Dolny, Kamienna Góra, Ząbkowice Śląskie, Świebodzice, Nowa Ruda, Lubań, Jawor, Bielawa, Kłodzko	Góra, Bolesławiec, Bogatynia, Jelenia Góra, Głogów, Wałbrzych

*Pogrubionym tekstem zaznaczono miasta o dynamice powyżej 125

Na podstawie tabeli Tab. III.2.12 wyróżniono następujące grupy miast pod względem wielkości rynku pracy w 2009 r., i dynamiki zmian w latach 1999-2009, które występują w województwie dolnośląskim:

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

1. - duże ośrodki pracy, wzrost,
 2. - duże ośrodki pracy, brak zmian lub niewielkie zmiany,
 3. - duże ośrodki pracy, spadek,
 4. – średnie ośrodki pracy, wzrost,
 5. – średnie ośrodki pracy, brak zmian lub niewielkie zmiany,
 6. – średnie ośrodki pracy, spadek,
 7. – małe ośrodki pracy, wzrost,
 8. – małe ośrodki pracy, brak zmian lub niewielkie zmiany,
 9. – małe ośrodki pracy, spadek.
1. W grupie dużych ośrodków pracy, w których nastąpił wzrost liczby pracujących w stosunku do 1999 r. znalazły się 3 miasta: dwa duże i jedno średnie, w tym miasto wojewódzkie: Wrocław i byłe miasto wojewódzkie: Legnica. Trzecim miastem są Polkowice. Są to najsilniejsze ośrodki pracy w województwie, w stosunku do których można zakładać utrzymanie lub wzrost pozycji.
 2. Do grupy dużych ośrodków z odnotowanymi zmianami, które okazały się niewielkie lub nie wystąpiły zaliczono 2 średnie miasta: Lubin i Świdnica.
 3. Do grupy 3. zaliczono duże ośrodki pracy, w których nastąpił spadek liczby pracujących. W tej grupie znalazły się 4 miasta, w tym jedno duże: Wałbrzych i 3 średnie: Jelenia Góra, Bolesławic i Głogów. W stosunku do tej grupy można prognozować dalszy spadek liczby pracujących, co może w efekcie spowodować utratę ich pozycji. Ponieważ trend spadkowy dotyczy dużych ośrodków pracy, które mają znaczący udział w rynku pracy województwa (15,7 % ogółu pracujących w województwie), to utrata ich pozycji stanowi zagrożenie dla całego województwa.
 4. Grupa 4. – stanowią miasta zaliczone do grupy średnich ośrodków pracy, i które w stosunku do 1999 roku odnotowały wzrost pracujących. W tej grupie znalazły się: Oleśnica, Jelcz-Laskowice, Oława.
 5. Grupa 5. – zaliczono tu średnie ośrodki pracy, w których odnotowano brak zmian lub niewielkie zmiany w badanym okresie. Jest to grupa pięciu miast, w tym jedno średniej wielkości Zgorzelec oraz ośrodki mniejsze: Strzegom, Środa Śląska, Trzebnica, Dzierżoniów.
 6. Grupa 6. – zaliczono tu średnie ośrodki pracy, które odnotowały spadek pracujących w stosunku do 1999 roku. Jest to grupa 19 miast, w tym siedem średniej wielkości: Kamienna Góra, Świebodzice, Nowa Ruda, Lubań, Jawor, Bielawa, Kłodzko oraz 12 małych: Syców, Ziębice, Kowary, Bystrzyca Kłodzka, Chojnów, Góra, Wołów, Milicz, Strzelin, Złotoryja, Brzeg Dolny, Ząbkowice Śląskie.
 7. Grupa 7. – to miasta zaliczone do grupy małych ośrodków pracy, które w badanym okresie odnotowały wzrost. W tej grupie znalazło się 11 miast Polanica-Zdrój, Świeradów-Zdrój,

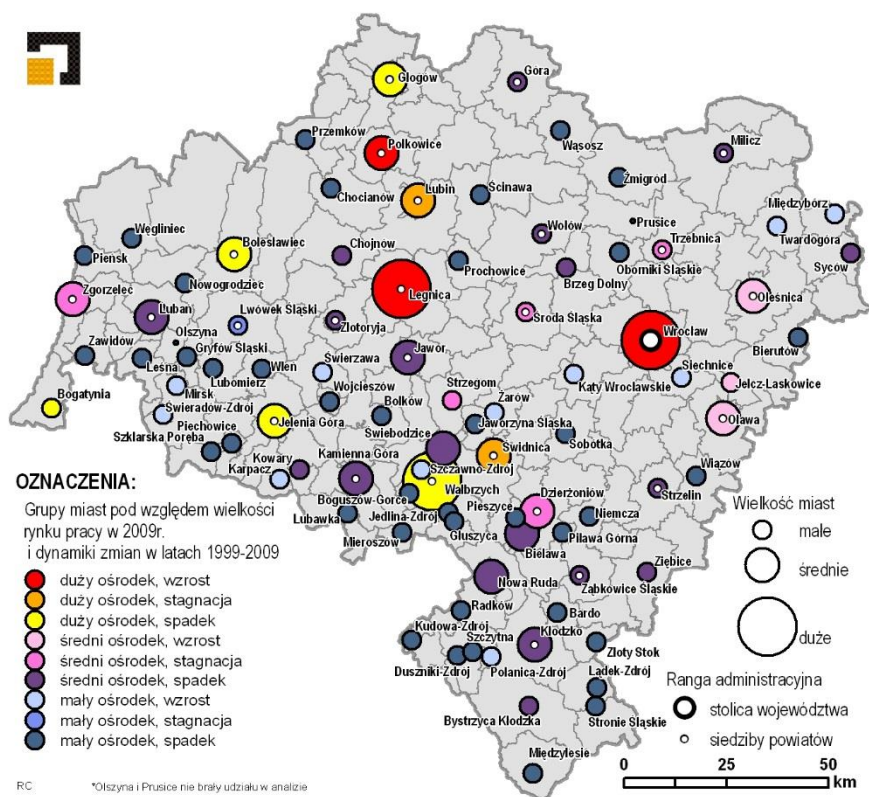
III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Świerzawa, Karpacz, Szczawno-Zdrój, Mirsk, Twardogóra, Międzybórz, Siechnice, Żarów, Kąty Wrocławskie.

8. Grupa 8. – to miasta zaliczone do grupy małych ośrodków pracy, w których odnotowano brak zmian lub niewielkie zmiany w badanym okresie. W tej grupie znalazło się jedno miasto Lwówek Śląski.

9. Grupę 9. – stanowią miasta zaliczone do grupy małych ośrodków pracy, w których w stosunku do 1999 roku zanotowano spadek pracujących. Jest to najliczniejsza grupa spośród wcześniej wymienionych. W grupie tej znalazło się małych 40 miast.

Rys. III.2.21. Grupy miast pod względem wielkości rynku pracy i dynamiki zmian liczby pracujących w miastach dolnośląskich w latach 1999-2009, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

III.2.2. Stopa zatrudnienia

Analizując stopę zatrudnienia (liczone jako relacja osób pracujących do ludności w wieku produkcyjnym w danym regionie) można zauważyć, że wśród analizowanych ośrodków średnia wartość w 2009 roku wynosiła 33,6% i była niższą wartością od średniej województwa (36,46%) i kraju (34,48%).

Wskaźnik wyższy od średniej dla miast województwa zanotowało w 35 spośród 91 miast dolnośląskich. Są to ośrodki zróżnicowane pod względem wielkości liczby ludności jak i rynku pracy.

Najwyższym wskaźnikiem (powyżej 100%) charakteryzowały się Polkowice 130,2% oraz Kąty Wrocławskie 103,7%, natomiast najniższym (poniżej 10%) Boguszów Gorce 7,7% oraz Olszyna 9,3% (Tab.III.2.11).

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Analizując zróżnicowanie stóp zatrudnienia w ośrodkach, miasta podzielono na grupy pod względem wysokości tego wskaźnika w 2009 roku:

- 1) wysoki wskaźnik, taki w którym udział był wyższy od średniej dla miast oraz województwa i wynoszący więcej niż 45%,
- 2) średni, taki w którym wskaźnik był zbliżony do średniej dla miast i województwa i zawierał się w przedziale od 25 do 35%,
- 3) niski, taki w którym wskaźnik był niższy od średniej dla miast i województwa i wynoszącym poniżej 25%;

oraz pod względem dynamiki zmian wskaźnika w latach 1999-2009 (1999=100), wyróżniając ośrodki, w których nastąpił (Tab.III.2.11):

- 1) wzrost: dynamika ponad 105,
- 2) brak zmian lub niewielkie zmiany: dynamika zawierająca się w przedziale 95 -105
- 3) spadek: dynamika poniżej 95.

Na podstawie dokonanego podziału wyróżniono następujące grupy miast, które występują w ośrodkach województwa dolnośląskiego:

1. – wysoka stopa zatrudnienia, wzrost,
2. - wysoka stopa zatrudnienia, brak zmian lub niewielkie zmiany,
3. - wysoka stopa zatrudnienia, spadek,
4. – średnia stopa zatrudnienia, wzrost,
5. – średnia stopa zatrudnienia, brak zmian lub niewielkie zmiany,
6. – średnia stopa zatrudnienia, spadek,
7. – niska stopa zatrudnienia, wzrost,
8. – niska stopa zatrudnienia, brak zmian lub niewielkie zmiany,
9. – niska stopa zatrudnienia, spadek.

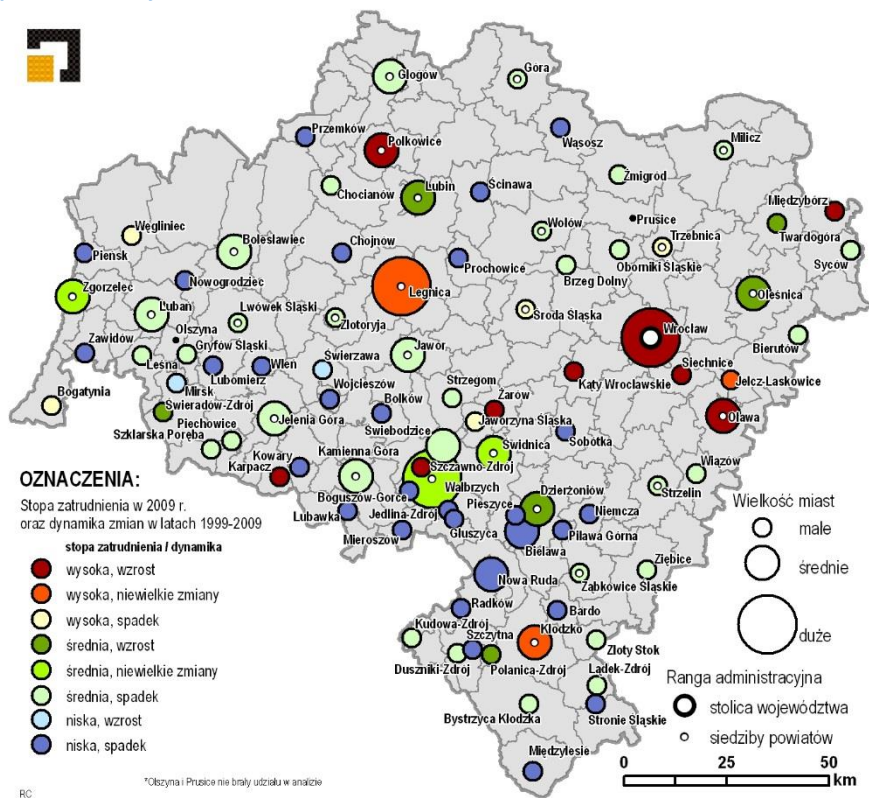
Tab. III.2.13. Miasta wg stopy zatrudnienia w 2009 r. i dynamiki zmian w latach 1999–2009, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

		Stopa zatrudnienia w 2009 r.		
		Wysoki (powyżej 45%)	Średni (25-35%)	Niski (poniżej 25%)
Dynamika zmian stopy zatrudnienia w latach 1999–2009 (1999=100%)	Wzrost (ponad 105%)	Wrocław, Polkowice, Oława, Kąty Wrocławskie, Karpacz, Międzybórz, Siechnice, Szczawno-Zdrój, Żarów	Dzierżoniów, Oleśnica, Lubin, Twardogóra, Prusice, Polanica, Świeradów Zdrój	Mirsk, Olszyna, Świerzawa
	Brak zmian lub niewielkie zmiany (95-105%)	Legnica, Kłodzko, Jelcz-Laskowice	Wałbrzych, Świdnica, Zgorzelec	

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

	Spadek (poniżej 95%)	Jaworzyna Śląska, Trzebnica, Środa Śląska, Węgliniec	Bierutów, Bolesławiec, Brzeg Dolny, Bystrzyca Kłodzka, Chocianów, Duszniki-Zdrój, Głogów, Góra, Gryfów Śląski, Jawor, Jelenia Góra, Kamienna Góra, Kudowa Zdrój, Łądek Zdrój, Leśna, Lubań, Lwówek Śląski, Milicz, Oborniki Śląskie, Piechowice, Strzegom, Strzelin, Syców, Szklarska Poręba, Świebodzice, Wiązów, Wołów, Ząbkowice Śląskie, Ziębice, Złotoryja, Złoty Stok, Żmigród	Bardo, Bielawa, Boguszów-Gorce, Bolków, Chojnów, Głuszyca, Jedlina-Zdrój, Kowary, Lubawka, Lubomierz, Mieroszów, Międzylesie, Niemcza, Nowa Ruda, Nowogrodziec, Pieńsk, Pieszyce, Piława Górna, Prochowice, Przemków, Radków, Sobótka, Stronie Śląskie, Szczytna, Ścinawa, Wąsosz, Wleń, Wojcieszów, Zawidów
--	-----------------------------	--	--	--

Rys. III.2.22. Stopa zatrudnienia w 2009 roku oraz dynamika zmian w latach 1999-2009, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

1. W grupie ośrodków charakteryzujących się wysoką stopą zatrudnienia, w których nastąpił jej wzrost w stosunku do 1999 r. znalazło się 9 miast: jedno duże Wrocław, dwa średnie Polkowice i Oława oraz 6 ośrodków małych: Kąty Wrocławskie, Karpacz, Międzybórz, Siechnice, Szczawno-Zdrój oraz Żarów. Są to najsilniejsze ośrodki pod względem stopy zatrudnienia i dynamiki zmian, w stosunku do których można zakładać utrzymanie lub wzrost pozycji.

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

2. Do grupy ośrodków charakteryzujących się wysoką stopą zatrudnienia z odnotowanymi zmianami, które okazały się niewielkie lub nie wystąpiły w ogóle zaliczono: duży ośrodek miejski Legnicę, średni Kłodzko oraz małe miasto Jelcz-Laskowice.
3. Do grupy 3. cechującej się wysoką stopą zatrudnienia, w której nastąpił spadek wskaźnika, zaliczono 4 małe miasta: Jaworzyna Śląska, Trzebnica, Środa Śląska oraz Węgliniec, z czego dwa to ośrodki powiatowe. Pod względem liczby pracujących są to ośrodki małe.
4. Kolejną 4 grupę stanowią miasta charakteryzujące się średnim poziomem stopy zatrudnienia, w których w stosunku do 1999 roku odnotowano wzrost tego wskaźnika. W grupie tej znalazły się: 3 średniej wielkości miasta: Dzierżonów, Oleśnica oraz Lubin oraz 3 małe ośrodki: Twardogóra, Polanica i Świeradów Zdrój.
5. Miasta charakteryzujące się średnią stopą zatrudnienia w 2009 r. oraz w których odnotowano brak zmian lub niewielkie zmiany w badanym okresie jest piątą grupą. W jej skład wchodzi 3 ośrodki, jeden duży Wałbrzych i dwa średnie: Świdnica i Zgorzelec.
6. Grupa 6. – zaliczono tu miasta ze średnią stopą zatrudnienia oraz te, które odnotowały spadek wskaźnika w stosunku do 1999 roku. Jest to najliczniejsza grupa i licząca 32 miasta, w tym siedem średniej wielkości: Bolesławiec, Głogów, Lubań, Jawor, Jelenia Góra, Kamienna Góra i Świebodzice oraz 25 małych.
7. Grupa 7. – to miasta charakteryzujące się niską stopą zatrudnienia, które w badanym okresie odnotowały wzrost tego wskaźnika. W tej grupie znalazły się 2 małe miasta: Mirsk oraz Świerzawa.
8. Grupa 8 nie wystąpiła.
9. Grupę 9. – stanowią miasta z niską stopą zatrudnienia, i w których w stosunku do 1999 roku zanotowano spadek wskaźnika. Jest to druga co do wielkości grupa spośród wcześniej wymienionych. W grupie tej znalazło się małych 29 miast, w tym dwa ośrodki zaliczane do średniej wielkości miast pod względem liczby ludności.

III.2.3. Struktury lokalnych rynków pracy według sektora własności

Drugim aspektem rynku pracy, poza jego wielkością, jest struktura wg sektora własności. Analizy wielkości liczby pracujących w sektorze publicznym i prywatnym na Dolnym Śląsku, przeprowadzone zostały w latach 1999-2009.

W roku 1999 udział pracujących w sektorze publicznym w województwie wynosił 50% ogółu pracujących¹⁶, zaś do roku 2009 zmalał o ponad 25 punktów procentowych do 24,3%. Taka sama tendencja zaznaczyła się w miastach województwa dolnośląskiego (ponad 2/3 miast), przy czym w ośrodkach tych, w obu analizowanych przedziałach czasowych, średni udział pracujących w sektorze publicznym był wyższy niż dla województwa (52,4% w roku 1999 i 44,9% w roku 2009).

¹⁶ ogół pracujących należy rozumieć jako pracujący w głównym miejscu pracy.

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Biorąc pod uwagę dane z roku 2009 szczegółowym analizom poddane zostało zróżnicowanie udziału pracujących w sektorze publicznym i sektorze prywatnym w miastach Dolnego Śląska z uwzględnieniem kategorii wielkościowych ośrodków oraz pełnionych funkcji administracyjnych (Tab.III.2.14).

Tab. III.2.14. Zróżnicowanie udziału pracujących w sektorze publicznym w roku 2009 wg klas wielkościowych miast, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

		Udział pracujących w sektorze publicznym w 2009 roku (w %)		
		<40	40-50	>50
Liczba mieszkańców w (w tys.) w 2009 roku	>50	Syców, Ziębice, Głogów , Legnica , Pieszcyce, Wrocław , Świdnica , Lublin	Strzelin , Jelenia Góra , Środa Śląska , Wałbrzych	Bystrzyca Kłodzka, Kowary, Milicz
	20-50	Jawor , Dzierżoniów , Oława , Bielawa, Świebodzice, Polkowice	Nowa Ruda, Kłodzko , Lubań , Kamienna Góra , Oleśnica , Chojnów, Zgorzelec , Bolesławiec	Góra
	5-20	Strzegom , Lubawka, Szczawno-Zdrój, Pieńsk, Brzeg Dolny, Gryfów Śląski, Piława Górna, Chocianów, Twardogóra, Piechowice, Żarów, Jelcz-Laskowice, Kąty Wrocławskie	Sobótka, Przemków, Oborniki Śląskie, Kudowa-Zdrój, Żmigród, Jedlina Zdrój, Trzebnica , Szczytna, Ząbkowice Śląskie , Bierutów, Jaworzyna Śląska, Głuszyca	Szklarska Poręba, Złotoryja , Bogatynia, Stronie Śląskie, Polanica-Zdrój, Boguszów Gorce, Lądek Zdrój, Bolków, Lwówek Śląski , Wołów , Ścinawa
	<5	Prochowice, Mieroszów, Prusice, Karpacz, Złoty Stok, Międzybórz, Siechnice	Niemcza, Świeradów-Zdrój, Duszniki-Zdrój, Bardo, Leśna, Zawidów, Nowogrodziec, Wiązów	Wąsosz, Węglińiec, Świerzawa, Olszyna, Lubomierz, Międzylesie, Radków, Mirsk, Wleń , Wojcieszów

Pogrubioną czcionką zaznaczono miasta pełniące funkcję siedziby powiatu. Kolejność miast według wielkości udziału pracujących w sektorze publicznym. Miasta wymienione wcześniej w obrębie danej grupy mają większy udział pracujących w sektorze publicznym niż miasta wymienione później.

Pomiędzy poszczególnymi ośrodkami miejskimi regionu zaznaczają się bardzo duże różnice w zakresie udziału pracujących w sektorze publicznym i sektorze prywatnym. W roku 2009 największy udział pracujących w sektorze publicznym notowany był w miastach małych Węglińiec, Bogatynia, Świerzawa, Stronie Śląskie, Lubomierz (ponad 80%), zaś najniższy w Kątach Wrocławskich, Polkowicach, Jelczu-Laskowicach, Żarowie, Siechnicach, Międzybórz i Piechowicach (poniżej 20%). Średni udział pracujących w sektorze publicznym dla miast dolnośląskich w 2009 roku wynosił ok. 45%.

Przytoczone powyżej zestawienie tabelaryczne (Tab.III.2.14) pozwala na uchwycenie pewnych prawidłowości w zależności od wielkości ośrodków, rodzaju ośrodka oraz pełnionych funkcji administracyjnych. Im większe miasto i wyższa ranga administracyjna, tym udział pracujących

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

w sektorze publicznym jest niższy lub porównywalny z zatrudnieniem w sektorze prywatnym. Wyższym udziałem pracujących w sektorze publicznym charakteryzują się miasta małe.

W oparciu o sytuację w miastach województwa, ośrodki zostały podzielone na 3 grupy pod względem udziału pracujących w sektorze publicznym w 2009 r. Ze względu na średni udział pracujących w sektorze publicznym dla miast dolnośląskich wynoszącym 45% przyjęto, że grupa o średnim udziale będzie zamykała się w granicach 40-50%. Wartości poniżej i powyżej wskażą odpowiednio grupy o dużym bądź małym udziale:

- 1) O dużym udziale, ponad 50%,
- 2) O średnim udziale: od 40 do 50%,
- 3) O małym udziale: do 40 %.

W grupie miast o dużym udziale pracujących w sektorze publicznym znalazło się 25 ośrodków. Wszystkie z nich należą do miast małych, wśród których znalazło się 6 ośrodków powiatowych.

Do miast o średnim udziale pracujących w sektorze publicznym zaliczono 32 ośrodki, w tym: jedno duże miasto Wałbrzych, 8 średnich i 23 małe. W tej grupie znalazło się 11 ośrodków powiatowych.

Mały udział pracujących w sektorze publicznym był podstawą zaliczenia miast do 3. grupy, w której znalazły się 34 miasta, w tym 2 duże: Wrocław i Legnica, 9 średnich i 23 małe. W tej grupie jest 6 ośrodków powiatowych.

Dynamika udziału pracujących w sektorze publicznym w latach 1999–2009 wahała się w odniesieniu do 1999 roku (1999=100procent) od 16 do 190 procent. Największy wzrost liczby pracujących w sektorze publicznym wystąpił w miastach małych (powyżej 150%): Prochowice, Wojcieszów, Węglińiec, (powyżej 120%) Szczytna, Jedlina Zdrój, Jaworzyna Śląska, Kowary, Brzeg Dolny, Wąsosz, Boguszków Gorce (Rys.III.4.25). Największy spadek zatrudnienia w sektorze publicznym (powyżej 50%) wystąpił w miastach: Polkowice (84%), Karpacz, Katy Wrocławskie Lubin, Żarów, Jelcz-Laskowice oraz Gryfów Śląski.

W oparciu o dynamikę zmian udziału pracujących w sektorze publicznym w latach 1999–2009 (1999=100%), miasta podzielono na 3 grupy, wyróżniając ośrodki w których wystąpił:

- 1) wzrost (powyżej 105%),
- 2) brak zmian lub niewielkie zmiany (95-105%),
- 3) spadek (poniżej 95%).

Na podstawie udziału pracujących w sektorze publicznym w 2009 r. i dynamiki zmian udziału pracujących w sektorze publicznym w latach 1999–2009, wyróżniono grupy miast:

1. – duży udział i wzrost,
2. – duży udział i brak zmian lub niewielkie zmiany,
3. – duży udział i spadek,
4. – średni udział i wzrost,
5. – średni udział i brak zmian lub niewielkie zmiany,
6. – średni udział i spadek,

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

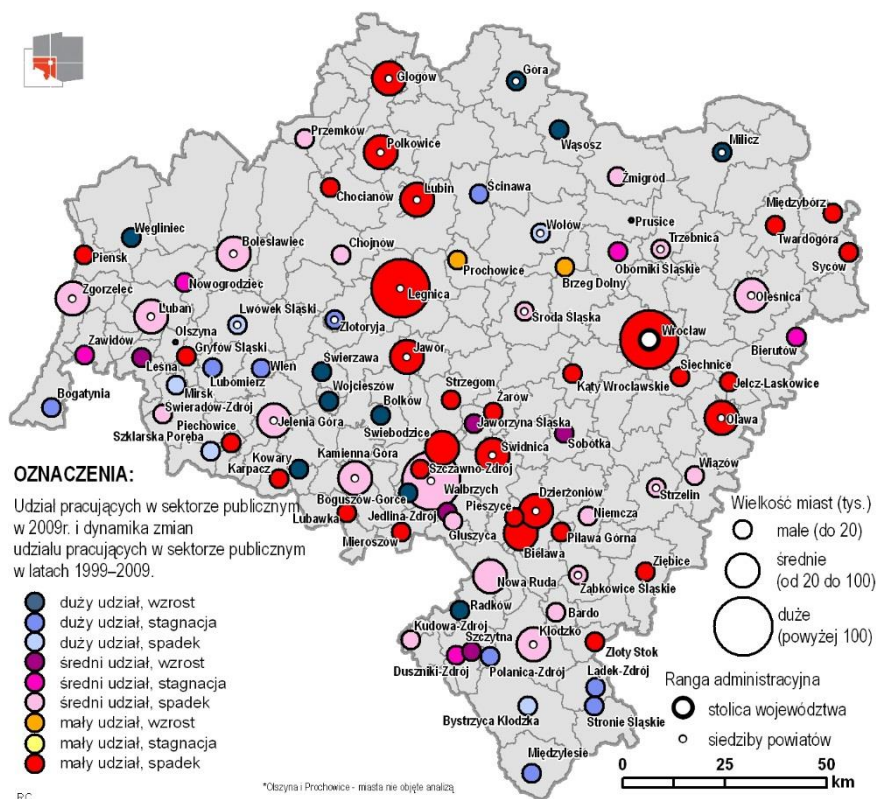
7. – mały udział i wzrost,
 8. – mały udział i brak zmian lub niewielkie zmiany,
 9. – mały udział i spadek.

Tab. III.2.15. Miasta wg udziału pracujących w sektorze publicznym w 2009 r. i dynamiki zmian udziału pracujących w sektorze publicznym w latach 1999–2009, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

		Udział pracujących w sektorze publicznym w 2009 r.		
		Duży (powyżej 50%)	Średni (40-50%)	Mały (poniżej 40%)
Dynamika zmian udziału pracujących w sektorze publicznym w latach 1999–2009 (1999=100%)	Wzrost (ponad 105%)	Boguszów-Gorce, Boków, Góra, Kowary, Milicz, Radków, Świerzawa, Wąsosz, Węgliniec, Wojcieszów	Jaworzyna Śląska, Jedlina-Zdrój, Leśna, Sobótka, Szczytna	Brzeg Dolny, Prochowice
	Brak zmian lub niewielkie zmiany (95- 105%)	Bogatynia, Łądek-Zdrój, Lubomierz, Międzyzylesie, Polanica-Zdrój, Stornie Śląskie, Ścinawa, Wleń, Złotoryja	Bierutów, Duszniki- Zdrój, Nowogrodziec, Oborniki Śląskie, Zawidów	
	Spadek (poniżej 95%)	Bystrzyca Kłodzka, Lwówek Śląski, Mirsk, Szklarska Poręba, Wołów	Bardo, Bolesławiec, Chojnów, Głuszycza, Jelenia Góra, Kamienna Góra, Kłodzko, Kudowa- Zdrój, Lubań, Niemcza, Nowa Ruda, Oleśnica, Przemków, Strzelin, Środa Śląska, Świeradów-Zdrój, Trzebnica, Wałbrzych, Wiązów, Ząbkowice Śląskie, Zgorzelec, Żmigród	Bielawa, Chocianów, Dzierżoniów, Głogów, Gryfów Śląski, Jawor, Jelcz- Laskowice, Karpacz, Kąty Wrocławskie, Legnica, Lubawka, Lubin, Mieroszów, Międzybórz, Oława, Piechowice, Pieńsk, Pieszycze, Piława Górna, Polkowice, Siechnice, Strzegom, Syców, Szczawno-Zdrój, Świdnica, Świebodzice, Twardogóra, Wrocław, Złoty Stok, Żarów

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Rys. III.2.23. Udział pracujących w sektorze publicznym w 2009 roku oraz dynamika zmian w latach 1999-2009, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

1. Do grupy 1. o dużym udziale pracujących w sektorze publicznym i ich wzroście należy 10 miast, w tym wszystkie małe.
2. Do grupy 2. o dużym udziale i stagnacji pracujących w sektorze publicznym należy 9 miast, w tym wszystkie małe.
3. Do grupy 3. należy 5 miast, również wszystkie małe, w tym jeden ośrodek powiatowy - Lwówek Śląski.
4. Miasta zaliczone do grupy 4. to ośrodki ze średnim udziałem pracujących w sektorze publicznym z odnotowanym ich wzrostem. Należy do tego typu 5 małych miast: Jaworzyna Śląska, Jedlina-Zdrój, Leśna, Sobótka, Szczytna.
5. Do grupy 5. o średnim udziale i stagnacji dynamiki zmian wśród pracujących w sektorze publicznym należy 5 małych miast.
6. Do grupy 6. zaliczone zostały miasta o średnim udziale i spadku udziału. W tej grupie znalazły się 24 miasta, w tym jedno największe Wałbrzych, 9 miast średnich: Bolesławiec, Jelenia Góra, Kamienna Góra, Kłodzko, Lubań, Nowa Ruda, Oleśnica, Trzebnica i Zgorzelec.
7. Do grupy 7. zaliczone zostały miasta o małym udziale i wzroście pracujących w sektorze publicznym. W tej grupie znalazły się dwa miasta: Brzeg Dolny i Prochowice.
8. W typie ósmym nie znalazło się żadne miasto dolnośląskie.

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

9. Do grupy 9. Zaliczone zostały miasta o małym udziale i spadku pracujących w sektorze publicznym. Jest to najliczniejsza grupa licząca 30 ośrodków. W tej grupie znalazły się dwa duże miasta: Legnica i Wrocław, 8 średnich: Bielawa, Dzierżonów, Głogów, Jawor, Lubin, Oława, Polkowice, Świdnica, Świebodzice. Miasta te reprezentują najkorzystniejsze warunki rozwoju rynku pracy.

III.2.4. Bezrobocie

Dolny Śląsk należy do województw o przeciętnym poziomie bezrobocia w Polsce. Na koniec roku 2009 stopa bezrobocia w województwie dolnośląskim wynosiła 12,8 % i była o 0,7 punktu procentowego większa od średniej krajowej. Bezrobotnych z Dolnego Śląska od ogółu bezrobotnych w Polsce odróżniają kwalifikacje; więcej wśród nich jest osób z wykształceniem gimnazjalnym oraz niższym, zasadniczym zawodowym niż wyższym, policealnym i średnim zawodowym czy też średnim ogólnokształcącym.

Analizy dotyczące bezrobotnych w miastach na Dolnym Śląsku, z racji dostępności danych, nie mogą zostać prowadzone dla wszystkich miast. Dlatego też analizy zostały uzupełnione danymi przypisanymi dla gmin miejsko-wiejskich. Ponadto analizowane dane dostępne są w okresie lat 2003-2009. Za wskaźnik poziomu bezrobocia przyjęto udział bezrobotnych w ludności będącej w wieku produkcyjnym czyli obciążenie ludności w wieku produkcyjnym grupą osób bezrobotnych. Na tej podstawie, odnosząc się do średniej dla miast województwa, ośrodki pracy podzielone zostały na 3 grupy o zróżnicowanym udziale bezrobotnych w 2009 r.:

- Dużym (ponad 15%),
- Średnim (od 7,7 do 15%),
- Małym (poniżej 7,7%).

Dodatkowym aspektem są zmiany udziału bezrobotnych w latach 2003-2009. Średni spadek udziału bezrobotnych w miastach dolnośląskich wyniósł ok. 55%. Na ich podstawie miasta zostały podzielone na 3 grupy o zróżnicowanym charakterze zmian. Wyróżniono ośrodki, w których nastąpił:

- Mały spadek,
- Średni spadek,
- Duży spadek.

Tab. III.2.16. Miasta na podstawie udziału bezrobotnych w 2009 r. i zmian w latach 2003-2009

		Udział bezrobotnych w 2009r.		
		Mały (poniżej 7,7%)	Średni (od 7,7 do 15%)	Duży (ponad 15%)
Zmiana udziału bezrobotnych w latach 2003-2009	Mały spadek (poniżej 50 %)	Oleśnica, Bolesławiec, Jelenia Góra, Środa Śląska	Lądek-Zdrój, Świebodzice, Syców, Szczawno-Zdrój, Wąsosz, Radków, Jawor, Pieńsk, Ziębice, Strzelin, Międzybórz, Chocianów, Szklarska Poręba, Piława Górna, Nowogrodziec, Chojnów,	Bolków, Świerzawa, Wojcieszów, Międzyzlesie, Leśna,

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

		Udział bezrobotnych w 2009r.		
		Mały (poniżej 7,7%)	Średni (od 7,7 do 15%)	Duży (ponad 15%)
			Strzegom, Karpacz, Żmigród, Ząbkowice Śląskie, Lwówek Śląski, Świeradów-Zdrój, Szczytna, Boguszów Gorce, Wałbrzych, Lubawka, Złotoryja, Niemcza, Bierutów, Kłodzko, Milicz, Kudowa-Zdrój, Nowa Ruda, Lubomierz, Góra, Gryfów Śląski, Złoty Stok, Bystrzyca Kłodzka, Wleń, Bielawa, Dzierżoniów, Mirsk, Lubań, Pieszyce, Kamienna Góra, Kowary, Brzeg Dolny, Wołów, Głuszyca	Duszniki-Zdrój, Stronie Śląskie,
	Średni spadek (od 50 do 60 %)	Legnica, Prusice, Świdnica, Oborniki Śląskie, Jelcz-Laskowice, Trzebnica, Wrocław, Bogatynia, Zgorzelec, Polkowice, Głogów, Piechowice, Oława	Twardogóra, Węgliniec, Żarów, Jaworzyna Śląska, Wiązów, Przemków, Bardo, Mieroszów, Polanica-Zdrój, Jedlina-Zdrój	
	Duży spadek (powyżej 60 %)	Kąty Wrocławskie, Prochowice, Sobótka, Ścinawa, Siechnice, Lubin, Zawidów		

Po uwzględnieniu udziału bezrobotnych w 2009 r. i zmian tego udziału w stosunku do 2003 r., miasta podzielono na grupy o odmiennych cechach (udział/zmiana udziału):

1. Mały udział/mały spadek: są to miasta o małym udziale bezrobotnych czyli korzystnej sytuacji na rynku pracy, i w których nastąpił mały spadek bezrobotnych czyli wystąpiła mała poprawa sytuacji na rynku pracy. Do tego typu należy 4 ośrodki, w tym 3 średnie: Bolesławiec, Oleśnica i Jelenia Góra.
2. Mały udział/średni spadek: miasta o korzystnej i stabilnej sytuacji w zakresie bezrobocia. Do tego typu należy 13 miast, w tym dwa duże: Legnica i Wrocław oraz 5 średniej wielkości: Świdnica, Zgorzelec, Polkowice, Głogów oraz Oława.
3. Mały udział/duży spadek: miasta o bardzo korzystnej sytuacji i bardzo korzystnych tendencjach, w których nastąpił duży spadek bezrobocia i sytuacja ta może się poprawiać w przyszłości. Do tego

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

typu należy 7 miast, w tym jedno średnie Lubin i sześć mniejszych: Kąty Wrocławskie, Prochowice, Sobótka, Ścinawa, Siechnice, Zawidów.

4. Średni udział/mały spadek: miasta o przeciętnej sytuacji zagrożone wzrostem bezrobocia, w których występuje ryzyko pogłębiania się problemów bezrobocia. Do tego typu należy 49 ośrodków, w tym jedno duże miasto Wałbrzych oraz osiem średnich: Kamienna Góra, Lubań, Świebodzice, Nowa Ruda, Jawor, Kłodzko, Bielawa, Dzierżoniów.
5. Średni udział/średni spadek: miasta o przeciętnej sytuacji w zakresie bezrobocia. Do tego typu należy 9 miast, w tym wszystkie małe.
6. Duży udział/mały spadek: miasta o złej sytuacji zagrożone wzrostem bezrobocia, w których występuje ryzyko pogłębiania się problemów bezrobocia. Do tego typu należy 7 miast, w tym wszystkie małe: Bolków, Duszniki-Zdrój, Leśna, Międzylesie, Stronie Śląskie, Świerzawa, Wojcieszów.

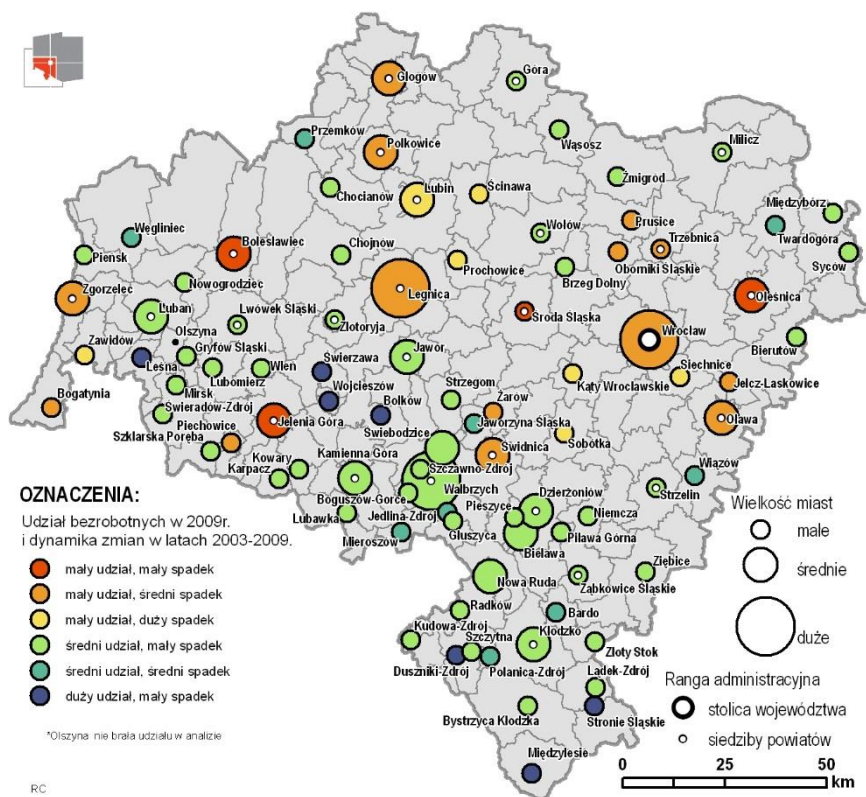
W omawianym okresie w miastach dolnośląskich następował zdecydowanie szybszy spadek wskaźnika poziomu bezrobocia niż średnio w skali całego kraju, ale wolniej niż średnia dla województwa.

W 2009 roku udział bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym w województwie wynosił 7,7%. Jak wynika z przeprowadzonych analiz, najniższy odsetek bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym w 2009 roku występował we Wrocławiu i Lubinie oraz gminach miejsko wiejskich tj. Kąty Wrocławskie, Siechnice oraz Sobótka (poniżej 5%). W miastach należących do podregionu wrocławskiego i legnickiego liczących powyżej 10 tys. mieszkańców w latach 2003-2009 odnotowano największy spadek bezrobocia. Na przeciwległym biegunie znalazły się miasta, w których nie odnotowano znacznego, ponadprzeciętnego ograniczenia poziomu bezrobocia, a w latach 2003-2009 utrzymywało się ono na stosunkowo wysokim poziomie (Wojcieszów, Duszniki-Zdrój, Kudowa-Zdrój, Piława Górna, Boguszów Gorce, Pieszyce i Bielawa). Są to w szczególności ośrodki małe liczące mniej niż 20 tys. mieszkańców, położone w południowej części województwa w podregionie wałbrzyskim Rys.

III.2.24.

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

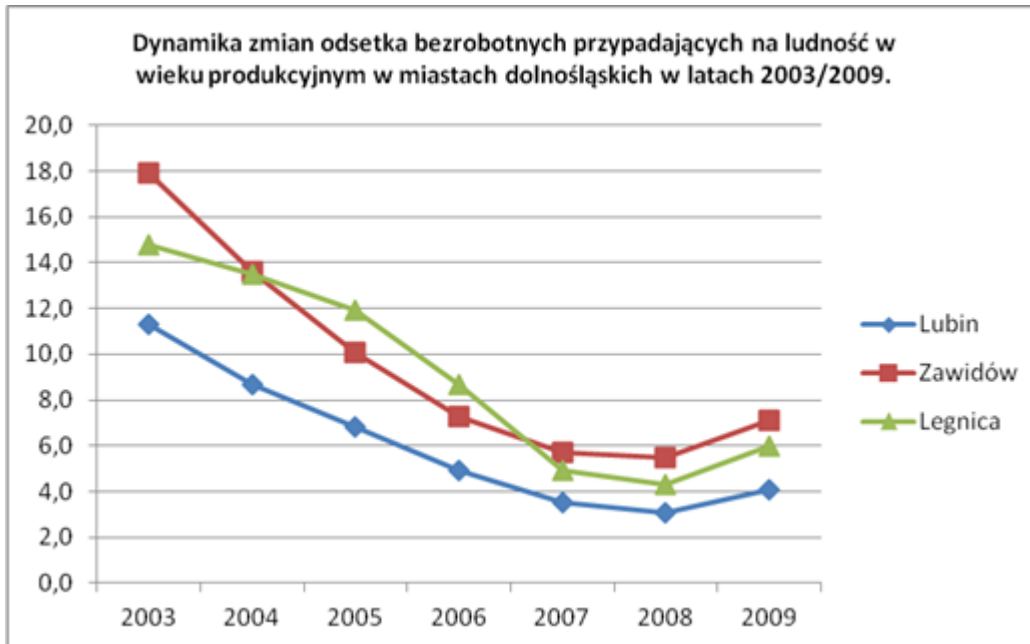
Rys. III.2.24. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w grupie ludności w wieku produkcyjnym w 2009 roku oraz dynamika zmian w latach 2003, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

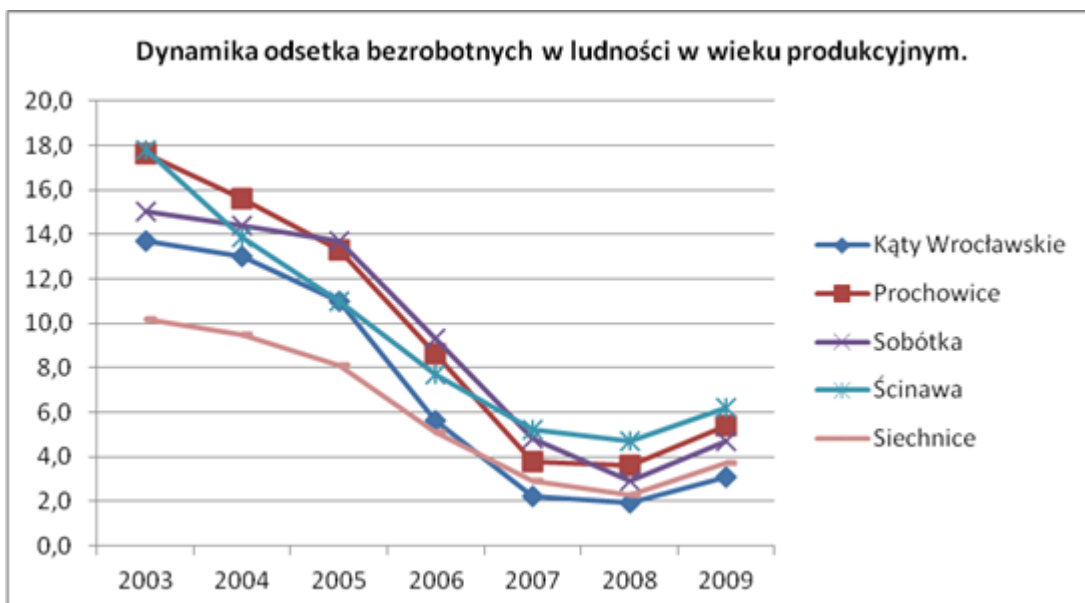
Analiza dynamiki zmian odsetka bezrobotnych zarejestrowanych w ludności w wieku produkcyjnym w latach 2003/2009 wykazała, że w omawianym okresie największy ubytek odsetka z gmin miejsko-wiejskich odnotowały: Kąty Wrocławskie, Prochowice, Sobótka, Ścinawa, Siechnice. Natomiast z gmin miejskich Lubin, Zawidów oraz Legnica) Wyk.III.2.1.

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Wyk. III.2.1. Dynamika zmian odsetka bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w wybranych miastach Dolnego Śląska w latach 2003/2009, źródło: opracowanie własne na podstawie danych

Wyk. III.2.2. Dynamika zmian odsetka bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w wybranych gminach miejsko-wiejskich Dolnego Śląska w latach 2003/2009, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

III.2.5. Podsumowanie

Analiza lokalnych rynków pracy miast dolnośląskich w 2009 r. wykazała wyraźne zróżnicowanie pod względem wielkości ośrodków, struktury własności i poziomu bezrobocia oraz zachodzących trendów. Wykazała również zależność między wielkością ośrodka a ich poziomem rozwoju. Duże miasta charakteryzowały się ponadprzeciętnym poziomem rozwoju wśród lokalnych rynków pracy, a niski poziom to cecha, która dotyczyła głównie małych miast.

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Analiza wielkości lokalnych rynków pracy wg pracujących, struktury według sektora własności (sektor publiczny i prywatny) wykazała, że najwięcej miejsc pracy jest w miastach dużych liczących powyżej 100 tys. mieszkańców, średnich pełniących niegdyś funkcję ośrodka wojewódzkiego (Jelenia Góra) oraz pełniących funkcję przemysłową (Bolesławiec, Głogów, Lubin, Polkowice i Świdnica).

W latach 1999-2009 największy wzrost liczby pracujących odnotowano w miastach dużych (Wrocław, Legnica), miastach podregionu wrocławskiego oraz tych, których baza ekonomiczna charakteryzowała się funkcją przemysłową, uzdrowską lub turystyczną.

Analiza stopy zatrudnienia w 2009 roku oraz dynamika zmian w latach 1999-2009 w miastach dolnośląskich wykazała, że większość ośrodków (61 z 91 miast) cechuje się średnią i niską stopą zatrudnienia oraz jej spadkiem.

Wysoką stopą zatrudnienia i jej wzrostem lub stanem ocenianym jako brak zmian lub niewielkie zmiany charakteryzują się silne, duże ośrodki pracy takie jak: Wrocław, Legnica, Polkowice; średnie: Kąty Wrocławskie, Oława, Kłodzko; małe takie jak Jelcz-Laskowice; miasta o wiodącej funkcji turystycznej i uzdrowskiej tj.: Karpacz, Międzybórz, Szczawno-Zdrój oraz mniejszy Żarów miasto o wiodącej funkcji przemysłowej i Siechnice o profilu typowo rolnym.

Pod względem zatrudnienia wg sektorów własności zauważa się, że największy udział pracujących w sektorze publicznym odnotowały ośrodki małe, których baza ekonomiczna w 2009 roku charakteryzowała się typem funkcjonalnym usług nierynkowych. W latach 1999-2009 w miastach tych zaobserwowano również wzrost zatrudnienia w sektorze publicznym. Natomiast najniższy udział pracujących w sektorze publicznym poniżej 40% zaobserwowano w miastach średnich LGOM oraz podregionu wałbrzyskiego i małych, których baza ekonomiczna w 2009 roku charakteryzowała się przeważnie typem funkcjonalnym przemysłowym. W latach 1999-2009 zaobserwowano tam również spadek zatrudnienia w sektorze publicznym.

Analiza poziomu bezrobocia (na podstawie udziału bezrobotnych w ludności będącej w wieku produkcyjnym) w miastach i gminach miejsko wiejskich województwa dolnośląskiego wykazała, że najniższy odsetek bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym w 2009 roku występował we Wrocławiu i Lubinie oraz gminach miejsko wiejskich tj. Kąty Wrocławskie, Siechnice oraz Sobótka (poniżej 5%). Zauważa się również, że niski poziom bezrobocia odnotowywany był w dużych miastach województwa (za wyjątkiem Wałbrzycha), mieście Jelenia Góra, które utraciło status miasta wojewódzkiego, charakteryzujące się dużą liczbą pracujących oraz gminach miejsko wiejskich, których baza ekonomiczna w 2009 roku charakteryzowała się typem funkcjonalnym przemysłowym.

Ponadto dużą szansę poprawy sytuacji na rynku pracy dla miast upatruje się w obserwowanym we wszystkich miastach trendzie spadku bezrobocia.

Z racji braku dostępności analizowanych danych z jednego okresu czasu, ocenę lokalnych rynków pracy wykonano dla ostatniego z badanych przekrojów czasu tj. dla roku 2009. W tym celu przeanalizowano wskaźniki charakteryzujące zróżnicowanie ośrodków w 2009 roku:

- 1) stopa zatrudnienia,

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

- 2) udział pracujących w sektorze publicznym wg struktury własności,
- 3) odsetek bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym.

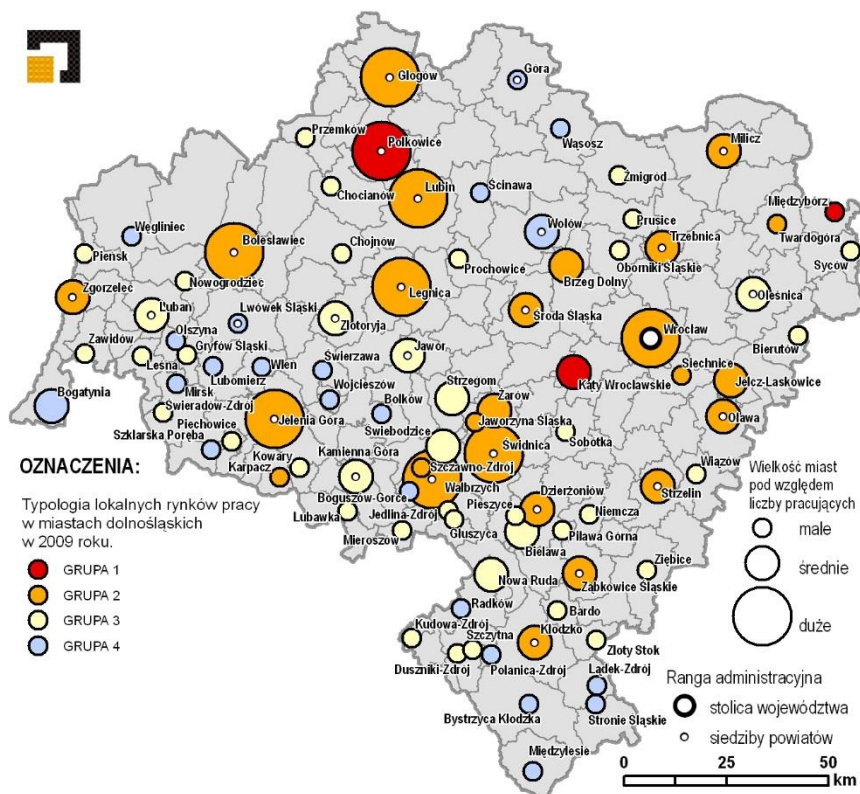
Za pomocą wyżej wymienionych 3 wskaźników dokonano oceny lokalnych rynków pracy metodą k – średnich, która polega na takim grupowaniu miast, aby elementy znajdujące się w poszczególnych zbiorach były do siebie jak najbardziej podobne pod względem badanych cech.

Zestawione wskaźniki podzielono na 4 zbiory, które miały za zadanie podzielić miasta na 4 rozłączne grupy w możliwie w jak największym stopniu różniących się od siebie oraz możliwie homogenicznych wewnątrz, tj. w każdym skupieniu w możliwie największym stopniu podobnych.

Otrzymano więc typologię miast dolnośląskich składającą się z 4 grup, która jest odzwierciedleniem zróżnicowania regionalnego miast pod względem rynku pracy i wskazuje ośrodki będące relatywnie najlepiej rozwinięte oraz słabiej rozwinięte, czyli poniżej przeciętnej.

W ostatecznej ocenie na mapie 4.5., miasta zróżnicowano również pod względem wielkości ośrodka pracy tj. pod względem liczby pracujących w 2009 r.

Rys. III.2.25. Ocena lokalnych rynków pracy; opracowanie własne na podstawie danych GUS

Grupy miast wg oceny sytuacji lokalnych rynków pracy na podstawie badanych wskaźników:

Grupa 1.:

Do grupy pierwszej, opisanej jako cechująca się najkorzystniejszą sytuacją na lokalnym rynku pracy zaliczono miasta, które charakteryzowały się najwyższymi wskaźnikami spośród analizowanych w tym badaniu. Wszystkie badane cechy posiadały relatywnie najwyższe wskaźniki, tj. wartości powyżej przeciętnej dla miast dolnośląskich. Zaliczono tu 3 miasta. Jedno z nich to duży ośrodek pracy (duży pod względem liczby pracujących) Polkowice, drugi to ośrodek średniej wielkości Kąty Wrocławskie oraz mały Międzybórz.

Średnia stopa zatrudnienia dla tej grupy miast wynosiła 102% i w stosunku do średniej dla miast województwa (33,6%) była bardzo wysoka. Najniższym wskaźnikiem odznaczał się Międzybórz i wynosił 72,2%, najwyższym Polkowice 130,2%.

Udział pracujących w sektorze publicznym w miastach tej grupy był bardzo niski i wynosił średnio 12,3% (średnia dla miast województwa 44,9%). Najniższym wskaźnikiem w tej grupie odznaczały się Kąty Wrocławskie 10,9%, najwyższym Międzybórz 15%.

Udział bezrobotnych w 2009 r. należał w tej grupie do najniższych w województwie i wynosił średnio 5,8%, a średnia dla miast województwa w tym samym czasie wynosiła 9,96%. Najniższym wskaźnikiem odznaczały się Kąty Wrocławskie i wartość wskaźnika w 2009 roku wynosiła 3,1%.

Grupa 2.:

Do grupy 2, opisanej jako cechująca się korzystnymi warunkami na lokalnym rynku pracy zaliczone zostały miasta, które charakteryzowały się relatywnie korzystnymi tj. wysokimi wskaźnikami spośród badanych cech. Wskaźniki badanych cech w większości przypadków posiadały wartości powyżej średniej dla miast dolnośląskich. Grupa 2 jest drugą, najliczniejszą grupą i zawiera 25 spośród 91 ośrodków. Pod względem liczby mieszkańców w jej skład weszły wszystkie miasta duże: Wrocław, Wałbrzych i Legnica oraz 12 średniej wielkości: Bolesławiec, Dzierżoniów, Głogów, Jelenia Góra, Kłodzko, Lubin, Legnica, Oława, Świdnica, Wałbrzych, Wrocław oraz Zgorzelec. Pod względem wielkości lokalnych rynków pracy są to miasta zróżnicowane liczące od 1500 do 231 354 pracujących.

Średnia stopa zatrudnienia dla tej grupy miast wynosiła 45,9% i w stosunku do średniej dla miast województwa (33,6%) była nadal wyższa. Najniższą średnią charakteryzował się Głogów z wynikiem 36,9%, najwyższą Żarów 60,7%.

Udział pracujących w sektorze publicznym średnio dla tych miast wynosił w 2009 r. 33,9%, przy czym najniższym udziałem charakteryzował się Jelcz-Laskowice oraz Żarów z wynikiem 12,6%. Poniżej średniej dla miast w tej grupie znalazło się 11 ośrodków, w tym 5 małych. Najwyższy wskaźnik w tej grupie zanotowano w Miliczu (50,7%).

Udział bezrobotnych średnio dla tych miast w 2009 roku wyniósł 10,3%. W tym czasie najniższym wskaźnikiem odznaczały się Siechnice z wynikiem 3,7% oraz Wrocław 3,9%, a najwyższym Dzierżoniów

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

z wynikiem 11,9%. Poniżej średniej dla miast pod względem udziału bezrobotnych zanotowano w 23 ośrodkach.

Grupa 3.:

Do grupy 3, opisanej jako cechująca się przeciętną sytuacją na rynku pracy zaliczone zostały miasta, które charakteryzowały się przeciętnymi wskaźnikami spośród badanych cech. Ich wartości wykazywały większą zmienność i posiadały wskaźniki zbliżone do wartości średnich dla miast dolnośląskich. Grupa 3 jest najliczniejsza i w jej skład weszło 41 ośrodków.

Pod względem wielkości miast mierzonych liczbą ludności w jej skład weszło 7 ośrodków średniej wielkości (Oleśnica, Bielawa, Jawor, Nowa Ruda, Świebodzice, Lubań i Kamienna Góra) oraz 34 miasta małe.

Pod względem wielkości rynku pracy do grupy tej zaliczono 9 średniej wielkości ośrodków pracy: Oleśnica, Lubań, Złotoryja, Jawor, Strzegom, Świebodzice, Kamienna Góra, Bielawa, Nowa Ruda.

Średnia stopa zatrudnienia dla tej grupy miast wynosiła 24,9% i w stosunku do średniej dla miast województwa (33,6%) była niższa. Najniższą stopą zatrudnienia charakteryzowała się Głuszycza z wynikiem 13,3%, natomiast najwyższą Kamienna Góra 35,1%. Wyższym wskaźnikiem, wyższym od średniej dla tej grupy miast, cechowało się 22 miasta.

Średni udział pracujących w sektorze publicznym dla miast dolnośląskich w 2009 r. wynosił 44,9%, natomiast dla omawianej grupy wynosił średnio 40,1%. Wskaźnikiem wyższym, wyższym od średniej dla tej grupy miast, cechowało się 23 ośrodki, z czego 5 to średniej wielkości ośrodki pracy (Oleśnica, Kamienna Góra, Lubań, Nowa Ruda, Złotoryja). Wskaźnikiem wyższym od średniej dla miast województwa dolnośląskiego charakteryzowało się 14 miast. Najniższym wskaźnikiem charakteryzowały się Piechowice z wynikiem 20,7%, a najwyższym Złotoryja 52,6%.

Średni udział bezrobotnych w grupie 3 wynosił w 2009 roku 11,4% (średnia dla miast dolnośląskich 9,96%). Najniższe bezrobocie zanotowano w Sobótce 4,7%, a najwyższe w Dusznikach-Zdroju 16,1%. W grupie miast cechujących się wskaźnikiem wyższym od średniej dla omawianej grupy znalazło się 12 ośrodków, z czego 3 to średniej wielkości ośrodki pracy (Kamienna Góra, Nowa Ruda i Bielawa). Natomiast powyżej średniej dla miast dolnośląskich znalazło się 24 ośrodki.

Grupa 4.:

Ostatnią grupę miast tworzą ośrodki charakteryzujące się relatywnie najstabszymi wskaźnikami spośród wyżej omawianych grup. Cechuje je niska stopa zatrudnienia (za wyjątkiem Bogatyni), wysoki udział pracujących w sektorze publicznym oraz wysoki udział bezrobotnych (za wyjątkiem Ścinawy, Bogatyni, Szklarskiej Poręby oraz Węglińca). Zaliczono tu 22 z 91 miast, z czego pod względem liczby mieszkańców są to ośrodki małe. Natomiast pod względem rynku pracy, tylko dwa to średniej wielkości ośrodki: Wołów i Bogatynia. Pozostałe miasta tej grupy to ośrodki małe zarówno pod względem liczby ludności jak i pracujących.

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

W 2009 roku średni udział pracujących dla tej grupy wynosił 26,5% i był niższy od średniej dla miast województwa dolnośląskiego, który wynosił 33,6%. Wyższą wartością wskaźnika, wyższą od średniej dla miast dolnośląskich zanotowano w 4 miastach: Wołów (40%), Polanica Zdrój (44,4%), Węglińiec (45,7%), Bogatynia (75%). Najwyższy wskaźnik udziału pracujących odnotowano w Bogatyni 75% najniższy w Boguszów-Gorce 7,8%.

Udział pracujących w sektorze publicznym średnio dla tej grupy wynosił 70,7% i był wyższym wskaźnikiem niż średnia dla miast województwa o 25,8%. Ponadto, wszystkie miasta zanotowały wskaźnik wyższy niż średnia dla miast dolnośląskich, a wskaźnikiem wyższym od średniej dla miast cechowało się 10 spośród 22 miast. Najwyższy udział pracujących w sektorze publicznym zanotowano w Węglińcu 97,9%, a najniższy w Bystrzycy Kłodzkiej 55,7%.

Udział bezrobotnych dla tej grupy wynosił średnio 12,5% i był wyższy od średniej dla miast województwa o 2,5%. Wysokie bezrobocie powyżej 12,5% odnotowano w 11 ośrodkach: Mirsk, Wleń, Lubomierz, Boguszów-Gorce, Bystrzyca Kłodzka, Olszyna, Stronie Śląskie, Wojcieszów, Świerzawa, Międzyzlesie, Bolków. Najwyższe bezrobocie w 2009 roku w tej grupie zanotowano w Bolkowie 18,4%, najniższe w Ścinawie 6,2%.

Powyżej opisano średnie wartości dla grupy 4. Jednak, jak w każdej z grup tu również odnotowano wyjątki takie jak miasto Bogatynia, które mimo bardzo wysokiego wskaźnika udziału pracujących w sektorze publicznym, interpretowanego jako negatywną cechę, charakteryzuje się bardzo dobrymi wskaźnikami tj.: stopa zatrudnienia w 2009 roku wyniosła 75,08% co jest bardzo wysokim wskaźnikiem w stosunku do średniej miast dolnośląskich, udział bezrobotnych należał do jednego z niższych i wynosił w 2009 roku 7,1%. Ponadto Bogatynia zaliczana jest do dużego ośrodka pracy.

Wysokie zatrudnienie w sektorze publicznym wynikające z obecności kopalni i elektrowni należących do PGE Polska Grupa Energetyczna S.A. zaklasyfikowało Bogatynię do omawianej grupy.

III.3. Kapitał społeczny – aktywność społeczna i obywatelska, aktywność samorządów lokalnych.

Kapitał społeczny został oceniony na podstawie aktywności społecznej, aktywności obywatelskiej i aktywności samorządów lokalnych. Każdy z tych trzech aspektów był podstawą do określenia typologii miast w oparciu o poziom aktywności ocenionej na bazie wybranych wskaźników.

Aktywność społeczna to m.in. czynny udział społeczeństwa w fundacjach, stowarzyszeniach, organizacjach społecznych. Jednym z aspektów aktywności obywatelskiej mieszkańców jest frekwencja w czasie wyborów parlamentarnych i samorządowych. Ocenę poziomu aktywności społecznej i obywatelskiej mieszkańców miast województwa dolnośląskiego wykonano opierając się na dwóch wskaźnikach:

- 1) liczby stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji zarejestrowanych w systemie REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, w roku 2002 i 2010,
- 2) frekwencji w wyborach parlamentarnych i samorządowych, które odbyły się w latach 2001-2011.

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Poziom aktywności samorządów gminnych analizowany został na podstawie dwóch wskaźników:

- 1) średniej wielkości wydatków inwestycyjnych w przeliczeniu na jednego mieszkańca w latach 1999-2010,
- 2) środków pozyskanych z funduszy Unii Europejskiej w latach 2004-2009, w przeliczeniu na jednego mieszkańca.

III.3.1. Aktywność społeczna i obywatelska

Na terenie województwa dolnośląskiego w 2010 roku wpisane do rejestru były 1 002 fundacje, w tym 132 nowo zarejestrowanych i 7 249 stowarzyszeń i organizacji społecznych, w tym nowo zarejestrowanych 419. Suma fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych przypadających na 10 tys. mieszkańców w województwie dolnośląskim wyniosła 29. Miasta podzielono na trzy typy, ze względu na poziom aktywności społecznej, odnosząc go do średniej dla wszystkich miast.

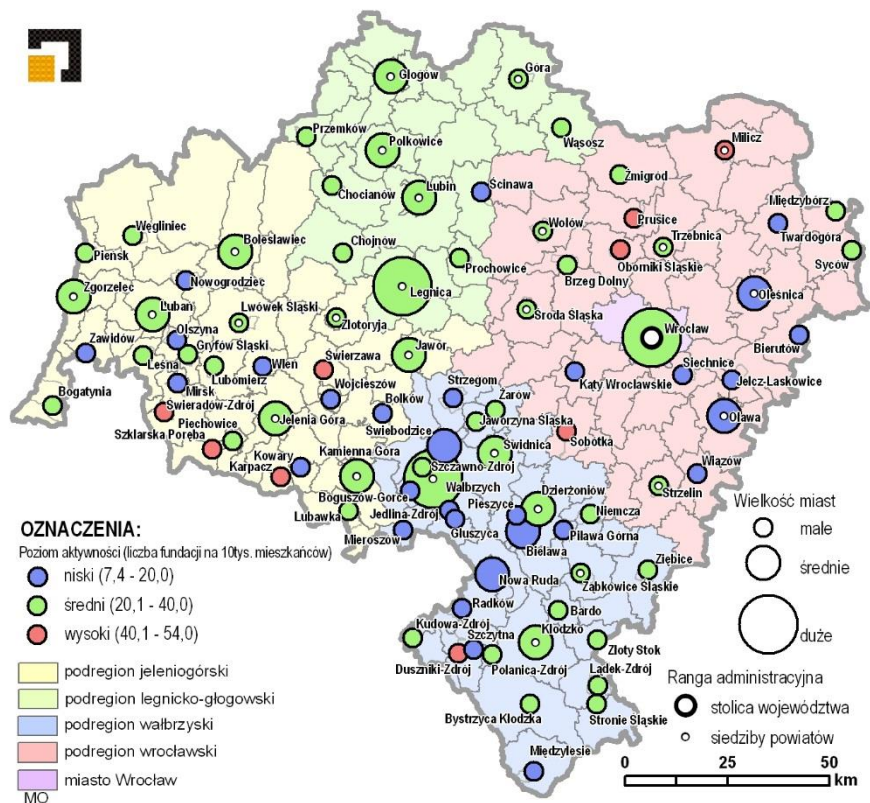
Do ośrodków o wysokim poziomie aktywności społecznej zaliczono miasta, w których wskaźnik wynosi ponad 40 (Rys.III.3.1.). Największą wartość wskaźnika osiągnęły miasta: Świeradów-Zdrój (53), Prusice (51), Karpacz (49), Szklarska Poręba (49), Sobótka (49). Wszystkie miasta o wysokim poziomie aktywności społecznej zaliczają się do miast małych, w których liczba mieszkańców nie przekracza 20 tys.

Miasta o średnim poziomie aktywności społecznej, w których wskaźnik mieści się w przedziale od 20 do 40, stanowią największą grupę (51 spośród 91 miast). Do tego typu należą wszystkie trzy duże miasta w województwie: Wrocław, Legnica i Wałbrzych oraz 12 spośród 17 miast średniej wielkości.

Do miast o niskim poziomie aktywności społecznej zaliczono ośrodki, w których wskaźnik liczby stowarzyszeń i fundacji, w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, był mniejszy niż 20. Do tego typu należy pięć miast średniej wielkości: Oleśnica, Oława, Świebodzice, Bielawa i Nowa Ruda oraz 25 małych miast. Najślabiej wypadły miasta: Piława Górna (7), Mirsk (12), Szczytna (13), Mieroszów (13).

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Rys. III.3.1. Aktywność społeczna w 2010 r., źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

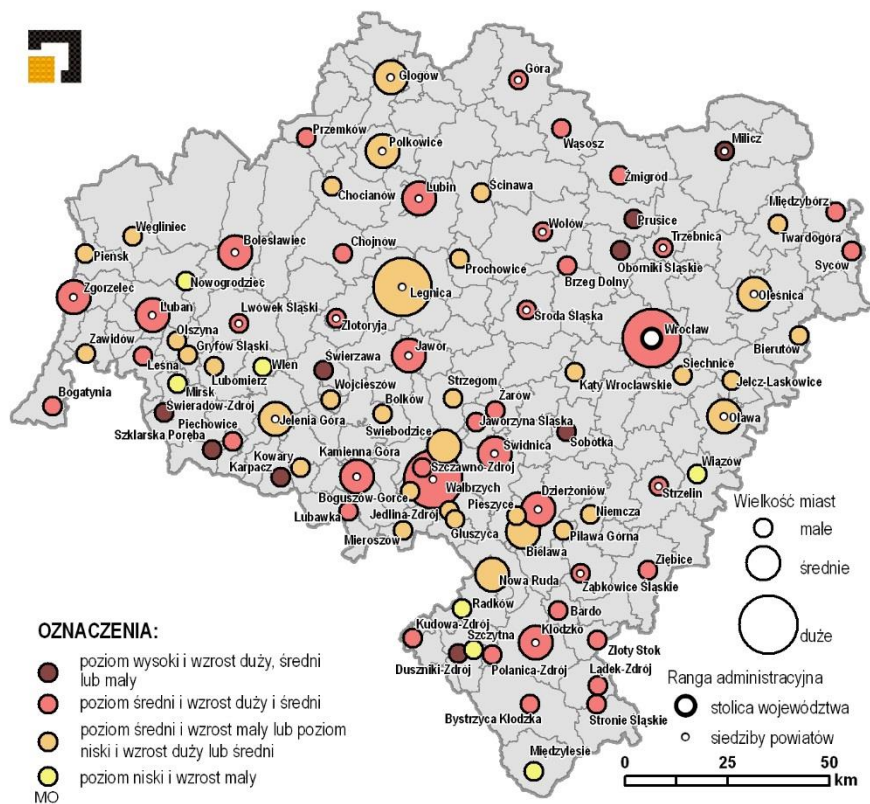

Analizie poddana została również zmiana poziomu aktywności społecznej w latach 2002-2010. We wszystkich miastach nastąpił wzrost aktywności społecznej, mierzonej liczbą fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców ale jego wielkość była zróżnicowana. Na podstawie poziomu aktywności społecznej w 2010r. oraz wielkości wzrostu aktywności w latach 2002-2010, wyodrębniono cztery typy miast:

- 1) grupa miast, w których aktywność społeczna była na poziomie wysokim, a jego wzrost był mały, średni lub duży,
- 2) grupa miast, w których poziom aktywności społecznej był średni, a jego wzrost był średni lub duży,
- 3) grupa miast, w których poziom aktywności społecznej był średni, a jego wzrost był mały lub poziom aktywności był niski a jego wzrost był średni lub duży,
- 4) grupa miast, w których poziom aktywności był niski a jego wzrost był mały.

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Rys. III.3.2. Poziom aktywności społecznej w 2010 r. i jego wzrost w latach 2002–2010, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tab. III.3.1. Poziom aktywności społecznej w 2010r. i zmiana poziomu aktywności społecznej w latach 2002-2010, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

		Wzrost aktywności społecznej** w latach 2002-2010		
		mały (poniżej 150)	średni (150-200)	duży (powyżej 200)
Poziom aktywności społecznej* w 2010 r.	niski (poniżej 20,0)	Międzyzlesie, Mirsk, Nowogrodzic, Radków, Szczytna, Wiązów, Wleń	Bielawa, Bierutów, Boguszów-Gorce, Bolków, Głogów, Jelcz-Laskowice, Kąty Wrocławskie, Nowa Ruda, Oleśnica, Olszyna, Oława, Strzegom, Wojcieszów, Zawidów	Głuszycza, Jedlina-Zdrój, Kowary, Mieroszów, Pieszycze, Piława Górna, Siechnice, Ścinawa, Świebodzice, Twardogóra
	średni (20,1-40,0)	Chocianów, Gryfów Śląski, Jelenia Góra, Legnica, Lubomierz, Niemcza, Pieńsk, Polkowice,	Bolesławiec, Brzeg Dolny, Bystrzyca Kłodzka, Chojnów, Jawor, Jaworzyna Śląska, Kamienna Góra, Kłodzko, Kudowa-Zdrój, Leśna, Lubań, Lubawka, Lubin, Lwówek Śląski, Piechowice, Polanica-Zdrój, Syców, Szczawno-	Bardo, Bogatynia, Dzierżoniów, Góra, Łądek-Zdrój, Międzybórz, Przemków, Stronie Śląskie, Strzelin, Wąsosz, Ziębice, Żarów, Żmigród

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

		Prochowice, Węgliniec	Zdrój, Środa Śląska, Świdnica, Trzebnica, Wałbrzych, Wołów, Wrocław, Ząbkowice Śląskie, Zgorzelec, Złotoryja, Złoty Stok	
	wysoki (powyżej 40,0)	Karpacz, Świeradów-Zdrój	Duszniki-Zdrój, Milicz, Oborniki Śląskie, Szklarska Poręba	Prusice, Sobótka, Świerzawa

*Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców

**Wzrost liczby fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców w latach 2002-2010 (2002=100)

***Dane dla Olszyny zostały podane na teren gminy miejsko-wiejskiej

Do typu 1. charakteryzującego się wysokim poziomem aktywności społecznej należą 3 grupy miast o zróżnicowanej wielkości wzrostu poziomu aktywności:

- 9 miast, w których wzrost aktywności był duży,
- 3 miasta, w których wzrost aktywności był średni,
- 4 miasta, w których wzrost aktywności był mały.

Charakterystyczny w tej grupie jest wyłączny udział miast małych, w których liczba mieszkańców nie przekracza 20 tys.

W miastach należących do typu 2., poziom aktywności był średni, a wzrost aktywności był średni lub duży. Wśród miast tego typu najliczniejszą grupę stanowi 28 miast o średnim poziomie aktywności i średnim wzroście. W tej grupie są 2 duże miasta: Wałbrzych i Wrocław, 8 średnich: Bolesławiec, Lubin, Kamienna Góra, Kłodzko, Świdnica, Zgorzelec, Lubań, Jawor oraz 18 małych miast. Do tego typu należy również grupa 13 miast, w tym 12 małych i jedno średnie (Dzierżoniów) o średnim poziomie aktywności i dużym wzroście.

Typ 3. obejmuje 34 miasta o średnim poziomie aktywności i małym wzroście oraz o niskim poziomie i dużym wzroście. Znalazło się tu 10 miast o średnim poziomie aktywności społecznej i małym wzroście, w tym jedno miasto duże, Legnica, 2 średnie: Jelenia Góra, Polkowice i 7 małych. Do tego typu należy również 10 miast o niskim poziomie aktywności ale dużym wzroście, w tym jedno średnie miasto, Świebodzice i 9 małych oraz 14 miast o niskim poziomie aktywności i średnim wzroście, w tym 5 średnich i 9 małych.

Miasta zaliczone do typu 4. charakteryzują się niskim poziomem aktywności i małym wzrostem. Do tego typu należy 7 małych miast: Mirsk, Nowogrodzic, Wleń, Międzyzlesie, Radków, Szczytna i Wiązów.

Podstawą oceny poziomu aktywności obywatelskiej jest frekwencja w wyborach parlamentarnych i samorządowych. Na podstawie danych z wyborów do sejmu i senatu, które odbyły się w latach 2001-2011 czterokrotnie, można zauważyć bardzo duże zróżnicowanie frekwencji

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

w poszczególnych wyborach, dlatego do oceny poziomu aktywności obywatelskiej posłużono się średnim wynikiem z analizowanego okresu. Średnia frekwencja w województwie dolnośląskim wyniosła 46,1%, a 17 miast uzyskało wyższy wynik. Najbardziej aktywni byli obywatele miast: Wrocław (54,2%), Szczawno-Zdrój (52,7%), Siechnice (51,3%). Najmniej aktywni mieszkańcy z pozostałych 74 miast, w których frekwencja była poniżej średniej dla województwa, to: Prusice (33,9%), Nowogrodziec (34,7%), Wąsosz (35,0%). Frekwencja w miastach będących siedzibami gmin miejsko-wiejskich podana została w odniesieniu do całej gminy, ze względu na brak danych w podziale na obszar miejski i wiejski.

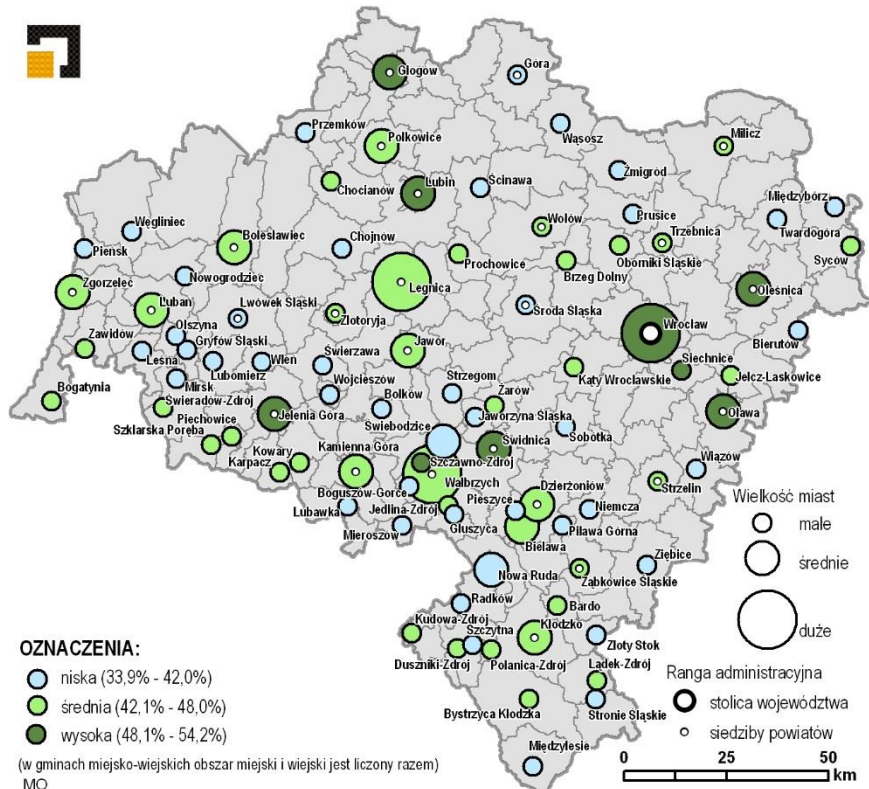
W wyborach samorządowych na prezydenta i burmistrza, które odbyły się trzykrotnie w latach 2000-2010, frekwencja w poszczególnych miastach była bardzo zróżnicowana. Średnia frekwencja dla województwa dolnośląskiego wyniosła 50,1%, a 18 miast uzyskało wyższą frekwencję. Najbardziej aktywni, tak samo jak w przypadku wyborów parlamentarnych, byli mieszkańcy miast: Wrocław (59,3%), Siechnice (56,5%) oraz Szczawno-Zdrój (56,1%). Najniższy wynik odnotowano w miastach: Wąsosz (38,8%), Mieroszów (39,6%) i Mirsk (40,0%).

Wybory samorządowe do rad gmin na przełomie lat 2006-2010 odbyły się dwukrotnie (wybory w roku 1998 i 2002 są w innym układzie i nie można ich porównać z latami kolejnymi). Średnia frekwencja dla województwa dolnośląskiego wyniosła 45,0%, a 63 miasta uzyskały wyższą frekwencję. Najwyższą frekwencję odnotowano w Prusicach (61,4%), Bogatyni (61,2%), Prochowicach (61,0%), są to miasta małe o liczbie mieszkańców poniżej 20 tys. Najniższą frekwencję odnotowano w Dzierżoniowie (38,7%), Wałbrzychu (38,7%), Legnicy (38,8%), Świdnicy (39,3%), Bielawie (39,5%). W grupie 6 miast o najniższej frekwencji znalazły się 3 miasta duże, w których liczba mieszkańców przekracza 100 tys.: Wrocław, Wałbrzych i Legnica oraz 3 miasta średnie o liczbie mieszkańców od 20 tys. do 100 tys.: Dzierżoniów, Świdnica i Bielawa. Pierwsze 33 miasta o najwyższej frekwencji to miasta małe.

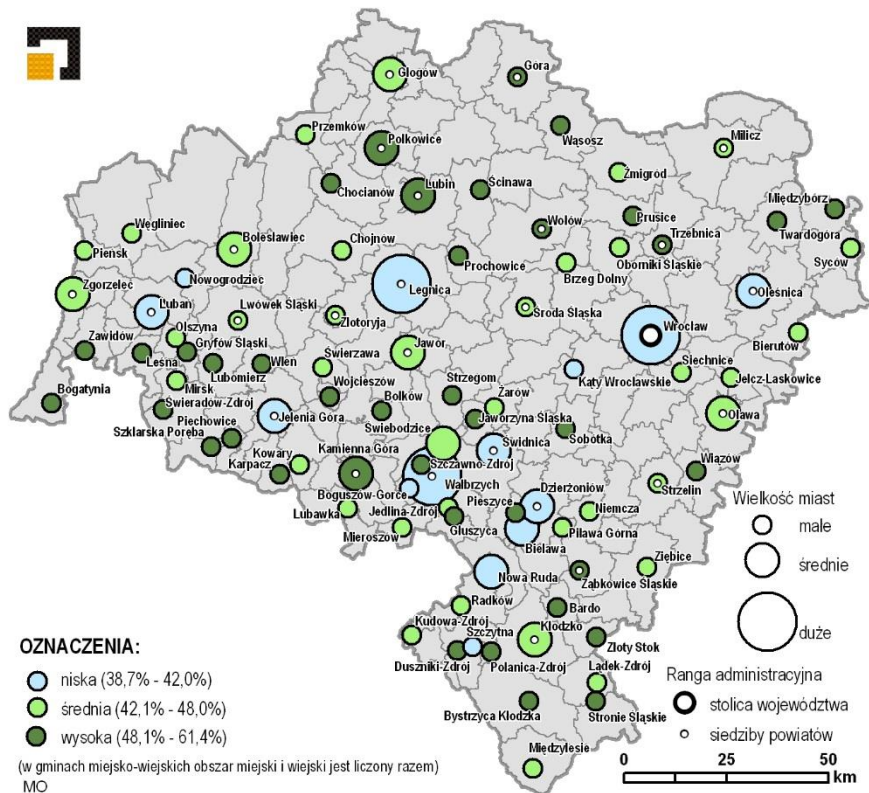
Wysoką frekwencję w wyborach do sejmu i senatu w większości odnotowano w miastach dużych powyżej 100 tys. mieszkańców i średnich od 20 tys. do 100 tys. mieszkańców. Natomiast w wyborach samorządowych wysoka frekwencję odnotowano w większości miast małych do 20 tys. mieszkańców. Ciekawym przypadkiem są Prusice, które w wyborach lokalnych, samorządowych miały najwyższą frekwencję w całym województwie (61,4%), natomiast w wyborach parlamentarnych miały najniższą frekwencję w całym województwie dolnośląskim (33,9%).

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Rys. III.3.3. Aktywność obywatelska - wybory parlamentarne (frekwencja wyborcza, średnia z lat 2001, 2005, 2007, 2011), źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Państwowej Komisji Wyborczej

Rys. III.3.4. Aktywność obywatelska - wybory samorządowe (frekwencja wyborców, średnia z lat 2006 i 2010), źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Państwowej Komisji Wyborczej

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

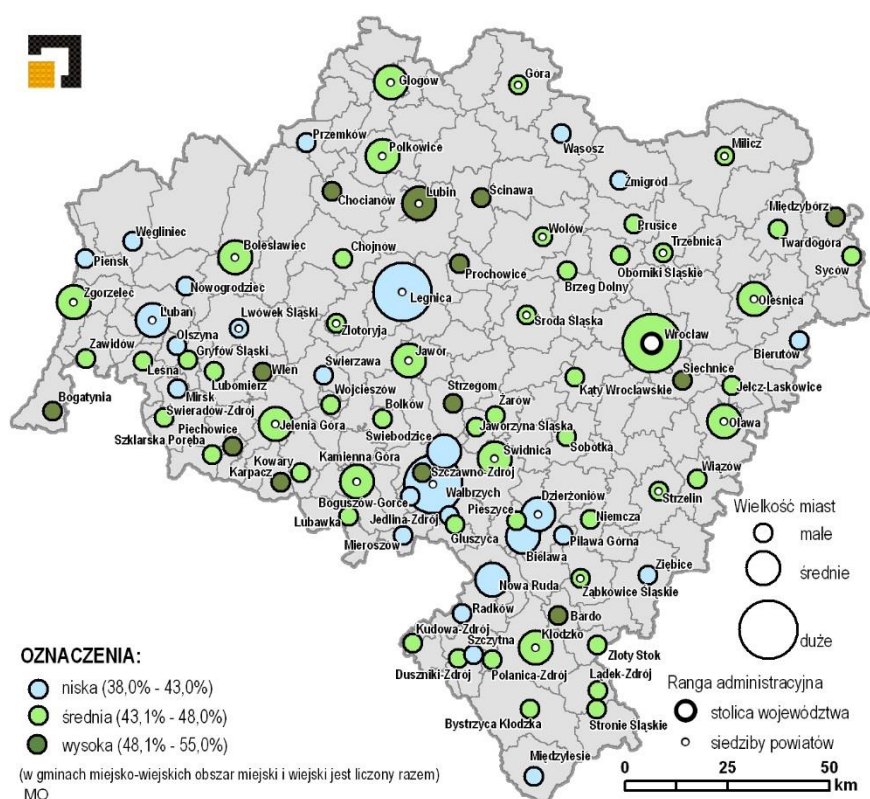
Miasta podzielone zostały na trzy typy pod względem poziomu aktywności obywatelskiej ocenionej na podstawie średniej frekwencji w wyborach parlamentarnych i samorządowych, które odbyły się w latach 2001-2011. Średnia dla województwa dolnośląskiego, łącznie w wyborach parlamentarnych i samorządowych, wyniosła 45,6%. Spośród 91 miast 54 wykazały się frekwencją poniżej średniej dla województwa. Do grupy miast o niskim poziomie aktywności obywatelskiej zaliczono miasta, w których średnia frekwencja była poniżej 43%. Miasta o średnim poziomie aktywności to te, w których średnia frekwencja mieściła się w przedziale od 43% do 48%. Do miast o wysokim poziomie aktywności obywatelskiej zaliczone zostały miasta, w których średnia frekwencja przekroczyła 48%.

Wśród 13 miast o wysokim poziomie aktywności obywatelskiej znalazły się wyłącznie miasta małe, z wyjątkiem Lubina, który jako jedyne miasto średnie zaliczony został do tego typu. Najbardziej aktywni byli mieszkańcy Szczawna-Zdroju (55,0%), Prochowic (52,1), Bogatyni (51,7%).

Do miast o średnim poziomie aktywności obywatelskiej zaliczono jedno duże miasto (Wrocław), 9 miast średnich i 42 miasta małe. W tej grupie znalazło się łącznie 52 miasta.

Liczba miast o niskim poziomie aktywności obywatelskiej wynosi 26. W tej grupie znalazły się dwa z trzech dużych miast (Wałbrzych i Legnica) oraz pięć średnich miast (Lubań, Świebodzice, Dzierżonów, Bielawa, Nowa Ruda). Najmniej aktywni byli mieszkańcy Nowogrodzka (38,0%), Szczytniej (39,1%), Boguszowa-Gorc (39,4%).

Rys. III.3.5. Aktywność obywatelska – średnia wyborów parlamentarnych 2001, 2005, 2007, 2011) i samorządowych (2006, 2010), źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Państwowej Komisji Wyborczej

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

W łącznej ocenie poziomu aktywności społecznej i obywatelskiej, miasta podzielone zostały na cztery typy (Rys.III.3.6):

- 1) grupa miast, w których zarówno aktywność społeczna jak i aktywność obywatelska były na poziomie wysokim (wysoki/wysoki),
- 2) grupa miast, w których aktywność społeczna i aktywność obywatelska były na poziomie co najmniej średnim: (wysoki/średni, średni/wysoki, średni/średni),
- 3) grupa miast, w których aktywność społeczna lub aktywność obywatelska były na poziomie niskim (wysoki/niski, niski/wysoki, średni/niski, niski/średni),
- 4) grupa miast, w których zarówno aktywność społeczna jak i aktywność obywatelska były na poziomie niskim (niski/niski).

Tab. III.3.1. Poziom aktywności społecznej i obywatelskiej, źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS i PKW

		Poziom aktywności społecznej w 2010 r.*		
		niski (do 20)	średni (20,1 – 40,0)	wysoki (powyżej 40,1)
Poziom aktywności obywatelskiej**	niski (do 43,0%)	Bielawa, Bierutów, Boguszów-Gorce, Jedlina-Zdrój, Mieroszów, Międzylesie, Mirsk, Nowa Ruda, Nowogrodziec, Olszyna, Piława Górna, Radków, Szczytna, Świebodzice	Dzierżoniów, Legnica, Lubań, Lwówek Śląski, Niemcza, Pieńsk, Przemków, Wałbrzych, Wąsosz, Węglińiec, Ziębice, Żmigród	Świerzawa
	średni (43,1%-48,0%)	Bolków, Głuszycza, Jelcz-Laskowice, Kąty Wrocławskie, Kowary, Oleśnica, Oława, Pieszyce, Twardogóra, Wiązów, Wojcieszów, Zawidów	Bolesławiec, Brzeg Dolny, Bystrzyca Kłodzka, Chojnów, Głogów, Góra, Gryfów Śląski, Jawor, Jaworzyna Śląska, Jelenia Góra, Kamienna Góra, Kłodzko, Kudowa-Zdrój, Lądek-Zdrój, Leśna, Lubawka, Lubomierz, Polanica-Zdrój, Polkowice, Stronie Śląskie, Strzelin, Syców, Środa Śląska, Świdnica, Trzebnica, Wołów, Wrocław, Ząbkowice Śląskie, Zgorzelec, Złotoryja, Złoty Stok, Żarów	Duszniki-Zdrój, Milicz, Oborniki Śląskie, Prusice, Sobótka, Szklarska Poręba, Świeradów-Zdrój

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

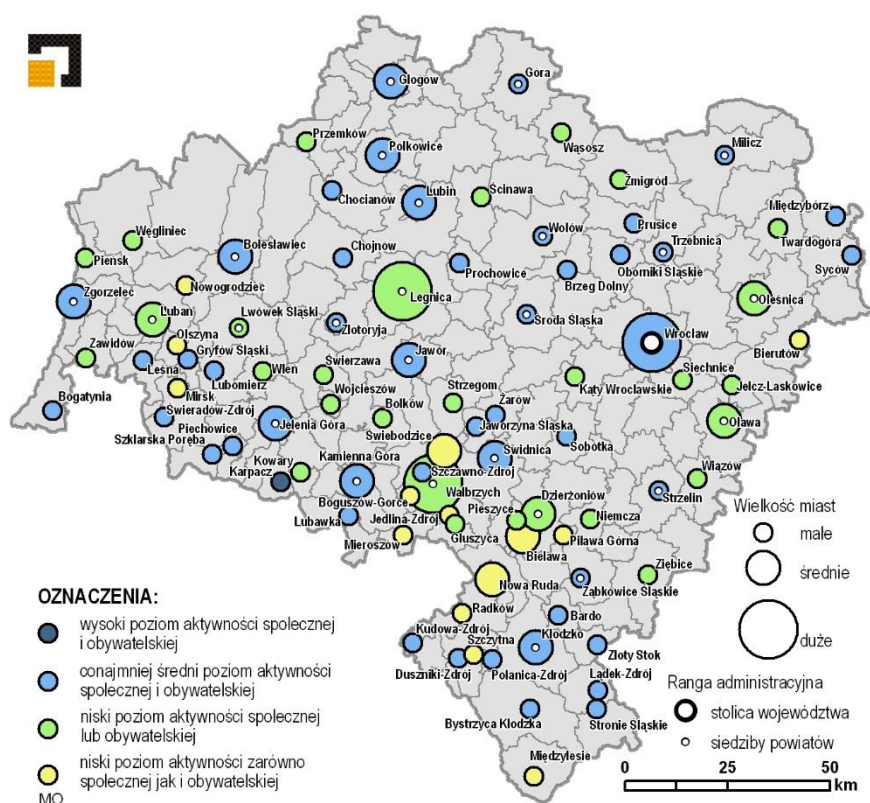
Poziom aktywności społecznej w 2010 r.*			
	niski (do 20)	średni (20,1 – 40,0)	wysoki (powyżej 40,1)
wysoki (powyżej 48,1%)	Siechnice, Strzegom, Ścinawa, Wleń	Bardo, Bogatynia, Chocianów, Lubin, Karpacz, Międzybórz, Piechowice, Szczawno-Zdrój	Karpacz

*Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców

**Średnia wyborów parlamentarnych (2001, 2005, 2007, 2011r.) i samorządowych (2006, 2010r.)

Najliczniej przez miasta dolnośląskie reprezentowana jest grupa miast o średnim poziomie aktywności społecznej i średnim poziomie aktywności obywatelskiej, do której należą 32 miasta. W grupie o wysokiej aktywności zarówno społecznej jak i obywatelskiej znalazł się jako jedyny Karpacz. Bardziej liczna jest grupa o niskiej aktywności zarówno społecznej jak i obywatelskiej, zawiera 14 miast w tym 3 średnie: Świebodzice, Bielawę i Nową Rudę.

Rys.III.3.6. Zestawienie aktywności społecznej i obywatelskiej, źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS i PKW

III.3.2. Aktywność samorządów lokalnych

Aktywność samorządów gminnych została oceniona na podstawie dwóch wskaźników: średnich wydatków inwestycyjnych poniesionych na jednego mieszkańca w latach 1999-2010 oraz środków z budżetu Unii Europejskiej pozyskanych w przeliczeniu na jednego mieszkańca w latach 2006-2010.

Średnia wydatków inwestycyjnych poniesionych przez gminy miejskie i miejsko-wiejskie na 1 mieszkańca w województwie dolnośląskim w latach 1999-2010 wynosiła 475 zł. Miasta podzielono na trzy typy, stosując jako punkt odniesienia średnią dla województwa (Rys.III.3.7).

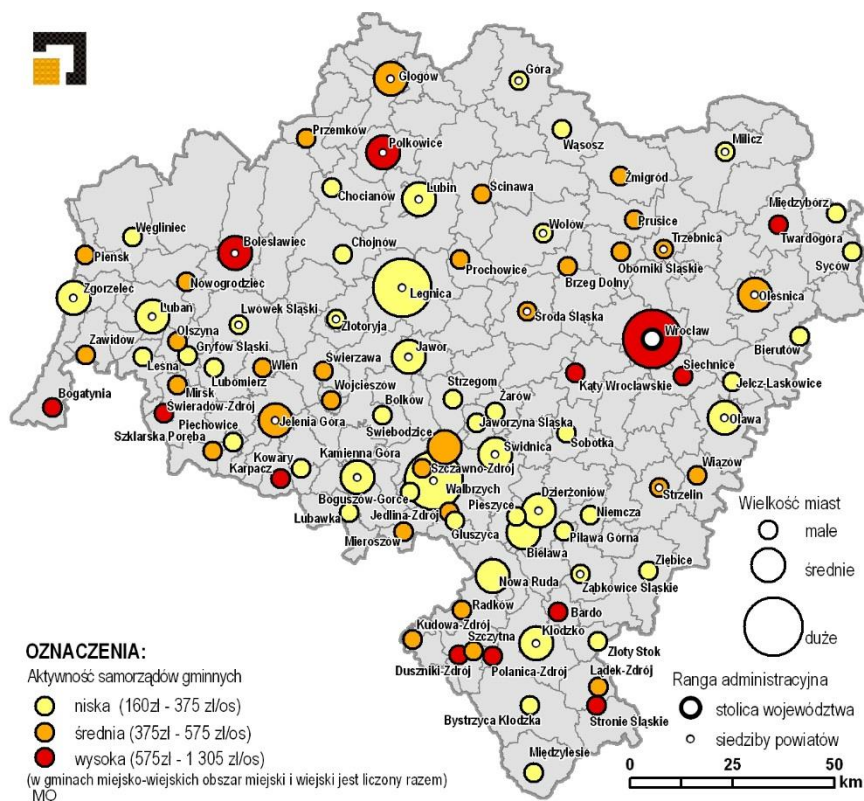
Do typu miast o wysokiej aktywności samorządów gminnych w zakresie wydatków inwestycyjnych zaliczono 13 miast, w których średnia wyniosła ponad 575 zł na mieszkańca. Najbardziej inwestującą gminą był Karpacz (1 305 zł/os), Polkowice (1 083 zł/os), Świeradów-Zdrój (905 zł/os), Wrocław (821 zł/os). Wrocław jako jedyne z trzech dużych miast znalazł się w grupie miast o wysokiej aktywności. Do tej grupy należą dwa średniej wielkości miasta: Bolesławiec i Polkowice oraz dziesięć małych miast.

Wśród miast o średniej aktywności znalazły się siedziby tych gmin miejskich i miejsko-wiejskich, w których wydatki inwestycyjne wyniosły od 375 do 575 zł na mieszkańca. Do tego typu należy 31 miast, w tym cztery miasta średniej wielkości: Głogów, Jelenia Góra, Oleśnica i Świebodzice oraz 27 małych miast.

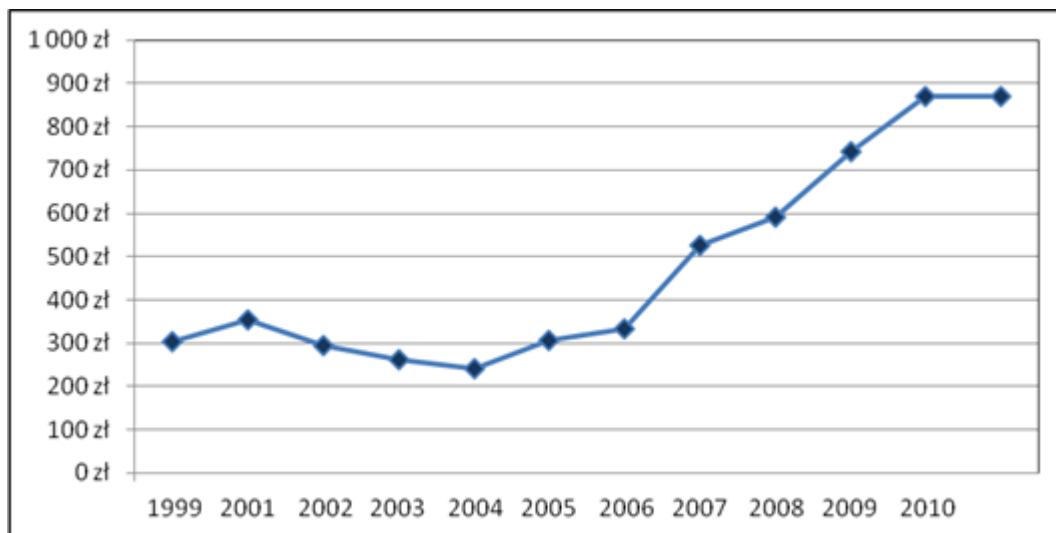
W grupie miast o niskiej aktywności znalazły się dwa spośród trzech dużych miast: Legnica i Wałbrzych, 11 średniej wielkości miast oraz 34 miasta małe. Najmniej inwestujące gminy to: Kowary (161 zł/os), Ząbkowice Śląskie (176 zł/os), Międzybórz (178 zł/os), Jaworzyna Śląska (179 zł/os), wszystkie cztery należą do miast małych. Legnica i Wałbrzych, dwa z trzech dużych miast w województwie zajmują w rankingu 91 miast odpowiednio 60. i 85. miejsce.

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Rys. III.3.7. Wydatki inwestycyjne na 1 mieszkańca (średnia z lat 1999-2010), źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wyk. III.3.1. Wydatki inwestycyjne województwa dolnośląskiego w latach 1999-2010 (średnia z gmin miejskich i miejsko-wiejskich), źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wydatki inwestycyjne gmin w województwie dolnośląskim w relacji od roku 1999 wzrosły, przy czym stały wzrost notowany jest od roku 2004 (Wyk. III.3.1). Pod względem średnich wydatków inwestycyjnych w latach 1999-2010, województwo dolnośląskie (475 zł/os) zajmuje drugie miejsce wśród województw, po województwie mazowieckim (611 zł na osobę) i wypada korzystnie na tle Polski (430 zł/os).

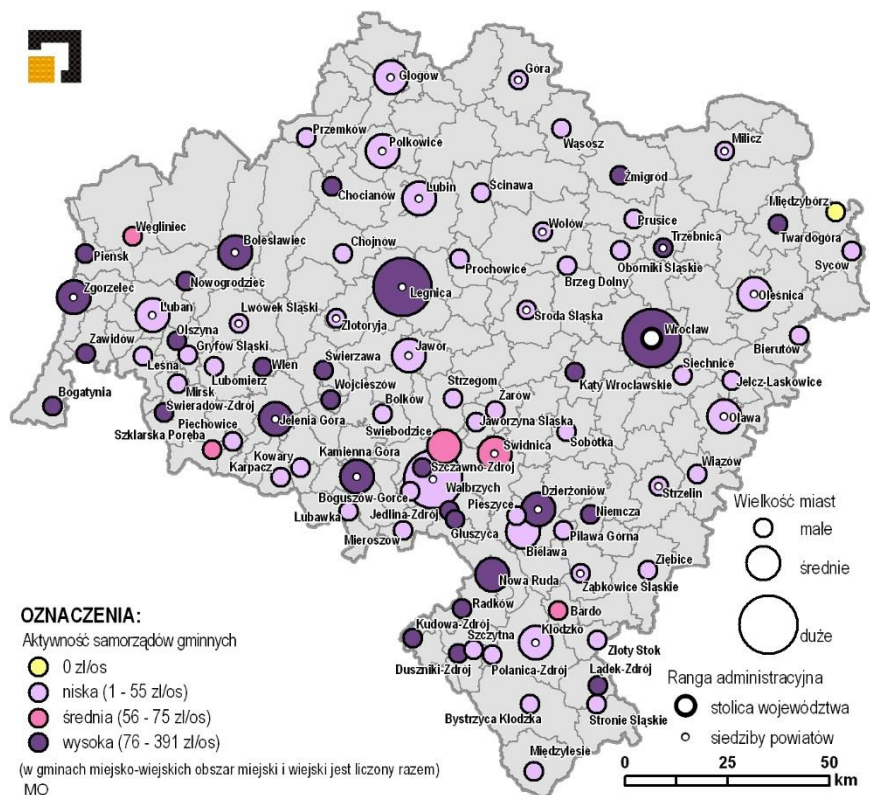
III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Ocenę samorządów gminnych na podstawie środków pozyskanych z budżetu Unii Europejskiej przeprowadzono w oparciu o budżety gmin miejskich i miejsko-wiejskich w latach 2006-2009 na podstawie danych z GUS. Od roku 2010 dane są przedstawione inaczej i nie można ich porównać.

Średnia kwota pozyskana z budżetu Unii Europejskiej w przeliczeniu na 1. mieszkańca w miastach województwa dolnośląskiego wyniosła 64,9 zł. Powyżej średniej dla województwa znalazły się 33 miasta. Najwięcej pieniędzy pozyskały miasta: Świerzawa (391,2 zł/os.), Świeradów-Zdrój (313,4 zł/os.), Twardogóra (309,4 zł/os.). Najmniej środków pozyskały: Piława Górna (2,1 zł/os.), Kowary (2,2 zł/os.), Ząbkowice Śląskie (2,4 zł/os.).

Międzybórz, jako jedyna gmina wśród analizowanych w latach 2006-2009 nie pozyskał żadnych środków z Unii Europejskiej. Wiele gmin znajdujących się w rankingu na ostatnich pozycjach z bardzo małymi kwotami, pozyskało środki z budżetu Unii Europejskiej jedynie w niektórych, spośród analizowanych lat.

Rys. III.3.8. Środki z budżetu Unii Europejskiej na 1 mieszkańca w latach 2006-2010, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Województwo dolnośląskie, ze średnią kwotą 64,9 zł/os. ze środków UE wypada korzystnie na tle Polski (44,4 zł/os). W zestawieniu z pozostałymi województwami zajmuje dopiero siódme miejsce pod względem środków pozyskanych z budżetu Unii Europejskiej. Najwięcej środków pozyskało województwo lubuskie (91,2 zł/os), śląskie 85,2 zł/os), najmniej pomorskie (29,0 zł/os), opolskie (39,6 zł/os). Rozpatrując osobno średnie gmin miejskich i gmin miejsko-wiejskich zdecydowanie więcej

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

środków pozyskują gminy miejskie w województwach. Średnia dla gmin miejskich w Polsce wynosi 109 zł/os, dla miast dolnośląskich 108,5 zł/os. Najwięcej środków pozyskały miasta województwa podlaskiego (142,4 zł/os), łódzkiego (135,9 zł/os).

Aktywność samorządów gminnych oceniona została na podstawie poziomu wydatków inwestycyjnych i środków pozyskanych z budżetu Unii Europejskiej, w przeliczeniu na 1 mieszkańca.

Miasta podzielono na cztery typy (Rys.III.3.9):

- 1) grupa miast, w których zarówno wydatki inwestycyjne jak i środki z budżetu Unii Europejskiej były na wysokim poziomie (wysoki/wysoki),
- 2) grupa miast, w których wydatki inwestycyjne i środki z budżetu Unii Europejskiej były na poziomie co najmniej średnim: (wysoki/średni, średni/wysoki, średni/średni),
- 3) grupa miast, w których wydatki inwestycyjne lub środki z budżetu Unii Europejskiej były na poziomie niskim (wysoki/niski, niski/wysoki, średni/niski, niski/średni),
- 4) grupa miast, w których zarówno wydatki inwestycyjne jak i środki z budżetu Unii Europejskiej były na poziomie niskim (niski/niski).

Najbardziej aktywne są samorzady, zaliczone do typu 1, które charakteryzują się wysokim poziomem wydatków inwestycyjnych i wysokim poziomem środków pozyskanych z budżetu Unii Europejskiej. Jest to Wrocław – jedyne duże miasto w tej grupie, Bolesławiec – miasto średniej wielkości i pięć małych miast: Bogatynia, Duszniki-Zdrój, Kąty Wrocławskie, Świeradów-Zdrój, Twardogóra.

Tab. III.3.3. Aktywność samorządów gminnych na podstawie wydatków inwestycyjnych i środków pozyskanych z UE w latach 1999-2010

		Poziom wydatków inwestycyjnych na 1 mieszkańca (średnia z lat 1999-2010)		
		niski (do 375 zł)	średni (376zł-575zł)	wysoki (powyżej 575 zł)
Poziom środków z budżetu Unii Europejskiej na 1 mieszkańca (średnia z lat 1999-2010)	niski (do 55zł)	Góra, Gryfów Śląski, Bielawa, Bierutów, Boguszów-Gorce, Bolków, Bystrzyca Kłodzka, Chojnów, Jawor, Jaworzyna Śląska, Jelcz-Laskowice, Kłodzko, Kowary, Leśna, Lubań, Lubawka, Lubin, Lubomierz, Lwówek Śląski, Międzybórz, Międzyzlesie, Milicz, Oława, Piechowice, Pieszyce, Piława Górna, Sobótka, Strzegom, Syców, Świebodzice,	Brzeg Dolny, Głogów, Mieroszów, Mirsk, Oborniki Śląskie, Oleśnica, Prochowice, Prusice, Przemków, Strzelin, Szczytna, Ścinawa, Środa Śląska, Wiązów	Karpacz, Polanica-Zdrój, Polkowice, Siechnice, Stronie Śląskie

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

		Poziom wydatków inwestycyjnych na 1 mieszkańca (średnia z lat 1999-2010)		
		niski (do 375 zł)	średni (376zł-575zł)	wysoki (powyżej 575 zł)
		Wałbrzych, Wąsosz, Wołów, Ząbkowice Śląskie, Ziębice, Złotoryja, Złoty Stok, Żarów		
	średni (56zł- 75zł)	Świdnica, Węgliniec	Szklarska Poręba	Bardo
	wysoki (powyżej 76 zł)	Chocianów, Dzierżoniów, Głuszyca, Kamienna Góra, Legnica, Niemcza, Nowa Ruda, Zgorzelec	Jedlina-Zdrój, Jelenia Góra, Kudowa-Zdrój, Lądek-Zdrój, Nowogrodziec, Olszyna, Pieńsk, Radków, Szczawno- Zdrój, Świerzawa, Trzebnica, Wleń, Wojcieszów, Zawidów, Żmigród	Bogatynia, Bolesławiec, Duszniki-Zdrój, Katy Wrocławskie, Świeradów-Zdrój, Twardogóra, Wrocław

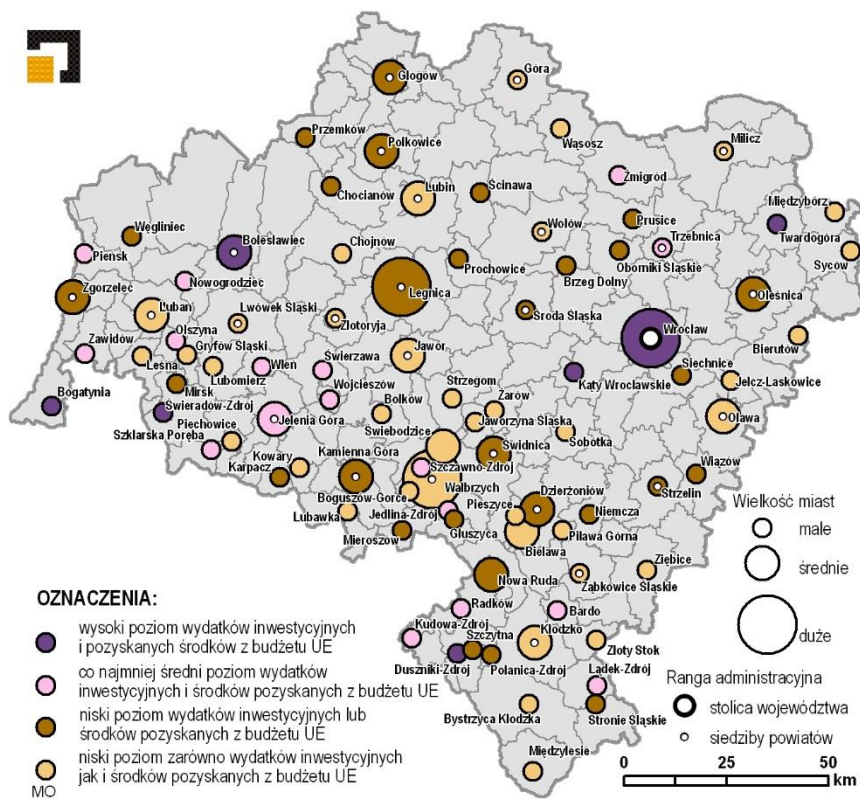
Do 2. typu miast należą ośrodki o wysokim poziomie wydatków inwestycyjnych i średnim poziomie środków z budżetu UE, do których zaliczono tylko jedno małe miasto – Bardo, oraz ośrodki o średnim poziomie wydatków inwestycyjnych i wysokim poziomie funduszy UE, do których zaliczono 15 miast, w tym jedno średnie – Jelenią Górę i 14 małych. Korzystnie można ocenić również Szklarską Porębę, gdzie oba rodzaje środków są na średnim poziomie.

3. typ miast stanowią ośrodki, gdzie jeden ze wskaźników był na niskim poziomie. Specyficzną grupą są miasta, w których jeden ze wskaźników był jednocześnie na wysokim poziomie. Trudno w tym przypadku ocenić aktywność samorządów gminnych, która z jednej strony jest na wysokim poziomie a z drugiej na niskim. Do miast o wysokim poziomie wydatków inwestycyjnych i małym poziomie środków z budżetu UE należy jedno średnie miasto – Polkowice i 4 małe miasta. Wśród ośrodków o niskim poziomie wydatków inwestycyjnych i jednocześnie wysokim poziomie środków z budżetu UE znalazło się jedno duże miasto – Legnica, 4 średniej wielkości miasta i 3 małe.

Najliczniejszą grupę stanowią miasta 4 typu, o małej aktywności, w których zarówno poziom wydatków inwestycyjnych jak i poziom środków z budżetu Unii Europejskiej był niski. W jej skład wchodzi 38 miast, w tym jedno duże miasto - Wałbrzych.

III. Kapitał demograficzny, lokalne rynki pracy i kapitał społeczny

Rys. III.3.9. Aktywność samorządów gminnych na podstawie zestawienia wydatków inwestycyjnych i środków pozyskanych z Unii Europejskiej na 1 mieszkańca w latach 1999-2010, źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

IV. Kapitał ekonomiczny

IV.1. Funkcje miast na podstawie wielkości i struktury bazy ekonomicznej

W niniejszym opracowaniu za podstawę klasyfikacji funkcjonalnej miast uznano koncepcję bazy ekonomicznej. Zgodnie z jej założeniami funkcjonowanie miasta oparte jest na współzależności między sektorem egzogenicznym (działalności gospodarcze, eksportujące na rzecz odbiorców zewnętrznych) a sektorem endogenicznym (działalności służące zaspokajaniu potrzeb rynku lokalnego). Główną odpowiedzialność za rozwój miasta przypisuje się funkcji egzogenicznej, zwanej również miastotwórczą. Według Wenera Sombarta (twórcy fundamentalnych założeń koncepcji) „decydujące znaczenie w mechanizmach rozwoju ekonomicznego miasta przypada grupie mieszkańców, która dzięki swoim zdolnościom i inicjatywie przyciąga z zewnątrz środki ekonomiczne (pieniądze).”¹⁷

„Najważniejszym miernikiem funkcji miejskich jest informacja o zatrudnieniu w poszczególnych rodzajach działalności społeczno-gospodarczych występujących w badanym mieście.”¹⁸ W celu identyfikacji typów funkcjonalnych miast oraz kierunków przekształceń w tym zakresie analizowano stan bazy ekonomicznej (wielkość, strukturę oraz zmiany w latach 1999-2009).

IV.1.1. Wielkość bazy ekonomicznej

Do pomiaru bazy ekonomicznej wykorzystano dane statystyczne dotyczące pracujących w głównym miejscu pracy, według sektorów gospodarczych (przemysł i budownictwo, usługi rynkowe, usługi nierynkowe). Posłużono się dwoma metodami badań. Pierwsza z nich, opracowana przez brytyjskiego ekonomistę P. S. Florence’a, oparta jest na współczynniku lokalizacji, zwanym również wskaźnikiem specjalizacji lokalnej. Druga metoda autorstwa amerykańskiego ekonomisty H. Hoyta polega na obliczeniu wskaźnika nadwyżki pracowników. Wyżej wymienione sposoby pomiaru bazy ekonomicznej pozwalają zidentyfikować podstawowe typy funkcjonalne miast oraz określić tendencje zmian w tym zakresie.

A) Pomiar bazy ekonomicznej metodą P. S. Florence’a

Metoda Florence’a „używana do pomiaru bazy ekonomicznej polega na pomiarze odchylenia zatrudnienia w danym mieście od wielkości przyjętych jako bazowe, którymi mogą być wartości przeciętne obliczone dla szerszego obszaru (regionu, kraju). Polega to na porównaniu dwóch struktur procentowych, takich jak struktury zatrudnienia miasta aktualnie badanego z ogólną strukturą zatrudnienia, na przykład w kraju, traktowaną jako poziom porównawczy.”¹⁹ Wskaźnik specjalizacji lokalnej wyraża się wzorem²⁰:

$WS = (Z_iM/ZM)/(Z_iK/ZK)$, gdzie:

Z_iM - liczba pracujących w działalności „i” w mieście

¹⁷ Geografia urbanistyczna, pod red. Stanisława Liszewskiego, Łódź 2008, str. 247

¹⁸ Geografia urbanistyczna, pod red. Stanisława Liszewskiego, Łódź 2008, str. 252

¹⁹ Geografia urbanistyczna, pod red. Stanisława Liszewskiego, Łódź 2008, str. 256

²⁰ Geografia urbanistyczna, pod red. Stanisława Liszewskiego, Łódź 2008, str. 256

IV. Kapitał ekonomiczny

ZM- ogólna liczba pracujących w mieście

Z_iK- liczba pracujących w działalności „i” w kraju

ZK- ogólna liczba pracujących w kraju

Wyniki analizy należy interpretować w następujący sposób:

- Jeżeli współczynnik jest wyższy od „1” oznacza to, że miasto specjalizuje się w danej działalności, produkuje dobra i usługi ponad potrzeby rynku lokalnego; spełnia zarówno funkcję egzogeniczną i endogeniczną. Przyjmuje się, że te działalności, dla których współczynnik jest wyższy od „1” tworzą bazę ekonomiczną badanego miasta. Za najbardziej wyspecjalizowane ośrodki uznaje się te, w których wskaźnik jest wyższy od „2”;
- Jeżeli współczynnik przyjmuje wartość niższą od „1” interpretuje się to w ten sposób, że miasto w danej działalności ma niedobór pracujących; aby zaspokoić potrzeby rynku lokalnego musi importować dobra i usługi z tego zakresu. Przyjmuje się, że cały zasób pracujących w tym mieście zalicza się do sektora endogenicznego. Założono, że ośrodki, w których wartość wskaźnika wyniosła mniej niż „0,35” charakteryzują się znacznym niedoborem pracujących;
- Jeżeli współczynnik jest równy „1” oznacza to, że miasto w danej dziedzinie importuje i eksportuje taką samą ilość dóbr i usług, a liczba pracujących w działalności dzieli się na dwie równe części i zalicza do sektora egzogenicznego i endogenicznego.

Pomiar bazy ekonomicznej metodą P.S. Florence’a pozwolił wyłonić: 48 miast charakteryzujących się specjalizacją w przemyśle, 55 w sektorze usług nierynkowych oraz 21 w sektorze usług rynkowych. Wśród nich znalazły się ośrodki wyspecjalizowane tylko w jednym sektorze (59 miast) oraz takie, w których wskaźnik specjalizacji zanotowano w co najmniej dwóch (32 miasta). Dokładna klasyfikacja miast ze względu na strukturę oraz typ funkcjonalny bazy ekonomicznej znajduje się w dalszej części opracowania.

Ośrodkami, które odnotowały najwyższy wskaźnik specjalizacji przemysłu (ponad 2,0) w 2009 r. były: Międzybórz (2,33), Żarów (2,18), Bogatynia (2,14), Polkowice (2,06) oraz Jelcz-Laskowice (2,09). Dla porównania w 1999 r. jedynie Bogatynia osiągnęła wskaźnik wyższy od 2,0 (równy 2,04), natomiast specjalizacja pozostałych ośrodków w tym zakresie była niższa.

Największy wskaźnik specjalizacji usług nierynkowych (ponad 2,0) w 2009 r. zanotowały: Stronie Śląskie (2,82), Wleń (2,69), Olszyna (2,32), Lubomierz (2,29), Lądek-Zdrój (2,20), Mirsk (2,07). Z wyżej wymienionych miast w 1999 r. jedynie Lądek-Zdrój (2,44), Wleń (2,35) i Mirsk (2,15) charakteryzowały się wskaźnikiem specjalizacji usług nierynkowych wyższym od 2,0. Oprócz nich w grupie miast, które osiągnęły co najmniej taką wartość znalazły się trzy ośrodki uzdrowiskowe: Szczawno-Zdrój (2,46), Polanica-Zdrój (2,21), Świeradów-Zdrój (2,10) oraz Świerzawa (2,13). Wartość wskaźnika w przypadku wyżej wymienionych miast w latach 1999-2009 znacznie spadła.

Wskaźnik specjalizacji usług rynkowych większy od 2,0 zanotowano w następujących miastach: Węglińiec (2,12) oraz Karpacz (2,02). Dla porównania w 1999 r. jedynie Węglińiec osiągnął wskaźnik spełniający to kryterium (2,56), natomiast wartość dla Karpacza była niższa (1,71).

IV. Kapitał ekonomiczny

Wspólną cechą ośrodków charakteryzujących się wysokim wskaźnikiem specjalizacji (ponad 2,0) jest koncentracja całej bazy ekonomicznej tylko w jednym sektorze gospodarczym. W pozostałych działalnościach zauważalny jest niedobór pracujących (wskaźnik mniejszy niż 1).

Poza ośrodkami specjalizującymi się w poszczególnych sektorach warto również zwrócić uwagę na miasta, które mają znaczny niedobór pracujących. Przyjmuje się, że są to ośrodki, w których współczynnik wyniósł mniej niż 0,35.

Największy niedobór pracujących w sektorze przemysłowym w 2009 r. zanotowało 7 miast: Karpacz (0,04), Szczawno-Zdrój (0,14), Świeradów-Zdrój (0,14), Węgliniec (0,21), Wleń (0,25), Szklarska Poręba (0,30) i Stronie Śląskie (0,33). Należy zwrócić uwagę na to, że większość grupy stanowią ośrodki, których gospodarka oparta jest przede wszystkim na rozwoju turystyki. W prawie wszystkich wyżej wymienionych miastach współczynnik specjalizacji przemysłu w latach 1999–2009 uległ zmniejszeniu. Wyjątek stanowił Węgliniec, w którym wskaźnik zanotował wzrost z 0,05 do 0,21.

Wśród ośrodków o dużym niedoborze pracowników w przemyśle w 2009 r. największy spadek wskaźnika w latach 1999–2009 odnotowało miasto Stronie Śląskie. Jego współczynnik w 2009 r. (równy 1,42) wskazywał na specjalizację ośrodka w tym zakresie, jednak upadek przemysłu doprowadził do znacznego niedoboru pracowników w tym sektorze.

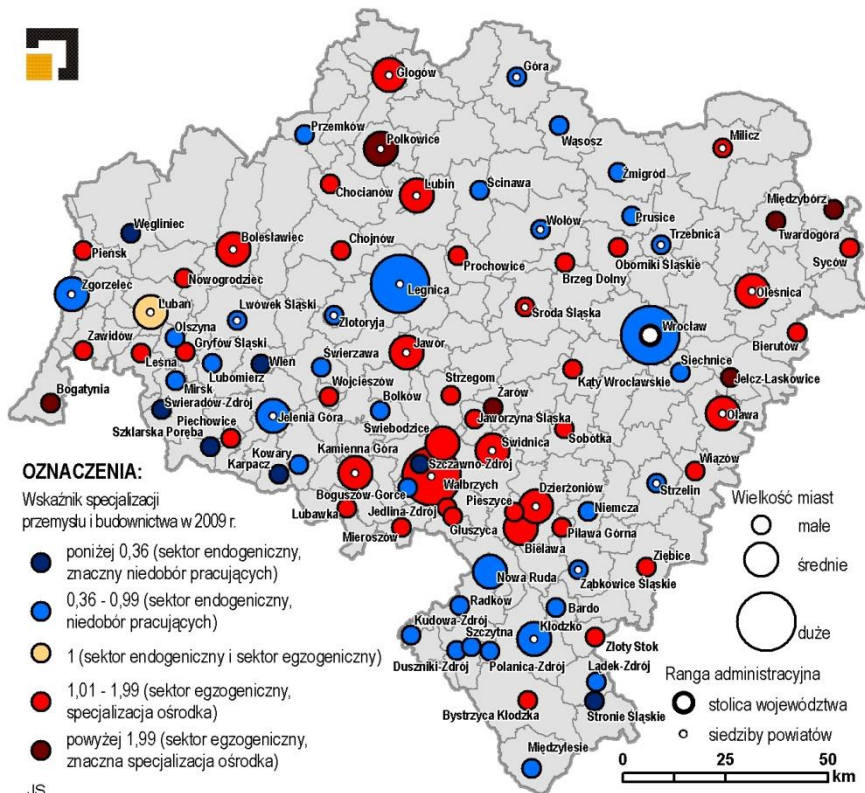
Największy niedobór pracujących w sektorze przemysłowym w 1999 r. zanotowało 7 miast: Węgliniec (0,05), Szczawno-Zdrój (0,21), Karpacz (0,27), Świerzawa (0,27), Lwówek Śląski (0,27), Szklarska Poręba (0,31) i Wleń (0,31). Ośrodkami, które w 2009 r. wypadły z grupy miast o najniższym współczynniku były jedynie Świerzawa i Lwówek Śląski. Jednak osiągnięte przez nie wartości wskaźników (kolejno: 0,74 i 0,68) nie wykazały specjalizacji w sektorze przemysłowym.

Największym niedoborem pracowników w sektorze usług nierynkowych w 2009 r. charakteryzowały się: Jelcz-Laskowice (wskaźnik 0,29) oraz Polkowice (wskaźnik 0,31). Dla porównania w 1999 r. żadne miasto nie znalazło się w grupie ośrodków o współczynniku poniżej 0,35. Najniższą wartość osiągnęła Bogatynia ze wskaźnikiem równym 0,35.

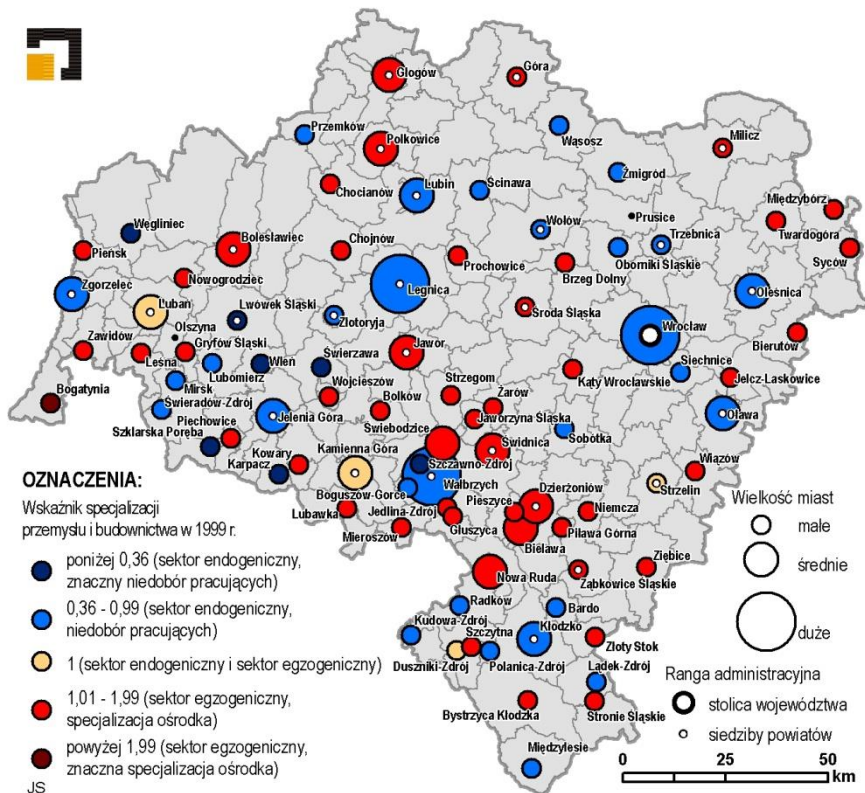
Analizując wskaźnik specjalizacji usług rynkowych w 2009 r., można wyodrębnić 7 ośrodków charakteryzujących się współczynnikiem niższym niż 0,35. Należą do nich: Międzybórz (0,12), Piława Górna (0,20), Wiązów (0,20), Olszyna (0,29), Bogatynia (0,32), Złoty Stok (0,32) oraz Mieroszów (0,33). W porównaniu z 1999 r., z wyżej wymienionych ośrodków, w grupie o najniższym wskaźniku znalazły się jedynie Bogatynia (0,25) i Piława Górna (0,27). Pozostałymi miastami, zaliczającymi się do tej kategorii w 1999 r. były: Stronie Śląskie (0,25), Siechnice (0,26) i Prochowice (0,31). Wśród nich największy wzrost współczynnika zanotowały Siechnice, które ze statusu miasta o niedoborze pracowników w sektorze usług rynkowych awansowały do grupy ośrodków specjalizujących się w tym zakresie.

IV. Kapitał ekonomiczny

Rys. IV.1. 1. Wskaźnik specjalizacji przemysłu i budownictwa w 2009 r., źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

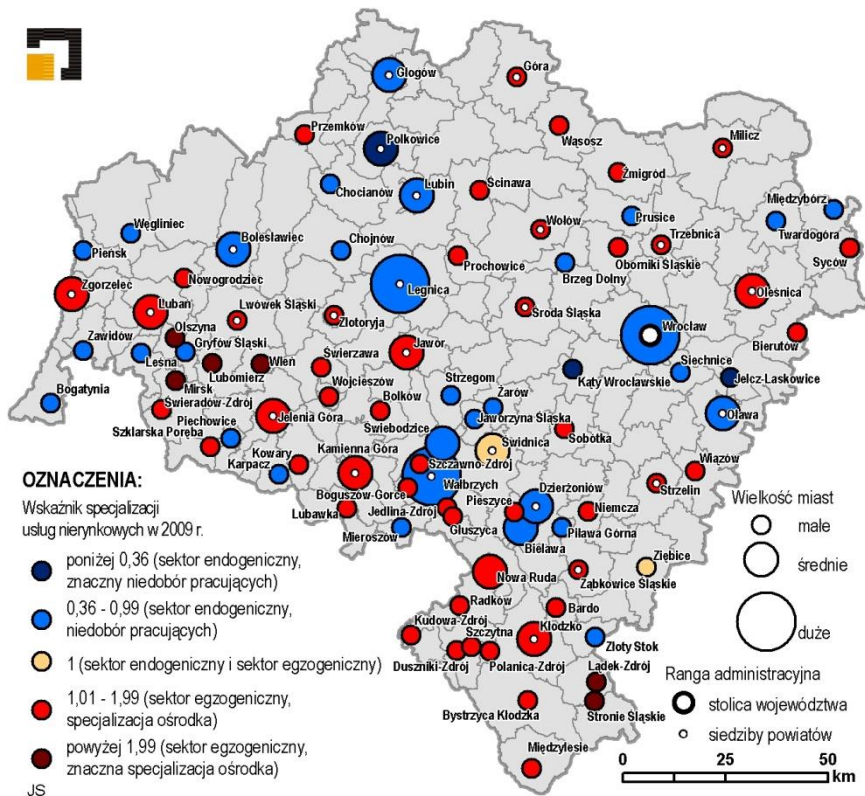
Rys. IV.1. 2. Wskaźnik specjalizacji przemysłu i budownictwa w 1999 r., źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

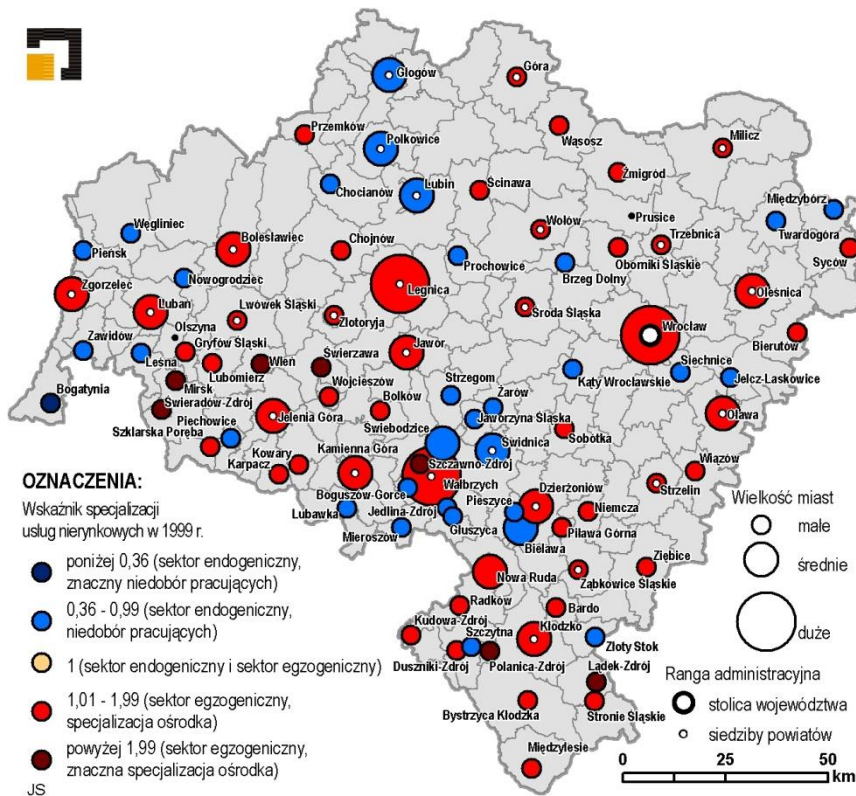
*Brak danych dla Prusicy i Olszyny, które w 1999 r. nie posiadały praw miejskich

IV. Kapitał ekonomiczny

Rys. IV.1. 3. Wskaźnik specjalizacji usług nierynkowych w 2009 r., źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

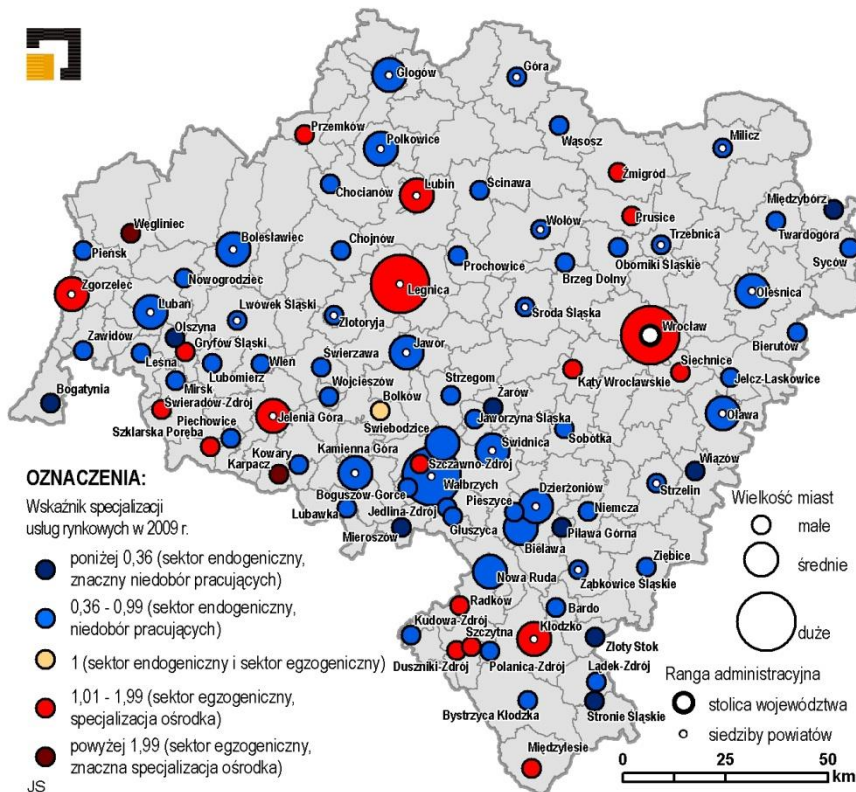
Rys. IV.1. 4. Wskaźnik specjalizacji usług nierynkowych w 1999 r., źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

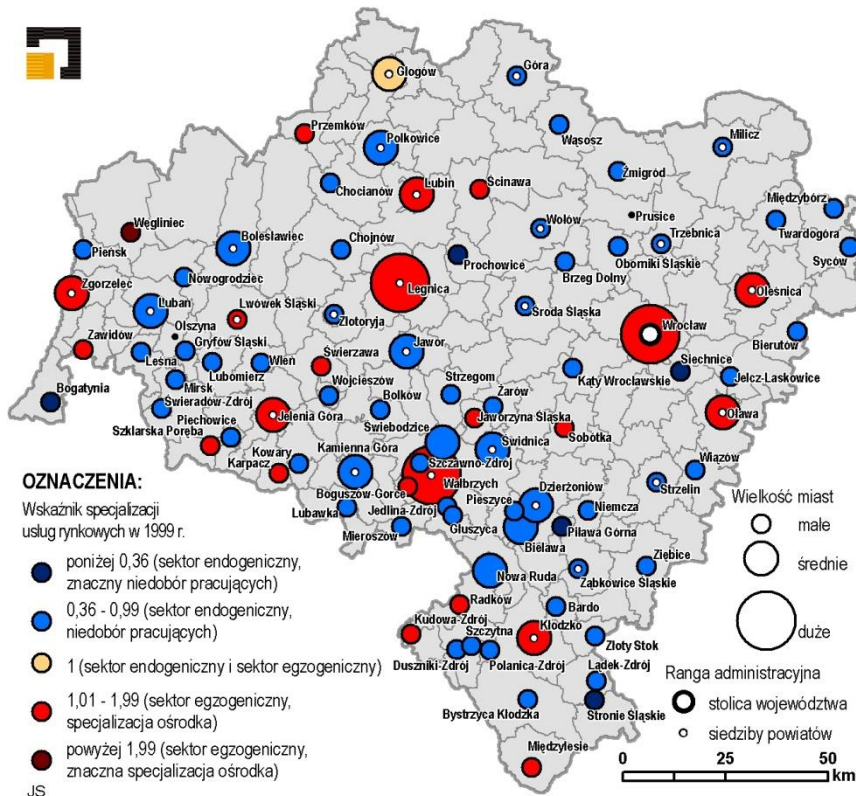
*Brak danych dla Prusic i Olszyny, które w 1999 r. nie posiadały praw miejskich

IV. Kapitał ekonomiczny

Rys. IV.1. 5. Wskaźnik specjalizacji usług rynkowych w 2009 r., źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Rys. IV.1. 6. Wskaźnik specjalizacji usług rynkowych w 1999 r., źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

*Brak danych dla Prusicy i Olszyny, które w 1999 r. nie posiadały praw miejskich

IV. Kapitał ekonomiczny

B) Pomiar bazy ekonomicznej metodą H. Hoyta

Wskaźnik nadwyżki pracowników jest jedną z metod analizy potencjału gospodarczego ośrodków miejskich. Umożliwia obliczenie bezwzględnej liczby pracowników sektora egzogenicznego, stanowiących bazę ekonomiczną. Jest to metoda, która pozwala porównać ze sobą większą liczbę ośrodków np. w województwie. Na jej podstawie można dokonać funkcjonalnej charakterystyki miast. Obliczenie liczby pracujących w sektorze egzogenicznym za pomocą wskaźnika nadwyżki pracowników pozwala ocenić jaką rolę miasto pełni na zewnątrz.

Wskaźnik nadwyżki pracowników wyraża się wzorem²¹:

$Z_{egz}M = Z_iM - (ZM \times Z_iK/ZK)$, gdzie:

$Z_{egz}M$ - liczba pracujących w sektorze egzogenicznym tworzących bazę ekonomiczną

Z_iM - liczba pracujących w działalności „i” w mieście

ZM - ogólna liczba pracujących w mieście

Z_iK - liczba pracujących w działalności „i” w kraju

ZK - ogólna liczba pracujących w kraju

Tab. IV.1. 1. Wielkość bazy ekonomicznej miast Dolnego Śląska w 1999 r. i 2009 r., źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Miasto	Ranga wg wielkości sektora egzogenicznego			Liczba pracujących w sektorze egzogenicznym		Udział bazy ekonomicznej w ogólnej liczbie pracujących w mieście (%)	
	2009	1999	Zmiana pozycji	2009	1999	2009	1999
Wrocław	1	1	0	35474	21464	15,3	9,9
Polkowice	2	3	+1	7190	3355	37,7	25,6
Bogatynia	3	2	-1	3882	5681	40,7	42,4
Legnica	4	5	+1	2686	2839	8,0	8,9
Jelcz-Laskowice	5	9	+4	2016	1396	38,8	30,3
Oława	6	17	+11	2004	651	20,8	9,6
Wałbrzych	7	7	0	1713	1895	5,6	5,8
Głogów	8	28	+20	1322	513	7,7	2,7
Lubin	9	12	+3	1215	853	5,5	3,8

²¹ Geografia urbanistyczna, pod red. Stanisława Liszewskiego, Łódź 2008, str. 256-257

IV. Kapitał ekonomiczny

Miasto	Ranga wg wielkości sektora egzogenicznego			Liczba pracujących w sektorze egzogenicznym		Udział bazy ekonomicznej w ogólnej liczbie pracujących w mieście (%)	
	2009	1999	Zmiana pozycji	2009	1999	2009	1999
Dzierżoniów	10	30	+20	1165	492	13,2	5,9
Żarów	11	50	+39	1155	290	42,0	18,3
Świdnica	12	8	-4	1155	1522	7,1	8,9
Świebodzice	13	11	-2	1067	1060	25,4	18,6
Kłodzko	14	21	+7	1031	599	11,7	6,4
Jelenia Góra	15	4	-11	971	2951	4,0	10,6
Bolesławiec	16	22	+6	909	592	8,6	5,0
Strzegom	17	34	+17	801	459	24,2	13,2
Zgorzelec	18	18	0	786	626	9,7	7,4
Jawor	19	35	+16	775	448	15,2	6,9
Kąty Wrocławskie	20	65	+45	715	132	18,7	8,7
Twardogóra	21	57	+36	711	243	35,3	16,9
Wołów	22	20	-2	665	617	20,4	17,5
Brzeg Dolny	23	10	-13	613	1350	18,0	27,5
Trzebnica	24	27	+3	602	545	16,1	14,6
Złotoryja	25	24	-1	589	562	16,4	12,8
Milicz	26	29	+3	574	501	17,5	12,6
Karpacz	27	38	+11	573	399	37,0	30,8
Międzybórz	28	60	+32	540	191	47,5	28,6
Szczawno-Zdrój	29	33	+4	526	468	31,7	36,9
Oleśnica	30	15	-15	516	662	6,7	9,5
Środa Śląska	31	49	+18	460	293	13,1	8,0
Chocianów	32	43	+11	458	359	29,5	19,4
Kamienna Góra	33	53	+20	454	277	9,9	5,0

IV. Kapitał ekonomiczny

Miasto	Ranga wg wielkości sektora egzogenicznego			Liczba pracujących w sektorze egzogenicznym		Udział bazy ekonomicznej w ogólnej liczbie pracujących w mieście (%)	
	2009	1999	Zmiana pozycji	2009	1999	2009	1999
Polanica-Zdrój	34	26	-8	454	555	23,6	30,5
Góra	35	36	+1	450	425	18,8	12,4
Jaworzyna Śląska	36	42	+6	419	375	26,9	16,8
Lubań	37	47	+10	405	322	8,3	5,1
Węgliniec	38	14	-24	379	726	40,7	50,0
Lądek-Zdrój	39	25	-14	375	558	32,4	36,2
Strzelin	40	41	+1	368	378	10,2	8,9
Oborniki Śląskie	41	83	+42	367	60	21,0	2,8
Bystrzyca Kłodzka	42	48	+6	354	317	18,3	9,5
Piechowice	43	16	-27	350	661	28,7	34,6
Bielawa	44	6	-38	336	1957	10,4	28,9
Ząbkowice Śląskie	45	37	-8	327	402	7,5	7,1
Stronie Śląskie	46	23	-23	315	582	48,8	25,1
Lwówek Śląski	47	19	-28	295	619	14,4	28,8
Świeradów-Zdrój	48	55	+7	285	261	28,7	27,8
Ziębice	49	44	-5	280	357	16,4	13,6
Szklarska Poręba	50	32	-18	275	477	22,2	25,8
Chojnów	51	46	-5	273	337	11,4	9,9
Nowa Ruda	52	13	-39	270	814	8,4	13,7
Leśna	53	52	-1	255	283	29,1	25,6
Kowary	54	31	-23	248	477	14,6	17,5
Kudowa-Zdrój	55	45	-10	234	349	13,9	14,9
Pieszyce	56	54	-2	232	272	22,6	21,7

IV. Kapitał ekonomiczny

Miasto	Ranga wg wielkości sektora egzogenicznego			Liczba pracujących w sektorze egzogenicznym		Udział bazy ekonomicznej w ogólnej liczbie pracujących w mieście (%)	
	2009	1999	Zmiana pozycji	2009	1999	2009	1999
Piława Górna	57	58	+1	231	215	31,0	22,7
Lubawka	58	51	-7	211	289	22,0	23,1
Mieroszów	59	74	+15	208	93	29,9	12,5
Żmigród	60	88	+28	170	3	14,4	0,2
Mirsk	61	68	+7	154	115	28,7	29,1
Złoty Stok	62	66	+4	154	121	28,7	16,6
Pieńsk	63	73	+10	142	95	18,8	10,9
Sobótka	64	67	+3	140	117	14,4	9,8
Nowogrodziec	65	72	+7	139	96	20,3	10,4
Duszynki-Zdrój	66	64	-2	130	156	13,7	9,2
Ścinawa	67	59	-8	129	212	18,8	23,6
Głuszycza	68	39	-29	124	386	21,0	24,9
Gryfów Śląski	69	62	-7	120	167	9,8	11,6
Wiązów	70	82	+12	120	72	29,4	14,3
Olszyna	71	-	-	101	-	35,5	-
Lubomierz	72	80	+8	94	77	34,7	23,4
Wleń	73	81	+8	92	74	45,5	30,1
Prochowice	74	40	-34	92	380	20,2	33,9
Zawidów	75	84	+9	91	53	20,3	6,8
Przemków	76	76	0	85	91	14,0	10,3
Międzyzylesie	77	61	-16	81	173	18,0	23,9
Bolków	78	63	-15	80	165	9,7	14,2
Syców	79	69	-10	77	107	3,4	4,1
Siechnice	80	-	-	72	-	4,6	-

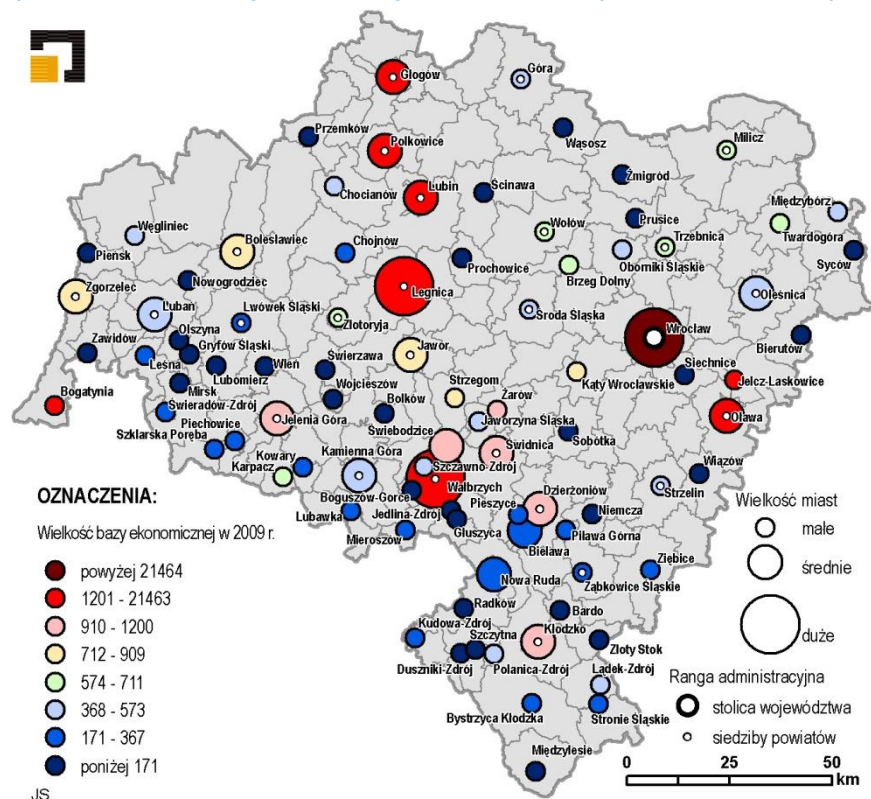
IV. Kapitał ekonomiczny

Miasto	Ranga wg wielkości sektora egzogenicznego			Liczba pracujących w sektorze egzogenicznym		Udział bazy ekonomicznej w ogólnej liczbie pracujących w mieście (%)	
	2009	1999	Zmiana pozycji	2009	1999	2009	1999
Radków	81	85	+4	68	38	23,8	10,6
Boguszów-Gorce	82	71	-11	66	97	8,1	7,3
Wąsosz	83	87	+4	63	18	14,9	3,6
Świerzawa	84	77	-7	59	88	18,7	31,6
Jedlina-Zdrój	85	86	+1	58	34	13,5	5,8
Wojcieszów	86	75	-11	56	91	20,3	15,8
Niemcza	87	70	-17	50	103	13,4	19,6
Szczytna	88	56	-32	38	246	5,6	20,3
Bardo	89	78	-11	35	84	9,4	10,6
Prusice	90	-	-	22	-	4,9	-
Bierutów	91	79	-12	16	82	1,6	8,0

*Brak pełnych danych dla Prusic i Olszyny, które w 1999 r. nie posiadały praw miejskich oraz Siechnic, w których w 1999 roku nie zanotowano pracujących w sektorze egzogenicznym

IV. Kapitał ekonomiczny

Rys. IV.1. 7. Wielkość bazy ekonomicznej w 2009 r., źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analiza wielkości bazy ekonomicznej, obliczonej metodą nadwyżki pracowników, wykazała znaczną przewagę Wrocławia nad resztą miast. Wartość wskaźnika w stolicy Dolnego Śląska w 2009 roku wyniosła 35,5 tys. Wrocław będący znaczącym ośrodkiem usługowym w województwie, swoją rangę pod względem wielkości sektora egzogenicznego zawdzięcza wysokiemu wskaźnikowi nadwyżki pracowników w sektorze usług rynkowych oraz dużemu potencjałowi ludnościowemu (30,9% w ogólnej liczbie mieszkańców dolnośląskich miast).

Wielkość bazy ekonomicznej stolicy Dolnego Śląska prawie pięciokrotnie przewyższyła wartość wskaźnika dla Polkowic, ulokowanych na drugiej pozycji w zestawieniu (7,2 tys. pracujących w sektorze egzogenicznym). Skupienie całej bazy ekonomicznej ośrodka w sektorze przemysłowym potwierdza jego przemysłowy charakter. Warto zaznaczyć, iż pozycja miasta pod względem liczby mieszkańców (1,1% udziału w ogólnej liczbie mieszkańców dolnośląskich miast) nie wskazuje na jego silną bazę ekonomiczną.

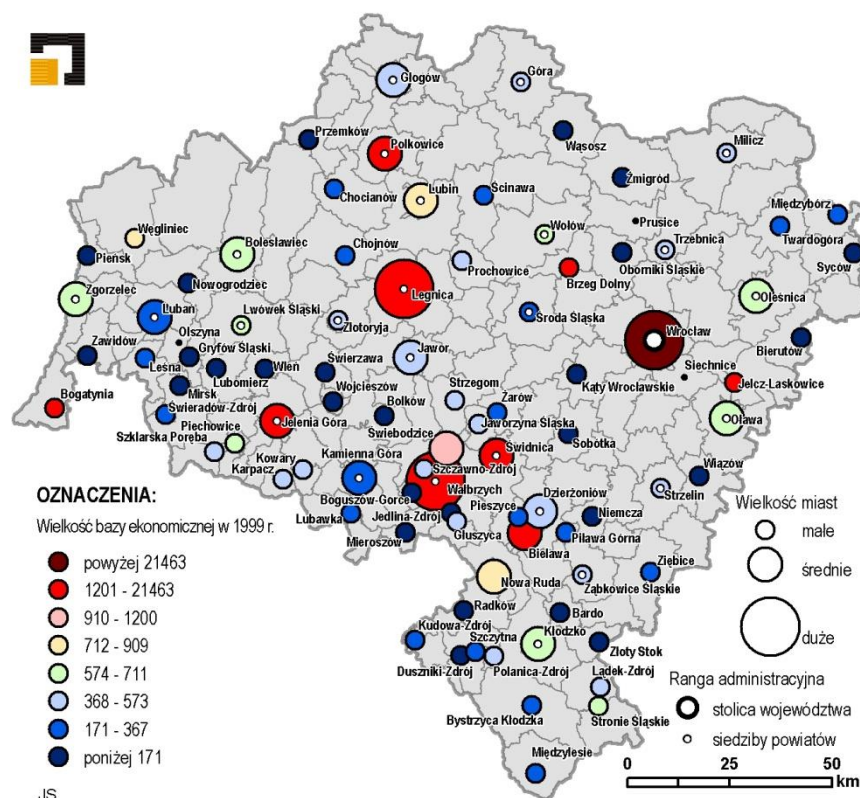
Trzecią lokatę zajęła Bogatynia ze wskaźnikiem równym 3,9 tys. Kolejne pozycje należą do Legnicy, Jelcza-Laskowic i Oławy, w których wskaźnik mieści się w przedziale od 2,0 do 2,7 tysięcy. W prawie wszystkich wyżej wymienionych miastach cała baza ekonomiczna skoncentrowana jest w sektorze przemysłowym. Wyjątkiem jest Legnica, w której tak jak w przypadku Wrocławia wszyscy pracujący w sektorze egzogenicznym znaleźli się w usługach rynkowych. Nie jest to jednak charakterystyczne dla wszystkich byłych miast wojewódzkich. W Wałbrzychu (7 pozycja w rankingu) cała baza ekonomiczna skupiona jest w sektorze przemysłowym. Dla porównania w 1999 roku była ona podzielona między sektor usług rynkowych a sektor usług nierynkowych. W Jeleniej Górze, która

IV. Kapitał ekonomiczny

ulokowana została na 15 pozycji w zestawieniu, pracujący w sektorze egzogenicznym (971 osób) znajdują się w sektorach: usług rynkowych i usług nierynkowych (niezmiennie od 1999 r.).

Ósma i dziewiąta lokata w rankingu należą do dwóch miast powiatowych Głogowa i Lubina, wchodzących w skład Legnicko-Głogowskiego Okręgu Miedziowego. Ich baza ekonomiczna została skoncentrowana w sektorze przemysłowym, a w Lubinie również w sektorze usług rynkowych. Oprócz tego oba ośrodki zajmują wysokie pozycje pod względem liczby mieszkańców. Lubin znalazł się na piątym miejscu (3,72% udziału w ogólnej liczbie mieszkańców dolnośląskich miast), natomiast Głogów ulokował się na szóstej pozycji (3,39% udziału w ogólnej liczbie mieszkańców dolnośląskich miast)

Rys. IV.1. 8. Wielkość bazy ekonomicznej w 1999 r., źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

*Brak pełnych danych dla Prusic i Olszyny, które w 1999 r. nie posiadały praw miejskich oraz Siechnic, w których w 1999 roku nie zanotowano pracujących w sektorze egzogenicznym

Baza ekonomiczna kolejnej grupy miast mieści się w przedziale od 1,0 tys. do 1,2 tys. pracujących w sektorze egzogenicznym. Jest to pięć ośrodków zlokalizowanych w podregionie wałbrzyskim. Należą do nich: Dzierżonów, Żarów, Świdnica, Świebódzice oraz Kłodzko. Wśród wyżej wymienionych miast nadwyżkę pracowników w usługach nierynkowych i rynkowych zanotowało jedynie Kłodzko. W pozostałych cała baza ekonomiczna została skoncentrowana w sektorze przemysłowym. Warto zwrócić uwagę na wysoki awans miasta Żarów, które w 1999 roku znajdowało się 39 pozycji niżej niż w 2009 roku. Ponadto potencjał gospodarczy ośrodka w 2009 r. był znacznie wyższy od jego potencjału ludnościowego (11 pozycja w rankingu wielkości bazy ekonomicznej i daleka 44 lokata pod względem liczby ludności). Wysoki awans Żarowa pod względem wielkości bazy ekonomicznej w latach 1999–2009 i duża różnica wyżej wymienionych potencjałów mogą być spowodowane ulokowaniem w tym miejscu podstrefy Wałbrzyskiej SSE oraz napływem pracujących spoza ośrodka.

IV. Kapitał ekonomiczny

W grupie miast o wielkości bazy ekonomicznej w granicach od 715 do 909 znalazły się: Bolesławiec, Strzegom, Zgorzelec, Jawor i Kąty Wrocławskie. Charakterystyczną cechą wyżej wymienionych miast jest ich położenie w niedalekiej odległości od przebiegu autostrady A4. Baza ekonomiczna omawianych ośrodków (poza Zgorzelcem) zanotowana została w sektorze przemysłowym, z czego w Jaworze dodatkowo w usługach nierynkowych, a w Kątach Wrocławskich w usługach rynkowych. Baza ekonomiczna Zgorzelca została rozlokowana między sektorem usług nierynkowych a sektorem usług rynkowych. Wśród wyżej wymienionych ośrodków na szczególną uwagę zasługują Kąty Wrocławskie, w których w latach 1999–2009 wzrosła liczba pracujących w sektorze egzogenicznym oraz nastąpiła zmiana pozycji rankingowej z 65 w 1999 r. do 20 w 2009 r. Ponadto potencjał ludnościowy ośrodka był o wiele niższy od jego potencjału egzogenicznego (20 miejsce pod względem wielkości bazy ekonomicznej przy 61 pozycji pod względem liczby ludności). Podobnie jak w przypadku Żarowa, taki stan rzeczy związany jest z koncentracją w gminie obszarów aktywności gospodarczej.

Następne pozycje w zestawieniu zajęły ośrodki, których wielkość bazy ekonomicznej wyniosła od 574 do 711. Należą do nich: Twardogóra, Wołów, Brzeg Dolny, Trzebnica i Milicz (położone w podregionie wrocławskim) oraz Złotoryja (podregion jeleniogórski). Charakterystyczną cechą prawie wszystkich wyżej wymienionych ośrodków jest podobny potencjał w zakresie wielkości bazy ekonomicznej oraz liczby ludności. Wyjątek stanowi Twardogóra, której potencjał egzogeniczny (21 pozycja) jest silniejszy od potencjału ludnościowego (48 pozycja).

Wielkość nadwyżki pracowników kolejnego zbioru miast mieści się w przedziale od 368 do 573. Charakterystyczną cechą badanych ośrodków jest znaczne zróżnicowanie koncentracji bazy ekonomicznej w poszczególnych działalnościach oraz silniejszy potencjał gospodarczy w porównaniu do ludnościowego (w większości ośrodków). Wyjątek stanowią: Oleśnica, Kamienna Góra, Góra oraz Lubań, w których zanotowano odwrotną sytuację. Największą przewagę rangi wg wielkości bazy ekonomicznej (28 lokata) nad potencjałem ludnościowym (87 lokata) zanotował Międzybórz, którego działalność gospodarcza oparta jest przede wszystkim na produkcji mebli. Sporą przewagą potencjału egzogenicznego nad ludnościowym charakteryzowały się również Węgliniec i Karpacz, których cała baza ekonomiczna skupiła się w usługach rynkowych.

Lista miast o liczbie pracujących w sektorze egzogenicznym w granicach od 170 do 367 zawiera 20 ośrodków. Cechą wyróżniającą większą część analizowanej grupy jest przewaga potencjału ludnościowego nad gospodarczym. Dla porównania grupa miast, w których wartość nadwyżki pracowników wyniosła więcej niż 367 większość charakteryzowała się silniejszym potencjałem egzogenicznym niż ludnościowym.

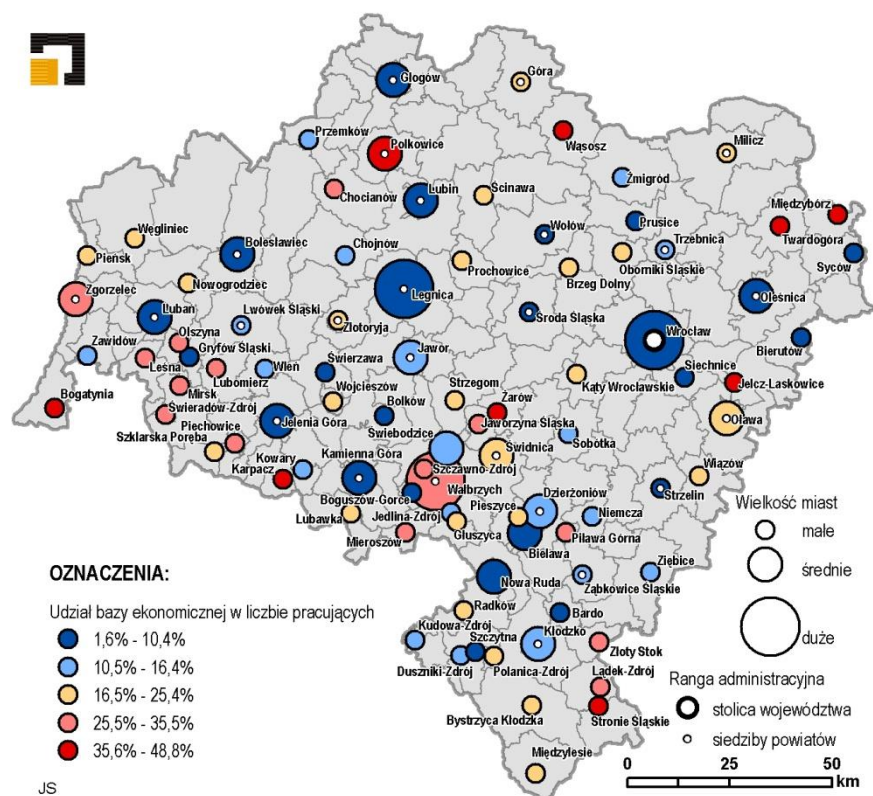
Ostatnia grupa miast o najmniejszej nadwyżce pracowników (poniżej 171) obejmuje 25 ośrodków. Najmniejszą bezwzględną liczbą pracujących w sektorze egzogenicznym (poniżej 70) charakteryzowały się: Bierutów, Prusice, Bardo, Szczytna, Niemcza, Wojcieszów, Jedlina-Zdrój, Świerzawa, Wąsosz, Boguszów-Gorce i Radków. Pod względem relacji potencjału gospodarczego do ludnościowego na uwagę zasługuje miasto Boguszów-Gorce. Stosunkowo silna pozycja miasta pod względem liczby mieszkańców (23 pozycja) znacznie przewyższa jego daleką 82 lokatę w rankingu wielkości bazy ekonomicznej.

IV. Kapitał ekonomiczny

Analiza udziału bazy ekonomicznej w ogólnej liczbie pracujących w poszczególnych miastach wykazała, że ośrodkami o najwyższej wartości wskaźnika w 2009 r. były: Stronie Śląskie (48,8%), Międzybórz (47,5%), Wleń (45,5%), Żarów (42,0%), Bogatynia (40,7%), Węgliniec (40,7%), Jelcz-Laskowice (38,8%), Polkowice (37,7%) i Karpacz (37,0%). W latach 1999-2009 w prawie wszystkich wyżej wymienionych miastach nastąpił wzrost udziału pracujących w sektorze egzogenicznym. Wyjątek stanowiła Bogatynia, w której zanotowano niewielki spadek wskaźnika z 42,4% w 1999 r. do 40,7% w 2009 r.

Najmniejszy udział bazy ekonomicznej w ogólnej liczbie pracujących zaznaczył się w miastach: Bierutów (1,6%), Syców (3,4%), Siechnice (4,6%) oraz Prusice (4,9%). Charakterystyczną cechą wyżej wymienionych miast jest przynależność do grupy ośrodków o najmniejszej wartości wskaźnika nadwyżki pracowników.

Rys. IV.1. 9. Udział bazy ekonomicznej w ogólnej liczbie pracujących w 2009 r., źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

IV.1.2. Zmiana wielkości bazy ekonomicznej na tle zmian liczby pracujących w latach 1999-2009

Analiza zmiany wielkości bazy ekonomicznej na tle zmian liczby pracujących w latach 1999-2009 pozwoliła wyodrębnić następujące grupy miast:

- 1) Ośrodki charakteryzujące się dużym wzrostem bazy ekonomicznej przy: a) wzroście liczby pracujących, b) liczbie pracujących bez większych zmian;

IV. Kapitał ekonomiczny

- 2) Ośrodki charakteryzujące się wzrostem bazy ekonomicznej przy: a) wzroście liczby pracujących, b) liczbie pracujących bez większych zmian, c) spadku liczby pracujących;
- 3) Ośrodki, które nie zanotowały znacznej zmiany wielkości bazy ekonomicznej przy: a) wzroście liczby pracujących, b) liczbie pracujących bez większych zmian, c) spadku liczby pracujących;
- 4) Ośrodki charakteryzujące się spadkiem bazy ekonomicznej przy: a) liczbie pracujących bez większych zmian, b) spadku liczby pracujących;
- 5) Ośrodki charakteryzujące się dużym spadkiem bazy ekonomicznej przy: a) liczbie pracujących bez większych zmian, b) spadku liczby pracujących;

Na uwagę zasługują ośrodki charakteryzujące się znacznym spadkiem wielkości bazy ekonomicznej, spowodowanym między innymi zmniejszeniem się liczby pracujących. Należą do nich 4 miasta: Szczytna, Bielawa, Prochowice i Głuszyca. Niekorzystna sytuacja wyżej wymienionych ośrodków związana była ze spadkiem zatrudnienia egzogenicznego w sektorze przemysłu i budownictwa.

W najlepszej sytuacji znalazły się ośrodki o największym wzroście wielkości bazy ekonomicznej, wynikającym między innymi ze wzrostu liczby pracujących. Należą do nich 4 miasta położone w podregionie wrocławskim: Międzybórz, Twardogóra, Oława, Kąty Wrocławskie oraz Polkowice i Żarów. We wszystkich wyżej wymienionych ośrodkach nastąpiło wzmocnienie zatrudnienia egzogenicznego w sektorze przemysłu i budownictwa. Dodatkowo w Kątach Wrocławskich znacznie wzrosło znaczenie sektora usług rynkowych.

Tab. IV.1. 2. Zmiana wielkości bazy ekonomicznej na tle zmian liczby pracujących w latach 1999-2009 (1999=100%), źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

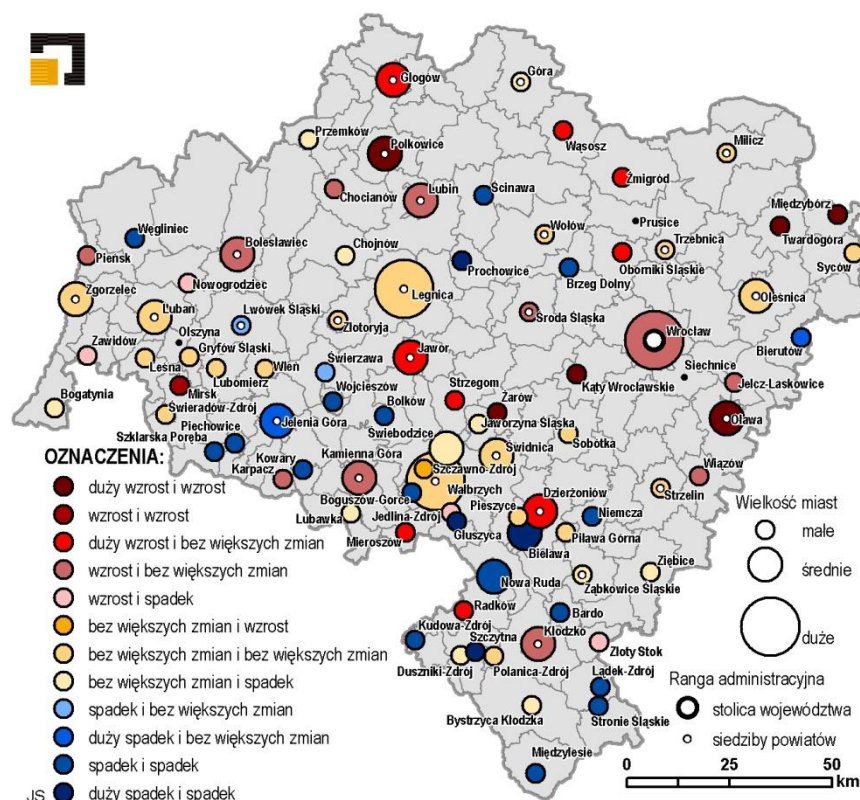
		Zmiana liczby pracujących w latach 1999-2009		
		Wzrost (powyżej 19,9%)	Bez większych zmian (od -22,9% do 19,9%)	Spadek (poniżej -22,9%)
Zmiana wielkości bazy ekonomicznej w latach 1999-2009	Duży wzrost (powyżej 72%)	Polkowice, Międzybórz, Twardogóra, Oława, Żarów, Kąty Wrocławskie;	Jawor, Strzegom, Radków, Mieroszów, Dzierżoniów, Głogów, Wąsosz, Oborniki Śląskie, Żmigród;	
	Wzrost (od 26,1% do 72%)	Mirsk;	Chocianów, Lubin, Karpacz, Jelcz-Laskowice, Pieńsk, Bolesławiec, Środa Śląska, Kamienna Góra, Wrocław, Wiązów, Kłodzko;	Złoty Stok, Nowogrodziec, Jedlina-Zdrój, Zawidów;
	Bez większych zmian (od -31,7% do 26,0%)	Szczawno-Zdrój;	Gryfów Śląski, Syców, Świdnica, Oleśnica, Polanica-Zdrój, Pieszyce, Leśna, Wałbrzych, Legnica, Strzelin, Złotoryja, Piława-Górna, Wołów, Świeradów-Zdrój, Trzebnica, Milicz, Sobótka, Lubomierz, Wleń, Zgorzelec, Lubań;	Bogatynia, Lubawka, Ziębice, Chojnów, Ząbkowice Śląskie, Duszniki-Zdrój, Przemków, Świebodzice, Góra, Bystrzyca Kłodzka, Jaworzyna Śląska;
	Spadek (od -31,8% do -66,9%)		Lwówek Śląski, Świerzawa;	Nowa Ruda, Bardo, Brzeg Dolny, Międzylesie, Bozków, Niemcza, Kowary, Węgliniec,

IV. Kapitał ekonomiczny

			Piechowice, Stronie Śląskie, Szklarska Poręba, Ścinawa, Wojcieszów, Kudowa-Zdrój, Lądek-Zdrój, Boguszów-Gorce;
	Duży spadek (poniżej -66,9%)		Bierutów, Jelenia Góra; Szczytna, Bielawa, Prochowice, Głuszyca.

*W tabeli nie wzięto pod uwagę Prusic i Olszyny, które w 1999 r. nie posiadały praw miejskich oraz Siechnic, w których w 1999 roku nie zanotowano pracujących w sektorze egzogenicznym (wzrost liczby pracujących w Siechnicach w latach 1999-2009 wyniósł 72,6%)

Rys. IV.1. 10. Zmiana wielkości bazy ekonomicznej na tle zmian liczby pracujących w latach 1999–2009 (1999=100%), źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

*Brak danych dla Prusic i Olszyny, które w 1999 r. nie posiadały praw miejskich oraz Siechnic, w których w 1999 roku nie zanotowano pracujących w sektorze egzogenicznym

IV.1.3. Struktura oraz typ funkcjonalny bazy ekonomicznej w ujęciu sektorowym

Kolejnej analizie poddano strukturę oraz typ funkcjonalny bazy ekonomicznej. Na podstawie udziału liczby pracujących w sektorze egzogenicznym w poszczególnych sektorach gospodarczych (przemysł i budownictwo, usługi rynkowe, usługi nierynkowe) określono strukturę bazy ekonomicznej poszczególnych miast. Pozwoliło to na rozpoznanie następujących typów funkcjonalnych ośrodków:

- 1) Z dominującą funkcją sektorów gospodarczych:
 - P-** przemysłu i budownictwa (ponad 75% stanowią pracujący w sektorze przemysłu i budownictwa),
 - N-** usług nierynkowych (ponad 75% stanowią pracujący w sektorze usług nierynkowych),

IV. Kapitał ekonomiczny

R- usług rynkowych (ponad 75% stanowią pracujący w sektorze usług rynkowych);

2) Mieszany:

PN- przemysłu i budownictwa oraz usług nierynkowych (pracujący w sektorze przemysłu i budownictwa stanowią od 50% do 75%, natomiast pracujący w sektorze usług nierynkowych stanowią co najmniej 25%),

NP- usług nierynkowych oraz przemysłu i budownictwa (pracujący w sektorze usług nierynkowych stanowią od 50% do 75%, natomiast pracujący w sektorze przemysłu i budownictwa stanowią co najmniej 25%),

PR- przemysłu i budownictwa oraz usług rynkowych (pracujący w sektorze przemysłu i budownictwa stanowią od 50% do 75%, natomiast pracujący w sektorze usług rynkowych stanowią co najmniej 25%),

RP- usług rynkowych oraz przemysłu i budownictwa (pracujący w sektorze usług rynkowych stanowią od 50% do 75%, natomiast pracujący w sektorze przemysłu i budownictwa stanowią co najmniej 25%),

NR- usług nierynkowych oraz usług rynkowych (pracujący w sektorze usług nierynkowych stanowią od 50% do 75%, natomiast pracujący w sektorze usług rynkowych stanowią co najmniej 25%),

RN- usług rynkowych oraz usług nierynkowych (pracujący w sektorze usług rynkowych stanowią od 50% do 75%, natomiast pracujący w sektorze usług nierynkowych stanowią co najmniej 25%).

Analiza struktury oraz typów funkcjonalnych ośrodków w 1999 r. i 2009 r. pozwala określić kierunki przeobrażeń miast w tym zakresie. Na tej podstawie można również wyodrębnić ośrodki, w których poszczególne sektory umacniają się oraz takie, których rola słabnie.

W 2009 r. najwięcej ośrodków charakteryzowało się typem funkcjonalnym usług nierynkowych (31 miast). Zaraz za nimi ulokowały się ośrodki o typie funkcjonalnym przemysłu i budownictwa (30 miast). Kolejne pozycje zajęły typy: R i PN (po 7 miast), NP i NR (po 5 miast), RN (4 miasta) oraz RP (2 miasta). W przeciwieństwie do 1999 r. nie zanotowano ośrodków o typie funkcjonalnym PR.

Analizując rysunek nr 1. Przedstawiający typy funkcjonalne bazy ekonomicznej poszczególnych miast w 2009 r., można zauważyć, że typ N oraz typy mieszane z przewagą usług nierynkowych (NP, NR) dominują wśród małych miast (50,7%), głównie w południowej części województwa (Kotlina Kłodzka, podregion jeleniogórski). Omawianym typem charakteryzują się również 3 ośrodki średniej wielkości (Kłodzko, Nowa Ruda, Lubań).

Typy funkcjonalne przemysłu i budownictwa oraz mieszany z przewagą przemysłu i budownictwa (PN) dotyczą w większości miast średniej wielkości (58,8%) oraz części małych ośrodków (35,2%). Największe skupiska miast o wyżej omawianych typach funkcjonalnych znajdują się na Przedgórzu Sudeckim i w powiecie wałbrzyskim, w zachodniej części województwa (powiaty: zgorzelecki, bolesławiecki, polkowicki, głogowski) oraz we wschodniej części Dolnego Śląska (powiaty: Oleśnicki i Oławski). Bazę ekonomiczną o typach funkcjonalnych usług rynkowych oraz mieszanych z przewagą usług rynkowych (RP, RN) rozpoznano we wszystkich kategoriach miast pod względem wielkości. Ze względu na występowanie wyżej omawianych typów funkcjonalnych na szczególną uwagę

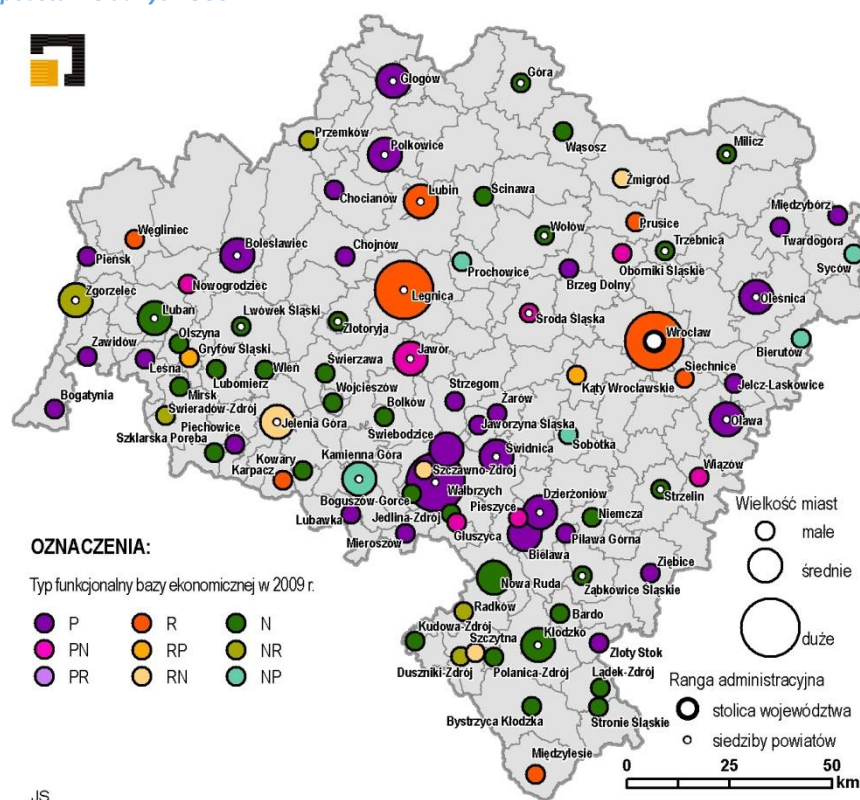
IV. Kapitał ekonomiczny

zasługują Wrocław oraz były miasta wojewódzkie. Typ usług rynkowych zanotowano w stolicy województwa oraz w Legnicy, typ mieszany usług rynkowych i nierynkowych (RN) w Jeleniej Górze. Wyjątek stanowił Wałbrzych z typem funkcjonalnym przemysłu i budownictwa.

Dla porównania w 1999 r. najwięcej ośrodków należało do typu funkcjonalnego przemysłu i budownictwa (30 miast). Do typu usług nierynkowych zaliczono 28 miast. Typ funkcjonalny NP charakteryzował 8 miast. Kolejne pozycje zajęły typy: R (6 miast), PN i RN (po 5 miast), NR (4 miasta), PR i RP (po 1 mieście).

W latach 1999–2009 w prawie połowie miast (42 na 88²²) nastąpiło znaczne przeobrażenie struktury bazy ekonomicznej. Skutkiem tego była zmiana typu funkcjonalnego tych ośrodków. Pomimo tego nie zanotowano znaczących zmian w liczbie miast należących do poszczególnych typów. Najwięcej zmian nastąpiło w grupie ośrodków o dominującej funkcji przemysłu i budownictwa (10 miast) oraz o dominacji pracujących w usługach nierynkowych (10 miast). Kolejną pozycję pod tym względem zajęły ośrodki o typie funkcjonalnym NP (7 miast). Pozostałe zmiany dotyczyły czterech miast o typie funkcjonalnym PN, czterech o typie RN, trzech o typie NR, dwa o typie R oraz po jednym o typie PR i RP.

Rys. IV.1. 11. Typy funkcjonalne bazy ekonomicznej dolnośląskich miast w 2009 r., źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

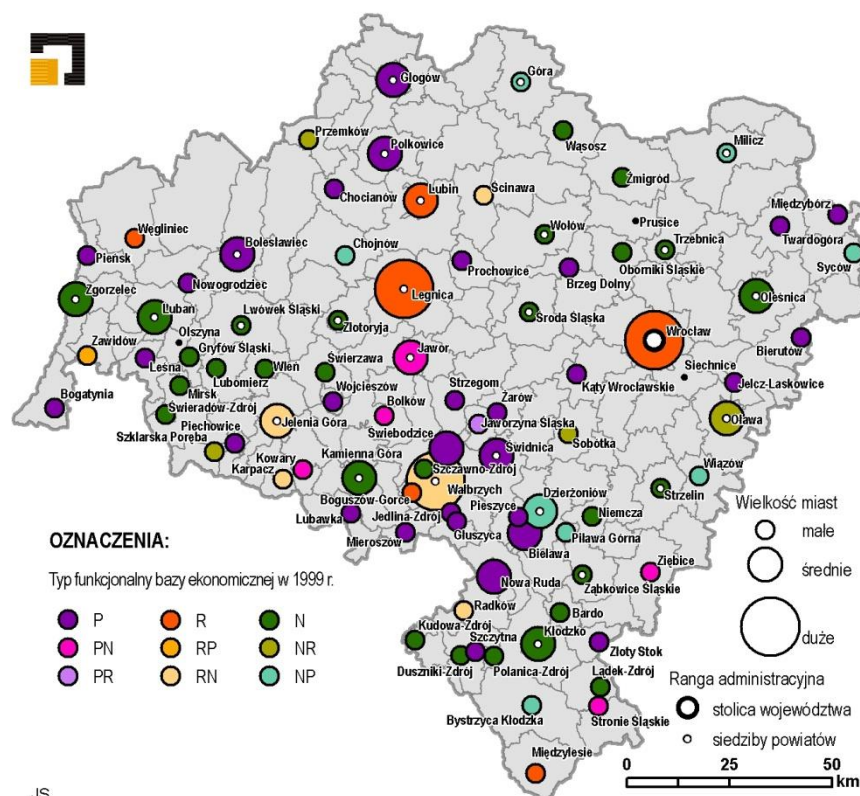
²² Z analizy wyłączono Olszynę i Prusice, które w 1999 r. nie posiadały praw miejskich oraz Siechnice, w których w 1999 r. nie zanotowano nadwyżki pracowników.

IV. Kapitał ekonomiczny

Największe przeobrażenia typów funkcjonalnych bazy ekonomicznej w latach 1999–2009 zanotowano w miastach: Boguszów-Gorce (zmiana typu z R na N), Gryfów Śląski (zmiana typu z N na RP), Oleśnica (zmiana typu z N na P), Oława (zmiana typu z NR na P), Szczytna (zmiana typu z P na RN), Wałbrzych (zmiana typu z RN na P) oraz Jedlina-Zdrój, Nowa Ruda i Wojcieszów (zmiana typu z P na N).

Najbardziej stabilną strukturę bazy ekonomicznej, charakteryzującą się niezmiennymi wartościami udziału pracujących w poszczególnych sektorach w latach 1999–2009, zanotowano w miastach o typie funkcjonalnym przemysłu i budownictwa (Bielawa, Bogatynia, Brzeg Dolny, Chocianów, Głogów, Jelcz-Laskowice, Leśna, Mieroszów, Międzybórz, Piechowice, Pieńsk, Polkowice, Strzegom, Świdnica, Świebodzice, Twardogóra, Złoty Stok, Żarów), usług nierynkowych (Bardo, Łądek-Zdrój, Lubań, Lubomierz, Mirsk, Polanica-Zdrój, Strzelin, Trzebnica, Wąsosz, Wleń, Wołów, Złotoryja) oraz w Węglińcu o typie funkcjonalnym usług rynkowych.

Rys. IV.1. 12. Typy funkcjonalne bazy ekonomicznej dolnośląskich miast w 1999 r., źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

JS

*Brak danych dla Prusic i Olszyny, które w 1999 r. nie posiadały praw miejskich oraz Siechnic, w których w 1999 roku nie zanotowano pracujących w sektorze egzogenicznym

IV. Kapitał ekonomiczny

Tab. IV.1. 3. Klasyfikacja miast ze względu na typ funkcjonalny bazy ekonomicznej w ujęciu sektorowym w 1999 r. i 2009 r., źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Typ funkcjonalny bazy ekonomicznej	2009 r.	1999 r.
P	Bielawa, Bogatynia, Bolesławiec, Brzeg Dolny, Chocianów, Chojnów, Dzierżoniów, Głogów, Jaworzyna, Jelcz-Laskowice, Leśnica, Lubawka, Mieroszów, Międzybórz, Oleśnica, Oława, Piechowice, Pieńsk, Piława Górna, Polkowice, Strzegom, Świdnica, Świebodzice, Twardogóra, Wałbrzych, Zawidów, Ziębice, Żłoty Stok, Żarów;	Bielawa, Bierutów, Bogatynia, Bolesławiec, Brzeg Dolny, Chocianów, Głogów, Głuszycza, Jedlina-Zdrój, Jelcz-Laskowice, Kąty Wrocławskie, Leśna, Lubawka, Mieroszów, Międzybórz, Nowa Ruda, Nowogrodziec, Piechowice, Pieńsk, Pieszyce, Polkowice, Prochowice, Strzegom, Szczytna, Świdnica, Świebodzice, Twardogóra, Wojcieszów, Żłoty Stok, Żarów;
N	Bardo, Boguszów-Gorce, Bolków, Bystrzyca Kłodzka, Góra, Jedlina-Zdrój, Kłodzko, Kowary, Kudowa-Zdrój, Lądek-Zdrój, Lubań, Lubomierz, Lwówek Śląski, Milicz, Mirsk, Niemcza, Nowa Ruda, Olszyna, Polanica-Zdrój, Stronie Śląskie, Strzelin, Szklarska-Poręba, Ścinawa, Świerzawa, Trzebnica, Wąsosz, Wleń, Wojcieszów, Wołów, Ząbkowice Śląskie, Złotoryja;	Bardo, Duszniki-Zdrój, Gryfów Śląski, Kamienna Góra, Kłodzko, Kudowa-Zdrój, Lądek-Zdrój, Lubań, Lubomierz, Lwówek Śląski, Mirsk, Niemcza, Oborniki Śląskie, Oleśnica, Polanica-Zdrój, Strzelin, Szczawno-Zdrój, Środa Śląska, Świeradów-Zdrój, Świerzawa, Trzebnica, Wąsosz, Wleń, Wołów, Ząbkowice Śląskie, Zgorzelec, Złotoryja, Żmigród;
R	Karpacz, Legnica, Lubin, Międzyzlesie, Prusice, Siechnice, Węglińiec, Wrocław;	Boguszów-Gorce, Legnica, Lubin, Międzyzlesie, Węglińiec, Wrocław;
PN	Głuszycza, Jawor, Nowogrodziec, Oborniki Śląskie, Pieszyce, Środa Śląska, Wiązów;	Bolków, Jawor, Kowary, Stronie Śląskie, Ziębice;
NP	Bierutów, Kamienna Góra, Prochowice, Sobótka, Syców;	Bystrzyca Kłodzka, Chojnów, Dzierżoniów, Góra, Milicz, Piława Górna, Syców, Wiązów;
PR	-	Jaworzyna Śląska;
RP	Gryfów Śląski, Kąty Wrocławskie;	Zawidów;
NR	Duszniki-Zdrój, Przemków, Radków, Świeradów-Zdrój, Zgorzelec;	Oława, Przemków, Sobótka, Szklarska Poręba;
RN	Jelenia Góra, Szczawno-Zdrój, Szczytna, Żmigród.	Jelenia Góra, Karpacz, Radków, Ścinawa, Wałbrzych.

*Brak pełnych danych dla Prusic i Olszyny, które w 1999 r. nie posiadały praw miejskich oraz Siechnic, w których w 1999 roku nie zanotowano pracujących w sektorze egzogenicznym

IV.2. Poziom rozwoju gospodarczego miast

W celu oceny poziomu rozwoju gospodarczego dolnośląskich miast wykorzystano wskaźniki charakteryzujące poziom przedsiębiorczości, aktywność kapitału zagranicznego, skupienie miejsc pracy, sytuację ekonomiczną oraz poziom zamożności mieszkańców. Wskaźniki wybrano na podstawie dostępnych danych, pochodzących z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego oraz z Rocznika Statystycznego Województwa Dolnośląskiego, według stanu na koniec 1999 r. i 2010 r. oraz dynamiki zmian w latach 1999–2010.

IV.2.1. Analiza wybranych wskaźników charakteryzujących poziom rozwoju gospodarczego

1) Poziom przedsiębiorczości

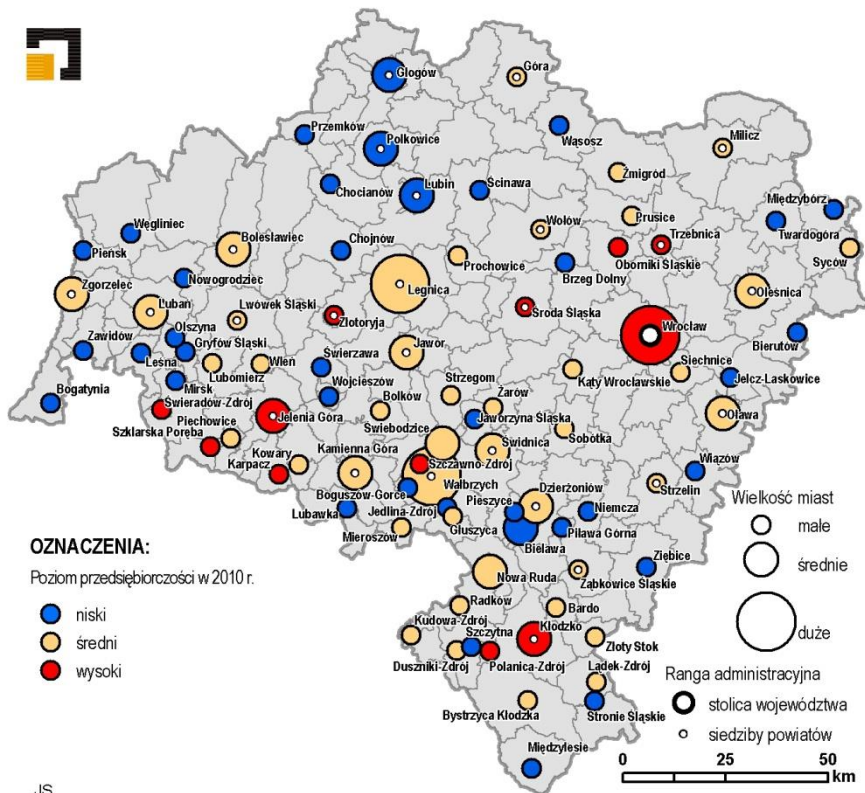
Do obliczenia poziomu przedsiębiorczości posłużono się wskaźnikiem liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w 1999 r. i 2010 r. Założono, że ośrodki, w których wartość wskaźnika nie przekraczała 105,8 charakteryzowały się niskim poziomem przedsiębiorczości, te w których wartość mieściła się w przedziale od 105,9 do 139,7 zaliczono do miast o średnim poziomie przedsiębiorczości, natomiast wskaźnik w ośrodkach o wysokim poziomie przedsiębiorczości był wyższy od 139,7.

Badanie wykazało, że w 2010 r. najwyższym poziomem przedsiębiorczości charakteryzowały się: Karpacz, Szczawno-Zdrój, Szklarska Poręba, Polanica-Zdrój, Kłodzko, Wrocław, Oborniki Śląskie, Środa Śląska, Jelenia Góra, Trzebnica, Złotoryja i Świeradów-Zdrój. Na końcu zestawienia znalazły się: Przemków, Zawidów i Nowogrodziec, które zanotowały najniższe wartości wskaźnika wśród miast w województwie.

W latach 1999–2010 liczba podmiotów w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, we wszystkich ośrodkach, uległa zwiększeniu. Największy wzrost wskaźnika miał miejsce w Radkowie (wzrost o 141,4%) i Mieroszowie (wzrost o 88,8%). W badanym okresie miała miejsce zmiana liczby miast należących do poszczególnych grup. W 2010 r. przybyło ośrodków charakteryzujących się wysokim i średnim poziomem przedsiębiorczości. Ubyło natomiast miast o najniższej wartości wskaźnika.

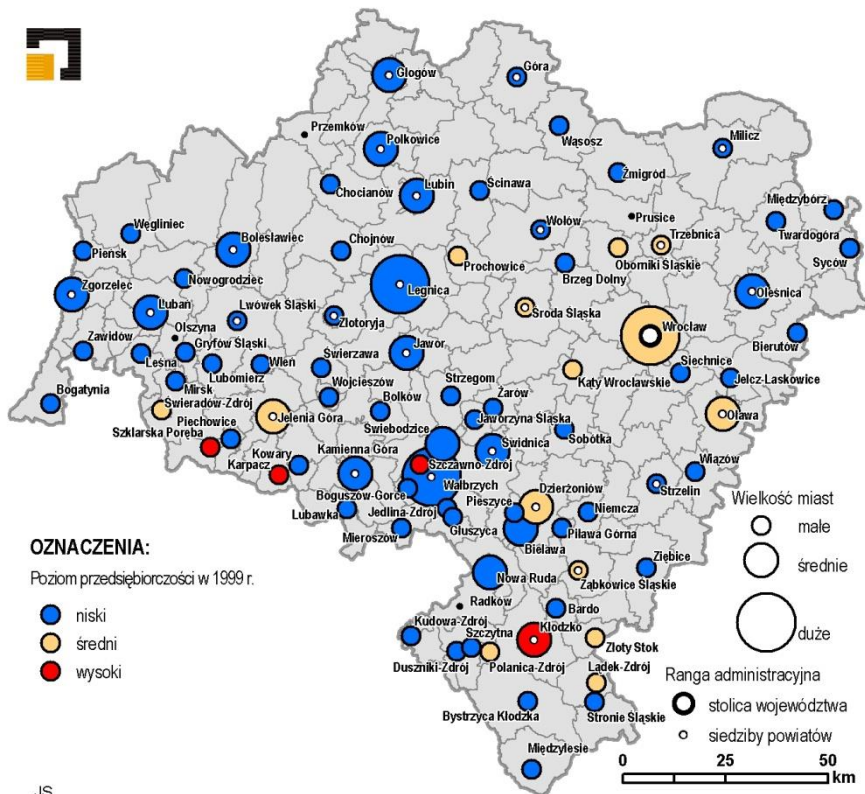
IV. Kapitał ekonomiczny

Rys. IV.2. 1. Poziom przedsiębiorczości dolnośląskich miast w 2010 r., źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

JS

Rys. IV.2. 2. Poziom przedsiębiorczości dolnośląskich miast w 1999 r., źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

JS

*Brak danych dla Prusic i Olszyny, które w 1999 r. nie posiadały praw miejskich

2) Aktywność kapitału zagranicznego

Aktywność kapitału zagranicznego zmierzono obliczając wskaźnik liczby spółek prawa handlowego z udziałem kapitału zagranicznego w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w 1999 r. oraz wskaźnik liczby spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w 2010 r. Analizie poddano również zmianę wskaźnika w latach 1999–2010. Badane ośrodki podzielono na trzy grupy: o niskiej aktywności kapitału zagranicznego (wskaźnik do 1,4), o średniej aktywności kapitału zagranicznego (wskaźnik od 1,5 do 3,9) oraz o wysokiej aktywności kapitału zagranicznego (wskaźnik powyżej 3,9).

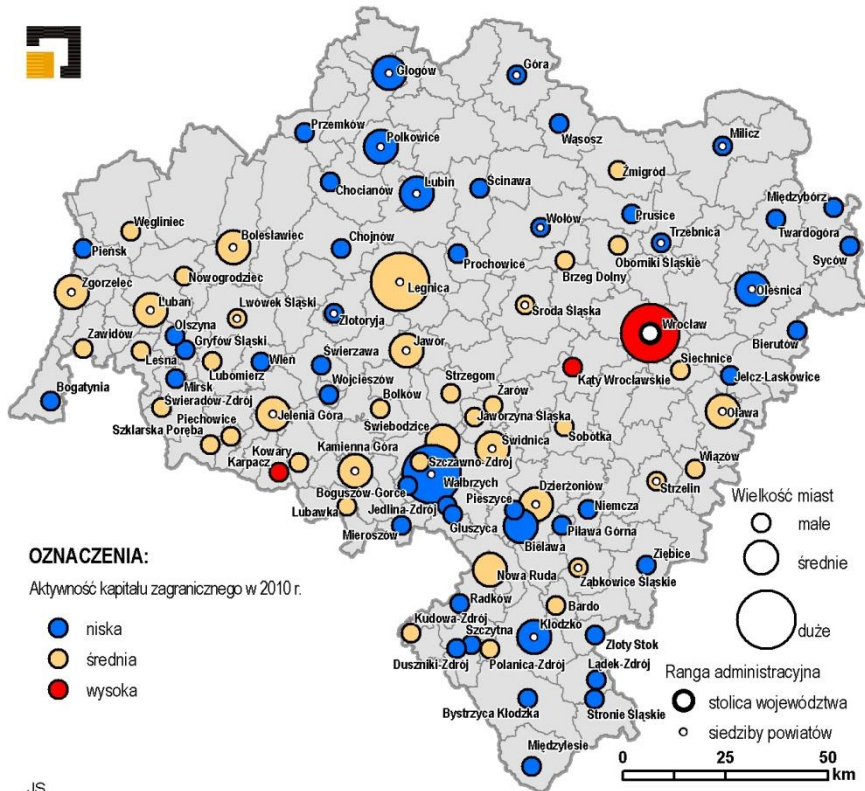
W 2010 r. najwyższymi wartościami wskaźnika odznaczały się: Karpacz (7,6), Kąty Wrocławskie (5,9) oraz Wrocław (5,0). W zestawieniu najgorzej wypadły: Wleń, Wąsosz, Międzybórz oraz Mieroszów, w których nie zanotowano aktywności kapitału zagranicznego.

W latach 1999–2010 największy wzrost wskaźnika miał miejsce w Bardzie, Szczytnej, Żarowie, Jelczu-Laskowicach oraz w Jedlinie-Zdrój. Spadek aktywności kapitału zagranicznego zanotowano w ośmiu ośrodkach w województwie. Pod tym względem najgorzej wypadły Wąsosz i Mieroszów, gdzie nastąpił całkowity spadek wartości wskaźnika.

W badanym okresie zanotowano pozytywne zmiany w ilości miast zakwalifikowanych do poszczególnych grup aktywności kapitału zagranicznego. W 2010 r. przybyły dwa ośrodki do grupy charakteryzującej się najwyższą wartością wskaźnika. Największe przemiany miały miejsce w pozostałych zbiorach miast: 23 ośrodki, które w 1999 r. zostały zaliczone do miast o niskim poziomie aktywności kapitału zagranicznego awansowały do grupy charakteryzującej się średnim poziomem aktywności. W 2010 r. (w porównaniu do 1999 r.) żadne z miast nie spadło do grupy o niższym poziomie aktywności kapitału zagranicznego.

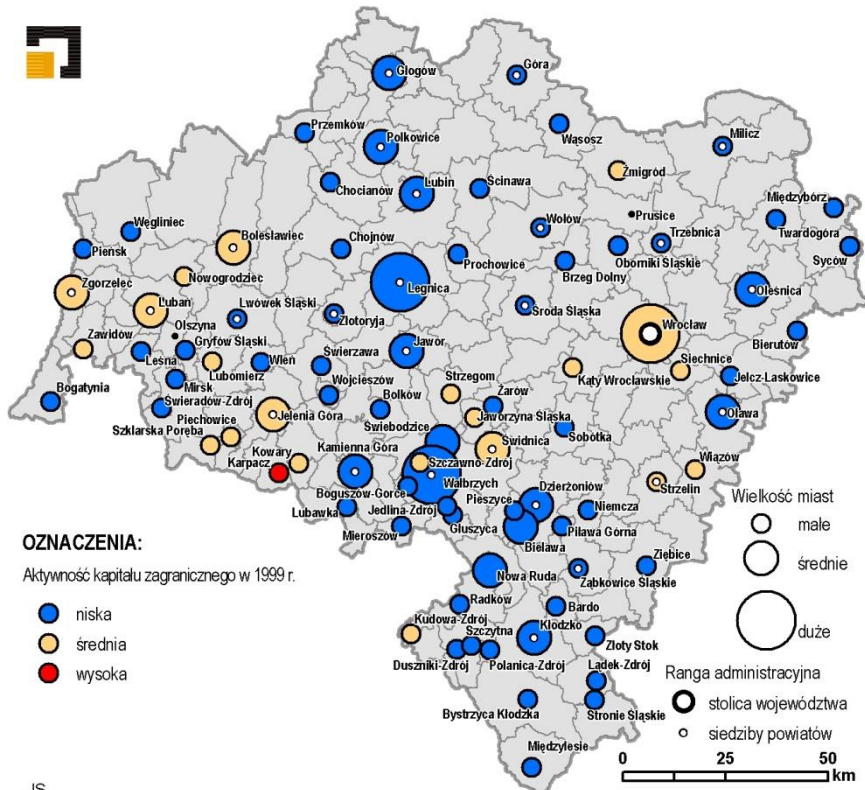
IV. Kapitał ekonomiczny

Rys. IV.2. 3. Aktywność kapitału zagranicznego dolnośląskich miast w 2010 r., źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

JS

Rys. IV.2. 4. Aktywność kapitału zagranicznego dolnośląskich miast w 1999 r., źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

JS

*Brak danych dla Prusic i Olszyny, które w 1999 r. nie posiadały praw miejskich

IV. Kapitał ekonomiczny

3) Skupienie miejsc pracy

Skupienie miejsc pracy zostało obliczone za pomocą wskaźnika liczby pracujących w głównym miejscu pracy na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 1999 r. i 2010 r.

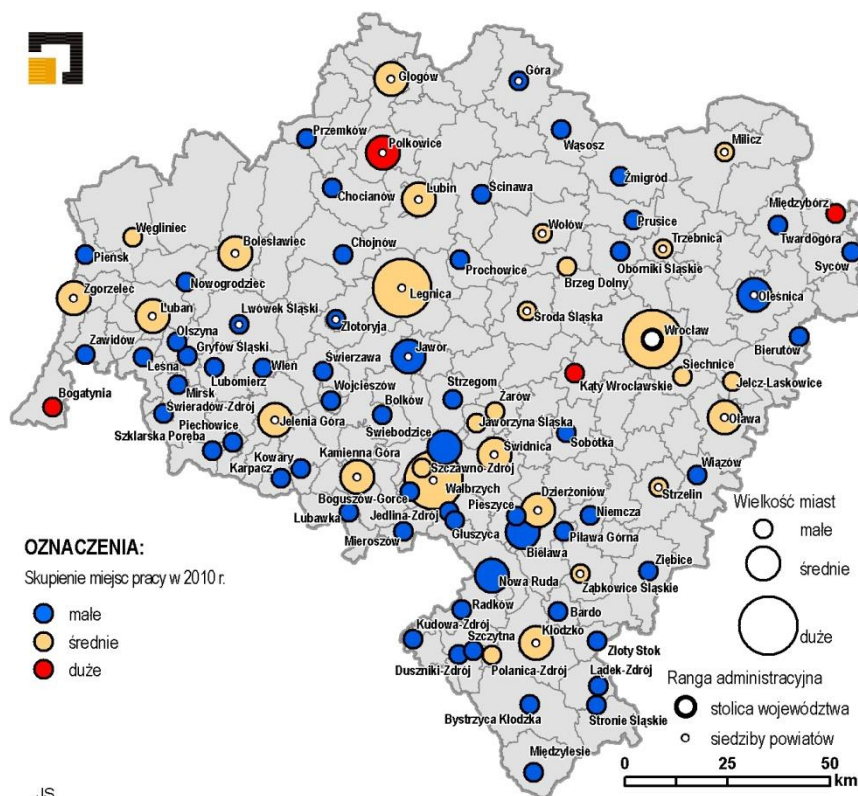
Dolnośląskie miasta pogrupowano na trzy kategorie: z małym (wskaźnik poniżej 34,8), średnim (wskaźnik od 34,8 do 62,8) lub dużym (wskaźnik powyżej 62,8) skupieniem miejsc pracy.

Analiza wykazała, że skupienie miejsc pracy nie zawsze zależy od wielkości ośrodka. W 2010 r. najwyższe wartości wskaźnika osiągnęły: miasto średniej wielkości- Polkowice (124,7 pracujących na 100 mieszkańców) oraz trzy małe ośrodki: Kąty Wrocławskie (wskaźnik 106,3), Międzybórz (wskaźnik 75,9) i Bogatynia (wskaźnik 74,7).

Najmniejsze skupienie miejsc pracy dotyczyło większości małych miast. W zestawieniu najgorzej wypadły: Boguszów-Gorce (wskaźnik 8,7), Wojcieszów (wskaźnik 11,5) i Głuszycy (wskaźnik 12,4).

W latach 1999–2010 r. znaczna ilość ośrodków zanotowała spadek liczby pracujących w przeliczeniu na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym. Największy spadek wskaźnika miał miejsce w Stroniu Śląskim (spadek o 70,1%), Głuszycy (spadek o 65,1%) oraz w Prochowicach (spadek o 64,0%). Wzrost wskaźnika zanotowano w dwudziestu ośrodkach w województwie, przy czym największy miał miejsce w Kątach Wrocławskich (wzrost o 127,1%), Żarowie (wzrost o 68,3%) i Międzybórz (wzrost o 64,8%).

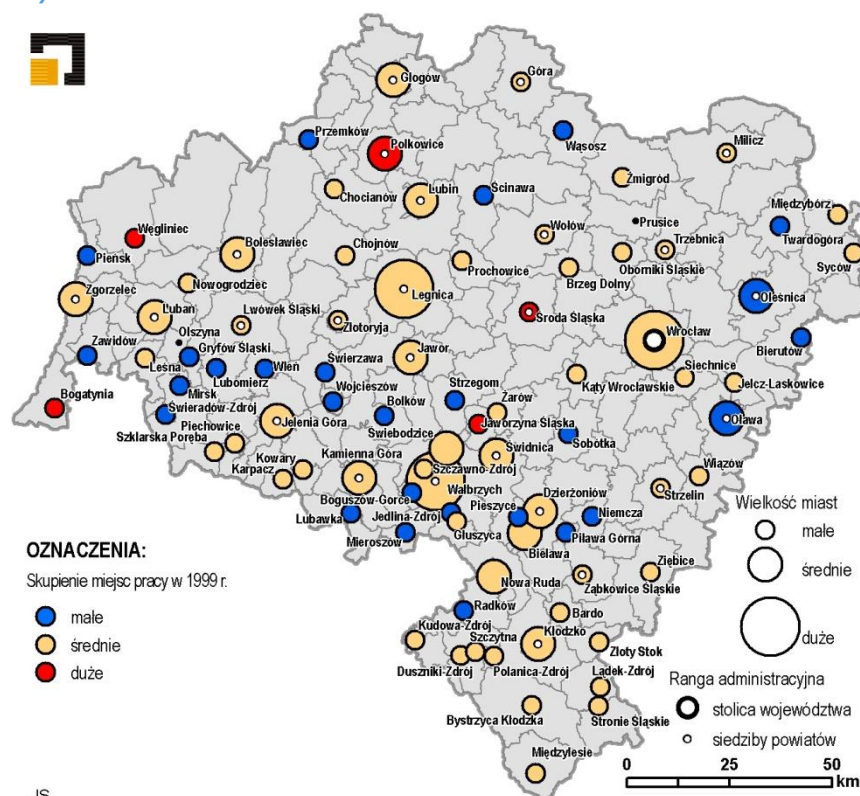
Rys. IV.2. 5. Skupienie miejsc pracy w dolnośląskich miastach w 2010 r., źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

JS

IV. Kapitał ekonomiczny

Rys. IV.2. 6. Skupienie miejsc pracy w dolnośląskich miastach w 1999 r., źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

*Brak danych dla Prusic i Olszyny, które w 1999 r. nie posiadały praw miejskich

4) Sytuacja ekonomiczna

Aby ocenić sytuację ekonomiczną poszczególnych miast obliczono wskaźnik wysokości dochodów własnych budżetów gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Ze względu na brak szczegółowych danych dla miast położonych w gminach miejsko-wiejskich, analizowanym miastom przypisano dane dla całej gminy.

W 2010 r. w najkorzystniejszej sytuacji znalazły się gminy: Polkowice, Karpacz, Bogatynia, Szczawno-Zdrój, Wrocław, Szklarska Poręba, Świeradów-Zdrój, Kąty Wrocławskie, Siechnice, Lubin, Głogów oraz Brzeg Dolny. Wielkość wskaźnika w wyżej wymienionych gminach zawarta była w przedziale od 2 009,8 do 6 595,5 złotych. Najniższy wskaźnik dochodów własnych budżetów gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca zanotowano w Bolkowie (648,8 zł.) i Międzyzlesiu (808,6 zł.).

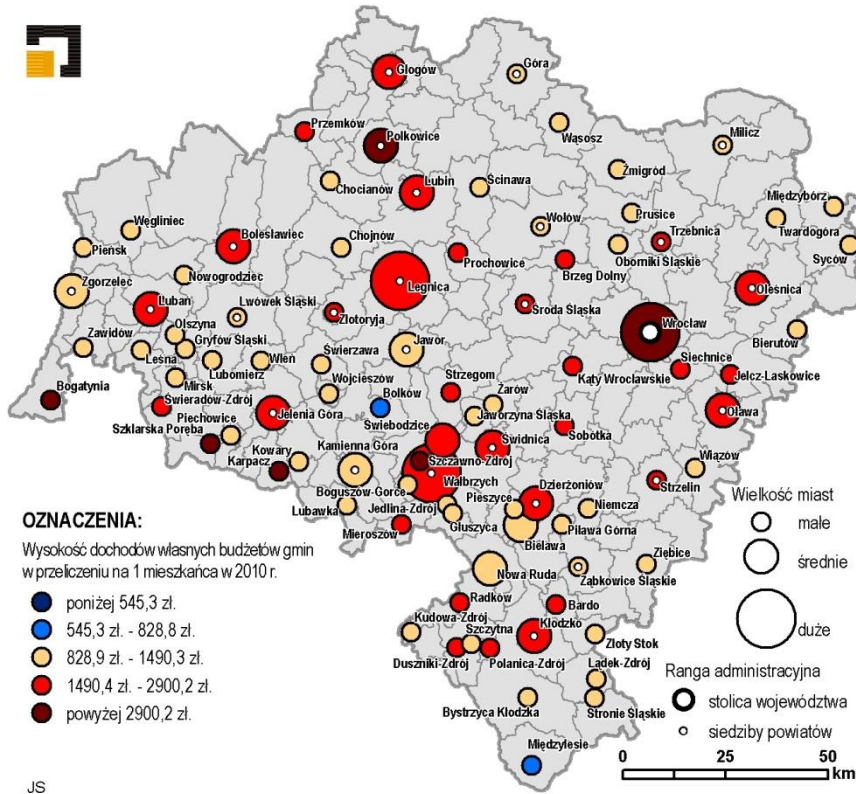
Dla porównania w 1999 r. najwyższe wartości wskaźnika w województwie osiągnęły Polkowice (wskaźnik 2 900,2 zł.) i Bogatynia (wskaźnik 2 321,5 zł.). Najgorzej wypadły gminy: Lubomierz (wskaźnik 340,1 zł.), Ziębice (wskaźnik 348,9 zł.), Międzyzlesie (wskaźnik 360,9 zł.), Gryfów Śląski (wskaźnik 383,4 zł.) oraz Bolków (wskaźnik 396,2 zł.).

W latach 1999–2010 we wszystkich dolnośląskich gminach nastąpiła poprawa sytuacji ekonomicznej. Wielkość dochodów własnych budżetów gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca najbardziej wzrosła w gminach: Radków (wzrost o 306,6%) i Karpacz (wzrost o 291,6%), a najmniej

IV. Kapitał ekonomiczny

w gminach: Polanica-Zdrój (wzrost o 37,7%), Bystrzyca Kłodzka (wzrost o 49,2%) i Świdnica (wzrost o 51,5%).

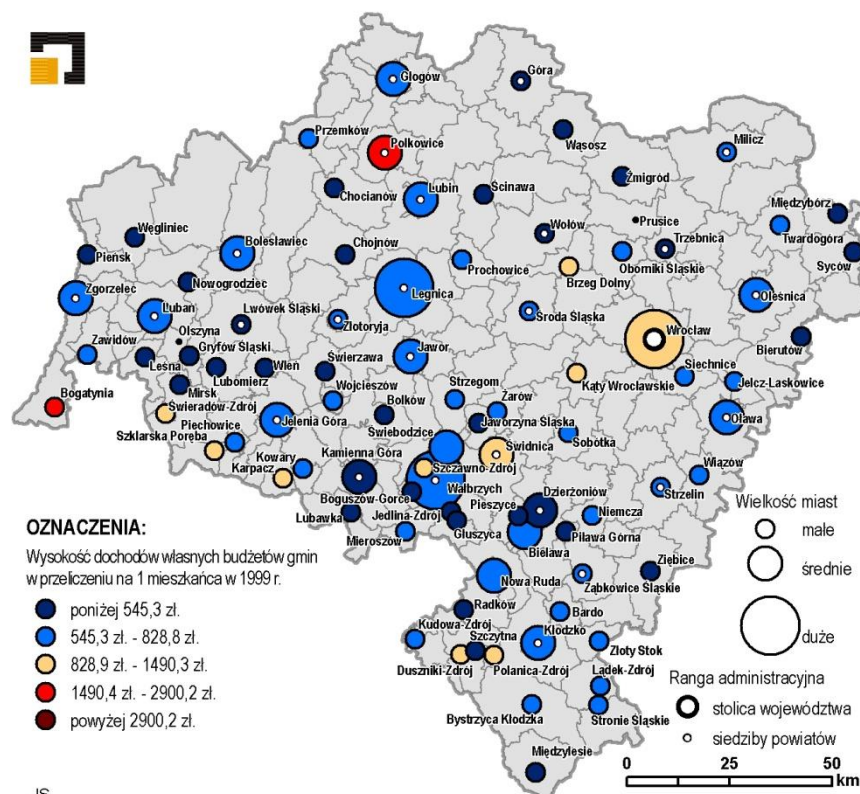
Rys. IV.2. 7. Sytuacja ekonomiczna dolnośląskich miast w 2010 r., źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

JS

IV. Kapitał ekonomiczny

Rys. IV.2. 8. Sytuacja ekonomiczna dolnośląskich miast w 1999 r., źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

*Brak danych dla Prusic i Olszyny, które w 1999 r. nie posiadały praw miejskich

5) Poziom zamożności mieszkańców

Do obliczenia poziomu zamożności mieszkańców wykorzystano wskaźnik wpływów z podatku dochodowego od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 1999 r. i 2010 r. Ze względu na brak szczegółowych danych dla miast położonych w gminach miejsko-wiejskich, analizowanym miastom przypisano dane dla całej gminy.

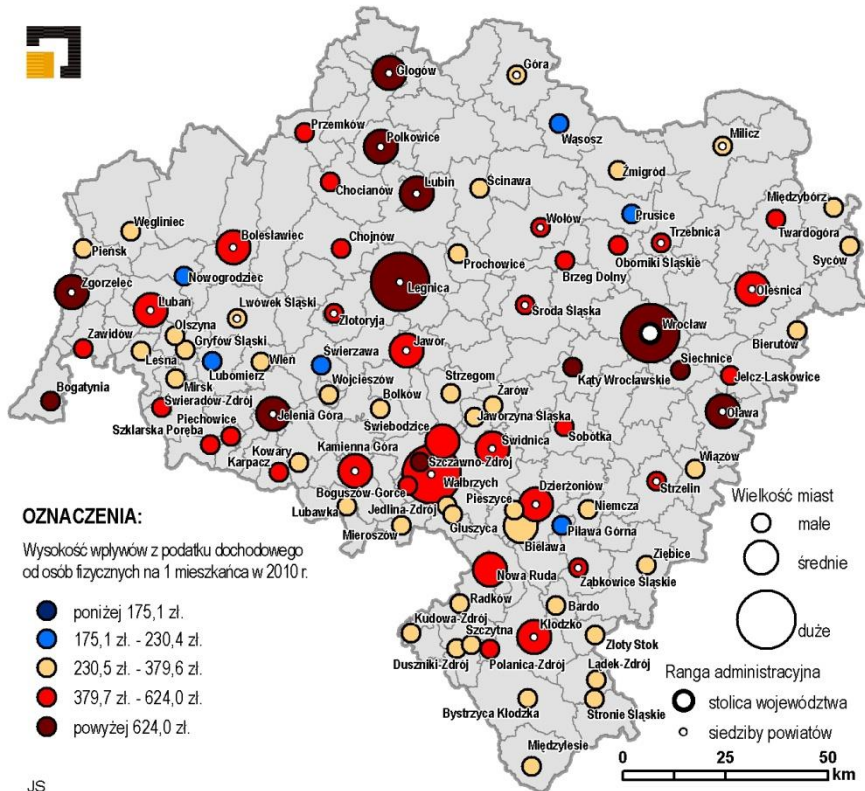
W 2010 r. najwyższym poziomem zamożności mieszkańców charakteryzowały się gminy: Wrocław, Lubin, Szczawno-Zdrój, Polkowice, Legnica, Siechnice, Głogów, Jelenia Góra, Oława, Zgorzelec i Kąty Wrocławskie. W zestawieniu najgorzej wypadły gminy: Lubomierz, Nowogrodzic, Świerzawa, Prusice, Wąsosz i Piława Górna.

Dla porównania w 1999 r. najlepiej wypadły gminy: Wrocław, Zgorzelec, Lubin, Szczawno-Zdrój, Bogatynia, Polkowice, Głogów, Brzeg Dolny i Legnica (wskaźnik w wyżej wymienionych gminach znalazł się powyżej 250,0 zł.), natomiast w najgorszej sytuacji były: Wąsosz, Międzyzlesie, Nowogrodzic, Mirsk, Wiązów i Lubomierz (wskaźnik w wyżej wymienionych gminach znalazł się poniżej 145,0 zł.).

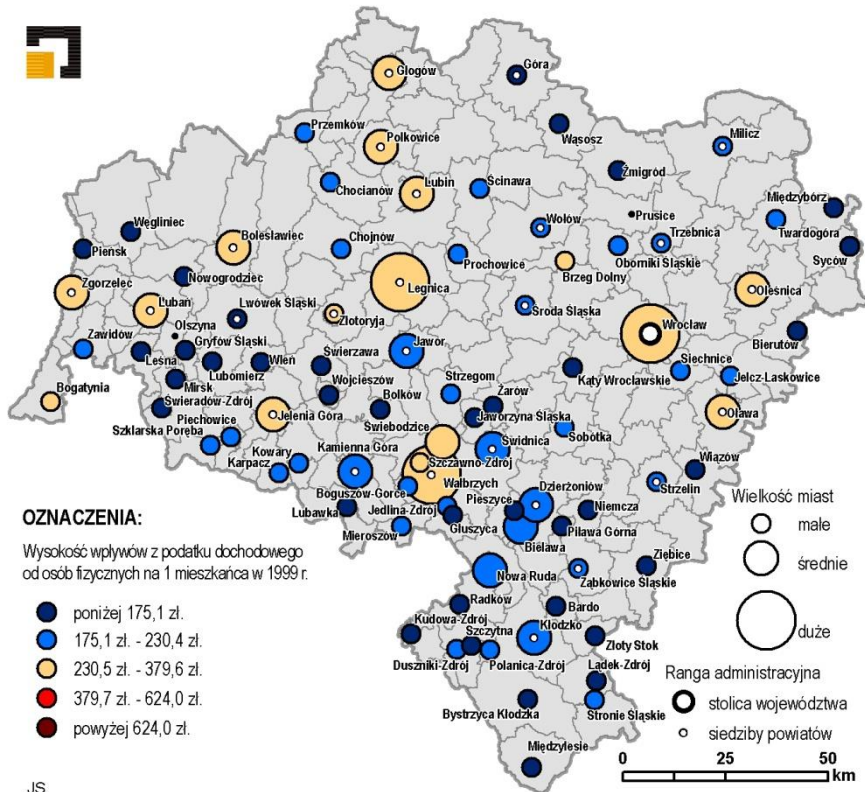
W latach 1999–2010 zaobserwowano wzrost wskaźnika poziomu zamożności mieszkańców wszystkich dolnośląskich miast. Największy miał miejsce w gminach: Kąty Wrocławskie (wzrost o 270,5%), Siechnice (wzrost o 263,0%), Wrocław (wzrost o 251,9%), Lubin (wzrost o 204,0%) i Polkowice (wzrost o 202,6%). Najmniejszy wzrost wielkości wskaźnika zanotowano w gminach: Lubomierz (wzrost o 33,9%), Świerzawa (wzrost o 41,2%) i Nowogrodzic (wzrost o 49,0%).

IV. Kapitał ekonomiczny

Rys. IV.2. 9. Poziom zamożności mieszkańców dolnośląskich miast w 2010 r., źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Rys. IV.2. 10. Poziom zamożności mieszkańców dolnośląskich miast w 1999 r., źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

*Brak danych dla Prusicy i Olszyny, które w 1999 r. nie posiadały praw miejskich

IV. Kapitał ekonomiczny

IV.2.2. Klasyfikacja miast na podstawie kapitału ekonomicznego

IV.2.2.1. Obliczenie syntetycznych wskaźników poziomu rozwoju gospodarczego miast w 1999 r. i 2010 r.

Ocena poziomu rozwoju gospodarczego stanowi końcowy etap badania kapitału ekonomicznego dolnośląskich miast. Poziom rozwoju gospodarczego poszczególnych ośrodków określono na podstawie syntetycznego wskaźnika J. Perkala. „Metoda ta polega na budowie syntetycznego indeksu, który jest sumą standaryzowanych wartości poszczególnych wskaźników cząstkowych²³”. Do budowy wyżej wymienionego wskaźnika wykorzystano wyniki analiz charakteryzujących wybrane aspekty rozwoju gospodarczego dolnośląskich miast tj.: poziom przedsiębiorczości, aktywność kapitału zagranicznego, skupienie miejsc pracy, sytuacja ekonomiczna oraz poziom zamożności mieszkańców. (Wyszczególnienie i analizę poszczególnych wskaźników wykorzystanych do obliczenia wskaźnika J. Perkala zawarto w punkcie: V.1.2.1. Analiza wybranych wskaźników charakteryzujących poziom rozwoju gospodarczego).

Wskaźnik J. Perkala obliczono za pomocą wzoru²⁴:

$Ws = (\sum_{j=1}^p y_{ij}) / p$, gdzie:

Ws= wskaźnik syntetyczny,

$j = 1, 2, \dots, p$,

p= liczba uwzględnionych cech,

y_{ij} = standaryzowana wartość j-tej cechy dla i-tego obiektu.

Obliczenie standaryzowanej wartości j-tej cechy dla i-tego obiektu:

$y_{ij} = (x_{ij} - \bar{x}) / S_j$, gdzie:

y_{ij} = standaryzowana wartość j-tej cechy dla i-tego obiektu,

x_{ij} = wartość j-tej cechy dla i-tego obiektu,

\bar{x} = średnia arytmetyczna wartości j-tej cechy,

S_j = odchylenie standardowe wartości j-tej cechy.

Poziom rozwoju gospodarczego dolnośląskich miast w 1999 r. i 2010 r. określono na podstawie wartości wskaźnika syntetycznego. Ośrodki zakwalifikowano do czterech kategorii rozwoju gospodarczego:

- 1) o bardzo niskim poziomie rozwoju;
- 2) o niskim poziomie rozwoju;
- 3) o wysokim poziomie rozwoju;
- 4) o bardzo wysokim poziomie rozwoju.

W województwie dolnośląskim pod względem poziomu rozwoju gospodarczego w 2010 r. zdecydowanie dominowały: Karpacz (wskaźnik 2,7), Wrocław (wskaźnik 2,4), Polkowice (wskaźnik 2,3), Kąty Wrocławskie (wskaźnik 2,1) oraz Szczawno-Zdrój (wskaźnik 2,0). Pozycja wyżej wymienionych ośrodków wynika z osiągniętych przez miasta wysokich i ponadprzeciętnych wartości prawie

²³ Badanie miast w województwie małopolskim w 2010 str. 26

²⁴ Jan Hauke, Analiza statystyczna zależności spójność – konkurencyjność – rozwój regionu wielkopolskiego, str. 22 (<http://igsegep.amu.edu.pl/RAPORTY/12.%20Analiza%20statystyczna%20zalezności.pdf>)

IV. Kapitał ekonomiczny

wszystkich wskaźników, które zostały poddane badaniu w ramach oceny poziomu rozwoju gospodarczego dolnośląskich miast. Rozpatrując indywidualnie poszczególne ośrodki, można zauważyć, że przodujący w zestawieniu Karpacz wypadł bardzo pozytywnie w analizach: poziomu przedsiębiorczości (1 miejsce w rankingu), aktywności kapitału zagranicznego (1 miejsce w rankingu) oraz sytuacji ekonomicznej (2 miejsce w rankingu). Stolica województwa wysoki wynik wskaźnika syntetycznego zawdzięcza przede wszystkim badaniom: poziomu zamożności mieszkańców (1 miejsce w rankingu), aktywności kapitału zagranicznego (3 miejsce w rankingu) oraz sytuacji ekonomicznej (5 miejsce w rankingu). Polkowice wyróżniają się szczególnie w analizach: skupienia miejsc pracy (1 miejsce w rankingu), sytuacji ekonomicznej (1 miejsce w rankingu) oraz poziomu zamożności mieszkańców (4 miejsce w rankingu). Do cech, które miały największy wpływ na zakwalifikowanie Kątów Wrocławskich do grupy miast o najwyższym poziomie rozwoju gospodarczego należą: wysoka aktywność aktywności kapitału zagranicznego (2 pozycja w rankingu) oraz duże skupienie miejsc pracy (2 pozycja w rankingu). Podobną do Kątów Wrocławskich wartość wskaźnika syntetycznego osiągnęło Szczawno-Zdrój, które wypadło bardzo pozytywnie w analizach: poziomu przedsiębiorczości (2 miejsce w rankingu), poziomu zamożności mieszkańców (3 miejsce w rankingu) oraz sytuacji ekonomicznej (4 miejsce w rankingu).

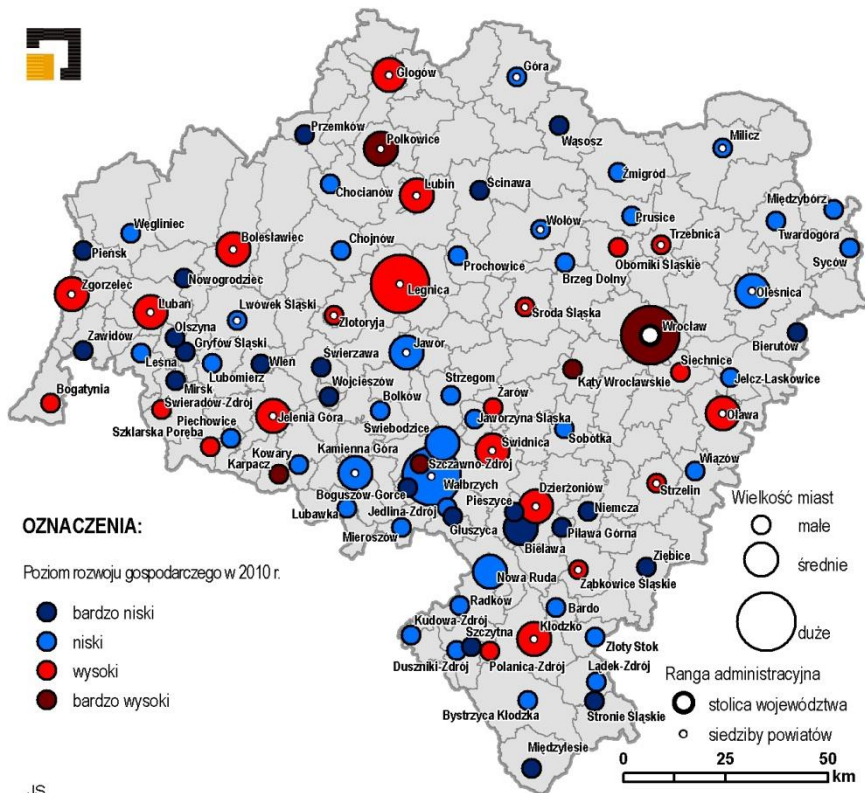
Pod względem poziomu rozwoju gospodarczego stosunkowo silną grupę w województwie tworzą miasta powiatowe. Prawie wszystkie osiągnęły wysoką lub bardzo wysoką wartość wskaźnika syntetycznego. Wyjątek stanowią: Góra, Jawor, Kamienna Góra, Lwówek Śląski, Milicz, Oleśnica, Wałbrzych oraz Wołów, których poziom rozwoju gospodarczego wypadł niżej.

Przestrzenne zróżnicowanie poziomu rozwoju gospodarczego w województwie wskazuje na trzy obszary, w których zaobserwowano koncentrację ośrodków charakteryzujących się wysoką lub bardzo wysoką wartością wskaźnika J. Perkala. Pierwszym z nich jest stolica Dolnego Śląska wraz z miastami położonymi w najbliższym sąsiedztwie ośrodka. Kolejnym obszarem jest pasmo od Głogowa do Złotoryi, przez Polkowice, Lubin i Legnicę. Trzecią koncentrację stanowią ośrodki rozwijające funkcję turystyczno-rekreacyjną, zlokalizowane w Sudetach Zachodnich (Karpacz, Jelenia-Góra, Szklarska-Poręba i Świeradów-Zdrój).

Z analizy przestrzennego rozkładu wartości wskaźnika syntetycznego w 2010 r. wynika, że bardzo niskim poziomem rozwoju gospodarczego charakteryzują się przede wszystkim małe miasta, położone głównie w subregionach: jeleniogórskim i wałbrzyskim. Jedynym średniej wielkości ośrodkiem, który zanotował bardzo niską wartość wskaźnika J. Perkala była Bielawa. W subregionie legnicko-głogowskim niski poziom rozwoju gospodarczego dotyczył Przemkowa, Ścinawy i Wąsosza. W pozostałych subregionach (wrocławskim i m. Wrocław) jedynie Bierutów został zakwalifikowany do grupy o najniższej wartości wskaźnika syntetycznego.

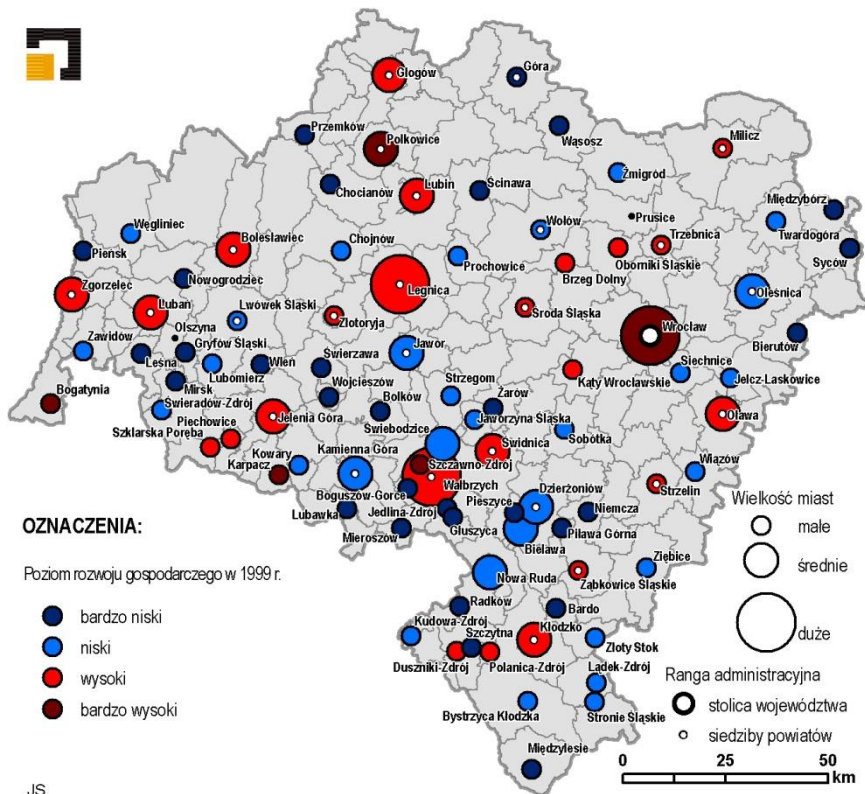
IV. Kapitał ekonomiczny

Rys. IV.2. 11. Poziom rozwoju gospodarczego dolnośląskich miast w 2010 r., źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

JS

Rys. IV.2. 12. Poziom rozwoju gospodarczego dolnośląskich miast w 1999 r., źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

JS

*Brak danych dla Prusic i Olszyny, które w 1999 r. nie posiadały praw miejskich

IV.2.2.2. Zmiana poziomu rozwoju gospodarczego miast w latach 1999–2010

Badanie zmiany poziomu rozwoju gospodarczego w latach 1999–2010 pozwoliło zakwalifikować miasta do trzech grup:

- 1) o wzroście poziomu rozwoju gospodarczego (jeśli miasto zmieniło poziom rozwoju gospodarczego na wyższy np. z „wysokiego” na „bardzo wysoki”);
- 2) bez zmian poziomu rozwoju gospodarczego (jeśli miasto nie zmieniło poziomu rozwoju gospodarczego);
- 3) o spadku poziomu rozwoju gospodarczego (jeśli miasto zmieniło poziom rozwoju gospodarczego na wyższy np. z „niskiego” na „bardzo niski”).

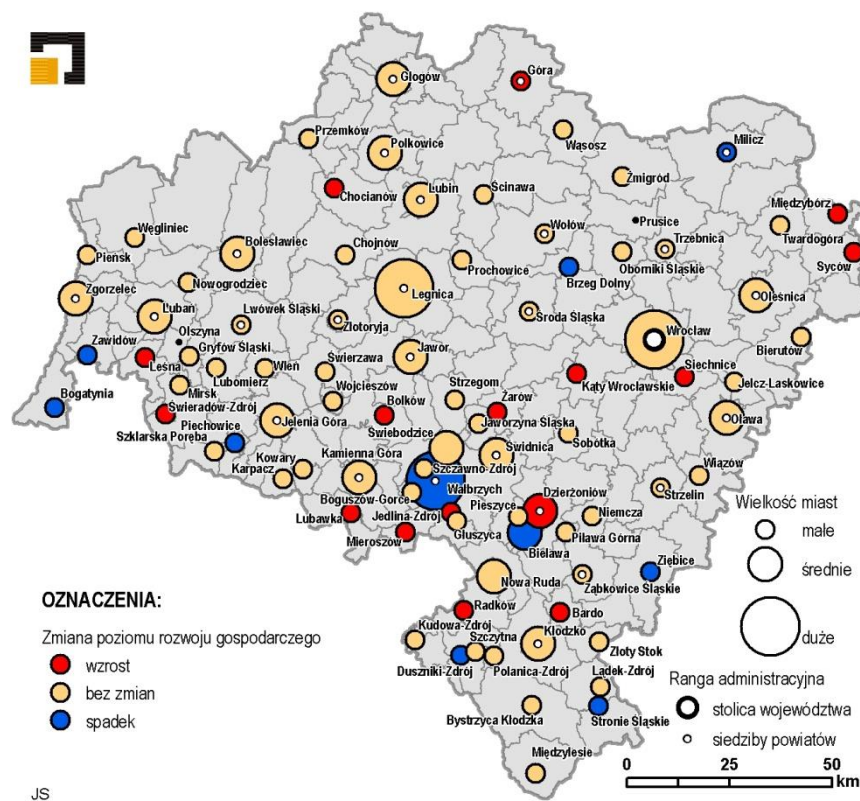
W badanym okresie 70,8% dolnośląskich miast stanowiły ośrodki, których poziom rozwoju gospodarczego nie uległ zmianie. Miasta charakteryzujące się wzrostem poziomu rozwoju gospodarczego stanowiły 18,0%, natomiast ośrodki, które zanotowały spadek stanowiły 11,2% ogólnej liczby miast. Wszystkie zmiany dotyczyły w większości małych ośrodków. Wyjątek stanowił Wałbrzych, który zanotował spadek poziomu oraz dwa średnie miasta: Bielawa i Dzierżoniów, które wykazały kolejno: spadek i wzrost.

Do grupy miast, które w badanym okresie zanotowały wzrost poziomu rozwoju gospodarczego zaliczono: Siechnice, Świeradów-Zdrój, Dzierżoniów (zmiana z niskiego na wysoki), Syców, Górę, Lubawkę, Międzybórz, Bolków, Chocianów, Mieroszów, Jedlinę Zdrój, Leśną, Radków (zmiana z bardzo niskiego na niski), Kąty Wrocławskie (zmiana z wysokiego na bardzo wysoki) oraz Żarów, który jako jedyny w województwie zanotował awans o 2 grupy wyżej (zmiana z bardzo niskiego na wysoki).

Ośrodkami, które zaliczyły spadek poziomu rozwoju gospodarczego były: Brzeg Dolny, Piechowice, Wałbrzych, Milicz, Duszniki-Zdrój (zmiana z wysokiego na niski), Bielawa, Zawidów, Ziębice, Stronie Śląskie (zmiana z niskiego na bardzo niski) oraz Bogatynia (zmiana z bardzo wysokiego na wysoki).

IV. Kapitał ekonomiczny

Rys. IV.2. 13. Zmiana poziomu rozwoju gospodarczego dolnośląskich miast w latach 1999 – 2010, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

*Brak danych dla Prusicy i Olszyny, które w 1999 r. nie posiadały praw miejskich

IV.2.2.3. Zestawienie poziomu rozwoju gospodarczego z jego zmianą w latach 1999–2010

Analizą podsumowującą badanie wybranych aspektów rozwoju gospodarczego dolnośląskich miast jest zestawienie poziomu rozwoju gospodarczego z jego zmianą w latach 1999–2010. Pozwoliło to na pogrupowanie ośrodków według sześciu typów rozwojowych:

- 1) Miasta o bardzo wysokim poziomie rozwoju gospodarczego, utrzymujące lub umacniające swoją pozycję (5 ośrodków),
- 2) Miasta o wysokim poziomie rozwoju gospodarczego, utrzymujące lub umacniające swoją pozycję (22 ośrodki),
- 3) Miasta o wysokim poziomie rozwoju gospodarczego, tracące swoją pozycję (1 ośrodek),
- 4) Miasta o niskim poziomie rozwoju gospodarczego, umacniające swoją pozycję (11 ośrodków),
- 5) Miasta o niskim poziomie rozwoju gospodarczego, utrzymujące lub tracące swoją pozycję (28 ośrodków),
- 6) Miasta o bardzo niskim poziomie rozwoju gospodarczego, utrzymujące lub tracące swoją pozycję (22 ośrodki).

IV. Kapitał ekonomiczny

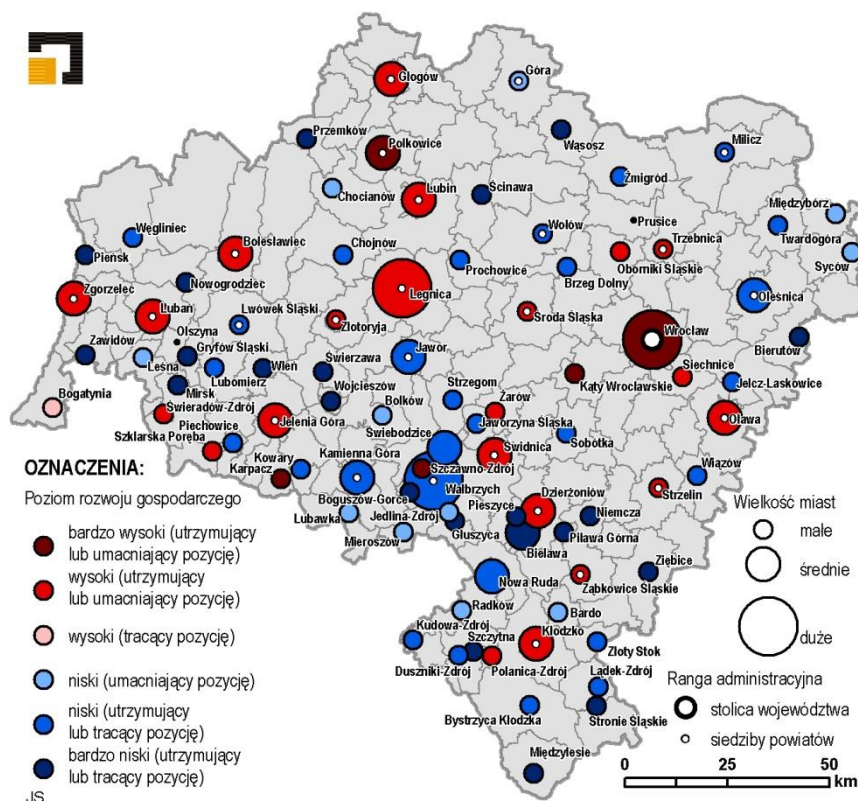
Tab. IV. 2. 1. Zestawienie poziomu rozwoju gospodarczego miast w 2010 r. (syntetyczny wskaźnik) z jego zmianami w latach 1999-2010, w celu zakwalifikowania miast do różnych kategorii poziomu rozwoju gospodarczego, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

		Poziom rozwoju gospodarczego w 2010 r.			
		bardzo wysoki	wysoki	niski	bardzo niski
Zmiana poziomu rozwoju gospodarczego w latach 1999-2010	wzrost	Kąty Wrocławskie (1)	Siechnice, Świeradów- Zdrój, Dzierżoniów, Żarów (4)	Międzybórz, Bardo, Syców, Mieroszów, Leśna, Lubawka, Radków, Chocianów, Góra, Bolków, Jedlina-Zdrój (11)	
	bez zmian	Karpacz, Wrocław, Polkowice, Szczawno- Zdrój, (4)	Szklarska Poręba, Jelenia Góra, Środa Śląska, Legnica, Zgorzelec, Polanica- Zdrój, Lubin, Świdnica, Kłodzko, Oława. Trzebnica, Oborniki Śląskie, Lubań, Głogów, Strzelin, Ząbkowice Śląskie, Bolesławiec, Złotoryja (18)	Jelcz-Laskowice, Świebodzice, Strzegom, Żmigród, Sobótka, Oleśnica, Kamienna Góra, Jawor, Kudowa-Zdrój, Wołów, Węgliniec, Nowa Ruda, Lwówek Śląski, Twardogóra, Lądek-Zdrój, Kowary, Jaworzyna Śląska, Prochowice, Wiązów, Złoty Stok, Lubomierz, Bystrzyca Kłodzka, Chojnów (23)	Bierutów, Pieńsk, Ścinawa, Gryfów Śląski, Niemcza, Głuszycza, Boguszów-Gorce, Piława Górna, Nowogrodzic, Szczytna, Pieszycze, Wąsosz, Świerzawa, Przemków, Międzylesie, Wleń, Wojcieszów, Mirsk (18)
	spadek		Bogatynia (1)	Brzeg Dolny, Piechowice, Wałbrzych, Milicz, Duszniki-Zdrój (5)	Bielawa, Zawidów, Ziębice, Stronie Śląskie (4)

*Brak danych dla Prusic i Olszyny, które w 1999 r. nie posiadały praw miejskich

IV. Kapitał ekonomiczny

Rys. IV.2. 14. Poziom rozwoju gospodarczego dolnośląskich miast i jego zmiana w latach 1999–2010, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

*Brak danych dla Prusic i Olszyny, które w 1999 r. nie posiadały praw miejskich

IV.3. Podsumowanie

Analiza poziomu rozwoju gospodarczego dolnośląskich miast w 2010 r. wykazała wyraźną zależność między poziomem rozwoju a wielkością ośrodka. Można zauważyć, iż poza Wałbrzychem duże miasta charakteryzowały się wysokim (Legnica) lub bardzo wysokim (Wrocław) poziomem rozwoju gospodarczego. Niski i bardzo niski poziom to cecha, która dotyczyła głównie małych ośrodków (56 na 71 małych miast osiągnęło niski lub bardzo niski poziom, natomiast 15 na 71 wysoki lub bardzo wysoki). Poziom rozwoju gospodarczego 11 na 17 średnich ośrodków był wysoki lub bardzo wysoki, natomiast w przypadku 6 miast tej wielkości znalazł się na poziomie niskim lub bardzo niskim (Świebodzice, Oleśnica, Kamienna Góra, Jawor, Nowa Ruda, Bielawa).

Za kluczową część oceny kapitału ekonomicznego uznano zestawienie poziomu rozwoju gospodarczego z analizą bazy ekonomicznej dolnośląskich miast. Poniższy opis poszczególnych grup ośrodków wykonano w oparciu o klasyfikacje miast na podstawie poziomu rozwoju gospodarczego w 2010 r. i jego zmiany w latach 1999–2010.

GRUPA NR 1.: Miasta charakteryzujące się bardzo wysokim poziomem rozwoju gospodarczego, utrzymujące lub umacniające swoją pozycję.

W skład omawianej grupy wchodzi: stolica województwa, średnie miasto powiatowe - Polkowice oraz trzy małe ośrodki (Kąty Wrocławskie, Karpacz, Szczawno-Zdrój). Każde z wyżej

IV. Kapitał ekonomiczny

wymienionych miast położone jest w innym subregionie, jednak w zakresie kapitału ekonomicznego można zauważyć wiele podobieństw między nimi. Z analizy wskaźników charakteryzujących poszczególne aspekty poziomu rozwoju gospodarczego wynika, że wszystkie ośrodki zaliczone do grupy wykazały (na tle województwa) dobrą lub bardzo dobrą sytuację ekonomiczną (dochody własne budżetów gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2010 r.) oraz wysoki lub bardzo wysoki poziom zamożności mieszkańców (wpływy z podatku dochodowego od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2010 r.).

Inną charakterystyczną cechą omawianych ośrodków jest wykształcenie silnej bazy ekonomicznej oraz osiągnięcie w tym zakresie w 2009 r. wysokiej pozycji wśród dolnośląskich miast. Pierwsze miejsce, niezmiennie od 1999 r. należało do Wrocławia. Na drugiej pozycji wylądowały Polkowice, które od 1999 r. awansowały o jedną pozycję. Wśród dolnośląskich ośrodków największy awans (o 45 pozycji) zanotowały Kąty Wrocławskie, które w 2009 r. znalazły się na 20 miejscu. Podobną pozycję rankingową osiągnęły Karpacz (27 miejsce) i Szczawno-Zdrój (29 miejsce), poprawiając swoją pozycję w relacji do 1999 r. kolejno o 11 i 4 miejsca.

W prawie wszystkich ośrodkach wchodzących w skład grupy baza ekonomiczna została zanotowana w sektorze usług rynkowych, w tym Karpacz osiągnął znaczną specjalizację w tym zakresie. Wyjątek stanowiły Polkowice, których cała baza ekonomiczna skoncentrowała się w sektorze przemysłu i budownictwa, osiągając znaczną specjalizację ośrodka. Oprócz Polkowic specjalizację w ósektorze przemysłu i budownictwa osiągnęły Kąty Wrocławskie. Jedynym miastem, które osiągnęło specjalizację w sektorze usług nierynkowych było Szczawno-Zdrój.

Analiza typów funkcjonalnych omawianej grupy miast wskazuje na rozwój istotnych dla kondycji gospodarczej województwa sektorów gospodarki narodowej. Typ funkcjonalny bazy ekonomicznej 3 z 5 ośrodków charakteryzował się dominacją jednego z sektorów. Baza ekonomiczna Wrocławia i Karpacza odznaczała się typem usług rynkowych (R), a w Polkowicach typem przemysłu i budownictwa (P). Typ funkcjonalny bazy ekonomicznej pozostałych dwóch ośrodków miał charakter mieszany. W przypadku Kątów Wrocławskich był to typ usług rynkowych oraz przemysłu i budownictwa (RP), natomiast w Szczawnie-Zdroju typ usług rynkowych oraz usług nierynkowych (RN).

Badanie tendencji zmian w zakresie wielkości bazy ekonomicznej oraz liczby pracujących w latach 1999–2009 również wskazało na korzystną sytuację ośrodków wchodzących w skład grupy. Pozycja wszystkich miast w tym zakresie uległa umocnieniu, bądź utrzymała się na tym samym poziomie. Warto zaznaczyć, że na tle grupy zdecydowanie wyróżniają się Kąty Wrocławskie oraz Polkowice, które zanotowały duży wzrost wielkości bazy ekonomicznej, przy wzroście liczby pracujących w latach 1999–2009.

GRUPA NR 2.: Miasta o wysokim poziomie rozwoju gospodarczego, utrzymujące lub umacniające swoją pozycję.

Do omawianej grupy zaliczono 22 miasta, w tym 11 małych, 10 średnich oraz 1 duże (Legnica). Wśród ośrodków można wyróżnić 2 na prawach powiatu (Jelenia Góra, Legnica) oraz 14 powiatowych. Najwięcej miast wchodzących w skład omawianej grupy zlokalizowanych było w podregionie jeleniogórskim (7 z 22), we wrocławskim i jeleniogórskim zanotowano po 6 miast, a w legnicko-

IV. Kapitał ekonomiczny

głogowskim 3 ośrodki. Poziom rozwoju gospodarczego ośrodków wchodzących w skład grupy w 2010 r. można określić jako dobry. Ich stan pod względem sytuacji ekonomicznej (dochody własne budżetów gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2010 r.), na tle województwa-był dobry (17 na 22 ośrodki) lub średni (4 na 22 ośrodki), a w przypadku Szklarskiej Poręby bardzo dobry. Omawiane miasta jeszcze lepiej wypadły w analizie poziomu zamożności mieszkańców (wpływy z podatku dochodowego od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2010 r.), gdzie 20 na 22 ośrodki charakteryzowały się wysoką lub bardzo wysoką wartością wskaźnika. Sytuację pozostałych 2 miast można określić jako średnią.

Większość ośrodków zaliczonych do omawianej grupy charakteryzowało się wykształceniem silnej bazy ekonomicznej. Pod względem wielkości sektora egzogenicznego pozycja rankingowa dużej części miast była wysoka. W zestawieniu 13 z 22 ośrodków (59,1%) znalazło się nie dalej niż na 25 pozycji w województwie (na 89 możliwych). Pomimo tego można zauważyć, iż ponadprzeciętny poziom rozwoju gospodarczego nie zawsze był ściśle związany z wykształceniem silnej bazy ekonomicznej. Miało to miejsce w przypadku Siechnic wchodzących w skład omawianej grupy, które w odróżnieniu od pozostałych zanotowały bardzo niską liczbę pracujących w sektorze egzogenicznym trafiając na 80 miejsce w województwie (na 89 możliwych). Z analizy zmiany miejsca rankingowego w latach 1999–2009 wynika, że 14 z 21²⁵ miast wchodzących w skład grupy poprawiło swoją pozycję, w tym najbardziej Oborniki Śląskie (awans o 42 miejsca) oraz Żarów (awans o 39 miejsc). Spadek pozycji zaliczyło 6 z 21 ośrodków, w tym największy należał do Szklarskiej Poręby (zmiana o 18 miejsc). Jedyne Zgorzelec nie zmienił swojego miejsca w zestawieniu, pozostając na 18 pozycji w województwie.

Badanie omawianej grupy miast pod względem wskaźnika specjalizacji wykazało, że 9 ośrodków osiągnęło specjalizację w sektorze przemysłu i budownictwa, w tym Żarów zdobył znaczną specjalizację w tym zakresie. Wysoki wskaźnik specjalizacji usług nierynkowych (więcej niż „1”) zaliczyło 13 ośrodków, natomiast specjalizację usług rynkowych 8 ośrodków. Warto zaznaczyć, iż wśród tych miast znalazły się takie, których baza ekonomiczna wykazała specjalizację w 2 sektorach gospodarczych. Należą do nich: Szklarska Poręba, Jelenia-Góra, Kłodzko, Świeradów-Zdrój, Zgorzelec (specjalizacja w sektorach usług nierynkowych i rynkowych), Lubin (specjalizacja w sektorach przemysłu i budownictwa oraz usług nierynkowych), Oborniki Śląskie, Środa Śląska (specjalizacja w sektorach przemysłu i budownictwa oraz usług nierynkowych).

Z analizy zmiany wielkości bazy ekonomicznej i liczby pracujących w latach 1999–2009 wynika, że 7 z 21 miast charakteryzowało się wzrostem lub dużym wzrostem pracujących w sektorze egzogenicznym, przy ogólnej liczbie pracujących utrzymującej się na podobnym poziomie. Wśród omawianych ośrodków w najkorzystniejszej sytuacji znalazły się Żarów i Oława, w których zanotowano duży wzrost wielkości bazy ekonomicznej i wzrost ogólnej liczby pracujących. Sporą część omawianej grupy (9 na 21 miast) stanowiły miasta, które w latach 1999–2009 nie wykazały znacznych zmian w zakresie omawianych wskaźników. W niekorzystnej sytuacji znalazły się 3 z 21 ośrodków, które w zakresie zmian omawianych wskaźników zanotowały spadek lub pozostały na tym samym poziomie,

²⁵ Z analizy zmiany miejsca rankingowego w latach 1999-2009 wykluczono Siechnice, w których w 1999 r. nie zanotowano nadwyżki pracujących.

IV. Kapitał ekonomiczny

przy czym najgorzej wypadła Szklarska Poręba, która charakteryzowały się spadkiem wielkości bazy ekonomicznej i spadkiem liczby pracujących.

GRUPA NR 3.: Miasta o wysokim poziomie rozwoju gospodarczego, tracące swoją pozycję.

Do kolejnej grupy została zakwalifikowana Bogatynia, której gospodarka oparta jest przede wszystkim na rozwoju przemysłu. Omawiany ośrodek ponadprzeciętny poziom rozwoju gospodarczego w 2010 r. zawdzięczał przede wszystkim bardzo dobrej sytuacji ekonomicznej (dochody własne budżetów gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2010 r.) oraz wysokiemu poziomowi zamożności mieszkańców (wpływy z podatku dochodowego od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2010 r.). Z drugiej strony słabnięcie jego pozycji w zakresie poziomu rozwoju spowodowane było głównie spadkiem liczby pracujących w głównym miejscu pracy w przeliczeniu na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w latach 1999–2010.

Badanie bazy ekonomicznej wykazało, że w 2009 r. Bogatynia charakteryzowała się wykształceniem silnego sektora egzogenicznego, dzięki czemu w rankingu znalazła się na wysokim 3 miejscu w województwie, tracąc 1 pozycję w relacji do 1999 r. Z analizy wskaźnika specjalizacji wynika, że miasto w 2009 r. (niezmiennie od 1999 r.) charakteryzowało się znaczą specjalizacją sektora przemysłu i budownictwa. Ponadto baza ekonomiczna Bogatyni cechowała się typem funkcjonalnym przemysłu i budownictwa (P).

Omawiane miasto nie wykazało pozytywnych tendencji w zakresie zmiany wielkości bazy ekonomicznej i liczby pracujących w latach 1999–2009. W zakresie wielkości sektora egzogenicznego Bogatynia nie odnotowała większych zmian, natomiast nastąpił spadek liczby pracujących.

GRUPA NR 4.: Miasta o niskim poziomie rozwoju gospodarczego, umacniające swoją pozycję.

Do grupy nr 4 zakwalifikowano 11 małych miast. 4 z 11 ośrodków zlokalizowanych było w podregionie wałbrzyskim (Bardo, Jedlina-Zdrój, Mioszów, Radków). Pozostałe miasta to: Chocianów, Góra (subregion legnicko-głogowski), Leśna, Bolków, Lubawka (subregion jeleniogórski), Międzybórz, Syców (subregion wrocławski). Poziom rozwoju gospodarczego (niski) wynika z osiągniętych przez miasta głównie średnich i niskich wartości wskaźników określających poszczególne aspekty rozwoju gospodarczego w 2010 r. Mowa między innymi o poziomie przedsiębiorczości (liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w 2010 r.), który w Chocianowie, Jedlinie-Zdroju, Leśnej, Lubawce i Międzyborzu był niski, a w pozostałych 6 ośrodkach średni oraz o wskaźniku skupienia miejsc pracy (liczba pracujących w głównym miejscu pracy na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2010 r.), który był niski w 10 miastach, a wysoki jedynie w Międzyborzu.

W 2009 r. wielkość bazy ekonomicznej miast wchodzących w skład grupy była zróżnicowana. W analizie najlepiej wypadły Międzybórz, Chocianów i Góra, które w rankingu wielkości sektora egzogenicznego zajęły kolejno: 28, 32 i 35 miejsce. Należy zaznaczyć, iż od 1999 roku ww. ośrodki awansowały: Międzybórz o 32 pozycje, Chocianów o 11, a Góra o 1. Pod tym względem w dużo gorszej sytuacji znalazły się Leśna (53 miejsce w rankingu), Lubawka (58 miejsce w rankingu), Mioszów (59 miejsce w rankingu), Bolków (78 miejsce w rankingu), Syców (79 miejsce w rankingu), Radków (81

IV. Kapitał ekonomiczny

miejsce w rankingu) oraz Jedlina-Zdrój i Bardo które zanotowały dalekie 85 i 89 miejsca. Wszystkie ww. ośrodki od 1999 r. zmieniły swoją pozycję rankingową: Leśna, Lubawka, Syców, Bardo i Bolków zaliczyły spadek kolejno o: 1, 7, 10, 11 i 15 miejsc, natomiast Jedlina-Zdrój, Radków i Mieroszów awansowały kolejno o: 1, 4 i 15 pozycji.

Z analizy wskaźnika specjalizacji bazy ekonomicznej badanych ośrodków wynika, że 6 z 11 miast w 2009 r. charakteryzowało się specjalizacją sektora przemysłu i budownictwa, przy czym Międzybórz zanotował znaczną specjalizację w tym zakresie, a baza ekonomiczna Jedliny-Zdroju, Lubawki i Sycowa wykazała również specjalizację sektora usług nierynkowych. Specjalizację w sektorze usług nierynkowych wykazały, poza wyżej wymienionymi ośrodkami, 4 miasta. W grupie tej wyjątek stanowił Radków, którego baza ekonomiczna wykazała specjalizację w sektorach usług nierynkowych i usług rynkowych. W 2009 r. baza ekonomiczna Chocianowa, Leśnej, Międzyborza, Lubawki i Mieroszowa charakteryzowała się typem funkcjonalnym przemysłu i budownictwa (P), w przypadku Radkowa był to typ usług nierynkowych oraz usług rynkowych (NR), baza ekonomiczna Jedliny-Zdroju, Barda, Bolkowa i Góry wyróżniała się typem usług nierynkowych (N), natomiast Syców reprezentował typ funkcjonalny usług nierynkowych oraz przemysłu i budownictwa (NP).

Badanie zmiany wielkości bazy ekonomicznej oraz liczby pracujących w latach 1999–2009 wykazało, że 3 miasta zanotowały duży wzrost wielkości bazy ekonomicznej, przy braku większych zmian (Międzybórz, Mieroszów) lub przy wzroście (Radków) liczby pracujących. Wzrost wielkości bazy ekonomicznej dotyczył 2 ośrodków: Chocianowa i Jedliny-Zdroju, które w przypadku zmiany liczby pracujących wykazały kolejno: brak większych zmian oraz spadek. Spadek obu wskaźników lub brak większych zmian dotyczył pozostałych miast: Leśnej i Sycowa (oba wskaźniki pozostały na podobnym poziomie), Lubawki i Góry (brak większych zmian wielkości bazy ekonomicznej, przy spadku liczby pracujących) oraz Barda i Bolkowa (spadek obu wskaźników).

GRUPA NR 5.: Miasta o niskim poziomie rozwoju, utrzymujące lub tracące swoją pozycję.

W skład grupy nr 5 weszło 28 ośrodków (22 miasta małe, 5 średniej wielkości (Kamienna Góra, Oleśnica, Świebodzice, Jawor, Nowa Ruda) i 1 duże (Wałbrzych). Wśród nich zidentyfikowano 6 miast powiatowych (Kamienna Góra, Oleśnica, Milicz, Jawor, Lwówek Śląski, Wołów) i jedno miasto na prawach powiatu (Wałbrzych). Największa liczba ośrodków skupiła się w subregionach: wałbrzyskim (10 miast) i wrocławskim (9 miast). W subregionie jeleniogórskim znalazło się 7 miast tego typu, natomiast w legnicko-głogowskim zaledwie 2 ośrodki. Warto zaznaczyć, iż obszarem o znacznej koncentracji miast przynależnych do grupy był powiat kłodzki, w którym zanotowano 5 z 28 ośrodków wchodzących w skład grupy. Poziom rozwoju gospodarczego omawianych ośrodków można określić jako niski, zwłaszcza z powodu utrzymującej się bądź słabnącej pozycji miast w tym zakresie (badanie w latach 1999–2010). Jednym ze wskaźników mających wpływ na wyżej opisaną sytuację była liczba pracujących w głównym miejscu pracy na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2010 r. Badanie wskaźnika wykazało, że w 2010 r. 19 z 28 ośrodków charakteryzowało się niskim poziomem skupienia miejsc pracy, natomiast 9 z 28 średnim. Ponadto z analizy zmiany liczby pracujących w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym w latach 1999–2010 wynika, iż prawie wszystkie ośrodki zanotowały spadek wskaźnika. Wyjątek stanowiły: Twardogóra, w której wzrost wskaźnika wyniósł 3,1%, Oleśnica (wzrost o 10,9%) oraz Jelcz – Laskowice (wzrost o 11,1%).

IV. Kapitał ekonomiczny

W 2009 r. wielkość bazy ekonomicznej miast wchodzących w skład grupy była zróżnicowana. Stworzony na tej podstawie ranking dolnośląskich ośrodków wykazał, iż do 45 miejsca (mniej więcej do połowy zestawienia) zakwalifikowało się 16 z 28 miast (57,1%), natomiast w przedziale od 46 do 89 pozycji znalazło się 12 z 28 miast (42,9%). Należy zaznaczyć, że w najlepszej sytuacji znalazły się Jelcz-Laskowice oraz Wałbrzych, które zajęły kolejno: 5 i 7 miejsce, natomiast na koniec zestawienia trafiły: Prochowice (74 pozycja), Lubomierz (72 pozycja) i Wiązów (70 pozycja). W 2009 roku (w porównaniu do 1999 r.) nastąpiła zmiana rangi prawie wszystkich ośrodków wchodzących w skład grupy (wyjątek stanowił Wałbrzych). Spadek miejsca rankingowego dotyczył 14 z 28 miast, przy czym największy zanotowano w Nowej Rudzie (spadek o 39 pozycji) oraz w Prochowicach (spadek o 34 pozycje). W rankingu awansowało 13 z 28 ośrodków, w tym największa zmiana miała miejsce w Twardogórze (awans o 36 pozycji).

Analizując wskaźnik specjalizacji bazy ekonomicznej poszczególnych ośrodków, można zauważyć, iż 18 z 28 miast zanotowało specjalizację w sektorze przemysłu i budownictwa, przy czym miasto Jelcz-Laskowice charakteryzowało się znaczną specjalizacją w tym zakresie. Drugą pod względem liczebności grupę stanowiło 17 z 28 ośrodków, które wykazały specjalizację w sektorze usług nierynkowych (Łądek-Zdrój i Lubomierz wykazały znaczą specjalizację). Specjalizację w sektorze usług rynkowych zanotowały jedynie 3 z 28 ośrodków: Duszniki-Zdrój, Żmigród oraz Węglińiec, który w tym sektorze osiągnął znaczną specjalizację.

Typy funkcjonalne bazy ekonomicznej miast wchodzących w skład grupy w 2009 r. wyglądały następująco: z dominacją jednego z sektorów gospodarki narodowej (typ przemysłu i budownictwa - 11 ośrodków, typ usług nierynkowych - 9 ośrodków, typ usług rynkowych - 1 ośrodek) oraz typy mieszane (typ przemysłu i budownictwa oraz usług nierynkowych - 2 ośrodki, typ usług nierynkowych oraz przemysłu i budownictwa - 3 ośrodki, typ usług nierynkowych oraz usług rynkowych - 1 ośrodek, typ usług rynkowych oraz usług nierynkowych – 1 ośrodek).

Tendencje zmian w zakresie zmiany wielkości bazy ekonomicznej, na tle zmian liczby pracujących w przypadku 20/28 ośrodków nie były korzystne. Miasta te zanotowały duży spadek, spadek, bądź nie wykazały znacznej zmiany w zakresie liczby pracujących w sektorze egzogenicznym, przy spadku lub braku większych zmian ogólnej liczby pracujących w 2009 r. W lepszej sytuacji znalazło się pozostałych 8 z 28 ośrodków, które wykazały duży wzrost lub wzrost wielkości bazy ekonomicznej, przy wzroście, spadku lub braku większych zmian ogólnej liczby pracujących w 2009 r.

GRUPA NR 6.: Miasta o bardzo niskim poziomie rozwoju, utrzymujące lub tracące swoją pozycję.

W składzie grupy nr 6 znalazły się 22 miasta (21 małych i 1 średnie – Bielawa). Przeważająca liczba ośrodków (18 z 22) zlokalizowana była w subregionach: wałbrzyskim (10 miast) i jeleniogórskim (8 miast). W pozostałych znalazły się 4 miasta: 3 w legnicko-głogowskim i 1 we wrocławskim. Na niski poziom rozwoju omawianej grupy miast w 2010 r. miały wpływ przede wszystkim takie wskaźniki jak: poziom przedsiębiorczości (liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w 2010 r.) oraz skupienie miejsc pracy (liczba pracujących w głównym miejscu pracy na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2010 r.). Omawiane ośrodki

IV. Kapitał ekonomiczny

zanotowały niską wartość wskaźnika skupienia miejsc pracy. Ponadto prawie wszystkie charakteryzowały się niskim poziomem przedsiębiorczości. Wyjątek stanowiły Głuszycy i Wleń, które wykazały średnią wartość wskaźnika. Z analizy zmiany wielkości skupienia miejsc pracy w latach 1999–2010 wynika, iż tylko Mirsk i Świerzawa zanotowały wzrost liczby pracujących w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym a pozostałe miasta charakteryzowały się spadkiem wartości wskaźnika.

W 2009 r. analizowana grupa miast charakteryzowała się słabo wykształconą bazą ekonomiczną. W rankingu opartym na liczbie pracujących w sektorze egzogenicznym ośrodki wypadły słabo na tle województwa. Większość miast przynależnych do grupy znalazła się na końcu wyżej wymienionego zestawienia. Na najlepszą pozycję rankingową trafiła Bielawa, która zajęła 44 miejsce (na 91), natomiast ostatnia 91 pozycja należała do Bierutowa. Warto zaznaczyć, że w 2009 r. (w porównaniu z 1999 r.) 14 z 22 ośrodków zanotowało spadek miejsca rankingowego, przy czym największy zaliczyły Bielawa (spadek o 38 pozycji) i Szczytna (spadek o 32 pozycje). Awans na wyższe miejsce należał do 7 z 22 miast. Wśród nich największą zmianę zanotowano w Pieńsku (awans o 10 pozycji). Bez zmiany miejsca pozostał Przemków.

Analiza bazy ekonomicznej omawianej grupy pod kątem wskaźnika specjalizacji wykazała, iż najwięcej miast (16 z 22) specjalizowało się w sektorze usług nierynkowych, przy czym Stronie Śląskie, Mirsk i Wleń zanotowały znaczną specjalizację w tym zakresie. W sektorze przemysłu i budownictwa specjalizację osiągnęła połowa miast przynależnych do grupy (11 z 22), natomiast w sektorze usług rynkowych specjalizowały się jedynie 4 ośrodki.

Pod względem typu funkcjonalnego bazy ekonomicznej wyróżniono 15 miast charakteryzujących się typem z dominacją jednego z sektorów gospodarczych. Typ usług nierynkowych (N) dotyczył 9 ośrodków, typ przemysłu i budownictwa (P) zanotowano w 5 miastach, natomiast typem usług rynkowych (R) wyróżniała się baza ekonomiczna tylko 1 miasta (Międzylesia). W przypadku pozostałych ośrodków (7 z 22) baza ekonomiczna cechowała się mieszanym typem funkcjonalnym. Typem przemysłu i budownictwa oraz usług nierynkowych (PN) charakteryzowała się baza ekonomiczna 3 miast, typ usług nierynkowych oraz przemysłu i budownictwa (NP) wyróżniał 1 miasto, również po 1 ośrodku miały na swoim koncie typy: usług rynkowych oraz przemysłu i budownictwa (RP), usług nierynkowych oraz usług rynkowych (NR), usług rynkowych i usług nierynkowych (RN).

Badanie tendencji zmian wielkości bazy ekonomicznej na tle zmiany liczby pracujących w latach 1999 – 2009 wykazało, że połowa miast wchodzących w skład grupy (11 z 22) charakteryzowała się spadkiem lub dużym spadkiem liczby pracujących w sektorze egzogenicznym, przy braku większych zmian lub spadku ogólnej liczby pracujących. Pozostałe ośrodki zakwalifikowano do kategorii wyróżniających się: brakiem większych zmian w zakresie wielkości bazy ekonomicznej, przy spadku lub braku większych zmian w wielkości ogólnej liczby pracujących (6 z 22 miast), wzrostem lub dużym wzrostem liczby pracujących w sektorze egzogenicznym, przy braku większych zmian lub spadku ogólnej liczby pracujących (4 z 22 miast), wzrostem wielkości bazy ekonomicznej, przy wzroście ogólnej liczby pracujących (1 z 22 miast).

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Istnieją dwa sposoby opisu warunków i jakości życia społeczeństwa, jego potencjału rozwojowego, kierunku zmian, zagrożeń i wyzwań. Jeden oparty jest na wskaźnikach instytucjonalnych — makroekonomicznych (np. PKB czy stopa inflacji) i makrospołecznych (np. stopa rejestrowanego bezrobocia, liczba lekarzy na 100 tys. mieszkańców, umieralność niemowląt, wskaźnik skolaryzacji czy frekwencja w wyborach parlamentarnych). Drugi sięga do opinii i zachowań obywateli. Żaden nie jest w pełni trafny, rzetelny i wystarczający²⁶.

W niniejszym opracowaniu przyjęto metodę wskaźnikową do oceny warunków i jakości życia, która pozwala na obiektywne porównanie sytuacji we wszystkich miastach województwa. Trudno jest wskazać jedną miarę opisującą poziom życia, stąd analiza poziomu życia prowadzona jest najczęściej na podstawie zestawu wskaźników, które traktowane są jako obiektywne charakterystyki wybranych aspektów życia społecznego²⁷.

Ocenę przeprowadzono na podstawie wytypowanych dziedzin, odnoszących się do podstawowych, codziennych aspektów życia. Przedstawionej oceny nie należy traktować jako pełnej oceny warunków i jakości życia, ale jako częściową ocenę przeprowadzoną na podstawie wybranych aspektów, które autorzy uznali za istotne oraz na podstawie wyznaczonych wskaźników, które były dostępne dla miast. Podstawowym założeniem przy wyborze dziedzin i wskaźników było przeprowadzenie oceny pod kątem oferowanych przez miasto dóbr i usług, decydujących w znacznym stopniu o jakości codziennego życia. Za najistotniejsze dziedziny, związane z zaspokajaniem podstawowych, codziennych potrzeb, uznano:

- infrastrukturę mieszkaniową,
- usługi służby zdrowia,
- usługi edukacji,
- usługi kultury i ofertę sportowo-rekreacyjną,
- bezpieczeństwo publiczne i zagrożenie ubóstwem.

Terminologia jakości życia nadal nie jest w pełni uporządkowana, co w znacznym stopniu utrudnia kwantyfikację wskaźnikową w praktycznych badaniach. Poza kategorią jakości życia używane są także takie terminy jak: warunki życia, poziom życia, standard życia, stopa życiowa, sposób życia czy styl życia²⁸.

²⁶ Diagnoza społeczna – warunki i jakość życia Polaków, Raport, redakcja Janusz Czapiński, Tomasz Panek, Warszawa: Rada Monitoringu Społecznego, 30.09.2011, str. 13

²⁷ Wybrane aspekty poziomu życia mieszkańców województwa dolnośląskiego w 2008 r. , Urząd Statystyczny we Wrocławiu, Wrocław 2009, str. 11

²⁸ Jakość życia na poziomie lokalnym – ujęcie wskaźnikowe, pod redakcją Tadeusza Borysa i Piotra Rogali, Warszawa 2008

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

V.1 Infrastruktura mieszkaniowa

Infrastrukturę mieszkaniową miast województwa dolnośląskiego oceniono pod względem ilościowym oraz jakościowym biorąc pod uwagę ilość mieszkań, ich powierzchnię oraz stan wyposażenia w podstawowe instalacje techniczno-sanitarne. Jako dodatkową informację przedstawiono również strukturę wiekową infrastruktury mieszkaniowej.

Z poniższych tabel wynika, że w miastach województwa dolnośląskiego przyrost mieszkań był większy niż w miastach Polski (stan na 2010 r.).

	1999	2010
Liczba mieszkań	573 tys.	656 tys.
Powierzchnia użytkowa mieszkań	32 mln m ²	39 mln m ²

	miasta Dolnego Śląska		miasta Polski	
	1999	2010	1999	2010
Liczba mieszkań na 1 tys. ludności	341 szt.	405 szt.	342 szt.	401
Powierzchnia mieszkania na 1 osobę	19,0 m ²	24,4 m ²	18,8 m ²	24,5 m ²

W 2010 r. 29 z 91 badanych miast posiadało powierzchnię mieszkalną na osobę większą niż średnia dla miast dolnośląskich, która wynosiła 24,4 m². Wśród omawianych miast znalazło się wiele ośrodków o funkcji turystycznej i uzdrowiskowej. Miasta, które osiągnęły najwyższy wskaźnik to: Karpacz (39,2 m² na osobę), Szklarska Poręba (33,0 m² na osobę) i Szczawno-Zdrój (31,8 m² na osobę). Wśród miast o wskaźniku wyższym niż średnia dla miast województwa znalazły się aż 24 miasta małe, trzy średnie oraz dwa duże: Legnica i Wrocław. Ośrodki, w których zanotowano najmniejszą powierzchnię mieszkalną na osobę to: Stronie Śląskie (18,9 m² na osobę), Polkowice (20,6 m² na osobę) i Kamienna Góra (20,7 m² na os.).

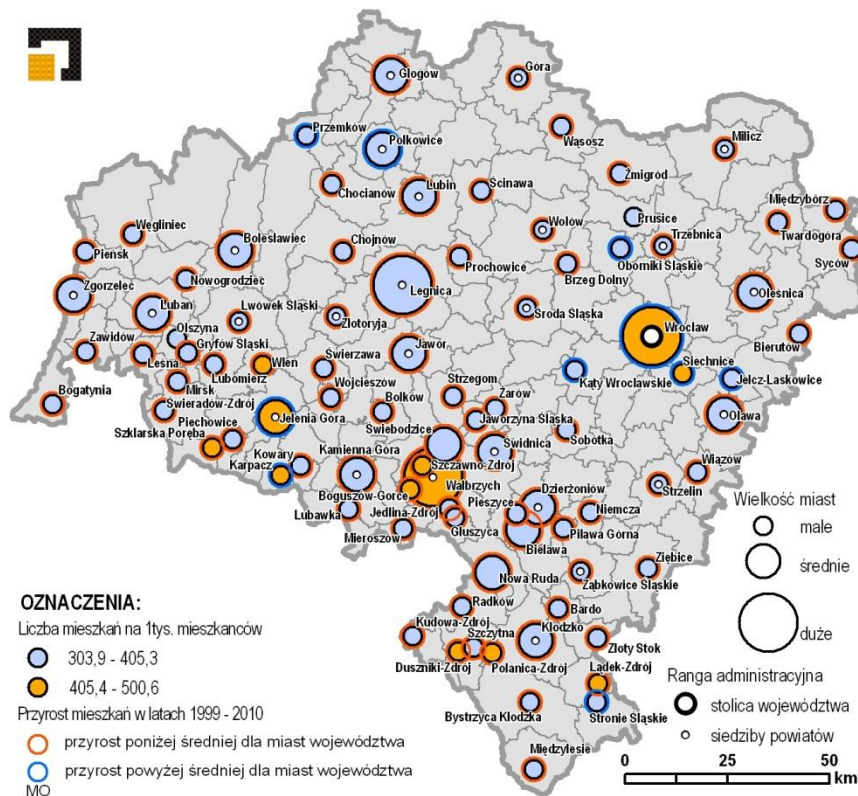
Analizując wskaźnik nasycenia w mieszkania, tj. liczbę mieszkań przypadającą na 1 tys. mieszkańców faktycznie zamieszkałej²⁹ w 2010 r., można zauważyć, iż miasta województwa dolnośląskiego znalazły się na 4 miejscu wśród pozostałych województw z ilością 405,4 mieszkań na 1 tys. mieszkańców, na 5 miejscu znalazły się miasta w Polsce ze średnim wskaźnikiem 400,9 mieszkań. Z 12 miast, które znalazły się powyżej średniej dla miast dolnośląskich 9 z nich to miasta małe, 2 duże (Wrocław, Wałbrzych) i 1 średnie (Jelenia Góra). Największa ilość mieszkań na 1 tys. mieszkańców przypadła w Siechnicach (500,6), Karpaczu (478,4) i Szklarskiej Porębie (436,7). Największy deficyt mieszkań występuje w ośrodkach: Twardogóra (304,0), Międzybórz (310,7) oraz Syców (312,2), gdzie odnotowano najniższe wskaźniki.

²⁹ „Mieszkania 2002” Komitet redakcyjny Głównego Urzędu Statystycznego, Wrocław, sierpień 2003, str. 26

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Miasta charakteryzujące się największymi wskaźnikami zarówno w zakresie wielkości jak i liczby mieszkań, to ośrodki turystyczne Karpacz i Szklarska Poręba.

Rys. V.1.1. Liczba mieszkań na 1 tys. mieszkańców, dynamika zmian w latach 1999-2010, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

*Brak danych dla Prusic i Olszyny w 1999 r. nie posiadały praw miejskich

Analizę struktury wiekowej mieszkań opracowano na podstawie procentowego udziału mieszkań z poszczególnych przedziałów czasowych w ogólnej ilości mieszkańców. Przyjęto cztery przedziały czasowe: przed 1944 r., lata 1945-1970, lata 1971-1988, lata 1989-2010. W miastach dolnośląskich 38,5% zabudowy mieszkaniowej to mieszkania sprzed 1944 r. Drugą co do wielkości grupę (32,5%) stanowią mieszkania z lat 1971-1988. Najmniej liczna jest grupa mieszkań z lat 1945-1970, która stanowi 15,0% oraz mieszkań oddanych do użytkowania po 1989 roku (16,7%).

Największy ilościowy udział mieszkań sprzed 1944 roku znajduje się w dużych i średnich miastach, tj.: Wrocław z ilością 74,2 tys. mieszkań co stanowi 33,1% całej zabudowy mieszkaniowej miasta, Wałbrzych z ilością 26,9 tys. (55,1%), Legnica z ilością 16,4 tys. mieszkań (41,2%), Jelenia Góra 13,1 tys. mieszkań (39,0%). Najmniejszy udział mieszkań z tego okresu znajduje się w Polkowicach, zaledwie 58 mieszkań, co stanowi 0,7% całej zabudowy mieszkaniowej miasta, w Międzybórz 205 mieszkań (28,6%), w Jelczu-Laskowicach 335 mieszkań (5,9%).

Największy procentowy udział mieszkań z okresu sprzed 1944 występuje w Jedlinie-Zdroju, gdzie aż 88,2% to mieszkania z tego okresu, kolejnymi miastami są: Boguszków-Gorce (85,5%), Mieroszów (80,1%) i Niemcza (79,5%). Najmniejszy procentowy udział mieszkań z tego okresu znajduje się w Polkowicach (0,7%), Lubinie (2,7%), Głogowie (5,9%), Jelczu-Laskowicach (5,9%).

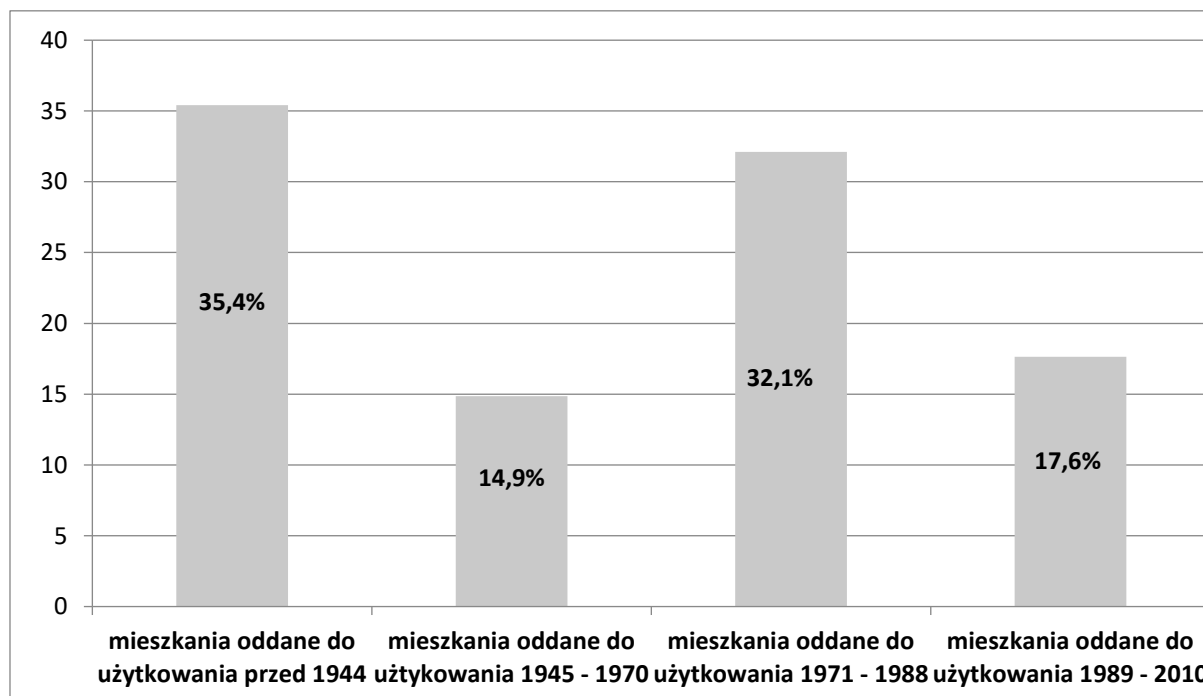
V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Największy ilościowy udział mieszkań z okresu 1945-1970 występuje we Wrocławiu, który posiada 42,9 tys. mieszkań z tego okresu, co stanowi 19,2% całej zabudowy mieszkaniowej miasta. Pozostałe miasta o dużej ilości mieszkań z tego okresu, to Lubin - 6,1 tys. mieszkań (22,5%), Wałbrzych - 5,2 tys. mieszkań (10,6%), Jelenia Góra - 5,1 tys. mieszkań (15,3%). Najmniej mieszkań z tego okresu znajduje się w Prusicach, zaledwie 9 mieszkań (1,2%), w Radkowie 10 mieszkań (1,2%), w Międzyzlesiu 17 mieszkań (1,7%). Największy procentowy udział mieszkań z okresu 1945-1970 występuje w Brzegu Dolnym (35,8%), Bolesławcu (29,6%), Stroniu Śląskim (28,7%). Najmniejszy udział mieszkań z tego okresu występuje w Bierutowie (0,8%), Jedlinie-Zdroju (1,2%) i Radkowie (1,2%).

Największa ilość mieszkań z okresu 1971-1988 znajduje się we Wrocławiu. Jest to 75,1 tys. mieszkań, co stanowi 33,5% wszystkich mieszkań. Największy procentowy udział mieszkań z tego okresu występuje w Lubinie (61,3%) i Głogowie (62,2%), a najmniejszy w Wiązowie (6,1%), Wojcieszowie (6,2%) i Jedlinie-Zdroju (5,3%).

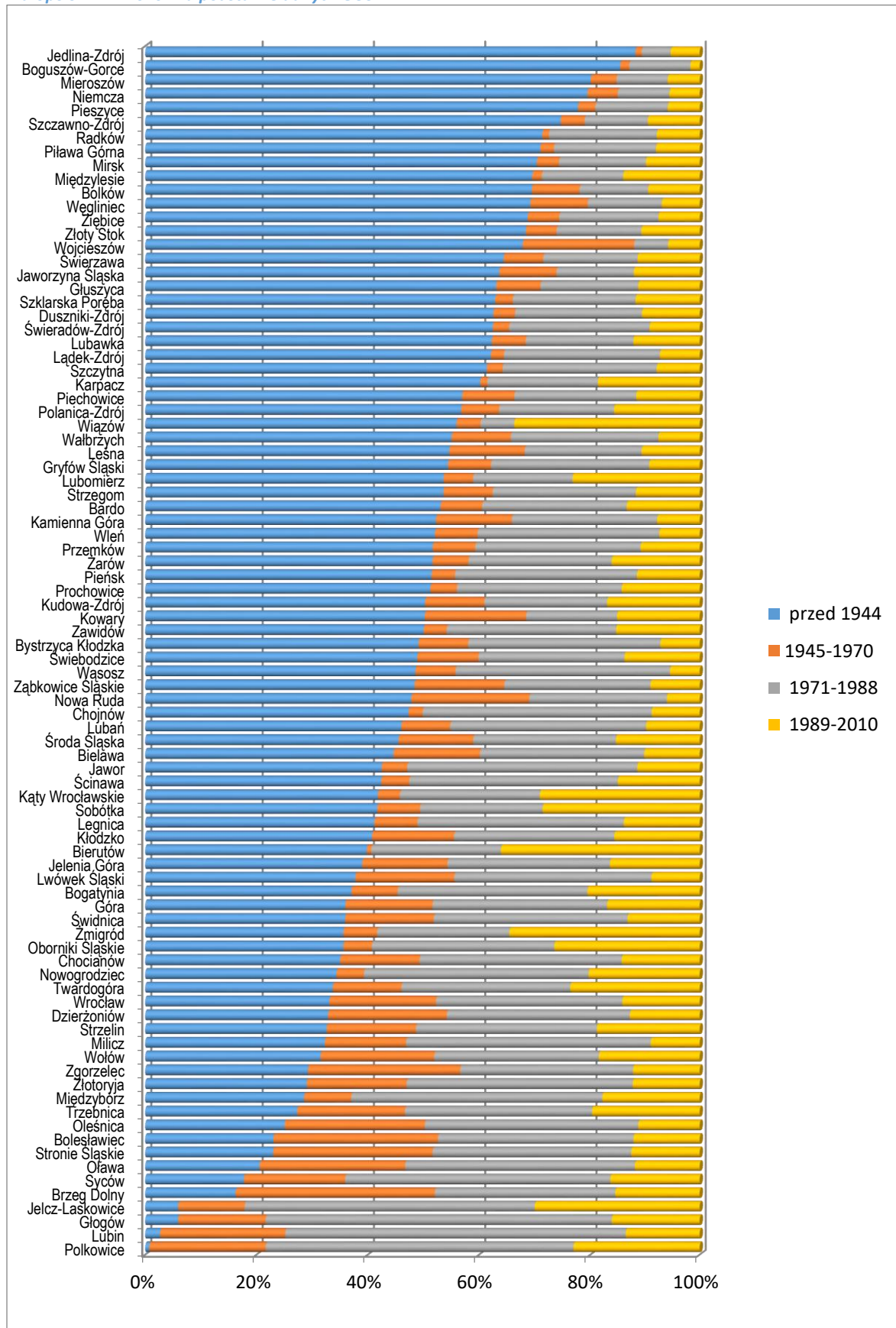
Największa ilość mieszkań z okresu 1989-2010 znajduje się we Wrocławiu. Jest to 57,5 tys., co stanowi 14,2% całej zabudowy mieszkaniowej w mieście. Duża ilość mieszkań wybudowanych w latach 1989-2010 występuje również w Jeleniej Górze - 5,2 tys. mieszkań (16,4%) i Legnicy - 5,1 tys. mieszkań (13,9%). Największy procentowy udział mieszkań z tego okresu znajduje się w Bierutowie (36,1%), Żmigrodzie (34,5%), Wiązowie (33,7%). Najmniejszy udział procentowy znajduje się w Boguszu-Gorcach (1,7%), Jedlinie-Zdroju (5,3%) i Wąsoszu (5,4%).

Wyk. V.1.1. Struktura wiekowa mieszkań oddanych do użytkowania w miastach w województwie dolnośląskim (przed 1944-2010), źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

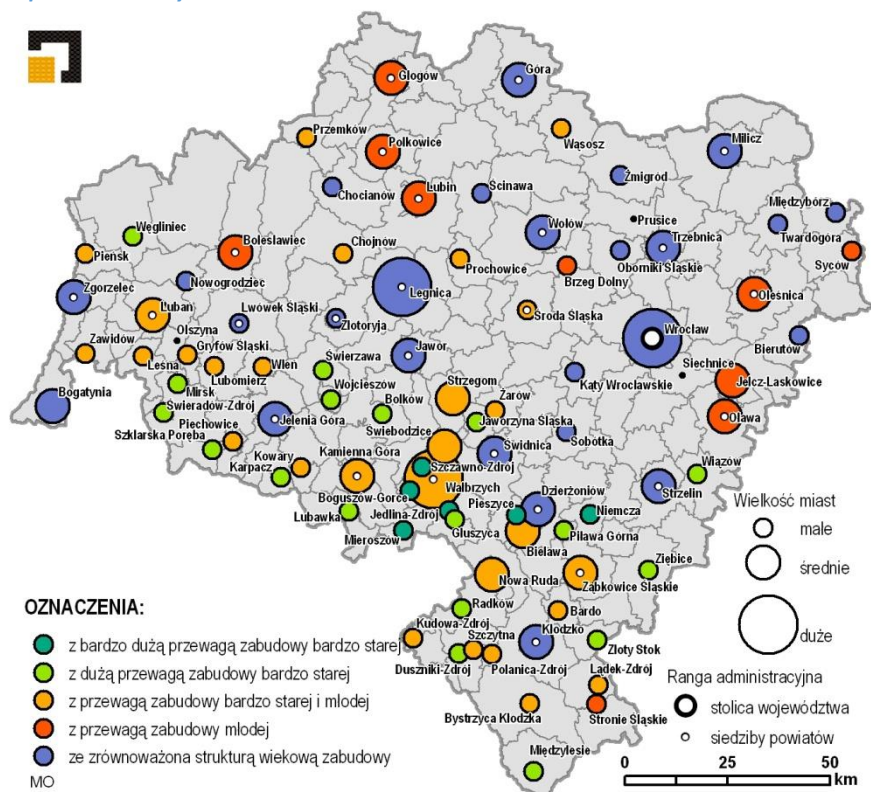
V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Wyk. V.1.2. Struktura wiekowa mieszkań, źródło: wykres wzorowany na opracowaniu „Badanie miast w województwie małopolskim w 2010” na podstawie danych GUS

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Rys. V.1.2. Typologia miast według struktury wiekowej mieszkań oddanych do użytkowania, źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

*Brak danych dla Prusic, Olszyny i Siechnic

Na podstawie struktury wiekowej mieszkań oddanych do użytkowania dokonano typologii dolnośląskich miast. Analizie poddano udział mieszkań oddanych do użytkowania w okresach: przed 1945 r., od 1945 r. do 1970 r., od 1971 r. do 1988 r., od 1989 r. do 2010 r. Uznano, iż mieszkania oddane do użytkowania przed 1945 r. charakteryzują zabudowę „bardzo starą”, mieszkania oddane w okresie od 1945 r. do 1970 r. zabudowę „starą”, mieszkania oddane w latach 1971-1988 zabudowę „młodą”, natomiast mieszkania oddane w okresie od 1989 r. do 2010 r. zabudowę „bardzo młodą”.

Na tej podstawie dokonano podziału ośrodków na następujące grupy miast:

- a) z bardzo dużą przewagą zabudowy bardzo starej
(średni odsetek mieszkań w zabudowie bardzo starej wyniósł **81,0%**, w starej: 3,4%, w młodej: 10,0%, w bardzo młodej: 5,6%),
- b) z dużą przewagą zabudowy bardzo starej
(średni odsetek mieszkań w zabudowie bardzo starej wyniósł **65,8%**, w starej: 5,9%, w młodej: 16,6%, w bardzo młodej: 11,7%),
- c) z przewagą zabudowy bardzo starej i młodej
(średni odsetek mieszkań w zabudowie bardzo starej wyniósł **51,8%**, w starej: 9,2%, w młodej: **27,7%**, w bardzo młodej: 11,4%),
- d) z przewagą zabudowy młodej
(średni odsetek mieszkań w zabudowie bardzo starej wyniósł 14,1%, w starej: 23,5%, w młodej: **46,2%**, w bardzo młodej: 16,2%),

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

- e) ze zrównoważoną strukturą wiekową zabudowy (średni odsetek mieszkań w zabudowie bardzo starej wyniósł 35,7%, w starej: 12,5%, w młodej: 33,4%, w bardzo młodej: 18,5%).

Z analizy przestrzennego rozkładu poszczególnych typów miast wynika, że ośrodki z przewagą zabudowy młodej zlokalizowane są głównie w subregionach: wrocławskim (5 miast) i legnicko-głogowskim (4 miasta). W pozostałych znalazły się 2 ośrodki. Charakterystyczną cechą grupy jest przewaga miast średniej wielkości (7 z 10), reszta to miasta małe. Oprócz tego w większości są to ośrodki, w których obserwuje się rozwój przede wszystkim funkcji przemysłowej (tj. Głogów, Polkowice, Bolesławiec, Brzeg Dolny, Oława, Jelcz-Laskowice, Oleśnica). Warto również zwrócić uwagę na grupę miast z bardzo dużą przewagą zabudowy bardzo starej. Należy do niej 6 małych ośrodków zlokalizowanych w powiatach: wałbrzyskim, świdnickim i dzierzoniowskim.

Ponadto można zauważyć wyraźny podział województwa na część północną (subregiony: wrocławski, m. Wrocław, legnicko-głogowski), w której oprócz miast charakteryzujących się zabudową młodą dominują ośrodki o zrównoważonej strukturze wiekowej zabudowy. Występuje tu również parę małych miast z przewagą zabudowy bardzo starej i młodej (głównie w subregionie legnicko-głogowskim) oraz 1 ośrodek charakteryzujący się dużą przewagą zabudowy starej (Wiązów).

W południowej części Dolnego Śląska (subregiony: wałbrzyski, jeleniogórski) dominują miasta z przewagą zabudowy bardzo starej i młodej oraz ośrodki charakteryzujące się dużą przewagą zabudowy bardzo starej.

Analizę standardu mieszkań opracowano na podstawie procentowego udziału mieszkań wyposażonych w poszczególne instalacje techniczno-sanitarne: wodociąg, ustęp spłukiwany, łazienkę, centralne ogrzewanie, gaz sieciowy.

Odsetek mieszkań miast województwa dolnośląskiego wyposażonych w wodociąg w 2010 r. wynosił 99,2%. Najmniejszy udział mieszkań wyposażonych w wodociąg znajduje się w Pieszycach (89,5%), reszta miast posiada wskaźnik powyżej 94%, Bogatynia i Polkowice są w 100% zwodociągowane.

Odsetek mieszkań wyposażonych w ustęp spłukiwany wynosi 92,4% w miastach województwa. Najmniejszy odsetek mieszkań wyposażonych w ustęp spłukiwany występuje w Pieszycach (67,8%), oraz Jedlinie-Zdrój (71,2%). Największy odsetek mieszkań wyposażonych w ustęp spłukiwany występuje w Głogowie (99,2%), Lubinie (98,7%) i Międzybórz (98,4%).

Odsetek mieszkań wyposażonych w łazienkę wynosi 89,7% w miastach województwa. Wśród miast o najmniejszym odsetku mieszkań wyposażonych w łazienkę jest ponownie Jedlina-Zdrój (67,6%) i Pieszycy (68,3%). Najlepiej sytuacja wygląda w Głogowie (98,9%), Lubinie (98,5%), Polkowicach (97,9%).

Odsetek mieszkań wyposażonych w centralne ogrzewanie wynosi 81,4% w miastach województwa. Największy udział mieszkań wyposażonych w centralne ogrzewanie występuje w Lubinie (98,7%), Głogowie (98,2%), Polkowicach (98,1%) a najmniejszy w Jaworzynie Śląskiej (55,8%), Niemczy (56,9%), Pieszycach (57,3%).

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

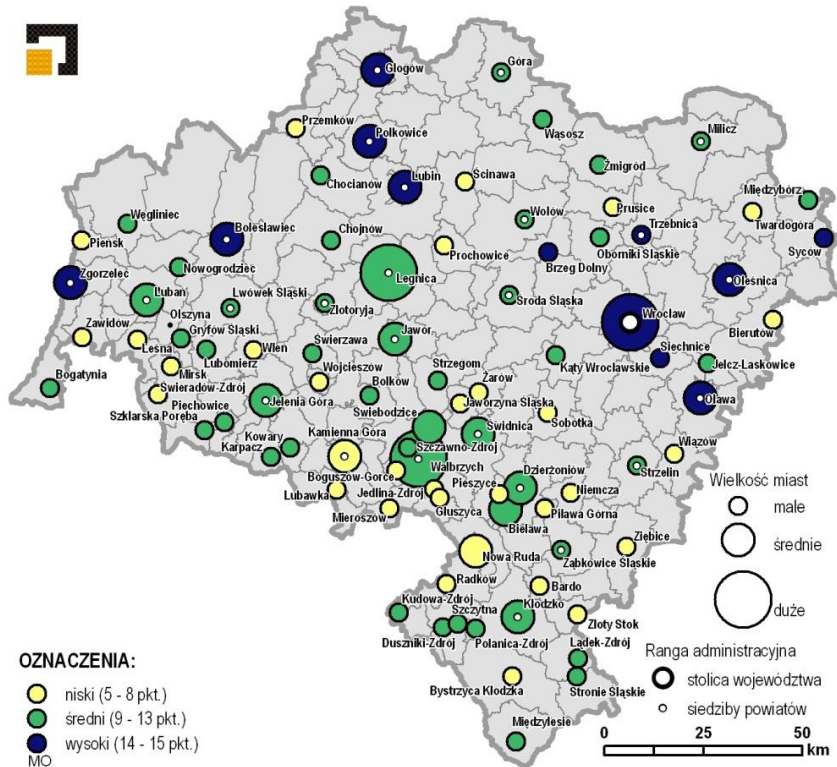
Odsetek mieszkań wyposażonych w gaz sieciowy wynosi 88,6% w miastach województwa. Duży udział mieszkań wyposażonych w gaz sieciowy występuje w Żmigrodzie (99,2%), Lubinie (97,2%), Zgorzelcu (96,5%). Do miast o najmniejszym udziale mieszkań wyposażonych w gaz sieciowy należy 13, w których nie występują takie mieszkania w ogóle oraz Ścinawa (0,4%), Pieńsk (3,8%) i Międzybórz (5,0%).

W celu oceny miast pod kątem standardów mieszkań w zakresie wyposażenia w instalacje techniczno-sanitarne, zastosowano ocenę punktową przyznając następującą punktację:

- mieszkania wyposażone w wodociąg:
 - 1 pkt. 89,5% – 99,2%
 - 2 pkt. 99,3% - 100%
- mieszkania wyposażone w ustęp spłukiwany:
 - 1 pkt. 67,8% - 79,3%
 - 2 pkt. 79,4% - 89,9%
 - 3 pkt. 90,0% - 92,5%
 - 4 pkt. 92,6% - 99,2%
- mieszkania wyposażone w łazienkę:
 - 1 pkt. 67,6% - 79,2%
 - 2 pkt. 79,3% - 89,7%
 - 3 pkt. 89,8% - 98,9%
- mieszkania wyposażone w centralne ogrzewanie:
 - 1 pkt. 55,8% - 68,0%
 - 2 pkt. 68,1% - 80,4%
 - 3 pkt. 80,5% - 98,7%
- mieszkania wyposażone w gaz sieciowy:
 - 0 pkt. 0%
 - 1 pkt. 0,4% - 50,0%
 - 2 pkt. 50,1% - 88,6%
 - 3 pkt. 88,7% - 99,2%

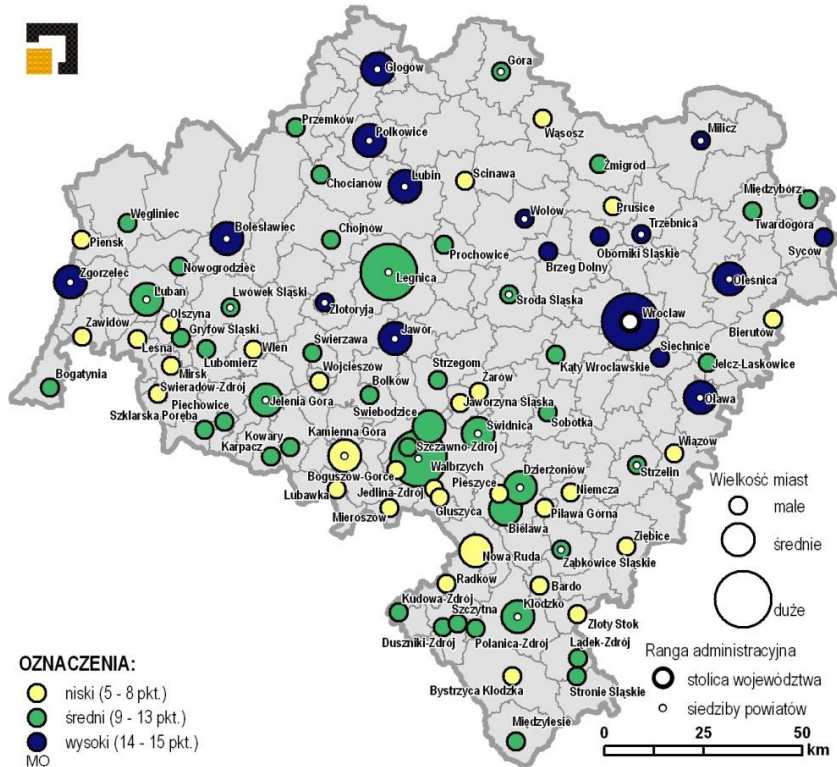
V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Rys. V.1.3. Standard wyposażenia mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne w 2002 r., źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

*Brak danych dla Olszyny, która w 2002 r. nie posiadała praw miejskich

Rys. V.1.4. Standard wyposażenia mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne w 2010 r., źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Mieszkania o najwyższym standardzie znajdują się w Głogowie, Lubinie, Polkowicach. Wszystkie trzy miasta posiadają najwyższy stopień wyposażenia w instalacje w całym województwie. Ośrodki te należą do miast średnich oraz do Legnicko-Głogowskiego Okręgu Miedziowego. Ponadto w przeważającym stopniu posiadają zabudowę z lat 1971-1988, o metrażu na osobę poniżej średniej dla miast województwa. Również ilość mieszkań na tys. mieszkańców znajduje się poniżej średniej dla miast dolnośląskich.

Największa ilość mieszkań na 1 tys. mieszkańców i największa powierzchnia przypadająca na osobę w mieszkaniach wyposażonych w instalacje (poniżej średnich dla miast województwa) znajduje się w Karpaczu, Szklarskiej Porębie, Szczawnie-Zdroju, natomiast bardzo dobrze wyposażone w instalacje są mieszkania w Siechnicach. Niekorzystna sytuacja występuje w Pieszycach i Olszynie, oba miasta wykazały niski standard mieszkań, o metrażu poniżej średniej dla miast województwa i małym wskaźniku ilości mieszkań. Dodatkowo w przypadku Pieszyc aż 77,8% zabudowy pochodzi sprzed 1944 r.

Pod względem wyposażenia mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne wyróżniono 3 grupy miast, stosując jako kryterium odniesienia średnią dla miast w województwie (Rys.V.1.3.), (Rys. V.1.4).:

- 1) o niskim standardzie (5-8 pkt.),
- 2) o średnim standardzie (9-13 pkt.),
- 3) o wysokim standardzie (14-15 pkt.).

Pod względem zmiany poziomu wyposażenia w instalacje techniczne miasta podzielono na 3 grupy:

- 1) brak zmian lub niewielka poprawa standardu,
- 2) średnia poprawa standardu,
- 3) znacząca poprawa standardu.

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Tab. V.1.1. Standard wyposażenia mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne w 2010 r. oraz jego zmiana w latach 2002-2010., źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

		Standard wyposażenia mieszkań w instalacje techniczno-sanitarną w 2010 r.		
		niski (5-8 pkt.)	średni (9-13 pkt.)	wysoki (14-15 pkt.)
Zmiana standardu wyposażenia mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne w latach 2002-2010	brak zmian lub niewielka poprawa wzrost o 0-1 pkt.	Bardo, Bierutów, Boguszów-Gorce, Bystrzyca Kłodzka, Głuszyca, Jaworzyna-Śląska, Jedlina-Zdrój, Kamienna Góra, Leśna, Lubawka, Mieroszów, Mirsk, Niemcza, Nowa Ruda, Pieńsk, Pieszyce, Piława Górna, Prusice, Radków, Ścinawa, Świeradów-Zdrój, Wąsosz, Wiązów, Wleń, Wojcieszów, Zawidów, Ziębice, Złoty Stok, Żarów	Bielawa, Bogatynia, Bolków, Chocianów, Chojnów, Duszniki-Zdrój, Dzierżoniów, Góra, Gryfów Śląski, Jelcz-Laskowice, Jelenia Góra, Karpacz, Kłodzko, Kowary, Kudowa-Zdrój, Lądek-Zdrój, Lubań, Lubomierz, Lwówek Śląski, Międzylesie, Nowogrodziec, Piechowice, Stronie Śląskie, Strzegom, Strzelin, Szczawno-Zdrój, Szczytna, Szklarska Poręba, Świdnica, Świebodzice, Świerzawa, Wałbrzych, Węgliniec, Żmigród	Bolesławiec, Brzeg Dolny, Głogów, Lubin, Oleśnica, Oława, Polkowice, Siechnice, Syców, Trzebnica, Wołów, Wrocław, Zgorzelec, Złotoryja
	średnia poprawa wzrost o 2 pkt.		Legnica, Międzybórz, Polanica-Zdrój, Przemków, Sobótka, Środa Śląska, Ząbkowice Śląskie	Milicz, Oborniki Śląskie
	znacząca poprawa wzrost o 3-4 pkt.		Kąty Wrocławskie, Prochowice, Twardogóra	Jawor

*Brak danych dla Olszyny, która w 2002 r. nie posiadała praw miejskich

Miasta podzielono na pięć typów ze względu na standard oraz zmianę standardu wyposażenia mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne: wodociąg, ustęp splukiwany, łazienkę, centralne ogrzewanie, gaz sieciowy (Rys. V.1.5):

- 1) typ 1. – wysoki standard i znacząca, średnia lub niewielka poprawa,
- 2) typ 2. – średni standard i znacząca lub średnia poprawa,
- 3) typ 3. – niski standard i znacząca lub średnia poprawa,
- 4) typ 4. – niski lub średni standard i brak zmian lub niewielka poprawa.

Do typu 1. Zaliczono miasta o wysokim standardzie mieszkań. Do grupy tej należą bardzo zróżnicowane ośrodki. Są to zarówno miasta, w których w latach 2002-2010 nastąpiła znaczna poprawa standardu jak i te, w których ta poprawa była na średnim lub niskim poziomie. Poziom zmian świadczy o dynamice rozwoju infrastruktury mieszkaniowej. W pierwszej grupie znalazły się miasta o ustabilizowanej sytuacji. Należy do nich 14 miast: 1 duże (Wrocław), 7 średnich i 6 małych. Drugą

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

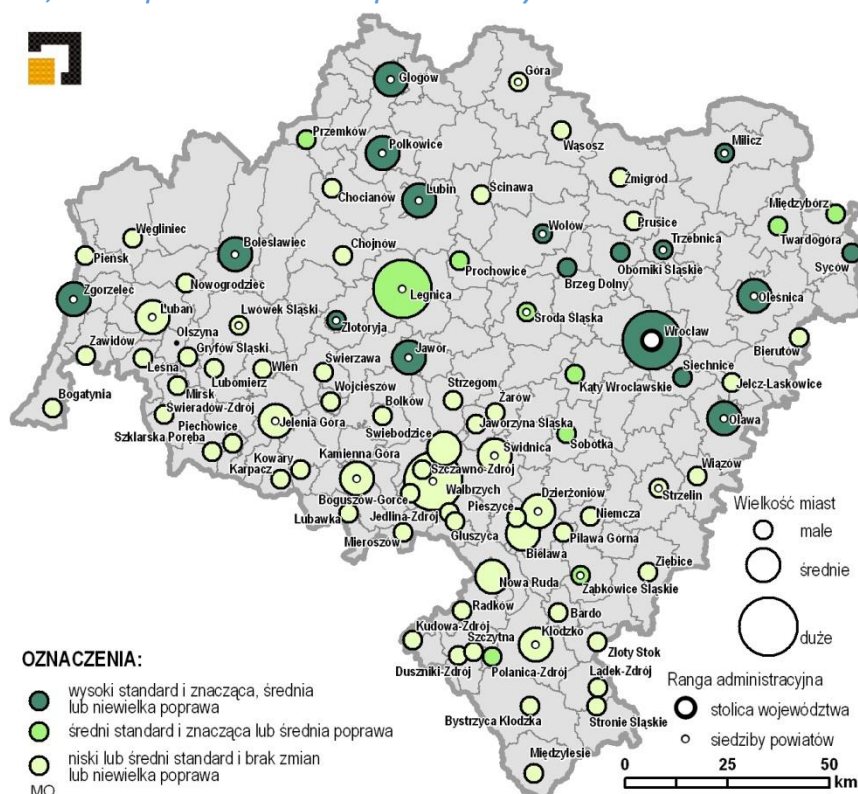
grupą są miasta, gdzie następuje dynamiczny rozwój. Należy do nich średnie miasto Jawor. Ostatnią grupą są ośrodki, w których poprawa sytuacji była na średnim poziomie. Znalazły się tu 2 małe miasta Milicz i Oborniki Śląskie.

W grupie ośrodków zaliczonych do typu 2. znalazły się miasta charakteryzujące się średnim standardem, w których nastąpił rozwój na poziomie znaczącym lub średnim. Są to ośrodki rokujące poprawę sytuacji mieszkaniowej w zakresie wyposażenia w instalacje techniczno-sanitarne w przyszłości, rozwijające się bardzo lub średnio dynamicznie. Należy do nich 1 miasto duże (Legnica) oraz 9 małych.

Typ 3. charakteryzuje ośrodki bardzo lub średnio dynamicznie rozwijające się w zakresie infrastruktury mieszkaniowej, w których standard mieszkań jest wciąż na niskim poziomie. Takie miasta nie występują w województwie.

Najgorsza sytuacja występuje w miastach zaliczonych do 4. typu, w których standard jest na niskim lub średnim poziomie i brak jest poprawy lub poprawa standardu jest nieznacząca. W tej grupie znalazły się 64 miasta, w tym 1 duże (Wałbrzych), 9 średnich i 54 małe.

Rys. V.1.5. Standard wyposażenia mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne w 2010 r. oraz jego zmiana w latach 2002-2010, źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

*Brak danych dla Olszyny, która w 2002 r. nie posiadała praw miejskich

O sytuacji mieszkaniowej świadczy w dużej mierze wskaźnik zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych. Przyjęto, że wskaźnik powyżej 400 charakteryzuje ośrodki o wysokim zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych. Miasta Górnego Śląska zostały podzielone na 3 grupy o różnej wielkości wskaźnika.

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Tab. V.1.2. Wskaźnik zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wskaźnik zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych (liczba mieszkań w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców)	2009 r.	1999 r.
wysoki powyżej 400	Siechnice, Karpacz, Łądek-Zdrój, Wrocław, Szczawno-Zdrój, Szklarska Poręba, Wałbrzych, Wleń, Boguszów-Gorce, Jelenia Góra, Duszniki Zdrój	
średni od 399 do 354	Polanica-Zdrój, Dzierżoniów, Kłodzko, Nowa Ruda, Złoty Stok, Legnica, Zgorzelec, Kąty Wrocławskie, Bielawa, Świeradów-Zdrój, Lubawka, Świdnica, Mieroszów, Leśna, Głuszyca, Bystrzyca Kłodzka, Kamienna Góra, Lubomierz, Ząbkowice-Śląskie, Świebodzice, Gryfów Śląski, Brzeg Dolny, Ziębice, Bolesławiec, Jedlina-Zdrój, Kudowa-Zdrój, Węgliniec, Przemków, Kowary, Lubin, Jaworzyna Śląska, Lubań, Lwówek Śląski, Żarów, Wołów, Międzyzlesie, Strzelin, Strzegom, Oława, Złotoryja, Polkowice, Mirsk, Bogatynia, Zawidów, Niemcza, Piechowice, Bolków, Wojcieszów, Pieszyce, Trzebnica, Głogów, Radków, Pieńsk, Stronie Śląskie, Jawor, Sobótka	Karpacz, Duszniki-Zdrój, Boguszów-Gorce, Wałbrzych, Szklarska Poręba, Łądek-Zdrój, Lubawka, Szczawno-Zdrój, Wleń, Bielawa, Dzierżoniów
niski poniżej 353	Bardo, Chojnów, Świerzawa, Góra, Oborniki Śląskie, Jelcz-Laskowice, Szczytna, Oleśnica, Piława Górna, Milicz, Chocianów, Olszyna, Prusice, Ścinawa, Bierutów, Prochowice, Nowogrodzic, Żmigród, Wąsosz, Syców, Wiązów, Międzybórz, Twardogóra	Głuszyca, Nowa Ruda, Świebodzice, Leśna, Mieroszów, Jelenia Góra, Kamienna Góra, Kłodzko, Żarów, Polanica-Zdrój, Kudowa-Zdrój, Jedlina-Zdrój, Gryfów Śląski, Wrocław, Kowary, Piechowice, Lubomierz, Legnica, Zgorzelec, Lubań, Bystrzyca Kłodzko, Jaworzyna Śląska, Świdnica, Ząbkowice Śląskie, Lwówek Śląski, Bolesławiec, Złoty Stok, Mirsk, Ziębice, Świeradów-Zdrój, Chojnów, Węgliniec, Bogatynia, Strzelin, Wojcieszów, Wołów, Bolków, Brzeg Dolny, Lubin, Oława, Świerzawa, Niemcza, Strzegom, Pieńsk, Międzyzlesie, Pieszyce, Zawidów, Środa Śląska, Góra, Złotoryja, Jawor, Oleśnica, Głogów, Piława Górna, Trzebnica, Sobótka, Bardo, Szczytna, Ścinawa, Żmigród, Przemków, Polkowice, Milicz,

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Wskaźnik zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych (liczba mieszkań w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców)	2009 r.	1999 r.
		Chocianów, Stronie Śląskie, Radków, Wiązów, Wąsosz, Prochowice, Bierutów, Syców, Kąty Wrocławskie, Nowogrodziec, Siechnice, Jelcz-Laskowice, Oborniki Śląskie, Twardogóra, Międzybórz

*Brak danych dla Prusic i Olszyny, w 1999 r. nie posiadały praw miejskich

Analiza wartości wskaźnika zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych w roku 2009 w miastach Dolnego Śląska wskazuje, że uległ on zmianom w porównaniu do roku 1999. Rozpatrując powyższy wskaźnik w podziale na grupy miast, można zauważyć dysproporcje, zarówno w odniesieniu do roku, jak i zasobu mieszkaniowego. W 2009 roku najwyższe jego wartości odnotowano w: Siechnicach, Karpaczu, Łądku-Zdroju, Dusznikach-Zdroju, Wrocławiu, Szczawnie-Zdroju, Wałbrzychu, Wleniu, Boguszowie-Gorcach oraz w Jeleniej Gorze, a najniższe – w miastach: Bardo, Chojnów, Świerzawa, Góra, Oborniki Śląskie, Jelcz-Laskowice, Szczytna, Oleśnica, Piława Górna, Milicz, Chocianów, Olszyna, Prusice, Ścinawa, Bierutów, Prochowice, Nowogrodziec, Żmigród, Wąsosz, Syców, Wiązów, Międzybórz oraz Twardogóra.

W stosunku do 1999 r. w 2010 r. zasób mieszkaniowy w miastach województwa powiększył się. Specyficznym na tle wszystkich miast Dolnego Śląska jest rynek mieszkaniowy w Siechnicach, gdzie został zanotowany największy wzrost o 69,5%. Wśród dolnośląskich miast najmniejszy wzrost przedstawia się w Wiązowie, Chojnowie i Piechowicach, gdzie wartości wynosiły odpowiednio: 6,9%; 6,8% oraz 6,5%.

Tab. V.1.3. Poziom zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych na podstawie wskaźnika liczby mieszkań na 1 tys. osób w 2010r. oraz jego zmiana w latach 1999-2010, źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

		Wskaźnik zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych w 2010 r.		
		niski do 353	średni 354 - 399	wysoki powyżej 400
Zmiana wskaźnika w latach 1999-2010	niewielki wzrost do 55	Bierutów, Chocianów, Chojnów, Góra, Międzybórz, Milicz, Nowogrodziec, Oleśnica, Piława Górna, Prochowice, Sobótka, Syców, Szczytna, Ścinawa, Świerzawa, Twardogóra, Wąsosz, Wiązów, Żmigród,	Bardo, Bielawa, Bogatynia, Bolesławiec, Bolków, Bystrzyca Kłodzka, Głuszycza, Gryfów Śląski, Jawor, Jaworzyna Śląska, Jedlina-Zdrój, Kamienna Góra, Kowary, Kudowa-Zdrój, Leśna, Lubań, Lubawka, Lwówek Śląski, Mieroszów, Międzylesie, Mirsk, Niemcza, Nowa Ruda, Oława, Piechowice, Pieńsk, Pieszyce, Strzegom, Strzelin, Środa Śląska, Świebodzice, Świeradów-Zdrój, Węgliniec,	Boguszów-Gorce, Duszniki-Zdrój, Dzierżoniów, Wałbrzych, Wleń

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

		Wskaźnik zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych w 2010 r.		
		niski do 353	średni 354 - 399	wysoki powyżej 400
			Wojcieszów, Wołów, Zawidów, Ziębice, Żarów	
	średni wzrost 56-75	Jelcz-Laskowice, Radków	Brzeg Dolny, Głogów, Legnica, Lubin, Lubomierz, Polkowice, Stronie Śląskie, Świdnica, Trzebnica, Ząbkowice Śląskie, Zgorzelec, Złotoryja, Złoty Stok	Jelenia Góra, Karpacz, Kłodzko, Lądek-Zdrój, Polanica-Zdrój, Szczawno-Zdrój, Szklarska Poręba
	duży wzrost 75		Kąty Wrocławskie, Oborniki Śląskie, Przemków	Siechnice, Wrocław

*Brak danych dla Prusic i Olszyny, w 1999 r. nie posiadały praw miejskich

Pod względem wskaźnika zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych oraz jego zmiany, wyróżniono 5 typów miast o zróżnicowanym poziomie (Rys. V.1.6):

typ 1. –wysoki poziom i znacząca, średnia lub mała poprawa,

typ 2. –średni poziom i znacząca lub średnia poprawa,

typ 3. –niski poziom i znacząca poprawa,

typ 4. –średni poziom i mała poprawa,

typ 5. –niskim poziom i mała lub średnia poprawa.

Typ 1. Charakteryzuje się bardzo dobrą sytuacją w zakresie zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych. W tej grupie znalazły się miasta, w których nastąpiły dynamiczne zmiany (znaczący wzrost). Należą do niej 2 miasta: 1 duże (Wrocław) i 1 małe (Siechnice). Drugą grupę stanowią miasta, gdzie zmiany są na średnim poziomie. To grupa 7 miast, w tym 2 średnich i 5 małych. Ostatnią grupą są miasta gdzie sytuacja jest ustabilizowana i nie występują większe zmiany ilości mieszkań w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. To grupa 5 miast, w tym 1 duże, 1 średnie i 3 małe.

Typ 2. to miasta w których dynamicznie rozwija się zabudowa mieszkaniowa, jednak jej ilość jest wciąż na średnim poziomie w odniesieniu do liczby mieszkańców. W tym przypadku można zakładać, że miasta te osiągną w najbliższej przyszłości poziom wysoki. Wśród nich jest 1 miasto duże (Legnica), 5 średnich i 10 małych.

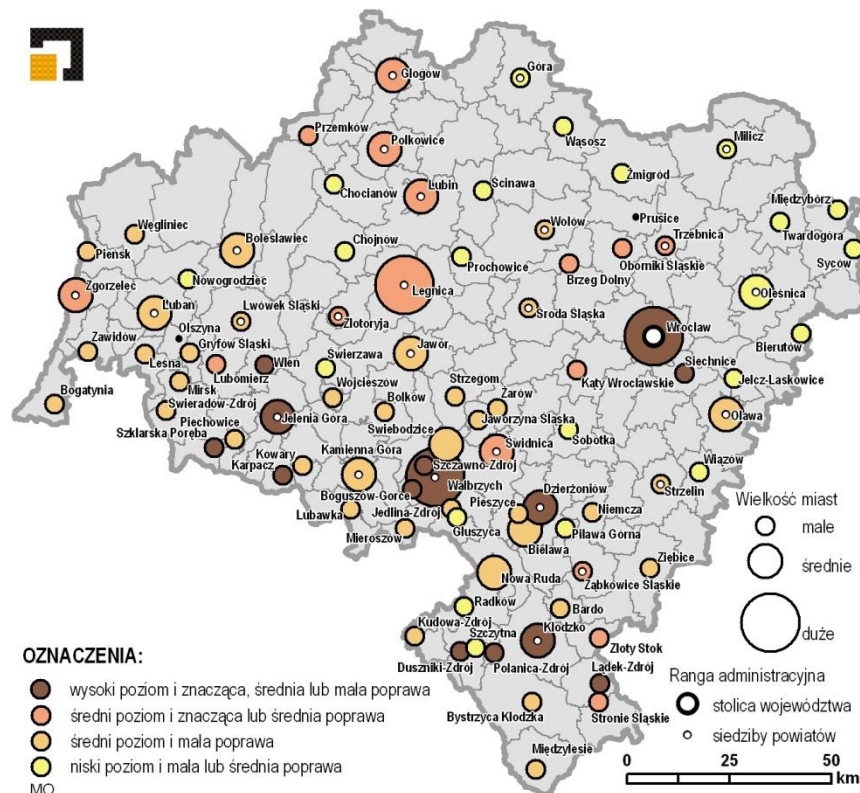
Do typu 3. zaliczono miasta, w których wskaźnik liczby mieszkań w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców jest niski, jednak jego wzrost jest duży. W województwie brak takich miast.

Miasta należące do typu 4. charakteryzują się średnim poziomem zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych oraz niewielką poprawą. Są to ośrodki, w których nie następuje rozwój zabudowy mieszkaniowej, sytuacja jest w miarę stabilna, ale nie najlepsza. W grupie tej znajduje się 38 miast, w tym 8 średnich i 30 małych.

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Jednoznacznie negatywna sytuacja występuje w miastach zaliczonych do typu 5., w których poziom zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych jest niewielki, a zmiany należą do średnich lub małych. W grupie tej znajduje się 21 miast, w tym 1 średnie (Oleśnica) i 20 małych.

Rys. V.1.6. Poziom zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych na podstawie wskaźnika liczby mieszkań na 1 tys. osób w 2010r. oraz jego zmiana w latach 1999-2010, źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

*Brak danych dla Prusic i Olszyny, w 1999 r. nie posiadały praw miejskich

Podsumowanie

Typologii miast pod kątem oceny infrastruktury mieszkaniowej dokonano w oparciu o dwa wskaźniki (Tab.V.1.4):

- 1) liczbę mieszkań w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców, która świadczy o zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych,
- 2) odsetek mieszkań wyposażonych w instalacje techniczno-sanitarne, który świadczy o standardzie mieszkań.

Nie wzięto pod uwagę struktury wiekowej mieszkań, która nie przekłada się wprost na jakość infrastruktury technicznej. Tą część analiz potraktowano jako dodatkową informację.

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Tab. V.1.4. Poziom zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych i standard mieszkań w 2010 r., źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

		Poziom zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych w 2010 r.		
		niski do 353	średni 354-399	wysoki powyżej 400
Standard mieszkań wyposażonych w instalacje techniczno-sanitarne w 2010 r.	niski 5-8 pkt.	Bierutów, Olszyna, Piława Górna, Prusice, Radków, Ścinawa, Wąsosz, Wiązów	Bardo, Bystrzyca Kłodzka, Głuszyca, Jaworzyna Śląska, Jedlina-Zdrój, Kamienna Góra, Leśna, Lubawka, Mieroszów, Mirsk, Niemcza, Nowa Ruda, Pieńsk, Pieszyce, Świeradów- Zdrój, Wojcieszów, Zawidów, Ziębice, Złoty Stok, Żarów	Boguszów-Gorce, Wleń
	średni 9-13 pkt.	Chocianów, Chojnów, Góra, Jelcz-Laskowice, Międzybórz, Nowogrodzic, Prochowice, Sobótka, Szczytna, Świerzawa, Twardogóra, Żmigród	Bielawa, Bogatynia, Bolków, Gryfów Śląski, Kąty Wrocławskie, Kowary, Kudowa-Zdrój, Legnica, Lubań, Lubomierz, Lwówek Śląski, Międzylesie, Piechowice, Przemków, Stronie śląskie, Strzegom, Strzelin, Środa Śląska, Świdnica, Świebodzice, Węgliniec, Ząbkowice Śląskie	Duszniki-Zdrój, Dzierżoniów, Jelenia Góra, Karpacz, Kłodzko, Lądek-Zdrój, Polanica-Zdrój, Szcawno-Zdrój, Szkłarska Poręba, Wałbrzych
	wysoki 14-15 pkt.	Milicz, Oleśnica, Syców	Bolesławiec, Brzeg Dolny, Głogów, Jawor, Lubin, oborniki Śląskie, Oława, Polkowice, Trzebnica, Wołów, Zgorzelec, Złotoryja	Siechnice, Wrocław

Wyróżniono 4 typy miast pod względem infrastruktury mieszkaniowej w zakresie poziomu zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych i standardu mieszkań (Rys. V.1.7):

- 1) typ 1. – wysoki poziom i standard; do tego typu zaliczono miasta o wysokim poziomie zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych i wysokim standardzie mieszkań (wysoki/wysoki),
- 2) typ 2. – wysoki poziom i średni standard lub średni poziom i wysoki standard lub średni poziom i standard; w tej grupie są miasta o wysokim lub średnim poziomie zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych i wysokim lub średnim standardzie mieszkań (wysoki/średni, średni/wysoki, średni/średni),
- 3) typ 3. – niski poziom i średni lub wysoki standard oraz średni lub wysoki poziom i niski standard; do tego typu zaliczone zostały miasta, w których jeden ze wskaźników jest niski a drugi średni lub wysoki (wysoki/niski, niski/wysoki, średni/niski, niski/średni),
- 4) typ 4. – niski poziom i standard; w tej grupie znalazły się miasta o niskim poziomie zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych i niskim standardzie mieszkań (niski/niski).

Najkorzystniejsza sytuacja występuje w miastach 1. typu, gdzie zarówno ilość mieszkań jak i wyposażenie w instalacje techniczno-sanitarne są na wysokim poziomie. W tej grupie znalazły się 2 miasta: 1 duże (Wrocław) i 1 małe (Siechnice).

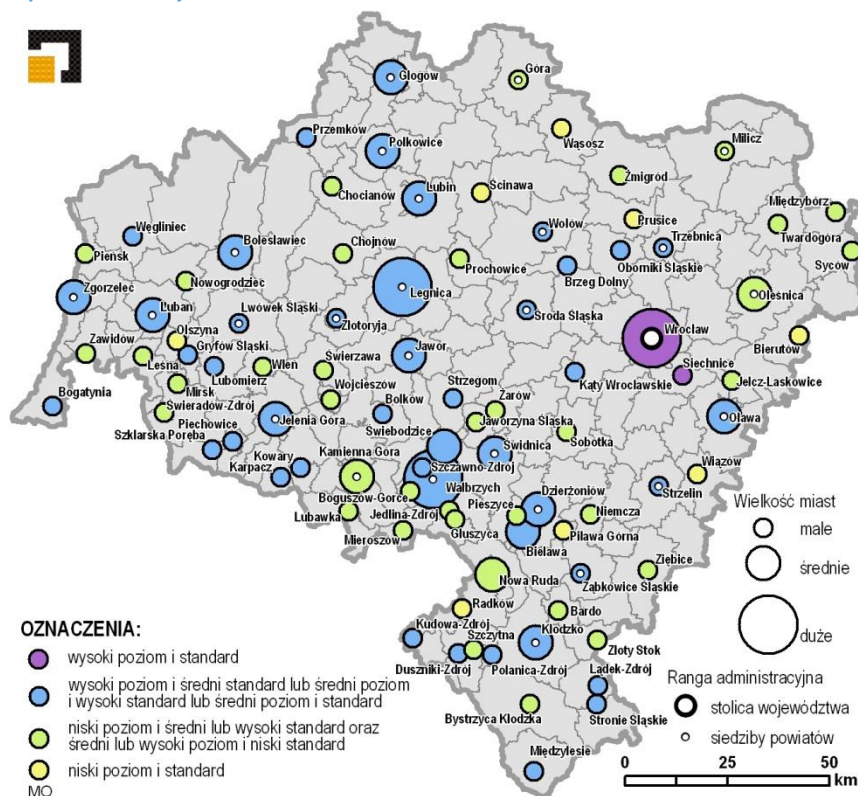
V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Typ. 2 to miasta, w których infrastruktura mieszkaniowa jest na średnim poziomie, przy czym najkorzystniejsza sytuacja w tej grupie dotyczy miast, w których na wysokim poziomie jest wskaźnik zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych (10 miast, w tym 1 duże, 3 średnie, 6 małych) lub wskaźnik wyposażenia w instalacje techniczno-sanitarne (12 miast, w tym 7 średnich, 5 małych).

Miasta zaliczone do typu 3. charakteryzują się dużym kontrastem pomiędzy poziomem zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych a standardem mieszkań. W tej grupie znalazły się 2 miasta, w których pomimo wysokiego poziomu zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych, standard mieszkań jest niski oraz 3 miasta, w których przy wysokim standardzie mieszkań występuje niski poziom zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych. W grupie miast o jednym ze wskaźników średnim a drugim niskim znalazły się 32 miasta, w tym 2 średnie i 30 małych.

Jednoznacznie negatywna sytuacja występuje w 8 małych miastach o niskim poziomie zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych i niskim standardzie mieszkań.

Rys. V.1.7. Poziom zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych oraz standard mieszkań w 2010 r., źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

V.2. Dostępność podstawowych usług w zakresie ochrony zdrowia

Dostępność podstawowych usług w zakresie ochrony zdrowia została oceniona na podstawie czterech kryteriów:

- 1) współczynnika umieralności niemowląt,
- 2) wskaźnika liczby ludności przypadającej na aptekę,
- 3) wskaźnika liczby zakładów podstawowej opieki zdrowotnej przypadającej na 10 tys. mieszkańców,
- 4) wskaźnika liczby miejsc w żłobkach przypadających na 100 dzieci w wieku do 3 lat.

Powyższe kryteria nie obrazują w pełni dostępności podstawowych usług w zakresie ochrony zdrowia, jednak zostały wybrane ze względu na dostępność danych. Wątpliwości może budzić wskaźnik liczby zakładów podstawowej opieki zdrowotnej w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, który nie uwzględnia wielkości tych zakładów, liczby lekarzy zatrudnionych w nich, liczby lekarzy specjalistów, czy też czasu oczekiwania na wizytę.

Każdy z czterech wybranych wskaźników został oceniony jako osobny aspekt dostępności podstawowych usług w zakresie ochrony zdrowia. Spośród wybranych 4 wskaźników 3 wzięto pod uwagę w końcowej ocenie warunków i jakości życia w miastach, przedstawionej w rozdziale V.6.

Pierwszej analizie poddano jeden z najpowszechniej stosowanych wskaźników, który świadczy o warunkach zdrowotnych mieszkańców: wskaźnik śmiertelności niemowląt, wyrażony liczbą zgonów niemowląt na 1 tys. urodzeń żywych³⁰. W celu zobrazowania najbardziej wiarygodnej sytuacji miast w tym zakresie wyżej wymieniony wskaźnik zbadano w trzyletnich okresach: 1999-2001 i 2007-2009.

Pod względem wielkości współczynnika śmiertelności niemowląt województwo dolnośląskie na tle innych województw nie wypada korzystnie. Ze względu na dostępność danych porównano rok 2002 i 2010. Wartość wskaźnika dla Dolnego Śląska w 2010 r. wynosi 6,1 i tylko w województwie świętokrzyskim jest wyższa (6,3). W badaniu najlepiej wypadły województwa: łódzkie (4,0) i wielkopolskie (4,4). W 2010 r. w porównaniu z 2002 r. śmiertelność niemowląt zmalała we wszystkich województwach. Największy spadek wskaźnika zanotowano w: łódzkim (-4) i dolnośląskim (-3,7), a najmniejszy w opolskim (-0,1) i warmińsko-mazurskim (-0,3).

³⁰ „Badanie miast w województwie małopolskim 2010”, str. 272

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Tab. V.2.1. Współczynnik umieralności niemowląt na 1 tys. urodzeń żywych, źródło: tabela wzorowana na opracowaniu „Badanie miast w województwie małopolskim w 2010” na podstawie danych GUS

		Średni współczynnik umieralności niemowląt* w latach 2007-2009 (zgony na 1 tys. urodzeń żywych)		
		niski 0-8	średni 8-14	wysoki powyżej 14
Średni współczynnik umieralności niemowląt* w latach 1999-2001 (zgony na 1 tys. urodzeń żywych)	niski 0-10	Bardo, Bierutów, Bolków, Bystrzyca Kłodzka, Chojnów, Głogów, Głuszyca, Jawor, Jelenia Góra, Karpacz, Kudowa-Zdrój, Lubawka, Mieroszów, Międzybórz, Międzyzlesie, Niemcza, Nowa Ruda, Piechowice, Piława Górna, Polkowice, Przemków, Strzegom, Syców, Szczawno-Zdrój, Ścinawa, Środa Śląska, Trzebnica, Wałbrzych, Wąsosz, Zgorzelec, Złotoryja	Bolesławiec Jaworzyna Śląska, Legnica, Lubań, Lwówek Śląski, Mirsk, Oborniki Śląskie, Oława, Pieszyce, Stronie Śląskie, Świdnica, Świebodzice, Twardogóra, Węgliniec, Ząbkowice Śląskie	Boguszów Gorce, Duszniki-Zdrój, Gryfów Śląski, Ziębice Jedlina-Zdrój, Strzelin
	średni 10-20	Bielawa, Bogatynia, Brzeg Dolny, Góra, Jelcz Laskowice, Kamienna Góra, Kłodzko, Lądek-Zdrój, Leśna, Lubin, Milicz, Oleśnica, Pieńsk, Sobótka, Szklarska Poręba, Świerzawa, Wiązów, Wołów, Wrocław	Dzierżoniów, Żarów	Kowary, Radków, Szczytna, Wleń, Żmigród
	wysoki powyżej 20	Chocianów, Kąty Wrocławskie, Lubomierz, Polanica-Zdrój, Świeradów-Zdrój, Zawidów, Złoty Stok	Siechnice, Wojcieszów	Nowogrodziec, Prochowice
	brak danych	Olszyna		Prusice

*niemowlę – dziecko w wieku poniżej 1 roku (definicja GUS)

Analizując zmiany wskaźnika między średnimi dla trzyletnich okresów największy spadek umieralności niemowląt na tysiąc urodzeń żywych odnotowano w Siechnicach (-60), Lubomierzu (-30) i Polanicy-Zdroju (-29). W jedenastu miastach sytuacja nie zmieniła się. Miasta, w których współczynnik wzrósł to Boguszów Gorce (19), Radków (16), Gryfów Śląski (14). Wśród miast, w których wzrosła umieralność niemowląt, poza 4 miastami średnimi (Bolesławiec, Lubań, Oława, Świebodzice), znalazły się miasta małe. Analizując sytuację największych ośrodków Dolnego Śląska, można zauważyć, iż wskaźnik zmalał we wszystkich trzech miastach: we Wrocławiu (spadek o 4), w Wałbrzychu (spadek o 2) oraz w Legnicy (spadek o 1). Ogólnie w miastach województwa dolnośląskiego pomiędzy latami

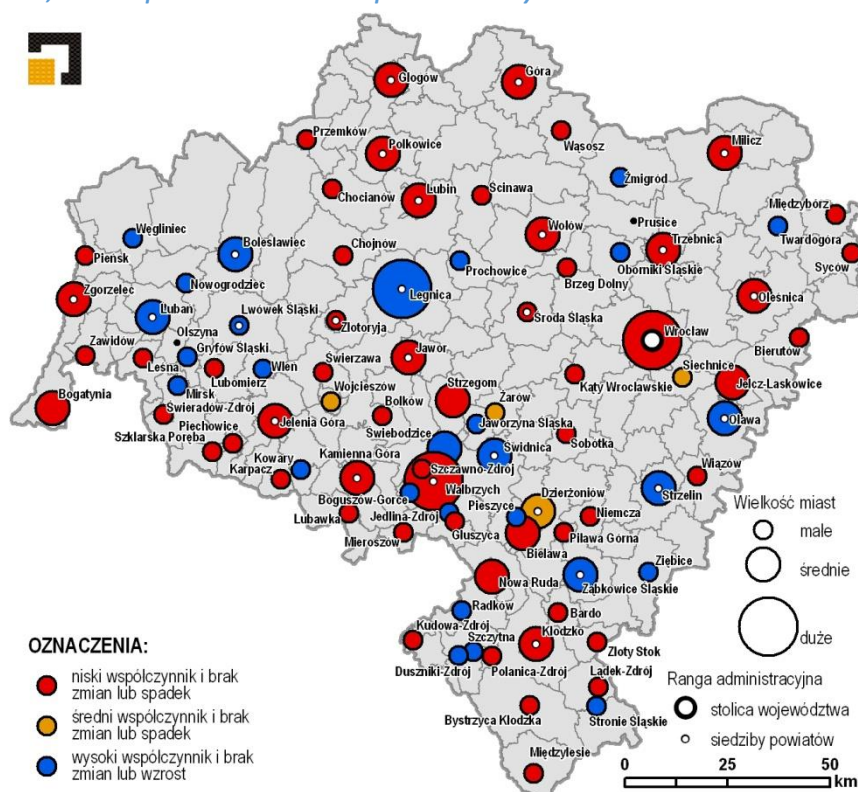
V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

1999-2001 a 2007-2009 sytuacja poprawiła się i umieralność niemowląt spadła z 10 na 7 w przeliczeniu na tysiąc urodzeń żywych.

Pod względem poziomu współczynnika umieralności niemowląt w latach 2007-2009 i jego zmian w porównaniu do średniej z lat 1999-2001, miasta podzielono na następujące typy:

- typ 1. – niski współczynnik i brak zmian lub spadek,
- typ 2. – średni współczynnik i brak zmian lub spadek,
- typ 3. – wysoki współczynnik i brak zmian lub wzrost.

Rys. V.2.1. Typologia miast na podstawie współczynnika umieralności niemowląt w latach 2007-2009 oraz w latach 1999-2001, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

**Brak danych dla Prusicy i Olszyny, w 1999 r. nie posiadały praw miejskich*

Do typu 1. o najkorzystniejszej sytuacji należy najwięcej miast (57 spośród 91). Pierwszą grupę tworzy 31 miast, które utrzymały niski współczynnik. W tej grupie znalazło się 1 duże miasto: Wałbrzych, 6 średnich i 24 miasta małe. Kolejną grupę stanowią ośrodki o niskim współczynniku, w których nastąpiła poprawa sytuacji. Znalazło się tutaj 19 miast, w których współczynnik poprawił się ze średniego na niski: Wrocław, 5 miast średniej wielkości i 13 małych oraz 7 małych miast, w których współczynnik poprawił się z wysokiego na niski.

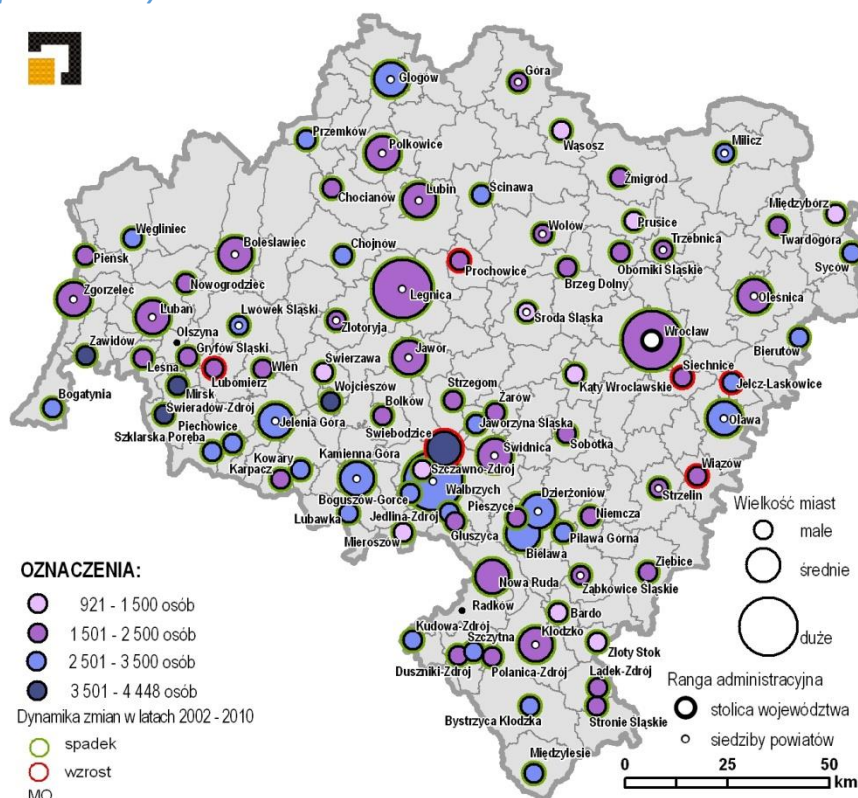
Typ 2. reprezentują miasta, w których współczynnik jest na średnim poziomie i które utrzymały lub poprawiły swoją sytuację. Jest to grupa 4 miast, w tym 2 miasta: Siechnice i Wojcieszów, w których nastąpiła poprawa (współczynnik jest średni, a był wysoki).

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

W miastach zakwalifikowanych do typu 3. sytuacja jest niekorzystna ze względu na pogorszenie lub brak poprawy sytuacji w przypadku występującego wysokiego lub średniego współczynnika. Znajduje się tu grupa miast, w której nastąpiło gwałtowne pogorszenie się sytuacji i współczynnik wzrósł z niskiego na wysoki. Do tej grupy należy 6 małych miast: Boguszów-Gorce, Duszniki-Zdrój, Gryfów Śląski, Ziębice, Jedlina-Zdrój, Strzelin. Kolejna grupa, to 5 małych miast: Kowary, Radków, Szczytna, Wleń, Żmigrod, w których współczynnik wzrósł ze średniego na wysoki. Ostatnią grupę stanowią Nowogrodzice i Prochowice, w których współczynnik utrzymuje się na wysokim poziomie.

Drugim wskaźnikiem odnoszącym się do dostępności podstawowych usług w zakresie ochrony zdrowia jest liczba osób przypadających na jedną aptekę ogólnodostępną. W 2010 r. w porównaniu do 2002 r. w większości miast liczba ludności na jedną aptekę zmalała. Wyjątek stanowią: Świebodzice, Jelcz-Laskowice, Siechnice, Lubomierz, Wiązów, Prochowice, gdzie wskaźnik wzrósł. Ze względu na brak danych za poszczególne lata, w analizie nie wzięto pod uwagę Olszyny i Radkowa. Miasta, w których najbardziej zmalała liczba osób na jedną aptekę to Pieszyce (spadek o 7 218), Jedlina-Zdrój (spadek o 2 715) i Bierutów (spadek o 2 644). W 2010 r. najwyższy wskaźnik zanotowały: Świeradów-Zdrój (4 448), Zawidów (4 301), Mirsk (4 111) i Wojcieszów (3 964). We wszystkich czterech przypadkach liczba osób przypadająca na jedną aptekę była nieznacznie mniejsza od liczby ludności w mieście. Najniższy wskaźnik zanotowano w Wąsoszu (921), Prusicach (1 093) i Szczawnie-Zdroju (1 120). Analizując rozkład przestrzenny liczby ludności przypadających na 1 aptekę, można zauważyć, że najwięcej miast charakteryzujących się najwyższymi wartościami wskaźnika znajduje się na terenie podregionów: wałbrzyskiego i jeleniogórskiego.

Rys. V.2.2. Liczba ludności na aptekę w 2010 r., dynamika zmian w latach 2002–2010, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

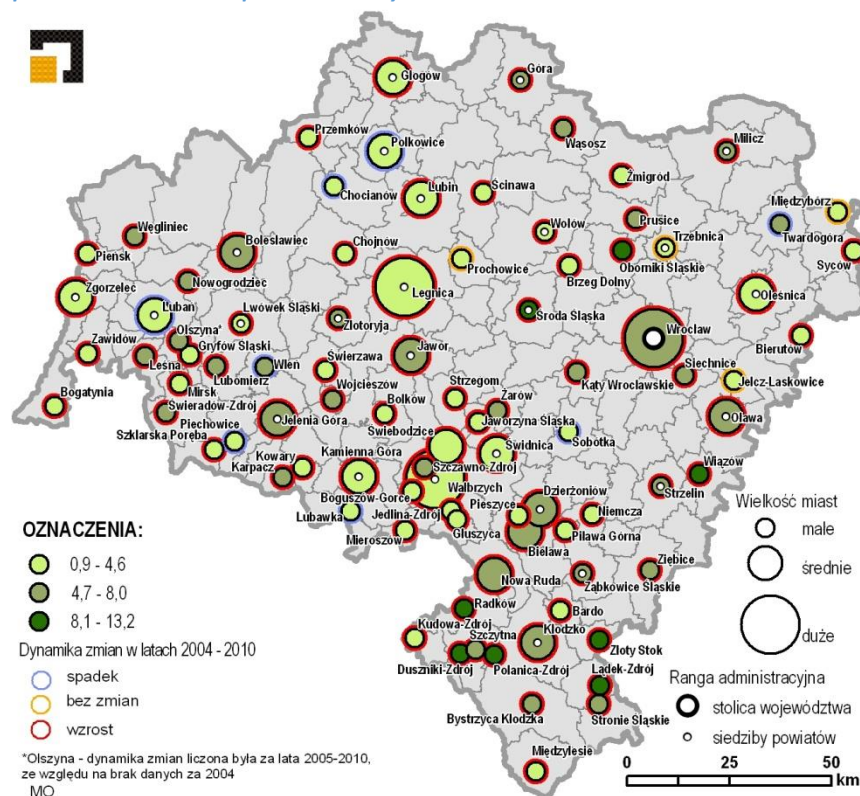
*Brak danych dla Olszyny, która w 2002 r. nie posiadała praw miejskich

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Kolejnym wskaźnikiem odnoszącym się do dostępności podstawowych usług w zakresie ochrony zdrowia jest ilość zakładów opieki zdrowotnej na 10 tys. mieszkańców. W 2010 r. wskaźnik dla miast województwa dolnośląskiego był równy 4,6 i był niższy niż wskaźnik dla miast polskich, który wynosił 5,4. Najgorzej sytuacja wyglądała w miastach województwa kujawsko-pomorskiego (3,9), najlepiej w miastach województwa warmińsko-mazurskiego (6,7) i podlaskiego (6,7).

W 2010 roku najwięcej zakładów opieki zdrowotnej na 10 tys. mieszkańców znajdowało się w Wiązowie (13,2), Środzie Śląskiej (11,2) i Złotym Stoku (10,3). Są to jedyne miasta, które posiadają dwucyfrowy wskaźnik. Najgorzej sytuacja wyglądała w Polkowicach (0,9) i Chocianowie (1,2), przy czym w obu miastach mocno spadł wskaźnik pomiędzy 2004 r. a 2010 r. W Polkowicach nastąpił spadek o 0,9, a w Chocianowie o 3,6. Największy spadek wskaźnika w latach 2004-2010 miał miejsce we Wleniu (-5,1), Chocianowie (-3,6). Pozostałe osiem miast, w których wskaźnik spadł zamknęły się w przedziale od -1,5 do -0,1. W większości miast, bo aż w 75, wskaźnik wzrósł, najbardziej w Wiązowie o 8,7, Radkowie o 8,1, Polanicy-Zdroju o 6,1, w siedemnastu wskaźnik w bardzo niewielkim stopniu wzrósł w granicach 0,1 – 0,3. W sześciu miastach wskaźnik nie zmienił się.

Rys. V.2.3. Zakłady Opieki Zdrowotnej na 10 tys. mieszkańców w 2010 r., dynamika zmian w latach 2004–2010, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Tab. V.2.2. Zakłady Opieki Zdrowotnej w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców dla Polski i województwa dolnośląskiego, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

	Zakłady opieki zdrowotnej w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców	
	2004	2010
Dolny Śląsk -ogółem	2,7	4,1
Dolny Śląsk - miasta	3,0	4,6
Polska - ogółem	3,2	4,3
Polska – miasta	3,9	5,4

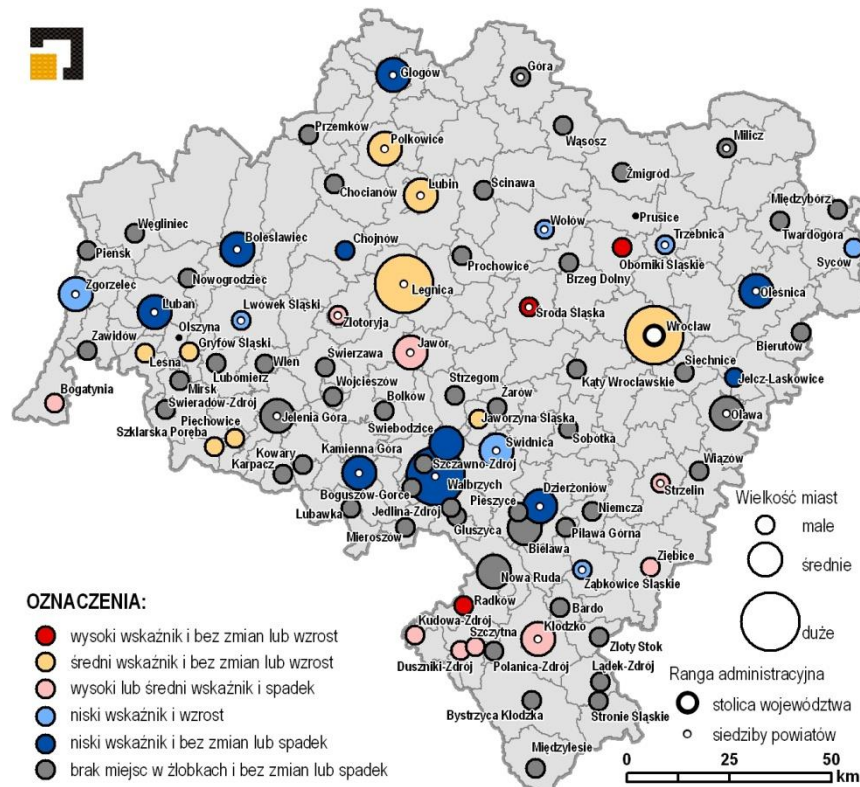
Pod względem wskaźnika liczby miejsc rzeczywistych w żłobkach przypadających na 100 dzieci w wieku 0-3 w 2010 roku, miasta województwa dolnośląskiego (wskaźnik 5,1) wypadają korzystnie na tle miast Polski (wskaźnik 3,6). Najniższy wskaźnik, poza miastami, w których nie ma żadnych miejsc w żłobkach, zanotowały: Oleśnica (1,5), Głogów (1,9) i Wałbrzych (2,3). Największy procentowy spadek ilości miejsc w żłobkach na 100 dzieci w wieku 0-3 w latach 1999-2010, poza 100% spadkami, odnotowano w Chojnowie (-78,6%), Kudowie-Zdroju (-67,7%), Bogatyni (-59,9%). Najwięcej nowych miejsc przybyło w Środzie Śląskiej, w której wskaźnik wzrósł z 6 w 1999 r. do 18,9 w 2010 r. (wzrost o 216%). Kolejne miasta, charakteryzujące się wysokim wzrostem wskaźnika, to Lubin (59,1%) i Szklarska Poręba (52,5%). W pozostałych 17 ośrodkach wzrost wskaźnika zamyka się w przedziale od 0,2% do 35,9%. Żłobków brakuje głównie w miastach małych, na terenie podregionu wałbrzyskiego i jeleniogórskiego oraz w czterech miastach średnich, z czego dwa znajdują się w podregionie wałbrzyskim (Nowa Ruda, Bielawa) i jedno w podregionie jeleniogórskim (Jelenia Góra), jedno w podregionie wrocławskim (Oława).

Tab. V.2.3. Miejsca w żłobkach na 100 dzieci w wieku 0-3, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

	Miejsca rzeczywiste w żłobkach (łącznie z oddziałami) na 100 dzieci w wieku 0-3	
	1999	2010
Dolny Śląsk -ogółem	3,5	3,5
Dolny Śląsk - miasta	5,3	5,1
Polska -ogółem	2,0	2,0
Polska – miasta	3,8	3,6

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Rys. V.2.4. Miejsca w żłobkach na 100 dzieci w wieku 0-3 w 2010 r., dynamika zmian w latach 1999–2010, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

*Brak danych dla Prusicy i Olszyny, w 1999 r. nie posiadały praw miejskich

W odniesieniu do średniej dla miast Dolnego Śląska, wskaźnik (miejsca w żłobkach na 100 dzieci w wieku 0-3 lat w 2010 r.) oceniono jako wysoki (od 13,1 do 27,3), średni (od 6,1 do 13,0) lub niski (od 0,1 do 6,0).

Tab. V.2.4. Wskaźnik liczby miejsc w żłobkach na 100 dzieci w wieku 0-3 lat w 2010 r. i zmiana wskaźnika w latach 1999-2010

		Wskaźnik liczby miejsc w żłobkach na 100 dzieci w wieku 0-3 lat w 2010 r.			
		wysoki	średni	niski	brak miejsc
Zmiana wskaźnika w latach 1999-2010	wzrost	Oborniki Śląskie, Radków, Środa Śląska	Gryfów Śląski, Jaworzyna Śląska, Legnica, Leśna, Lubin, Piechowice, Polkowice, Szklarska Poręba, Wrocław	Lwówek Śląski, Syców, Świdnica, Trzebnica, Wołów, Żąbkowice Śląskie, Zgorzelec	brak
	bez zmian	brak	brak	brak	Bardo, Bielawa, Bierutów, Boguszów Gorce, Bolków, Bystrzyca Kłodzka, Chocianów, Góra, Jedlina-Zdrój, Jelenia Góra, Karpacz, Kąty

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

		Wskaźnik liczby miejsc w żłobkach na 100 dzieci w wieku 0-3 lat w 2010 r.			
		wysoki	średni	niski	brak miejsc
					Wrocławskie, Kowary, Lądek-Zdrój, Lubawka, Lubomierz, Mieroszów, Międzybórz, Międzylesie, Milicz, Niemcza, Nowa Ruda, Nowogrodziec, Pieszycy, Piława Górna, Prochowice, Przemków, Siechnice, Sobótka, Stronie Śląskie, Szczawno-Zdrój, Ścinawa, Świerzawa, Twardogóra, Wąsosz, Węglińiec, Wiązów, Wleń, Wojcieszów, Zawidów, Złoty Stok, Żarów, Żmigród
spadek	Ziębice		Bogatynia, Duszniki-Zdrój, Jawor, Kłodzko, Kudowa-Zdrój, Strzelin, Szczytna, Złotoryja	Bolesławiec, Chojnów, Dzierżoniów, Głogów, Jelcz-Laskowice, Kamienna Góra, Lubań, Oleśnica, Świebodzice, Wałbrzych	Brzeg Dolny, Głuszyca, Mirsk, Oława, Pieńsk, Polanica-Zdrój, Strzegom, Świeradów-Zdrój

*Brak danych dla Prusic i Olszyny, w 1999 r. nie posiadały praw miejskich

Ze względu na wskaźnik liczby miejsc w żłobkach przypadającej na 100 dzieci w wieku 0-3 lat w 2010 r. oraz zmianę tego wskaźnika w latach 1999-2010, miasta podzielono na 6 typów o zróżnicowanym wskaźniku i zróżnicowanych zmianach (Rys. V.2.4):

- typ 1. – wysoki wskaźnik i bez zmian lub wzrost,
- typ 2. – średni wskaźnik i bez zmian lub wzrost,
- typ 3. – wysoki lub średni wskaźnik i spadek,
- typ 4. – niski wskaźnik i wzrost,
- typ 5. – niski wskaźnik i bez zmian lub spadek,
- typ 6. – brak miejsc w żłobkach i bez zmian lub spadek.

Do typu 1. o najkorzystniejszej sytuacji należą tylko 3 małe miasta, w których nastąpił wzrost wskaźnika. Są to: Środa Śląska, Oborniki Śląskie i Radków.

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Miasta zaliczone do typu 2. utrzymują swoją średnią pozycję lub ich pozycja wzrosła. Znalazło się w tej grupie 9 miast, w tym 2 miasta duże (Wrocław, Legnica), 2 średnie (Polkowice, Lubin) oraz 5 małych (Gryfów Śląski, Jaworzyna Śląska, Leśna, Lubin, Piechowice, Polkowice, Szklarska Poręba). Pozycja wszystkich wyżej wymienionych miast w latach 1999-2010 uległa poprawie.

Typ 3. charakteryzuje się spadkiem wskaźnika, który jest na wysokim lub średnim poziomie. Są to miasta, gdzie tendencja zmian jest niekorzystna, ale sytuacja jest dobra lub przeciętna. Do omawianego typu należy 9 miast, w tym małe miasto Ziębice, w którym w 2010 r. zanotowano wysoką wartość wskaźnika oraz grupa ośrodków charakteryzujących się średnim wskaźnikiem. W jej składzie znalazły się 2 średnie miasta (Jawor, Kłodzko) oraz 6 małych (Bogatynia, Duszniki-Zdrój, Kudowa-Zdrój, Strzelin, Szczytna, Złotoryja).

Sytuacja miast zaliczonych do typu 4. Jest niekorzystna, ale w latach 1999-2010 r. zanotowano jej poprawę. Do grupy zaliczono 2 średnie miasta (Świdnica, Zgorzelec) oraz 5 małych (Lwówek Śląski, Syców, Trzebnica, Wołów, Ząbkowice Śląskie).

W miastach zaliczonych do typu 5. sytuacja jest zła i nie następuje poprawa. Do tej grupy należy 10 miast, w tym 1 duże (Wałbrzych), 7 średnich (Bolesławiec, Dzierżoniów, Głogów, Kamienna Góra, Lubań, Oleśnica, Świebodzice) oraz 2 małe (Chojnów, Jelcz-Laskowice).

Jako osobny, 6. typ wskazano ośrodki, w których nie ma żłobków. Aż 53 miasta dolnośląskie w roku 2010 nie posiadały żadnych miejsc w żłobkach, a w ośmiu z nich, w stosunku do roku 1999 r., ilość miejsc spadła o 100%. Są to: Świeradów-Zdrój, Mirsk, Pieńsk, Polanica-Zdrój, Głuszyca, Oława, Brzeg Dolny, Strzegom. W 2010 roku najwyższy wskaźnik miały Oborniki Śląskie (27,3), Środa Śląska (18,9) oraz Radków (14,7).

Podsumowaniem części dotyczącej dostępu do podstawowych usług w dziedzinie ochrony zdrowia, jest wyróżnienie różnych grup miast charakteryzujących się podobnymi cechami. Typologii ośrodków dokonano w oparciu o tylko jeden aspekt, dotyczący dostępności do opieki nad noworodkami i małymi dziećmi (0-3 lat). W tym celu wykorzystano następujące wskaźniki:

1) współczynnik umieralności niemowląt na tysiąc urodzeń żywych, w dwóch przedziałach czasowych 2007-2009 i 1999-2001,

2) wskaźnik liczby miejsc w żłobkach na 100 dzieci w wieku 0-3 lat w 2010 r. i zmiana wskaźnika w latach 1999-2010.

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

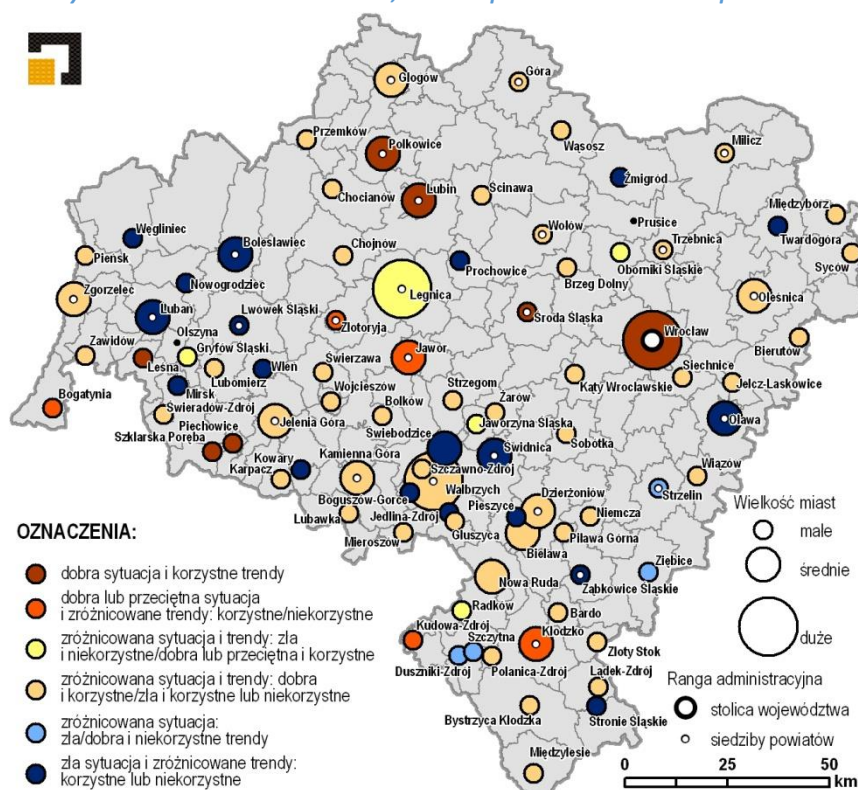
Tab. V.2.5. Grupy miast na podstawie współczynnika umieralności niemowląt na tysiąc urodzeń żywych, w latach 2007-2009 i zmian w relacji do lat 1999-2001 oraz wskaźnika liczby miejsc w żłobkach na 100 dzieci w wieku 0-3 lat w 2010 r. i zmiany wskaźnika w latach 1999-2010, źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Typy miast pod względem współczynnika umieralności niemowląt		typ 1. – miasta o niskim współczynniku, które utrzymują niski poziom lub w których nastąpiła poprawa sytuacji	typ 2. - miasta o średnim współczynniku i utrzymującym się poziomie lub poprawie sytuacji	typ 3. – miasta, w których współczynnik jest wysoki lub średni, w których brak poprawy lub nastąpiło pogorszenie sytuacji
Typy miast wg wskaźnika liczby miejsc w żłobkach	typ 1. miasta z wysokim wskaźnikiem, które utrzymują poziom lub w których nastąpiła poprawa sytuacji	Grupa 1: Środa Śląska	Grupa 1: brak	Grupa 4: Oborniki Śląskie, Radków
	typ 2. miasta ze średnim wskaźnikiem, w których nastąpiła poprawa lub które utrzymują swoją pozycję	Grupa 1: Leśna, Lubin, Piechowice, Polkowice, Szklarska Poręba, Wrocław	Grupa 2: brak	Grupa 4: Gryfów Śląski, Jaworzyna Śląska, Legnica
	typ 3. miasta z wysokim lub średnim wskaźnikiem, w których nastąpił spadek	Grupa 3: Bogatynia, Jawor, Kłodzko, Kudowa-Zdrój, Złotoryja	Grupa 3: brak	Grupa 6: Duszniki-Zdrój, Strzelin, Szczytna, Ziębice
	typ 4. miasta z niskim wskaźnikiem, w których nastąpiła poprawa sytuacji	Grupa 5: Syców, Trzebnica, Wołów, Zgorzelec	Grupa 5: brak	Grupa 7: Lwówek Śląski, Świdnica, Ząbkowice Śląskie
	typ 5. miasta z niskim wskaźnikiem, w których utrzymuje się zła sytuacja lub nastąpiło pogorszenie	Grupa 5: Chojnów, Głogów, Jelcz-Laskowice, Kamienna Góra, Oleśnica, Wałbrzych	Grupa 5: Dzierżoniów	Grupa 7: Bolesławiec, Lubań, Świebodzice
	typ 6. miasta, w których brak miejsc w żłobkach i brak zmian lub nastąpiło pogorszenie	Grupa 5: Bardo, Bielawa, Bierutów, Bolków, Brzeg Dolny, Bystrzyca Kłodzka, Chocianów, Głuszyca, Góra, Jelenia Góra, Karpacz, Kąty Wrocławskie, Lądek-Zdrój, Lubawka, Lubomierz, Mieroszów, Międzybórz, Międzylesie, Milicz, Niemcza, Nowa Ruda, Pieńsk, Piława Górna, Polanica-Zdrój, Przemków, Sobótka, Strzegom, Szczawno-Zdrój, Ścinawa, Świeradów-Zdrój, Świerzawa, Wąsosz, Wiązów, Zawidów, Złoty Stok	Grupa 5: Siechnice, Wojcieszów, Żarów	Grupa 7: Boguszów-Gorce, Jedlina-Zdrój, Kowary, Mirsk, Nowogrodzic, Oława, Pieszyce, Prochowice, Stronie Śląskie, Twardogóra, Węglińiec, Wleń, Żmigród

*Brak danych dla Pieszyc i Olszyny, w 1999 r. nie posiadały praw miejskich

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Rys. V.2.5. Grupy miast na podstawie współczynnika umieralności niemowląt na 1 tys. urodzeń żywych, w latach 2007-2009 i zmiany w relacji do lat 1999-2001 oraz wskaźnika liczby miejsc w żłobkach na 100 dzieci w wieku 0-3 lat w 2010 r. i zmiany wskaźnika w latach 1999-2010, źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

*Brak danych dla Prusicy i Olszyny, w 1999 r. nie posiadały praw miejskich

Miasta podzielono na grupy miast na podstawie współczynnika umieralności niemowląt na tysiąc urodzeń żywych, w latach 2007-2009 i zmiany w relacji do lat 1999-2001 oraz wskaźnika liczby miejsc w żłobkach na 100 dzieci w wieku 0-3 lat w 2010 r. i zmiany wskaźnika w latach 1999-2010.

Wymienione poniżej grupy miast są zróżnicowane pod względem sytuacji i trendów (Ze względu na wskaźnik liczby miejsc w żłobkach przypadającej na 100 dzieci w wieku 0-3 lat w 2010 r. oraz zmianę tego wskaźnika w latach 1999-2010, miasta podzielono na 6 typów o zróżnicowanym wskaźniku i zróżnicowanych zmianach (Rys. V.2.4):

- 1) grupa 1. – dobra sytuacja i korzystne trendy; jest to grupa o najkorzystniejszej sytuacji, gdzie wskaźniki świadczą o wysokim poziomie opieki nad matką i noworodkiem oraz zaspokojenia potrzeb w zakresie opieki nad małymi dziećmi (0-3 lat),
- 2) grupa 2. – przeciętna sytuacja i korzystne trendy; złożona z miast, w których występują średnie wskaźniki i które utrzymują swoją pozycję lub następuje w nich poprawa sytuacji,
- 3) grupa 3. – dobra lub przeciętna sytuacja i zróżnicowane trendy: korzystne/niekorzystne; w skład grupy wchodzi miasta charakteryzujące się niskim lub średnim współczynnikiem umieralności niemowląt utrzymujące lub umacniające swoją pozycję oraz wysokim lub średnim wskaźnikiem liczby miejsc w żłobkach, zmniejszającym swoją wartość,
- 4) grupa 4. – zróżnicowana sytuacja i trendy: zła i niekorzystne/dobra lub przeciętna i korzystne; złożona z miast charakteryzujących się wysokim lub średnim współczynnikiem umieralności

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

niemowląt, bez poprawy lub z pogorszeniem sytuacji oraz wysokim lub średnim wskaźnikiem liczby miejsc w żłobkach, rosnącym lub utrzymującym się na tym samym poziomie,

- 5) grupa 5. – zróżnicowana sytuacja i trendy: dobra i korzystne/zła i korzystne lub niekorzystne; są to miasta o niskim lub średnim współczynniku umieralności niemowląt utrzymujące lub umacniające swoją pozycję, przy jednoczesnym braku żłobków lub niskim wskaźniku liczby miejsc w żłobkach,
- 6) grupa 6. – zróżnicowana sytuacja: zła/dobra i niekorzystne trendy; w skład grupy wchodzi miasta z wysokim lub średnim współczynnikiem umieralności niemowląt, w których zanotowano brak poprawy lub pogorszenie sytuacji, przy jednoczesnym wysokim lub średnim wskaźniku liczby miejsc w żłobkach zmniejszającym swoją wartość,
- 7) grupa 7. - zła sytuacja i zróżnicowane trendy: korzystne lub niekorzystne; grupa złożona z miast, w których nie ma miejsc w żłobkach lub ich ilość jest bardzo mała oraz w których jednocześnie współczynnik umieralności niemowląt jest wysoki i dodatkowo utrzymuje się zła sytuacja lub nastąpiło pogorszenie.

Z analizy typologii miast pod względem dostępności i jakości opieki nad noworodkami i dziećmi w wieku 0-3 lat wynika, iż w województwie dolnośląskim zanotowano wszystkie typy miast za wyjątkiem typu charakteryzującego grupę 2.

Najkorzystniejszą sytuacją w zakresie dostępności i jakości opieki nad noworodkami i dziećmi w wieku 0-3 lat charakteryzuje się grupa 1. Znalazło się w niej 7 miast, w tym 1 duże (Wrocław), 2 średnie (Polkowice i Lubin) oraz 4 małe (Środa Śląska, Leśna, Piechowice, Szklarska Poręba). Wśród wyżej wymienionych miast na uwagę zasługuje Środa Śląska, która na tle województwa wypadła zdecydowanie najlepiej. Miasto od 1999 r. utrzymuje niski współczynnik umieralności niemowląt, przy wysokim wskaźniku liczby miejsc w żłobkach, podnosząc swoją wartość.

Sytuację miast, które zostały zakwalifikowane do grupy 3. można określić jako dobrą. Są to ośrodki, w których współczynnik umieralności niemowląt jest niski, utrzymuje swój poziom lub ulega poprawie, natomiast wskaźnik miejsc w żłobkach znalazł się na poziomie wysokim lub średnim i zanotowano jego spadek. Omawiany typ rozpoznano wśród 5 miast, w tym w 2 ośrodkach średniej wielkości (Jawor, Kłodzko) oraz w 3 małych (Bogatynia, Kudowa-Zdrój, Złotoryja).

W skład grupy 4. weszły miasta, w których współczynnik umieralności niemowląt wypadł negatywnie (wysoki lub średni i nie wykazał poprawy lub nastąpiło pogorszenie sytuacji), natomiast wskaźnik liczby miejsc w żłobkach zanotował wysoką lub średnią wartość, przy braku zmian lub poprawie sytuacji. W grupie znalazło się 5 miast, w tym 1 duże (Legnica) i 4 małe (Oborniki Śląskie, Radków, Gryfów Śląski, Jaworzyna Śląska).

Najwięcej miast (49) zostało zakwalifikowanych do grupy 5. Należą do niej ośrodki o niskim lub średnim współczynniku umieralności niemowląt, które utrzymują swój poziom lub których sytuacja ulega poprawie oraz charakteryzujące się niekorzystną sytuacją pod względem liczby miejsc w żłobkach (niski wskaźnik miejsc w żłobkach lub brak żłobków). W grupie znalazło się 1 duże miasto (Wałbrzych), 8 średnich (Głogów, Oleśnica, Dzierżoniów, Bielawa, Nowa Ruda, Kamienna Góra, Jelenia Góra, Zgorzelec) i 40 małych ośrodków.

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Najmniej miast trafiło do grupy nr 6. Należą do niej 4 małe ośrodki: Duszniki-Zdrój, Strzelin, Szczytna, Ziębice. Charakterystyczną cechą omawianej grupy jest wysoki lub średni współczynnik umieralności niemowląt, bez poprawy lub obniżający swoją wartość oraz wysoki lub średni wskaźnik liczby miejsc w żłobkach (z tendencją spadkową).

Ostatnią grupę 7. stanowi 19 miast. Sytuacja omawianej grupy przedstawia się bardzo niekorzystnie. Należą do niej ośrodki, w których współczynnik umieralności niemowląt jest wysoki lub średni, bez poprawy lub z pogorszeniem sytuacji, a wskaźnik liczby miejsc w żłobkach jest niski lub wykazano brak żłobków. Wyżej opisany typ dotyczył 5 średnich miast (Bolesławiec, Lubań, Świebodzice, Świdnica, Oława) oraz 14 małych.

V.3. Edukacja

Dostępność i jakość edukacji zostały przedstawione za pomocą dwóch wskaźników:

- 1) liczby miejsc w przedszkolach w przeliczeniu na 100 dzieci w wieku 3-6 lat, który świadczy o dostępności usług edukacji na poziomie przedszkolnym,
- 2) wyników egzaminów gimnazjalnych, które świadczą o jakości powszechnego kształcenia na poziomie gimnazjalnym.

Oba aspekty zostały pokazane jako osobne zagadnienia, a w rozdziale V.6. oba wskaźniki zostały wzięte pod uwagę jako jedne z kryteriów oceny jakości i poziomu życia w miastach.

W celu określenia poziomu dostępu do usług przedszkolnych posłużono się wskaźnikiem – miejsca w przedszkolach w przeliczeniu na 100 dzieci w wieku 3 – 6 lat. Pod tym względem województwo dolnośląskie na tle Polski wypada korzystnie, jednak poziom zmian w latach 1999-2010 jest korzystniejszy dla Polski.

W 2010 r. najwyższy wskaźnik wystąpił w Radkowie (256,9), Lubomierzu (189,4) i Bardzie (148,5). Najniższy miał miejsce w Siechnicach (0,0), gdzie dopiero w 2010 r. nie odnotowano żadnego miejsca w przedszkolach oraz w Świerzawie (1,7). Niski wskaźnik zanotowano również w Nowej Rudzie (38,7) i Złotorzy (39,2). W 2010 r. w stosunku do 1999 r. w 78 miastach odnotowano wzrost wartości wskaźnika. Największy przyrost miejsc w przedszkolach nastąpił w Miliczu (210,2%), Wiązowie (121,4%) i Kłodzku (112,4%). Najmniejszy wzrost miał miejsce w Mirsku (4,5%), Trzebnicy (5,3%) i Żarowie (9,1%). W Głuszycy i Oleśnicy sytuacja nie zmieniła się. Na 91 miast jedynie w 9 nastąpił spadek ilości miejsc w przedszkolach. Największy zanotowano w Siechnicach (-100%), Świerzawie (-98,3%), Bolkowie (-34,8%), Brzegu Dolnym (-12,1%) i Bierutowie (-9,6%).

Tab. V.3.1. Miejsca w przedszkolach na 100 dzieci w wieku 3 - 6 lat, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

	Miejsca w przedszkolach na 100 dzieci w wieku 3-6 lat.	
	1999	2010
Dolny Śląsk - ogółem	43,1	57,3
Dolny Śląsk - miasta	47,5	52,1
Polska - ogółem	40,0	56,2

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

W odniesieniu do średniej w miastach województwa dolnośląskiego, dostęp do usług przedszkolnych oceniono w zależności od wskaźnika ilości miejsc przypadających na 100 dzieci w wieku 3-6 lat, jako:

- dobry (wskaźnik od 101 do 257),
- średni (wskaźnik od 53 do 100),
- zły (wskaźnik od 0 do 52)

Tab. V.3.2. Dostęp do usług przedszkolnych w 2010 r. oraz jego zmiana w latach 1999-2010, źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

		Dostęp do usług przedszkolnych w 2010 r.		
		zły 0 - 52	średni 53 – 100	dobry 101-257
Zmiana dostępu do przedszkoli w latach 1999-2010.	spadek	Siechnice, Świerzawa	Bierutów, Bolesławiec, Bolków, Brzeg Dolny, Chojnów, Międzybórz, Węgliniec	brak
	bez zmian	Oleśnica	Głuszycza	brak
	wzrost	Boguszów-Gorce, Jedlina-Zdrój, Nowa Ruda, Złotoryja, Żarów	Bielawa, Bogatynia, Bystrzyca Kłodzka, Chocianów, Duszniki-Zdrój, Dzierżoniów, Głogów, Góra, Jawor, Jaworzyna Śląska, Jelcz-Laskowice, Jelenia Góra, Kamienna Góra, Kłodzko, Kowary, Kudowa-Zdrój, Lądek-Zdrój, Legnica, Leśna, Lubań, Lubawka, Lubin, Lwówek Śląski, Międzylesie, Mirsk, Oława, Piechowice, Pieńsk, Pieszyce, Piława Górna, Polanica-Zdrój, Polkowice, Prochowice, Sobótka, Stronie Śląskie, Strzegom, Strzelin, Szczawno-Zdrój, Szczytna, Szklarska Poręba, Ścinawa, Świdnica, Świebodzice, Świeradów-Zdrój, Trzebnica, Wałbrzych, Wąsosz, Wojcieszów, Wołów, Wrocław, Zawidów, Zgorzelec, Ziębice, Żmigród	Bardo, Gryfów Śląski, Karpacz, Kąty Wrocławskie, Lubomierz, Mieroszów, Milicz, Niemcza, Nowogrodziec, Oborniki Śląskie, Przemków, Radków, Syców, Środa Śląska, Twardogóra, Wiązów, Wleń, Ząbkowice Śląskie, Złoty Stok

*Brak danych dla Prusic i Olszyny, w 1999 r. nie posiadały praw miejskich

Pod względem dostępu do usług przedszkolnych w 2010 r. i zmian dostępu w latach 1999-2010, miasta podzielono na 5 grup (Rys. V.3.1):

- 1) dobry dostęp i spadek, brak zmian lub wzrost,
- 2) średni dostęp i wzrost,
- 3) średni dostęp i brak zmian lub spadek,
- 4) zły dostęp i wzrost,
- 5) zły dostęp i brak zmian lub spadek.

Do grupy 1. zaliczone zostały miasta, w których dostęp do usług przedszkolnych jest dobry. Znalazło się tu 19 małych miast, w których nastąpiła poprawa sytuacji w latach 1999-2010.

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

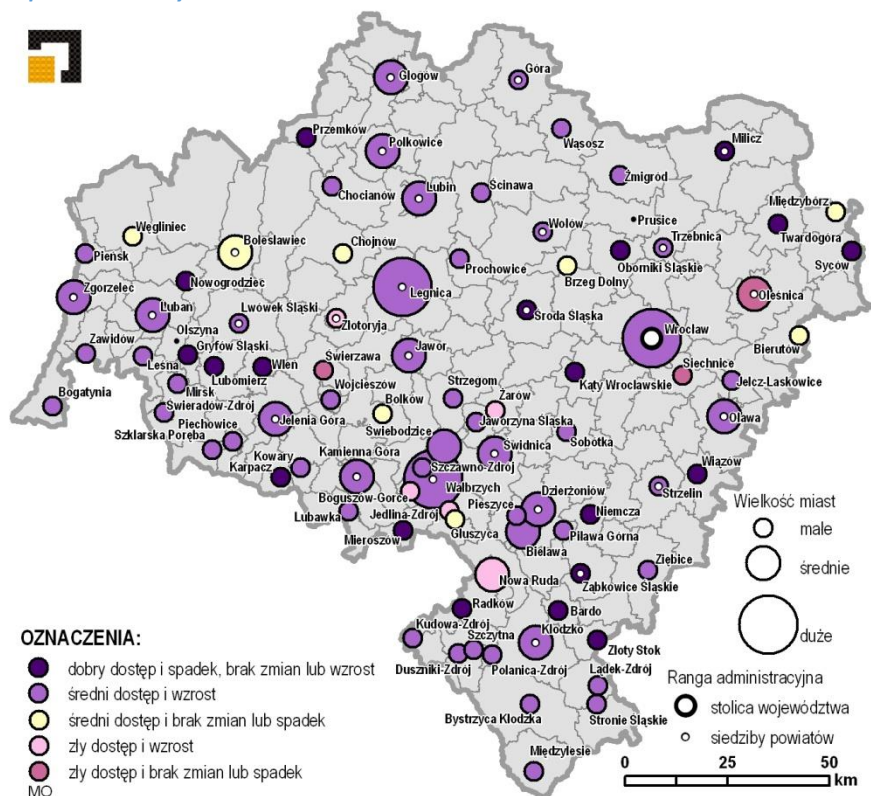
Grupa 2. to ośrodki, w których poziom dostępu jest średni, jednak w przypadku utrzymania dotychczasowej tendencji wzrostowej można przypuszczać, że w przyszłości osiągną dobry dostęp. Jest to największa grupa miast, w skład której wchodzi 54 miasta, w tym wszystkie duże: Wrocław, Legnica i Wałbrzych, 14 średnich i 37 małych.

W grupie 3. znalazły się miasta, w których poziom dostępu jest średni i nie nastąpiła poprawa dostępności lub dostępność spadła. W tej grupie jest 8 miast, w tym 1 średnie (Bolesławiec) i 7 małych.

Do grupy 4. należą te miasta, w których poziom dostępu jest zły, jednak następuje poprawa sytuacji. W tej grupie jest 5 miast, w tym 1 średnie (Nowa Ruda) i 4 małe.

Grupa 5. to miasta gdzie poziom dostępu jest zły, nie następuje poprawa lub nastąpiło pogorszenie. W grupie tej znalazły się 3 miasta, w tym jedno średnie: Oleśnica i dwa małe: Siechnice, Świerzawa.

Rys. V.3.1. Dostęp do usług przedszkolnych w 2010 r. oraz jego zmiana w latach 1999-2010, źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

*Brak danych dla Prusic i Olszyny, w 1999 r. nie posiadały praw miejskich

Wyniki egzaminów gimnazjalnych

Wyniki egzaminów gimnazjalnych i maturalnych są zbierane przez Wydział Badań i Analiz Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej we Wrocławiu (OKE) na poziomie poszczególnych szkół. Dane te zostały przetworzone tak, by uzyskać informacje o średnich wynikach w poszczególnych miastach. Do badań wybrano wyniki egzaminów gimnazjalnych części matematyczno-przyrodniczej i humanistycznej w 2006 r. i 2011 r., aby porównać miasta użyto skali staninowej, jest to dziewięciostopniowa skala w

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Polsce powszechnie używana przez Centralną Komisję Egzaminacyjną, w praktyce Komisji utrwaliła się następująca tradycja nazywania kolejnych Staninów (w nawiasach określona procentowo część populacji, która zawiera się w poszczególnych przedziałach):

- najniższy (4%),
- bardzo niski (7%),
- niski (12%),
- niżej średni (17%),
- średni (20%),
- wyżej średni (17%),
- wysoki (12%),
- bardzo wysoki (7%),
- najwyższy (4%).

W analizie przyjęto numerację Staniny od stopnia najniższego, im wyższa Stanina tym lepsze wyniki egzaminów w gimnazjach.

Analizując wyniki egzaminów gimnazjalnych części humanistycznej z 2011 r. wg skali Staninowej słabo wypadły miasta małe. Miasta duże znalazły się powyżej średniej, w 7 i 9 Staninie, natomiast 6 miast średnich znalazło się poniżej średniej (cztery z nich leżą w podregionie wałbrzyskim), 2 miasta znalazły się w średniej, 9 powyżej średniej.

Najniższe wyniki uzyskały gimnazja w Szklarskiej Porębie, Bystrzycy Kłodzkiej i Sobótce, bardzo niskie zanotowano w: Dzierżoniowie, Strzelinie, Wojcieszowie, Ząbkowicach Śląskich, Głuszycy, Prusicach i Głogowie. Analizując różnicę pomiędzy rokiem 2006 i 2011 największy spadek miał miejsce w Dzierżoniowie (o 7 stopni Stanina), Strzelinie (o 6 stopni Stanina). Najwyższe wyniki uzyskały gimnazja w Polanicy-Zdroju, Kamiennej Górze, Miliczu, Wrocławiu. Analizując różnicę pomiędzy rokiem 2006 i 2011 największy wzrost miał miejsce we Wleniu (o 6 stopni Stanina), Polanicy-Zdroju (o 5 stopni Stanina), Siechnicach (o 5 stopni Stanina).

Analizując wyniki egzaminów gimnazjalnych części matematyczno-przyrodniczej z 2011 r. wg skali Staninowej, można zauważyć, że słabo wypadły miasta małe. Miasta duże znalazły się w 5, 6 i 9 Staninie, miasta średnie w większości znalazły się w staninie powyżej średniej.

Najniższe wyniki uzyskały gimnazja w Sobótce, Szklarskiej Porębie i Bystrzycy Kłodzkiej, bardzo niskie w Chocianowie, Kowarach, Lubomierzu, Olszynie, Prusicach, Ząbkowicach Śląskich, Niemczy. Analizując różnicę pomiędzy rokiem 2006 i 2011 największy spadek miał miejsce w Dzierżoniowie (o 6 stopni Stanina), Bielawie (o 4 stopnie Stanina), Nowogrodźcu (o 4 stopnie Stanina). Najwyższe wyniki uzyskały gimnazja we Wrocławiu, Wołowie, Trzebnicy, Międzyborzu. Analizując różnicę pomiędzy rokiem 2006 i 2011 największy wzrost miał miejsce w Żmigrodzie (o 5 stopni Stanina), Złotorzy (o 4 stopnie Stanina), Wleniu (o 4 stopnie Stanina).

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Tab. V.3.3. Poziom wyników egzaminów gimnazjalnych z części humanistycznej w 2011 r. oraz jego zmiana w latach 2006-2011, źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej we Wrocławiu

		Poziom wyników egzaminów gimnazjalnych w 2011 r.		
		wysoki (najwyższy, bardzo wysoki, wysoki)	średni (wyżej średni, średni)	niski (niżej średni, niski, bardzo niski, najniższy)
Zmiana poziomu wyników egzaminów gimnazjalnych w latach 2006-2011	wzrost	Jaworzyna Śląska, Jelcz-Laskowice, Kamienna Góra, Lubań, Lubin, Milicz, Mirsk, Nowa Ruda, Polanica-Zdrój, Siechnice, Strzegom, Trzebnica, Wałbrzych, Wleń, Złotoryja, Złoty Stok	Bolków, Gryfów Śląski, Lubawka, Mieroszów, Międzybórz, Międzylesie, Niemcza, Oborniki Śląskie, Piława Górna, Polkowice, Stronie Śląskie, Szczytna, Ścinawa, Środa Śląska, Wąsosz, Ziębice, Żarów, Żmigród	Bogatynia, Chocianów, Lubomierz, Lwówek Śląski, Przemków, Radków, Wiązów
	bez zmian	Kłodzko, Legnica, Twardogóra, Wrocław	Góra, jawor, Oleśnica, Syców, Zawidów	Pieszycy
	spadek	Wołów, Zgorzelec	Bierutów, Bolesławiec, Chojnów, Jelenia Góra, Karpacz, Kąty Wrocławskie, Kudowa-Zdrój, Nowogrodzic, Pieńsk, Szczawno-Zdrój, Świeradów-Zdrój	Bardo, Bielawa, Boguszów-Gorce, Brzeg Dolny, Bystrzyca Kłodzka, Duszniki-Zdrój, Dzierżoniów, Głogów, Głuszycy, Jedlina-Zdrój, Kowary, Lądek-Zdrój, Leśna, Olszyna, Oława, Piechowice, Prochowice, Prusice, Sobótka, Strzelin, Szklarska Poręba, Świdnica, Świebodzice, Świerzawa, Węgliniec, Wojcieszów, Ząbkowice Śląskie

Tab. V.3.4. Poziom wyników egzaminów gimnazjalnych z części matematyczno-przyrodniczej w 2011 r. oraz jego zmiana w latach 2006-2011, źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej we Wrocławiu

		Poziom wyników egzaminów gimnazjalnych w 2011 r.		
		wysoki (najwyższy, bardzo wysoki, wysoki)	średni (wyżej średni, średni)	niski (niżej średni, niski, bardzo niski, najniższy)
Zmiana poziomu wyników egzaminów gimnazjalnych w	wzrost	Kamienna Góra, Kudowa-Zdrój, Lubań, Lubin, Międzybórz, Nowa Ruda, Oleśnica, Piechowice, Polanica-Zdrój, Siechnice, Trzebnica, Wleń, Wołów, Złotoryja, Żmigród	Bogatynia, Duszniki-Zdrój, Jedlina-Zdrój, Jelcz-Laskowice, Karpacz, Mieroszów, Oborniki-Śląskie, Syców, Szczawno-Zdrój, Wałbrzych, Węgliniec, Ziębice, Żarów	Bardo, Głuszycy, Leśna, Lubomierz, Piława Górna, Przemków, Radków, Szczytna, Zawidów

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

	bez zmian	Milicz, Twardogóra, Wrocław	Brzeg Dolny, Chojnów, Gryfów Śląski, Jawor, Łądek-Zdrój, Lubawka, Lwówek Śląski, Polkowice, Strzegom, Ścinawa, Świebodzice	Bolków, Międzylesie, Niemcza, Pieszyce, Prochowice, Stronie Śląskie, Świerzawa, Wojcieszów
	spadek	Kłodzko, Zgorzelec, Złoty Stok	Bolesławiec, Góra, Jaworzyna Śląska, Jelenia Góra, Kąty Wrocławskie, Legnica, Mirsk, Nowogrodzic, Środa Śląska, Wąsosz	Bielawa, Bierutów, Boguszów-Gorce, Bystrzyca Kłodzka, Chocianów, Dzierżoniów, Głogów, Kowary, Olszyna, Oława, Pieńsk, Prusice, Sobótka, Strzelin, Szklarska Poręba, Świdnica, Świeradów-Zdrój, Wiązów, Ząbkowice Śląskie

Wyniki egzaminów gimnazjalnych uznano za miernik jakości edukacji powszechnej (obowiązkowej). Na podstawie wyników egzaminów gimnazjalnych w części humanistycznej i ich zmian oraz w odniesieniu do wyników egzaminów gimnazjalnych w części matematyczno-przyrodniczej i ich zmian, określono 5 typów miast o zróżnicowanym poziomie edukacji i zróżnicowanych zmianach (*Rys. V.3.2, Rys. V.3.3*):

- typ 1. – poziom wysoki i poprawa lub brak zmian,
- typ 2. – poziom powyżej średniego lub średni i poprawa lub brak zmian,
- typ 3. – poziom niski i wzrost,
- typ 4. - poziom niski i brak zmian lub spadek,
- typ 5. –poziom wysoki i spadek.

Część humanistyczna

Do typu 1. zaliczono miasta, w których poziom edukacji (na podstawie wyników egzaminów gimnazjalnych z części humanistycznej) w 2011 r. był wysoki, a zmiany poziomu były korzystne (wzrost, brak zmian). Do tego typu należy 16 miast, w których nastąpiła poprawa sytuacji, w tym 1 duże miasto (Wałbrzych), 4 średnie i 11 małych. Następną grupę stanowią miasta o ustabilizowanym wysokim poziomie, do których należą 2 duże miasta (Legnica, Wrocław), 1 średnie (Kłodzko) i 1 małe (Twardogóra).

Korzystna sytuacja występuje również w miastach typu 2., w których sytuacja jest średnia i ustabilizowana lub nastąpiła poprawa. Do tego typu należą 23 miasta, w tym 3 średnie i 20 małych.

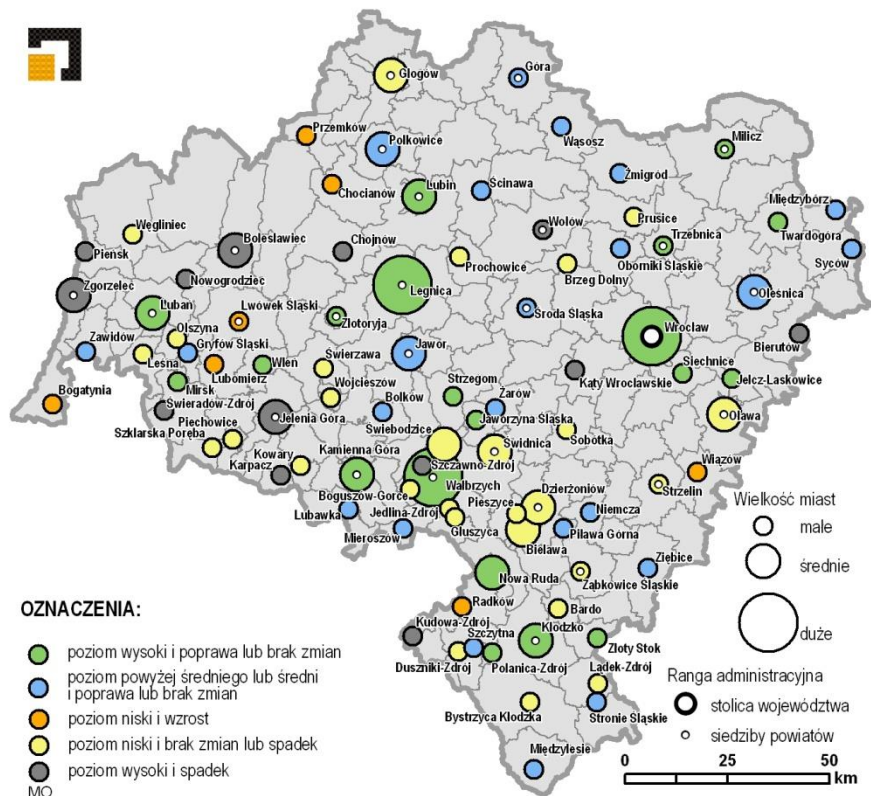
Miasta zaliczone do typu 3. charakteryzują się słabym poziomem edukacji, jednak ze względu na zanotowaną poprawę sytuacji można przypuszczać, że sytuacja zmieni się na lepsze. Do tego typu należy 7 małych miast.

Typ 4. to miasta o słabym poziomie i niekorzystnych zmianach (spadku lub braku zmian). Do tego typu należy 28 miast, w tym 6 średnich i 22 małych.

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Typ 5. obejmuje miasta, gdzie poziom edukacji jest wysoki lub średni i nastąpił spadek poziomu. Do tego typu należy 13 miast, w tym 3 średnie i 10 małych.

Rys. V.3.2. Poziom wyników egzaminów gimnazjalnych z humanistycznej w 2011 r. oraz jego zmiana w latach 2006-2011, źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej we Wrocławiu

Część matematyczno-przyrodnicza

Do typu 1. zaliczono miasta, w których poziom edukacji (określony na podstawie wyników egzaminów gimnazjalnych z części matematyczno-przyrodniczej) w 2011 r. był wysoki, a zmiany poziomu były korzystne (wzrost, brak zmian). Do tego typu należy 15 miast, w których nastąpiła poprawa sytuacji, w tym 5 średnich i 10 małych. Następną grupę stanowią miasta o ustabilizowanym wysokim poziomie, do których należy 1 duże miasto (Wrocław) i 2 małe (Milicz, Twardogóra).

Korzystna sytuacja występuje również w miastach typu 2., w których poziom jest średni i ustabilizowany lub nastąpiła poprawa. Do tego typu należą 24 miasta, w tym 1 duże (Wałbrzych), 3 średnie i 20 małych.

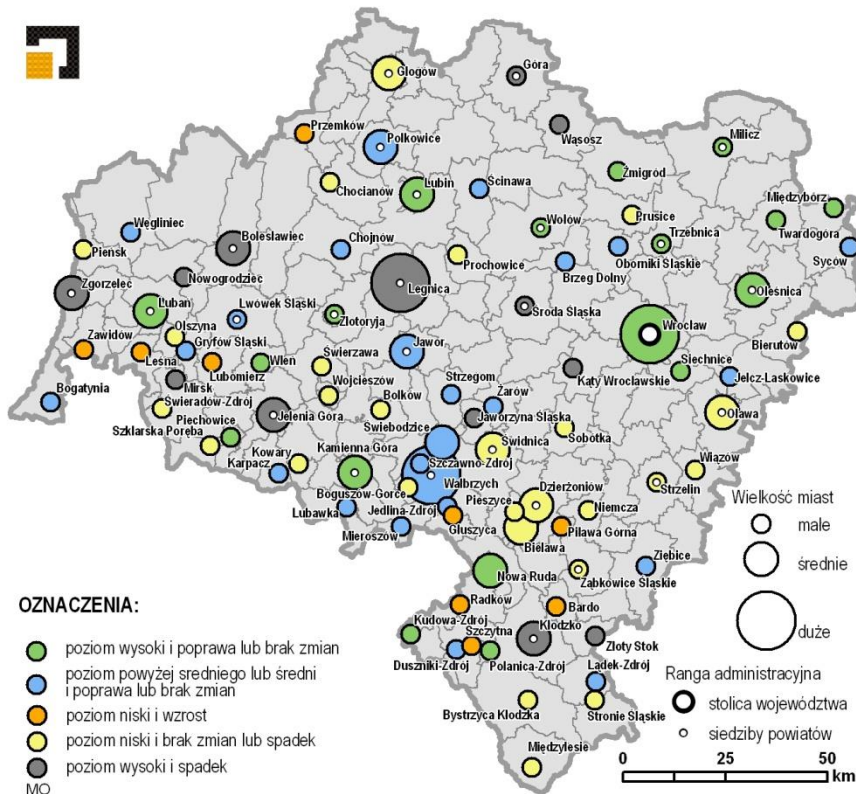
Miasta zaliczone do typu 3. charakteryzują się słabym poziomem edukacji, jednak ze względu na zanotowaną poprawę sytuacji można przypuszczać, że w przyszłości sytuacja zmieni się na lepsze. Do tego typu należy 9 małych miast.

Typ 4. to miasta o słabym poziomie i niekorzystnych zmianach (spadku lub braku zmian). Do tego typu należy 27 miast, w tym 5 średnich i 22 małych.

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Typ 5. obejmuje miasta, gdzie poziom edukacji jest wysoki lub średni i nastąpiło pogorszenie sytuacji. Do tego typu należą 13 miast, w tym 1 duże (Legnica), 4 średnie i 8 małych.

Rys. V.3.3. Poziom wyników egzaminów gimnazjalnych z części matematyczno-przyrodniczej w 2011 r. oraz jego zmiana w latach 2006-2011, źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej we Wrocławiu

Podsumowanie:

Końcowa ocena poziomu edukacji gimnazjalnej obejmuje wyniki obu egzaminów: części humanistycznej i przyrodniczo-matematycznej. Na jej podstawie określone zostały następujące typy miast (Rys. V.3. 4):

- typ 1. - wysoki poziom (wysoki/wysoki),
- typ 2. - ponadprzeciętny i przeciętny poziom (wysoki/przeciętny, przeciętny/wysoki, przeciętny/przeciętny),
- typ 3. - zróżnicowany poziom poniżej przeciętnego (przeciętny/niski, niski/przeciętny),
- typ 4. - duże dysproporcje poziomu (wysoki/niski, niski/wysoki),
- typ 5. - niski poziom (niski/niski).

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Tab. V.3.5. Poziom wyników egzaminacyjnych gimnazjalnych z części matematyczno-przyrodniczej i humanistycznej w 2011 r., źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej we Wrocławiu

		Część matematyczno-przyrodnicza w 2011 r.		
	Poziom	wysoki (najwyższy, bardzo wysoki, wysoki w skali Stanina)	przeciętny (wyżej średni, średni, niżej średni w skali Stanina)	niski (niski, bardzo niski, najniższy w skali Stanina)
Część humanistyczna w 2011 r.	wysoki (najwyższy, bardzo wysoki, wysoki w skali Stanina)	Kamienna Góra, Kłodzko, Lubiąż, Lubin, Milicz, Nowa Ruda, Polanica-Zdrój, Siechnice, Trzebnica, Twardogóra, Wleń, Wołów, Wrocław, Zgorzelec, Złotoryja, Złoty Stok	Jaworzyna Śląska, Jelcz-Laskowice, Legnica, Mirsk, Strzegom, Wałbrzych	brak
	przeciętny (wyżej średni, średni, niżej średni w skali Stanina)	Kudowa-Zdrój, Międzybórz, Oleśnica, Żmigród	Bardo, Bierutów, Bogatynia, Boguszków-Gorce, Bolesławiec, Bolków, Chojnów, Góra, Gryfów Śląski, Jawor, Jedlina-Zdrój, Jelenia Góra, Karpacz, Kąty Wrocławskie, Łądek-Zdrój, Lubawka, Lwówek Śląski, Mieroszów, Międzylesie, Nowogrodziec, Oborniki Śląskie, Oława, Pieńsk, Piława Górna, Polkowice, Przemków, Radków, Stronie Śląskie, Syców, Szczawno-Zdrój, Szczytna, Ścinawa, Środa Śląska, Świdnica, Świebodzice, Świeradów-Zdrój, Świerzawa, Wąsosz, Węglińiec, Ziębice, Żarów	Bielawa, Niemcza, Wiązów, Zawidów,
	niski (niski, bardzo niski, najniższy w skali Stanina)	Piechowice	Brzeg Dolny, Duszniki-Zdrój, Dzierżoniów, Głogów, Głuszyca, Leśna, Pieszyce, Wojcieszów	Bystrzyca Kłodzka, Chocianów, Kowary, Lubomierz, Olszyna, Prochowice, Prusice, Sobótka, Strzelin, Szklarska-Poręba, Ząbkowice Śląskie

Najkorzystniejsza sytuacja występuje w miastach 1. typu, gdzie poziom edukacji zarówno w części humanistycznej jak i matematyczno-przyrodniczej jest wysoki (powyżej wysokiego w skali Staninowej). W tej grupie jest 16 miast, w tym 1 duże (Wrocław), 6 średnich i 9 małych.

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

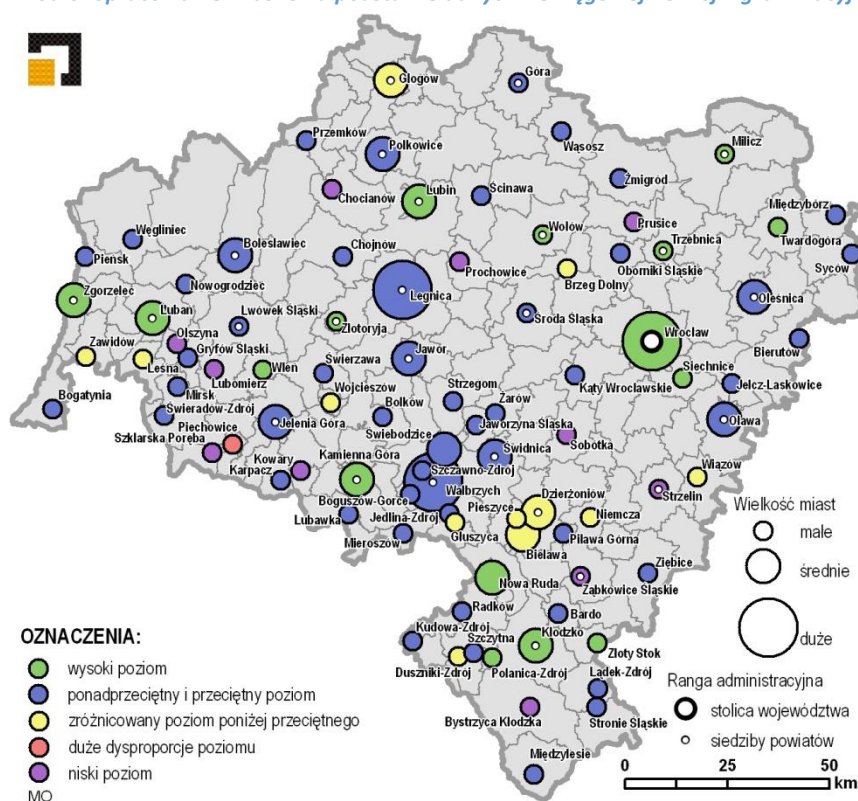
Jako korzystną należy również ocenić sytuację w miastach zaliczonych do 2. typu, w których wyniki z obu części egzaminu były na poziomie co najmniej przeciętnym. Są tu miasta, w których jedna z części była na poziomie wysokim, a druga na przeciętnym oraz takie, w których wyniki obu części wypadły na poziomie przeciętnym. W tej grupie jest 51 miast, w tym 2 duże, 8 średnich i 41 małych.

Do typu 3. należą miasta, w których co najmniej jedna część znalazła się na poziomie przeciętnym, a druga na niskim. Do grupy należy 12 miast, w tym 3 średnie i 9 małych.

W miastach zaliczonych do typu 4. znalazły się ośrodki, w których jedna z części egzaminu była na poziomie wysokim, a druga na niskim. Wskazuje to na duże dysproporcje w poziomie edukacji i pewną specjalizację w kierunku humanistycznym lub matematyczno-przyrodniczym. W tej grupie jest tylko jedno małe miasto: Piechowice.

Jednoznacznie negatywna sytuacja występuje w miastach zaliczonych do 5. typu, w których wyniki obu części egzaminu gimnazjalnego były na niskim poziomie. W tej grupie jest 11 małych miast.

Rys. V.3. 4. Poziom wyników egzaminacyjnych gimnazjalnych z części matematyczno-przyrodniczej i humanistycznej w 2011 r. źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej we Wrocławiu

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

V.4. Oferta kulturalna i rekreacyjno – sportowa

V.4.1. Oferta kulturalna

Ocenę dostępności usług kulturalnych dokonano na podstawie wskaźników określających: ilość czytelników na 1 tys. mieszkańców, ilość członków kół w domach kultury, świetlicach, klubach w przeliczeniu na 100 mieszkańców i ilość uczestników imprez organizowanych przez domy kultury, świetlice, kluby na 100 mieszkańców. Powyższe wskaźniki odnoszą się co prawda do aktywności mieszkańców w zakresie korzystania z usług kulturalnych, a nie do dostępności tych usług, jednak autorzy uznali, że aktywność jest w dużej mierze odzwierciedleniem oferty kulturalnej. Wskaźniki te wydają się bardziej miarodajne niż liczba bibliotek, kół, świetlic, czy klubów.

Tab. V.4.1. Czytelnicy bibliotek publicznych w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców w Polsce i na Dolnym Śląsku w 2002 r. i 2010 r., źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

	Czytelnicy bibliotek publicznych w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców	
	2002	2010
Dolny Śląsk -ogółem	225	175
Dolny Śląsk - miasta	252	197
Polska - ogółem	196	170
Polska – miasta	236	208

Analizując ilość czytelników na 1 tys. mieszkańców, można zauważyć, iż miasta województwa dolnośląskiego ze wskaźnikiem 197 wypadają średnio na tle innych województw, i słabiej od miast Polski, których wskaźnik był równy 208. Najwyższy wskaźnik w 2010 roku zanotowano w Szczawnie-Zdroju (439), Bogatyni (354) i Lubomierzu (350). Najniższy wskaźnik w 2010 r. zanotowano w Trzebnicy (0), Piechowicach (74) i Zawidowie (75). W Trzebnicy, nie zanotowano ani jednego czytelnika w 2009 i 2010, podobnie w Obornikach Śląskich w 2008 r.

Porównując rok 2010 do średniej z lat 2002-2009 tylko w sześciu miastach wskaźnik wzrósł: w Obornikach Śląskich (26,4), Kowarach (26,0), Lubomierzu (8,6), Brzegu Dolnym (7,8), Łądku-Zdroju (5,1), Świdnicy (0,3). W pozostałych miastach zanotowano spadek wskaźnika, najwięcej w Międzyzlesiu (175,5), Świerzawie (164,2), Trzebnicy (125,5), najmniej spadł w Świeradowie-Zdroju (0,1), Oleśnicy (1,3) oraz w Kątach Wrocławskich (3,0).

Określono poziom czytelnictwa w miastach na podstawie wskaźnika liczby czytelników bibliotek publicznych w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców, jako:

- wysoki, wskaźnik w przedziale 274,1 – 439,0,
- ponadprzeciętny, wskaźnik w przedziale 197,1 – 274,0,
- przeciętny i niski, wskaźnik w przedziale 0,0 - 197,0.

Określono 4 typy miast ze względu na poziom czytelnictwa w 2010 r. i zmianę poziomu w stosunku do średniej z lat 2002-2009 (Rys. V.4.1):

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

- 1) typ 1. – miasta o wysokim poziomie, które utrzymały lub podniosły poziom (wysoki/bez zmian, wysoki/wzrost),
- 2) typ 2. – miasta o ponadprzeciętnym poziomie, które utrzymały lub podniosły poziom (ponadprzeciętny/wzrost, ponadprzeciętny/bez zmian),
- 3) typ 3. – miasta o wysokim i ponadprzeciętnym poziomie, w których nastąpił spadek (wysoki/spadek, ponadprzeciętny/spadek),
- 4) typ 4. – miasta o niskim poziomie, w których nastąpił wzrost (niski/wzrost),
- 5) typ 5. – miasta o niskim poziomie, w których nastąpił spadek lub zmiany nie nastąpiły (niski/bez zmian, niski/spadek).

Tab. V.4.2. Poziom czytelnictwa w 2010 r. i zmiana poziomu w stosunku do średniej z lat 2002-2009, źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

		Poziom czytelnictwa w 2010 r.		
		wysoki	ponadprzeciętny	przeciętny i niski
Zmiany poziomu czytelnictwa	wzrost poziomu	Lubomierz	Brzeg Dolny, Łądek-Zdrój, Oborniki Śląskie	Kowary
	bez zmian		Świdnica	Świeradów-Zdrój
	spadek	Bogatynia, Bystrzyca Kłodzka, Międzylesie, Pieńsk, Stronie Śląskie, Szczawno-Zdrój, Szklarska Poręba, Wiązów	Bardo, Bierutów, Bolesławiec, Duszniki-Zdrój, Dzierżoniów, Gryfów Śląskie, Jawor, Karpacz, Kłodzko, Legnica, Lubin, Lwówek Śląski, Mieroszów, Międzybórz, Milicz, Mirsk, Nowa Ruda, Nowogrodziec, Oleśnica, Oława, Polanica-Zdrój, Polkowice, Prochowice, Radków, Siechnice, Strzegom, Strzelin, Środa Śląska, Świerzawa, Twardogóra, Wąsosz, Wleń, Ząbkowice Śląskie, Żarów, Żmigród	Bielawa, Boguszów-Gorce, Bolków, Chocianów, Chojnów, Głogów, Głuszycza, Góra, Jaworzyna Śląska, Jedlina-Zdrój, Jelcz-Laskowice, Jelenia Góra, Kamienna Góra Kąty Wrocławskie, Kudowa-Zdrój, Leśna, Lubań, Lubawka, Niemcza, Piechowice, Pieszyce, Piława Górna, Prusice, Przemków, Sobótka, Syców, Szczytna, Ścinawa, Świebodzice, Trzebnica, Wałbrzych, Węglińiec, Wojcieszów, Wołów, Wrocław, Zawidów, Zgorzelec, Ziębice, Złotoryja, Złoty Stok

*Brak danych dla Olszyny, która w 2002 r. nie posiadała praw miejskich

Typ 1. reprezentowany jest przez tylko jedno małe miasto – Lubomierz, w którym poziom czytelnictwa wzrósł.

Do typu 2. Należą 3 małe miasta – Oborniki Śląskie, Brzeg Dolny i Łądek-Zdrój i 1 miasto średnie – Świdnica. We wszystkich miastach nastąpił wzrost wskaźnika.

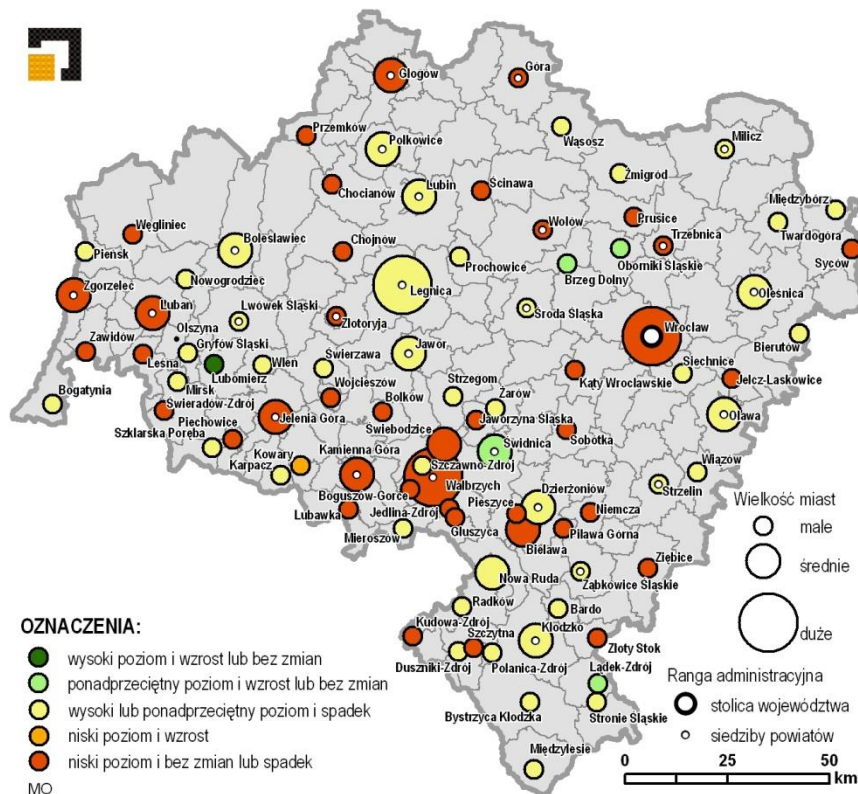
3. typ, to grupa miast, w których poziom czytelnictwa jest wysoki lub ponadprzeciętny, jednak w porównaniu do lat 2002-2009 nastąpiło pogorszenie sytuacji w tym zakresie. Do tej grupy należą 43 miasta, w tym 1 duże – Legnica, 9 średnich i 33 małe.

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Do typu 4. zaliczono miasta o niskim poziomie czytelnictwa, w których nastąpił wzrost wskaźnika. W tej grupie znalazło się 1 małe miasto – Kowary.

Do typu 5. należą miasta, w których wskaźnik był poniżej 197 i nastąpił spadek poziomu czytelnictwa lub poziom pozostał bez zmian. W tej grupie jest 41 miast, w tym 2 duże – Wrocław i Wałbrzych, 7 średnich oraz 32 małe.

Rys. V.4.1. Poziom czytelnictwa w 2010 r. i zmiana poziomu w stosunku do średniej z lat 2002-2009, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Brak danych dla Olszyny, która w 2002 r. nie posiadała praw miejskich

Z analizy ilości członków kół (klubów) w domach kultury, świetlicach, klubach na 100 mieszkańców wynika, że miasta dolnośląskie ze wskaźnikiem 0,85 wypadają słabiej niż miasta Polski ze wskaźnikiem 0,93. Największy wskaźnik w 2009 r. zanotowano w Kątach Wrocławskich (11,03), Międzyborzu (7,77) i Radkowie (7,09). Najniższy wskaźnik zanotowano w Świdnicy (0,14), Głogowie (0,15) i Strzelinie (0,16). W 19 miastach wskaźnik równy był 0.

Największy przyrost wskaźnika w 2009 r. w stosunku do średniej z lat 2003-2007 (dane potrzebne do obliczenia wskaźnika podawane są przez GUS co 2 lata) zanotowano w Kątach Wrocławskich (7,79), Radkowie (5,55) i Międzyborzu (3,87). Największy spadek wskaźnika zanotowano w Pienisku (5,20), Prusicach (2,44) i Jeleniej Górze (2,43). W 2009 r. w 12 miastach wskaźnik był równy średniej z lat 2003-2007 i wynosił 0. Wszystkie miasta duże i 13 z 17 miast średnich znalazły się poniżej średniej dla miast dolnośląskich. Najwyższy wskaźnik posiadały miasta małe (34 z 71 posiadały wskaźnik większy niż średnia dla miast dolnośląskich).

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Wskaźnik określono na podstawie liczby członków kół (klubów) w domach kultury, świetlicach, klubach w przeliczeniu na 100 mieszkańców, jako:

- wysoki (wskaźnik ponad 5,3),
- ponadprzeciętny (wskaźnik w przedziale od 0,9 do 5,2),
- przeciętny i niski (wskaźnik od 0,0 do 0,8).

Tab. V.4.3. Wskaźnik liczby członków kół (klubów) w domach kultury, świetlicach, klubach w przeliczeniu na 100 mieszkańców w 2009 r. i zmiana wskaźnika w porównaniu do średniej z lat 2003-2007, źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

		Wskaźnik liczby członków kół (klubów) w 2009 r.		
		wysoki	ponadprzeciętny	przeciętny i niski
Zmiana wskaźnika w porównaniu do średniej z lat 2003-2007	wzrost wskaźnika	Kąty Wrocławskie, Międzybórz, Radków	Bardo, Bierutów, Bogatynia, Duszniki-Zdrój, Głuszycza, Jaworzyna Śląska, Jelcz-Laskowice, Leśna, Lubawka, Lwówek Śląski, Mieroszów, Oława, Piechowice, Prochowice, Trzebnica, Wąsosz, Węgliniec, Zawidów, Ząbkowice Śląskie, Złoty Stok, Żarów	Bielawa, Chojnów, Głogów, Dzierżoniów, Kłodzko, Lądek-Zdrój, Legnica, Lubań, Milicz, Oborniki Śląskie, Oleśnica, Piława Górna, Polanica-Zdrój, Polkowice, Szklarska Poręba, Strzegom, Strzelin, Syców, Środa Śląska, Świdnica, Świebodzice, Świerzawa, Wrocław, Zgorzelec
	bez zmian			Boguszów-Gorce, Chocianów, Karpacz, Kudowa-Zdrój, Mirsk, Nowa Ruda, Pieszyce, Stronie Śląskie, Szczawno-Zdrój, Świeradów-Zdrój, Twardogóra, Wojcieszów
	spadek		Bolesławiec, Bolków, Brzeg Dolny, Góra, Jedlina-Zdrój, Jelenia Góra, Nowogrodzic, Pieńsk, Prusice, Sobótka, Wleń, Wołów, Żmigród	Bystrzyca Kłodzka, Gryfów Śląski, Jawor, Kamienna Góra, Kowary, Lubin, Lubomierz, Międzyzylesie, Niemcza, Przemków, Siechnice, Szczytna, Ścinawa, Wałbrzych, Wiązów, Ziębice, Złotoryja

**Brak danych dla Olszyny, która w 2003 r. nie posiadała praw miejskich*

Na podstawie wskaźnika w 2009 r. i zmiany poziomu w odniesieniu do średniej z lat 2003-2007 określono następujące typy miast (

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Rys. V.4.2):

- 1) typ 1. – wysoki poziom i brak zmian lub wzrost; do tego typu zaliczono miasta o wysokim poziomie, które utrzymały poziom lub w których nastąpił wzrost (wysoki/wzrost, wysoki/bez zmian),
- 2) typ 2. – ponadprzeciętny poziom i brak zmian lub wzrost; w tej grupie znalazły się miasta o ponadprzeciętnym poziomie, które utrzymały poziom lub w których nastąpił wzrost (ponadprzeciętny/wzrost, ponadprzeciętny /bez zmian),
- 3) typ. 3 – wysoki lub ponadprzeciętny poziom i spadek; do tego typu zaliczono miasta o wysokim lub ponadprzeciętnym poziomie, w których nastąpił spadek (wysoki/spadek, ponadprzeciętny/spadek),
- 4) typ 4. – niski poziom i wzrost; znalazły się tu miasta o niskim poziomie, w których nastąpił wzrost,
- 5) typ 5. – niski poziom i brak zmian lub spadek; w tej grupie są miasta o niskim poziomie, w których nie było zmian lub nastąpił spadek.

Do miast zaliczonych do 1. najkorzystniejszego typu, należą tylko 3 małe miasta: Kąty Wrocławskie, Międzybórz i Radków.

Miasta 2. typu należy ocenić również pozytywnie. Są to ośrodki, w których poziom jest większy od średniej dla miast województwa i w których nastąpił wzrost lub nie zanotowano zmian. W tej grupie jest 21 miast, w tym 1 średnie (Oława) i 20 małych.

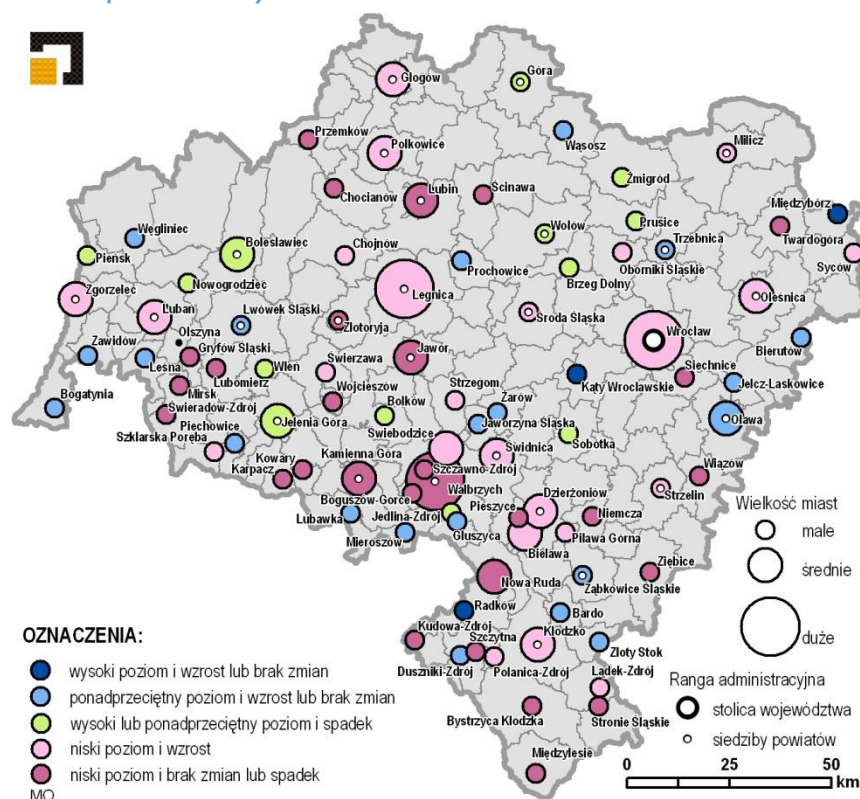
Wśród miast zaliczonych do 3. typu, w których poziom jest dobry (wysoki lub ponadprzeciętny), ale zmiany są niekorzystne, należy 13 ośrodków, w tym 2 średnie (Bolesławiec, Jelenia Góra) i 11 małych.

Do 4. typu zaliczono miasta, w których poziom jest niski, ale zmiany są korzystne. W tej grupie są 24 miasta, w tym 2 duże (Wrocław, Legnica), w których nastąpił wzrost oraz 10 średnich i 12 małych.

Typ 5. jest najbardziej niekorzystny ze względu na złą sytuację i negatywne zmiany lub brak zmian. Do tej grupy należy 29 miast, w tym 1 duże (Wałbrzych), 4 średnie i 24 małe.

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Rys. V.4.2. Poziom wskaźnika na podstawie liczby członków kół (klubów) w domach kultury, świetlicach, klubach w przeliczeniu na 100 mieszkańców i zmiana wskaźnika w stosunku do średniej z lat 2003-2007, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

*Brak danych dla Olszyny, która w 2003 r. nie posiadała praw miejskich

Analizując ilość imprez organizowanych przez domy kultury, świetlice i kluby na 100 mieszkańców, można zauważyć, iż miasta dolnośląskie ze wskaźnikiem 151,6 wypadły lepiej niż miasta Polski ze wskaźnikiem 116,9. W 2009 r. największy wskaźnik zanotowano w Międzyborzu (6 007,6) i jest to rekordowo wysoki wynik, następnym miastem o wysokim wskaźniku jest Ścinawa (1 734,9) i Szczytna (882,1), reszta miast zanotowała wskaźnik poniżej 656,1. Najniższy wskaźnik, poza 11 miastami, w których nie zanotowano żadnych imprez w 2009 r., zanotowano w Wałbrzychu (13,3), Chocianowie (13,4) i Kowarach (16,6).

Wszystkie trzy miasta duże i dziewięć z siedemnastu średnich w 2009 r. zanotowały wskaźnik niższy od średniej dla miast dolnośląskich. Dobrze wypadły miasta małe aż 42 z 71 zanotowały wskaźnik powyżej średniej dla miast województwa dolnośląskiego, w 11 nie zanotowano żadnych imprez w 2009 r.

Największy przyrost wskaźnika w 2009 r. w stosunku do średniej z lat 2003-2007 zanotowano w Międzyborzu (5 318,7) był to rekordowy przyrost, drugie miasto o równie wysokim przyroście wskaźnika w stosunku do pozostałych miast to Ścinawa (827,5) i Szczytna (534,7). W pozostałych 44 miastach, w których odnotowano przyrost wskaźnika, wzrost mieścił się w przedziale od 12,7 do 354,9. W 10 miastach nie odnotowano zmian, natomiast w 33 miastach miał miejsce spadek. Największy spadek wskaźnika w 2009 r. w stosunku do średniej z lat 2003-2007 zanotowano w Zawidowie (532,3), Gryfowie Śląskim (263,6) i Dzierżonowie (250,6).

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Na podstawie wielkości wskaźnika uczestników imprez w przeliczeniu na 100 mieszkańców ustalono następujące cztery poziomy:

- wysoki (wskaźnik w przedziale 2 001 – 6 000),
- ponadprzeciętny (wskaźnik w przedziale 152 – 2 000),
- poniżej przeciętnego (wskaźnik w przedziale 101 – 151),
- niski (wskaźnik w przedziale 0,0 – 100).

Tab. V.4.4. Wskaźnik uczestników imprez w przeliczeniu na 100 mieszkańców w 2009 r. i zmiana wskaźnika w stosunku do średniej z lat 2003-2007, źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

		Wskaźnik uczestników imprez w 2009 r.			
		wysoki	ponadprzeciętny	poniżej przeciętnego	niski
Zmiana wskaźnika w latach 2003-2007	wzrost	Międzybórz	Bardo, Bolesławiec, Chojnów, Głuszyca, Jaworzyna Śląska, Jedlina-Zdrój, Jelcz-Laskowice, Jelenia Góra, Kąty Wrocławskie, Lądek-Zdrój, Lubin, Milicz, Oborniki Śląskie, Piława Górna, Polanica-Zdrój, Polkowice, Przemków, Siechnice, Sobótka, Strzegom, Strzelin, Szczytna, Ścinawa, Świerzawa, Trzebnica, Wąsosz, Węgliń, Wołów, Zgorzelec, Żarów	Legnica, Lubań, Mieroszów, Oleśnica, Prochowice, Szklarska Poręba, Żmigród	Bystrzyca Kłodzka, Kamienna Góra, Międzylesie, Piechowice, Pieńsk, Świebodzice, Wrocław, Ząbkowice Śląskie, Złotoryja
	bez zmian				Boguszów-Gorce, Karpacz, Kudowa-Zdrój, Mirsk, Pieszyce, Stronie Śląskie, Szczawno-Zdrój, Świeradów-Zdrój, Twardogóra, Wojcieszów,
	spadek		Bielawa, Bierutów, Bolków, Brzeg Dolny, Duszniki-Zdrój, Dzierżoniów, Góra, Gryfów Śląski, Leśna, Lwówek Śląski, Niemcza, Nowa Ruda, Nowogrodziec, Prusice, Środa Śląska, Wleń	Bogatynia, Jawor, Kłodzko, Lubawka, Syców, Zawidów	Chocianów, Głogów, Kowary, Lubomierz, Oława, Radków, Świdnica, Wałbrzych, Wiązów, Ziębice, Złoty Stok

*Brak danych dla Olszyny, która w 2003 r. nie posiadała praw miejskich

Na podstawie wielkości wskaźnika uczestników imprez w przeliczeniu na 100 mieszkańców w 2009 r. i jego zmiany w stosunku do średniej z lat 2003-2007 miasta zostały podzielone na następujące typy (Rys. V.4.3):

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

- 1) Typ 1. – wysoki lub ponadprzeciętny i bez zmian lub wzrost; miasta o wysokim i ponadprzeciętnym wskaźniku, które utrzymały pozycję lub w których nastąpił wzrost (wysoki/wzrost, wysoki/bez zmian, ponadprzeciętny/wzrost, ponadprzeciętny/bez zmian),
- 2) Typ 2. – wysoki lub ponadprzeciętny i spadek; miasta o wysokim i ponadprzeciętnym wskaźniku, w których nastąpił spadek (wysoki/spadek, ponadprzeciętny/spadek),
- 3) Typ 3. – poniżej przeciętnego lub niski i wzrost; miasta o wskaźniku poniżej przeciętnego i niskim, w których nastąpił wzrost (poniżej przeciętnego/wzrost, niski/wzrost),
- 4) Typ 4. – poniżej przeciętnego lub niski i bez zmian lub spadek; miasta o wskaźniku poniżej przeciętnego i niskim, w których nastąpił spadek lub nie zanotowano zmian (poniżej przeciętnego/spadek, poniżej przeciętnego/bez zmian, niski/spadek, niski/bez zmian).

Typ 1. jest najbardziej korzystny. Znalazły się tu miasta o wysokim i ponadprzeciętnym wskaźniku, których pozycja utrzymuje się lub poprawia w porównaniu do średniej z lat 2003-2007. Nie ma w tej grupie żadnego z dużych ośrodków. Znalazło się tu 31 miast, w tym 5 średnich i 26 małych.

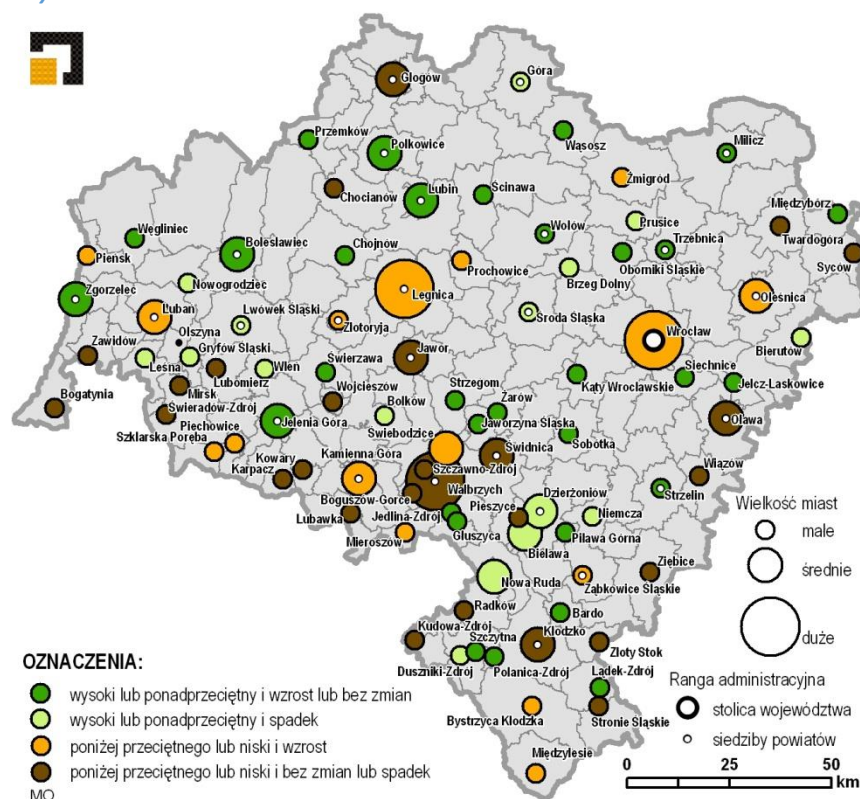
Sytuację miast należących do typu 2. należy również ocenić pozytywnie ze względu na utrzymujący się wysoki lub ponadprzeciętny poziom pomimo negatywnych zmian. Utrzymanie tendencji spadkowej może spowodować w przyszłości spadek pozycji tych miast. Do tej grupy zalicza się 16 ośrodków, w tym 3 średnie i 13 małych.

Do typu 3. zaliczono miasta o niekorzystnej sytuacji, ale o pozytywnych zmianach, w których wskaźnik jest niski lub poniżej przeciętnej, ale nastąpił wzrost. W tej grupie jest 16 miast, w tym 2 duże (Legnica, Wrocław), 4 średnie i 10 małych.

Jednoznacznie negatywna sytuacja występuje w miastach 4. typu, w których zarówno poziom wskaźnika jak i jego zmiany są niekorzystne. Do tego typu należy 27 miast, w tym 1 duże (Wałbrzych), 5 średnich i 21 małych.

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Rys. V.4.3. Wskaźnik liczby uczestników imprez organizowanych przez domy kultury, świetlice, kluby w przeliczeniu na 100 mieszkańców, i zmiana wskaźnika w stosunku do średniej z lat 2003-2007, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

*Brak danych dla Olszyny, która w 2003 r. nie posiadała praw miejskich

V.4.2. Oferta rekreacyjno-sportowa

Oceny miast w zakresie oferty rekreacyjno-sportowej dokonano za pomocą następujących wskaźników:

- 1) udział terenów zalesionych,
- 2) udział terenów rekreacyjno-wypoczynkowych,
- 3) obiekty sportowe w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców,
- 4) ćwiczący w klubach sportowych w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców.

Cztery ww. wskaźniki odzwierciedlają w dużym stopniu zaspokojenie potrzeb rekreacji i wypoczynku na terenie miast. Dwa pierwsze wskazują jaki jest udział terenów leśnych i rekreacyjno-wypoczynkowych w miastach. Dwa kolejne dotyczą obiektów sportowych i ćwiczących w klubach sportowych. Ze względu na dostępność danych, analizę objęto 2003 r. oraz 2011 r.

Lesistość w województwie dolnośląskim w 2011 r. wynosiła 30,5% ogólnej powierzchni województwa, a w porównaniu do roku 2003 (28,9%) wzrosła o 1,6%. W miastach Dolnego Śląska w 2011 r. przeciętna lesistość wynosiła 23,8% i zmniejszyła się w porównaniu do 2003 r., o 0,3%.

Udział terenów zalesionych w miastach w 2003 i w 2011 r. charakteryzował się zróżnicowaniem przestrzennym. W 2003 roku największy odsetek wyżej wymienionych terenów odnotowano w Szklarskiej Porębie (81,6%), Szczytnej (78,8%) i Węglińcu (74,6%), a najmniejszy w Legnicy (6,6%),

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Sycowie (6,1%) i Żarowie (5,5%). Największy udział powierzchni leśnej w 2011 roku odnotowano w Szklarskiej Porębie (82,2%), Szczytnej (80,4%) i Kowarach (65,2%). Najmniejszą lesistość odnotowano w Legnicy (6,6%), Sycowie (6,1%) i Głogowie (5,4%).

Największe miasta Dolnego Śląska w 2011 roku cechują się najniższym udziałem powierzchni leśnych: Wrocław (5,1%) i Legnica (6,8%), wyjątek stanowi Wałbrzych, gdzie lesistość wynosi 30,5%. Miasta średnie mają lesistość od 0,0% w Dzierżoniowie do 10,8% w Świebodzicach. Warto jednak zauważyć, że dość dużą lesistością cechują się dwa średnie miasta, są to Jelenie Góra (33,4%) oraz Bielawa (35,2%). Miasta małe charakteryzują się dużą lesistością, największą posiada Węgliniec (75,1%).

Różnica w latach 2011-2003 wskazuje, że w 57 miastach nastąpił mniejszy lub większy wzrost udziału terenów zalesionych. Największy wzrost nastąpił w Polkowicach aż o 19%. Spowodowane to zostało włączeniem 1 stycznia 2005 roku Polkowic Dolnych do miasta. Pozostałe miasta o dużym przyroście terenów zalesionych to Bogatynia (9,6%), Złoty Stok (8,5%) i Chocianów (6,8%). W 19 miastach udział terenów zalesionych nie zmienił się, a w 15 miastach nastąpił spadek.

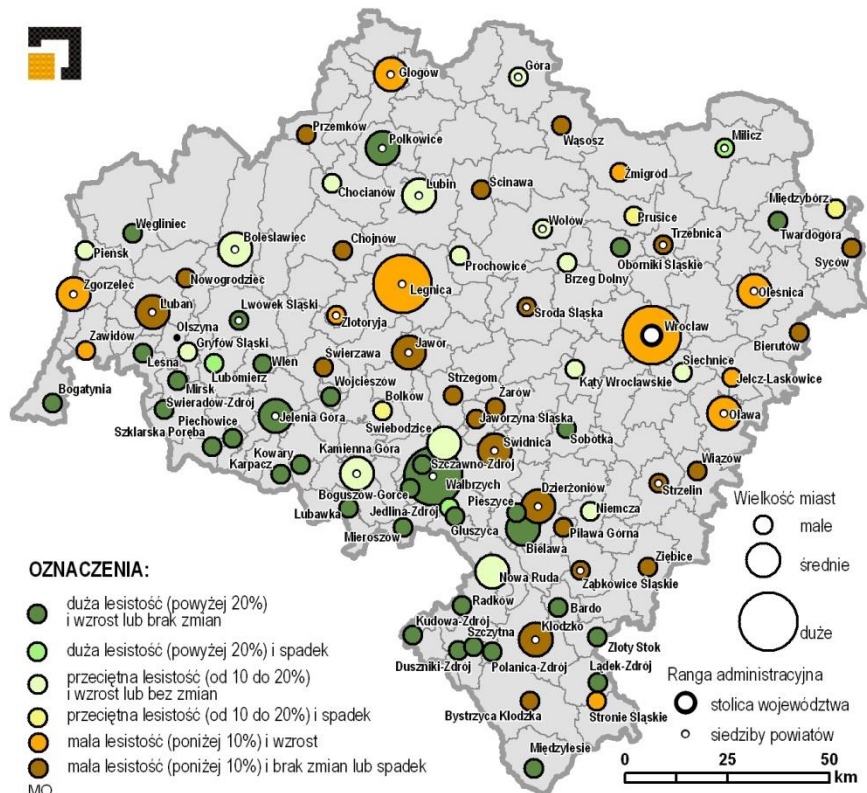
Największy procentowy udział terenów zalesionych posiadają wyłącznie miasta małe, zlokalizowane, z wyjątkiem Sobótki, w podregionach: wałbrzyskim i jeleniogórskim, które w dużym stopniu pokrywają się z terenami Przedgórze Sudeckiego i Sudetów.

Miasta podzielono na następujące typy, biorąc pod uwagę lesistość w 2011 r. i jej zmiany w latach 2003-2011 (Rys. V.4.4):

- typ 1. - duża lesistość (powyżej 20%) i wzrost lub brak zmian,
- typ 2. - duża lesistość (powyżej 20%) i spadek,
- typ 3. - przeciętna lesistość (od 10 do 20%) i wzrost lub bez zmian,
- typ 4. - przeciętna lesistość (od 10 do 20%) i spadek,
- typ 5. - mała lesistość (poniżej 10%) i wzrost,
- typ 6. - mała lesistość (poniżej 10%) i brak zmian lub spadek.

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Rys. V.4.4. Typy miast na podstawie procentowego udziału terenów zalesionych w miastach w 2011 r. i dynamiki zmian w latach 2003-2011. Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z WODGIK

*Brak danych dla Olszyny, która w 2003 nie posiadała praw miejskich

Drugim analizowanym wskaźnikiem jest udział terenów rekreacyjno-wypoczynkowych w miastach. W województwie dolnośląskim w 2003 r. i 2011 r. wynosił on 0,4% ogólnej powierzchni województwa. W stosunku do 2003 r. powierzchnia terenów rekreacyjno-wypoczynkowych w miastach Dolnego Śląska zmniejszyła się o 0,1% (w 2011 r. wynosiła 0,2%).

Największy procentowy udział terenów rekreacyjno-wypoczynkowych w 2011 r. zanotowano w Lubinie (6,5%), Wrocławiu (5,7%) i Chojnowie (4,9%). W 2003 r. również te 3 miasta (spośród wszystkich 91) posiadały największy udział omawianych terenów. Najmniejszy udział terenów rekreacyjno-wypoczynkowych w 2011 r. zanotowano w Szczytnej (0,1%) i Pieszcach (0,2%). Porównując 2003 r. do 2011 r. można zauważyć, że największy procentowy przyrost terenów rekreacyjno-wypoczynkowych wystąpił w Żarowie (1,0%), Żmigrodzie (0,7%) i Prusicach (0,5). Największy ubytek terenów rekreacyjno-wypoczynkowych wystąpił w Polkowicach (-3,8%), Brzegu Dolnym (-1,3%), Chojnowie (-1,1%). W Polkowicach tak duży ubytek terenów rekreacyjno-wypoczynkowych spowodowany zostało przez włączenie 1 stycznia 2005 r. Polkowic Dolnych do miasta. W 23 miastach nie zanotowano zmiany w wielkości udziału terenów rekreacyjno-wypoczynkowych.

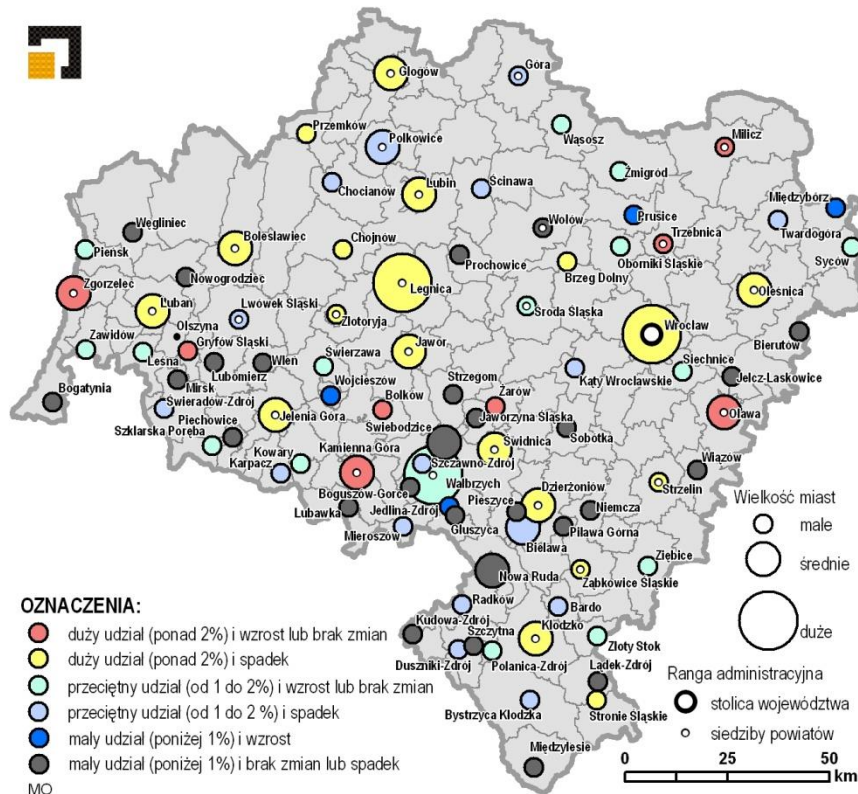
Najwięcej miast o najniższym procentowym udziale powierzchni terenów rekreacyjno-wypoczynkowych, to miasta małe, położone w podregionach: wałbrzyskim i jeleniogórskim.

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Miasta podzielono na typy, biorąc pod uwagę udział terenów rekreacyjno-wypoczynkowych w 2011r. i zmianę udziału w latach 2003-2011 (Rys. V.4.5):

- typ 1. - duży udział (ponad 2%) i wzrost lub brak zmian,
- typ 2. - duży udział (ponad 2%) i spadek,
- typ 3. - przeciętny udział (od 1 do 2%) i wzrost lub brak zmian,
- typ 4. - przeciętny udział (od 1 do 2%) i spadek,
- typ 5. - mały udział (poniżej 1%) i wzrost,
- typ 6. - mały udział (poniżej 1%) i brak zmian lub spadek.

Rys. V.4.5. Procentowy udział terenów rekreacyjno-wypoczynkowych w miastach w 2011 r., dynamika zmian w latach 2003-2011, źródło: opracowanie własne na podstawie danych z WODGIK

*Brak danych dla Olszyny, która w 2003 r. nie posiadała praw miejskich

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Tab. V.4.5. Zestawienie procentowego udziału terenów zalesionych i terenów rekreacyjno-wypoczynkowych w 2003 r., opracowanie własne na podstawie danych z WODGIK

		Procentowy udział terenów zalesionych w miastach w 2003 r.		
		duży >20%	przeciętny 10-20%	mały <10%
Procentowy udział terenów rekreacyjno-wypoczynkowych w miastach w 2003 r.	duży udział >2%	Milicz, Jelenia Góra, Karpacz	Lubin, Brzeg Dolny, Bolków, Bolesławiec, Kamienna Góra, Gryfów Śląski, Kąty Wrocławskie	Wrocław, Chojnów, Polkowice, Stronie Śląskie, Przemków, Świdnica, Lubań, Legnica, Zgorzelec, Złotoryja, Trzebnica, Chocianów, Ząbkowice Śląskie, Głogów, Dzierżoniów, Strzelin, Oława, Jawor, Oleśnica, Zawidów, Kłodzko
	przeciętny udział 1-2%	Polanica-Zdrój, Szklarska Poręba, Świeradów-Zdrój, Szczawno-Zdrój, Duszniki-Zdrój, Wałbrzych, Bielawa, Radków, Lwówek Śląski, Oborniki Śląskie, Bardo, Twardogóra, Piechowice, Złoty Stok, Leśna, Kowary	Góra, Mieroszów, Pieńsk, Siechnice	Ziębice, Wąsosz, Świerzawa, Bystrzyca Kłodzka, Jaworzyna Śląska, Środa Śląska, Syców, Ścinawa, Strzegom, Żarów
	mały udział <1%	Lądek-Zdrój, Głuszyca, Węgliniec, Sobótka, Lubawka, Kudowa-Zdrój, Boguszów-Gorce, Mirsk, Wojcieszów, Wleń, Lubomierz, Bogatynia, Międzylesie, Pieszycy, Szczytna, Jedlina-Zdrój	Wołów, Świebodzice, Niemcza, Nowa Ruda, Prochowice, Międzybórz, Prusice	Żmigród, Jelcz-Laskowice, Bierutów, Piława Górna, Wiązów, Nowogrodzic

*Brak pełnych danych Olszyny, która w 2003 r. nie posiadała praw miejskich

Tab. V.4.6. Zestawienie procentowego udziału terenów zalesionych i terenów rekreacyjno-wypoczynkowych w 2011 r., źródło: opracowanie własne na podstawie danych z WODGIK

		Procentowy udział terenów zalesionych w miastach w 2011 r.		
		duża >20%	przeciętna 10-20%	mała <10%
Procentowy udział terenów rekreacyjno-wypoczynkowych	duży udział >2%	Milicz, Jelenia Góra	Bolesławiec, Kamienna Góra, Bolków, Brzeg Dolny, Gryfów Śląski, Lubin	Wrocław, Chojnów, Stronie Śląskie, Świdnica, Lubań, Przemków, Zgorzelec, Kłodzko, Złotoryja, Trzebnica, Ząbkowice Śląskie, Legnica, Strzelin, Oława, Głogów, Dzierżoniów, Jawor, Oleśnica, Żarów

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

przeciętny udział 1-2%	Polanica-Zdrój, Szklarska Poręba, Karpacz, Polkowice, Świeradów-Zdrój, Oborniki Śląskie, Duszniki-Zdrój, Szczawno-Zdrój, Leśna, Radków, Lwówek Śląski, Bardo, Złoty Stok, Twardogóra, Bielawa, Kowary, Wałbrzych	Chocianów, Kąty Wrocławskie, Siechnice, Pieńsk, Mieroszów, Góra	Syców, Środa Śląska, Żmigród, Zawidów, Ziębice, Wąsosz, Świerzawa, Bystrzyca Kłodzka, Ścinawa
mały udział <1%	Sobótka, Lądek-Zdrój, Olszyna, Piechowice, Węgliniec, Lubawka, Głuszyca, Wojcieszów, Wleń, Jedlina-Zdrój, Bogatynia, Mirsk, Boguszów-Gorce, Lubomierz, Międzyzlesie, Pieszycy, Szczytna, Kudowa-Zdrój	Międzybórz, Prusice, Wołów, Niemcza, Nowa Ruda, Prochowice, Świebodzice	Bierutów, Jelcz-Laskowice, Wiązów, Nowogrodzic, Strzegom, Piława Górna, Jaworzyna Śląska

Miasta podzielono na różne typy, stosując jako kryterium lesistość i udział terenów rekreacyjno-wypoczynkowych. Analizę wykonano dla 2003 r. i 2011 r. (Rys. V.4.6., Rys. V.4.):

- 1) typ 1. – duża lesistość i duży udział terenów rekreacyjno-wypoczynkowych (duża/duży),
- 2) typ 2. – każdy ze wskaźników jest co najmniej przeciętny (duża/przeciętny, przeciętna/duży, przeciętna/przeciętny),
- 3) typ 3. - jeden ze wskaźników jest duży, a drugi mały (duża/mały, mała/duży),
- 4) typ 4. – jeden ze wskaźników jest przeciętny, a drugi mały (przeciętna/mały, mała/przeciętny),
- 5) typ 5. - mała lesistość i mały udział terenów rekreacyjno-wypoczynkowych (mała/mały).

W 2003 r. najkorzystniejsza sytuacja dotyczy miast zaliczonych do typu 1., w których oba wskaźniki są duże. Należą do nich 3 miasta: 1 średnie (Jelenia Góra) oraz 2 małe (Milicz, Karpacz).

Jako korzystną można ocenić sytuację w miastach typu 2., w których każdy ze wskaźników jest co najmniej przeciętny. Do tego typu należy 27 miast, w tym 1 duże (Wałbrzych), 4 średnie i 22 małe. Pierwszą grupę stanowią miasta o dużej lesistości i przeciętnym udziale terenów rekreacyjno-wypoczynkowych. Do tej grupy należy 16 miast, w tym 1 duże, 1 średnie i 14 małych. Druga grupa, to miasta o przeciętnej lesistości i dużym udziale terenów rekreacyjno-wypoczynkowych. Zaliczono do niej 7 miast, w tym 3 średnie i 4 małe. Trzecia grupa, w której oba wskaźniki są przeciętne, to 4 małe miasta.

W ośrodkach zaliczonych do typu 3. sytuację można ocenić jako średnią. Do tego typu należą 16 małych miast. Drugą są grupę stanowią ośrodki, w których lesistość jest mała, a udział terenów rekreacyjno-wypoczynkowych jest duży. Do tej grupy należy 21 miast, w tym 2 duże (Wrocław, Legnica), 10 średnich i 9 małych.

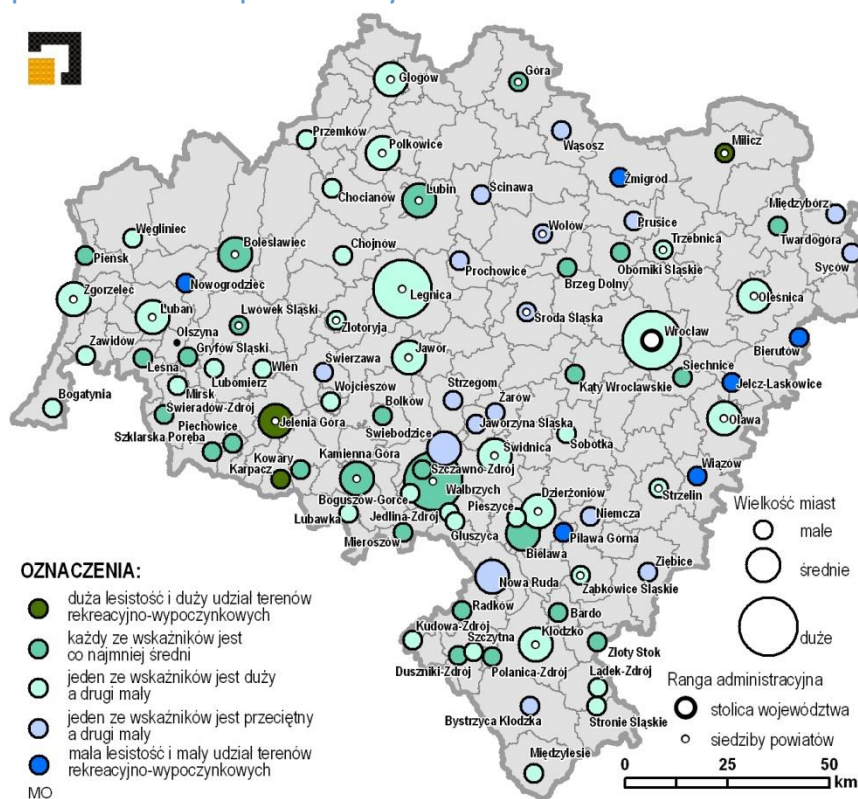
Typ 4. i typ 5. można ocenić negatywnie. Do typu 4. należą miasta, w których lesistość jest przeciętna, a udział terenów rekreacyjno-wypoczynkowych mały. Jest to 7 miast, w tym 2 średnie i 5

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

małych. Druga grupa, to miasta o małej lesistości i przeciętnym udziale terenów rekreacyjno-wypoczynkowych. Należy do niej 10 małych miast.

Typ 5. Stanowią miasta, których sytuacja jest najmniej korzystna. Jest to 6 małych miast o małej lesistości i małym udziale terenów rekreacyjno-wypoczynkowych.

Rys. V.4.6. Typy miast na podstawie udziału terenów zalesionych i rekreacyjno-wypoczynkowych w 2003 r., źródło: opracowanie własne na podstawie danych z WODGIK

*Brak danych dla Olszyny, która w 1999 r. nie posiadała praw miejskich

W 2011 r. najkorzystniejsza sytuacja dotyczy miast zaliczonych do typu 1., w których oba wskaźniki są duże. Należą do nich 2 miasta: 1 średnie (Jelenia Góra) oraz 1 małe (Milicz).

Jako korzystną można ocenić sytuację w miastach typu 2., w których każdy ze wskaźników jest co najmniej przeciętny. Do tego typu należy 29 miast, w tym 1 duże (Wałbrzych), 5 średnich i 23 małe. Pierwszą grupę stanowią miasta o dużej lesistości i przeciętnym udziale terenów rekreacyjno-wypoczynkowych. Do tej grupy należy 17 miast, w tym 1 duże (Wałbrzych), 2 średnie i 14 małych. Druga grupa, to miasta o przeciętnej lesistości i dużym udziale terenów rekreacyjno-wypoczynkowych. Zaliczono do niej 6 miast, w tym 3 średnie i 3 małe. Trzecią grupę, w której oba wskaźniki są przeciętne, stanowi 6 małych miast.

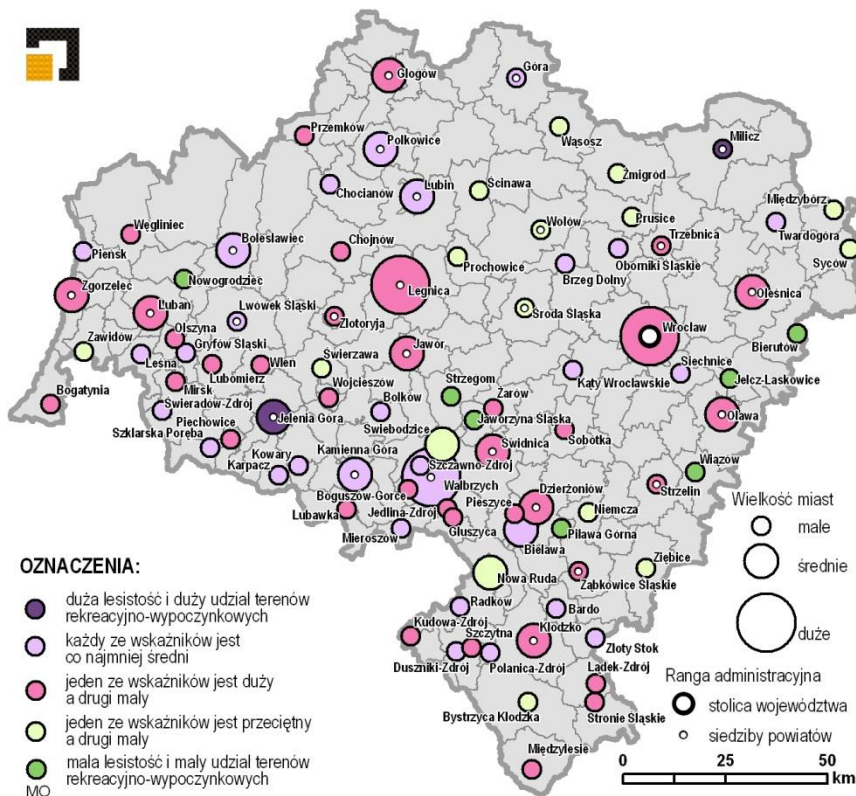
W miastach zaliczonych do typu 3. sytuację można ocenić jako średnią. Do tego typu należy 18 małych ośrodków, w których lesistość jest duża, a udział terenów rekreacyjno-wypoczynkowych mały. Drugą grupę stanowią miasta, w których lesistość jest mała, a udział terenów rekreacyjno-wypoczynkowych duży. Do tej grupy należy 19 miast, w tym 2 duże (Wrocław, Legnica), 9 średnich i 8 małych.

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Typ 4. i typ 5. można ocenić negatywnie. Do typu 4. Należą miasta, w których lesistość jest przeciętna, a udział terenów rekreacyjno-wypoczynkowych mały. Jest to 7 miast, w tym 2 średnie i 5 małych. Do drugiej grupy należy 9 małych miast charakteryzujących się małą lesistością i przeciętnym udziałem terenów rekreacyjno-wypoczynkowych.

Typ 5. Stanowią miasta, których sytuacja jest najmniej korzystna. Jest to 7 małych miast o małej lesistości i małym udziale terenów rekreacyjno-wypoczynkowych.

Rys. V.4.7. Typy miast na podstawie udziału terenów zalesionych i rekreacyjno-wypoczynkowych w 2011 r., źródło: opracowanie własne na podstawie danych z WODGIK

Na podstawie typów miast pod względem udziału terenów zalesionych i rekreacyjno-wypoczynkowych w 2011 r. i zmiany udziału w relacji do 2003 r. ośrodki podzielono na następujące grupy (Rys. V.4.8):

- grupa 1. - korzystna sytuacja i pozytywne tendencje zmian: typ 1, typ 2 i typ 3 i wzrost lub bez zmian,
- grupa 2. - korzystna sytuacja i negatywne tendencje zmian: typ 1, typ 2 i typ 3 i spadek,
- grupa 3. - negatywna sytuacja i korzystne tendencje zmian: typ 4 i typ 5 i wzrost,
- grupa 4. - negatywna sytuacja i negatywne tendencje zmian: typ 4 i 5 i bez zmian lub spadek.

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

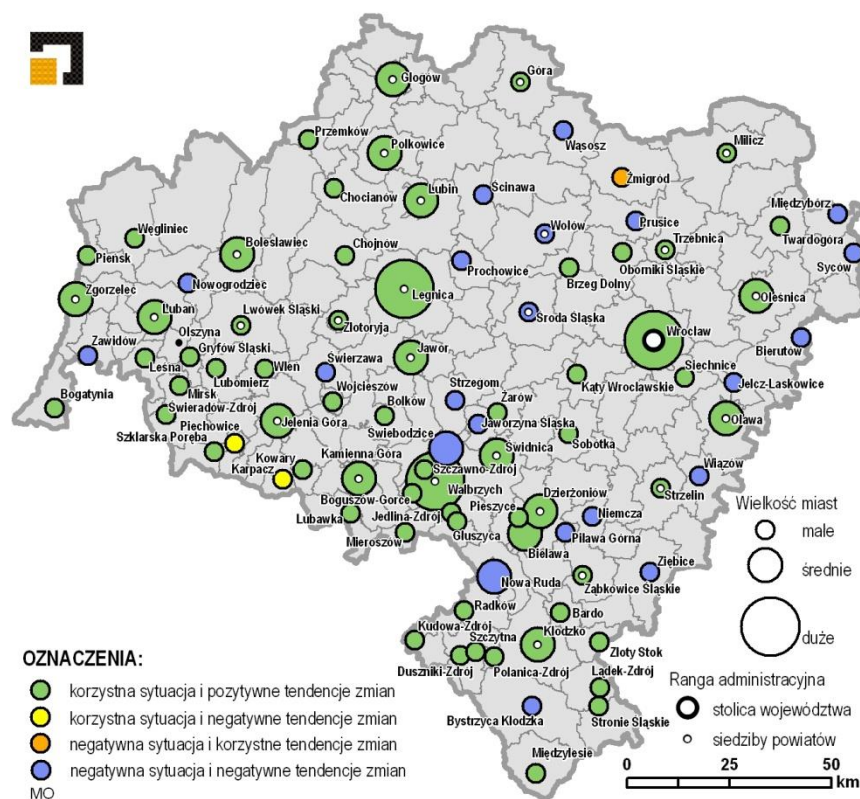
Tab. V.4.7. Zestawienie typów miast pod względem udziału terenów zalesionych i rekreacyjno-wypoczynkowych w 2011 r. i jego zmiana w stosunku do roku 2003 r. źródło: opracowanie własne na podstawie danych z WODGIK

		Typy miast pod względem udziału terenów zalesionych i rekreacyjno-wypoczynkowych w 2011 r.				
		Typ 1	Typ 2	Typ 3	Typ 4	Typ 5
Zmiana typu w 2011 r. w porównaniu do 2003 r.	wzrost - wyższy typ niż w 2003 r.	brak	Chocianów, Polkowice	Żarów	Żmigród	brak
	bez zmian - ten sam typ co w 2003 r.	Jelenia Góra, Milicz	Bardo, Bielawa, Bolesławiec, Bolków, Brzeg Dolny, Duszniki-Zdrój, Góra, Gryfów Śląski, Kamienna Góra, Kąty Wrocławskie, Kowary, Leśna, Lubin, Lwówek Śląski, Mieroszów, Oborniki Śląskie, Pieńsk, Polanica-Zdrój, Radków, Siechnice, Szczawno-Zdrój, Szklarska Poręba, Świeradów-Zdrój, Twardogóra, Wałbrzych, Złoty Stok	Bogatynia, Boguszów-Gorce, Chojnów, Dzierżoniów, Głogów, Głuszyca, Jawor, Jedlina-Zdrój, Kłodzko, Kudowa-Zdrój, Lądek-Zdrój, Legnica, Lubań, Lubawka, Lubomierz, Międzylesie, Mirsk, Oleśnica, Oława, Pieszyce, Przemków, Sobótka, Stronie Śląskie, Strzelin, Szczytna, Świdnica, Trzebnica, Węgliń, Wleń, Wojcieszów, Wrocław, Ząbkowice Śląskie, Zgorzelec, Złotoryja	Bystrzyca Kłodzka, Międzybórz, Niemcza, Nowa Ruda, Prochowice, Prusice, Syców, Ścinawa, Środa Śląska, Świebodzice, Świerzawa, Wąsosz, Wołów, Ziębice	Bierutów, Jelcz-Laskowice, Nowogrodziec, Piława Górna, Wiązów
	spadek - niższy typ niż w 2003 r.	brak	Karpacz	Piechowice	Zawidów	Jaworzyna Śląska, Strzegom

*Brak danych dla Olszyny, która w 2003 r. nie posiadała praw miejskich

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Rys. V.4.8. Grupy miast ze względu na typy miast pod względem na udział terenów zalesionych i rekreacyjno-wypoczynkowych w 2011 r. oraz jego zmianę w stosunku do roku 2003, źródło: opracowanie własne na podstawie danych z WODGIK

*Brak danych dla Olszyny, która w 2003 r. nie posiadała praw miejskich

Wskaźnikiem obrazującym zaspokojenie potrzeb w zakresie sportu jest liczba obiektów sportowych na 10 tys. mieszkańców. Jako obiekty sportowe liczone są: stadiony, boiska do gier wielkich i małych, boiska uniwersalne-wielozadaniowe, hale sportowe, sale gimnastyczne, sale pomocnicze, korty tenisowe kryte i otwarte, pływalnie kryte i otwarte, tory, strzelnice, lodowiska sztucznie mrożone, skocznie narciarskie, pola golfowe, aquaparki i skateparki.

W 2010 r. najwyższy wskaźnik, a więc najwięcej obiektów sportowych na 10 tys. mieszkańców zanotowały: Karpacz (28,8), Prusice (22,9) i Twardogóra (22,0). Najniższy wskaźnik wystąpił w Wałbrzychu (1,0), Chojnowie (1,4) i Piechowicach (1,5). Z 91 miast tylko 23 znalazły się poniżej średniej dla miast województwa dolnośląskiego, wśród nich są 3 miasta duże, 10 średnich. Ośrodki o wysokim wskaźniku to głównie miasta małe.

Miasta podzielono na grupy miast w zależności od wielkości wskaźnika liczby obiektów sportowych przypadających na 10 tys. mieszkańców w 2010 r., stosując jako punkt odniesienia średnią dla miast w województwie:

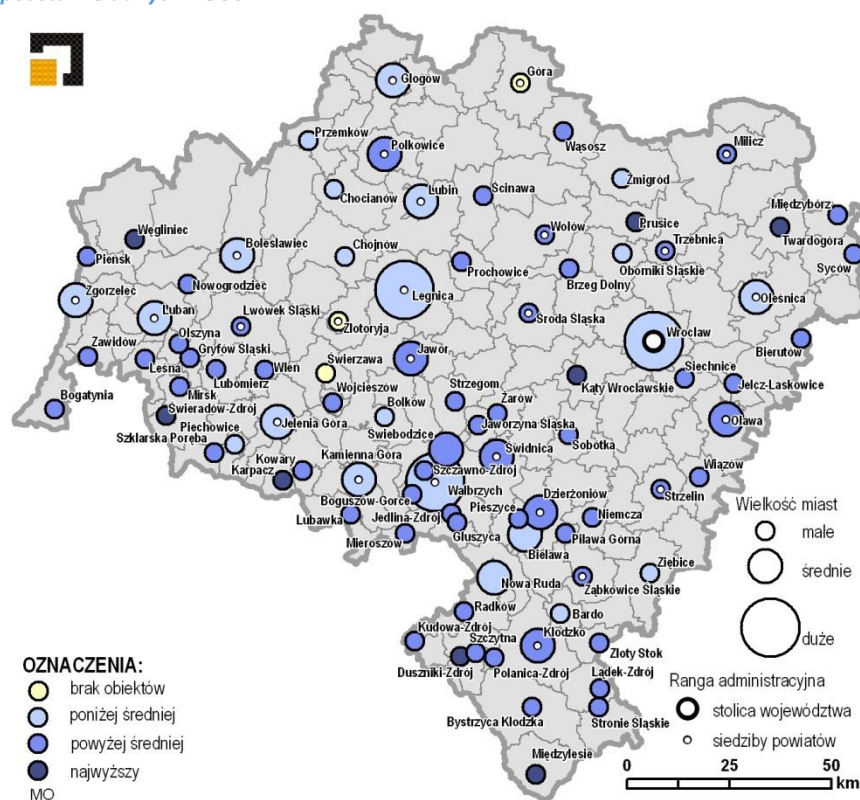
- 1) najwyższy (wskaźnik powyżej 14,1),
- 2) powyżej średniej (wskaźnik od 3,8 do 14,0),
- 3) poniżej średniej (wskaźnik, od 0,1 do 3,7),
- 4) brak obiektów.

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Tab. V.4.8. Obiekty sportowe na 10 tys. mieszkańców w 2010 r., źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Obiekty sportowe w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w 2010 r.	
Dolny Śląsk - ogółem	6,0
Dolny Śląsk - miasta	3,7
Polska - ogółem	4,3
Polska – miasta	3,4

Rys. V.4.9. Wskaźnik liczby obiektów sportowych na 10 tys. mieszkańców w 2010 r., źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

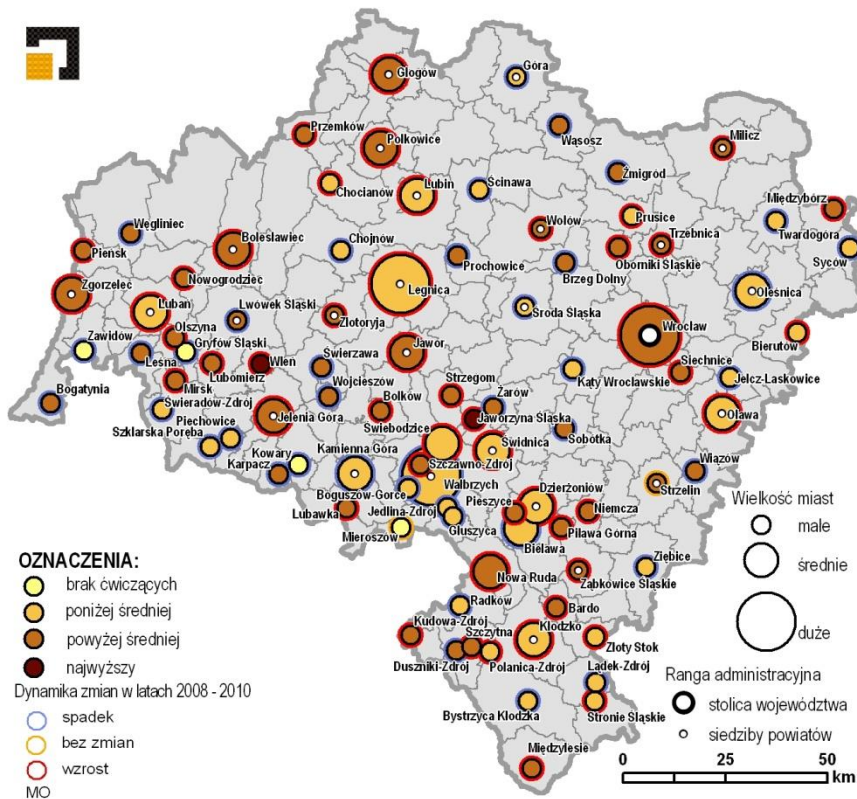

Analizując liczbę osób ćwiczących w klubach sportowych, wyznaniowych i UKS w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców w 2010 r., można zauważyć, iż miasta dolnośląskie ze wskaźnikiem 22,8 wypadły słabiej niż miasta polskie ze wskaźnikiem 24,6. Najwięcej ćwiczących na 1 tys. mieszkańców w 2010 r. odnotowano w Jaworzynie Śląskiej (94,1), Wleniu (74,2), Świerzawie (57,7). Najniższy wskaźnik w 2010 r., poza miastami, w których nie zanotowano ćwiczących (Kowary, Gryfów Śląski, Zawidów, Mieroszów), zanotowano w Głuszyca (1,8), Piechowicach (2,3) i Jedlinie-Zdroju (6,5).

Porównując rok 2010 do 2008 w 49 miastach wskaźnik wzrósł, najbardziej we Wleniu (47,1), Olszynie (41,6), Jaworzynie Śląskiej (24,9), natomiast najmniej w Bierutowie (0,1), Złotym Stoku (0,4) i Zgorzelcu (0,5). Jedynie w Mieroszowie nie odnotowano ćwiczących zarówno w 2008 jak i 2010 r. Największy spadek wskaźnika miał miejsce w Lwówku Śląskim (174,6), Świerzawie (37,6) i Środzie Śląskiej (37,5), a najmniejszy w Strzelinie (0,02), Kątach Wrocławskich (0,3) oraz w Świeradowie-Zdroju (0,3).

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Rys. V.4.10. Wskaźnik liczby ćwiczących w klubach sportowych łącznie z klubami wyznaniowymi i UKS w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców w 2010 r., dynamika zmian w latach 2008-2010, źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Tab. V.4.9. Wskaźnik liczby obiektów sportowych przypadających na 10 tys. mieszkańców i liczby ćwiczących w klubach sportowych łącznie z klubami wyznaniowymi i UKS w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców w 2010 r., źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

		Liczba obiektów sportowych przypadających na 10 tys. mieszkańców			
		najwyższy (wskaźnik od 14,1, do 28,8)	powyżej średniej (wskaźnik od 3,8 do 14,0),	poniżej średniej (wskaźnik od 0,1 do 3,7)	brak
Wskaźnik liczby ćwiczących w klubach sportowych łącznie z klubami wyznaniowymi i UKS w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców	najwyższy		Jaworzyna Śląska, Wleń		
	powyżej średniej	Duszniki-Zdrój, Karpacz, Międzyzlesie, Węgliniec	Bogatynia, Brzeg Dolny, Jawor, Kudowa-Zdrój, Leśna, Lubawka, Lubomierz, Lwówek Śląski, Międzybórz, Milicz, Mirsk, Niemcza, Nowogrodziec, Olszyna, Pieńsk, Pieszyce, Piława Górna, Polkowice, Prochowice, Siechnice, Sobótka, Strzegom, Strzelin, Szczawno-Zdrój, Szczytna, Trzebnica, Wąsosz, Wiązów, Wojcieszów, Wołów, Ząbkowice Śląskie, Żarów	Bardo, Bolesławiec, Bolków, Głogów, Jelenia Góra, Nowa Ruda, Oborniki Śląskie, Przemków, Zgorzelec, Żmigród	Świerzawa, Złotoryja
	poniżej średniej	Kąty Wrocławskie, Prusice, Świeradów-Zdrój, Twardogóra	Bierutów, Boguszów-Gorce, Bystrzyca Kłodzka, Dzierżoniów, Głuszycza, Jedlina-Zdrój, Jelcz-Laskowice, Kłodzko, Lądek-Zdrój, Oława, Polanica-Zdrój, Radków, Stronie Śląskie, Syców, Szklarska Poręba, Ścinawa, Środa Śląska, Świdnica, Świebodzice, Złoty Stok	Bielawa, Chocianów, Chojnów, Kamienna Góra, Legnica, Lubań, Lubin, Oleśnica, Piechowice, Wałbrzych, Wrocław, Ziębice	Góra
	brak		Gryfów Śląski, Kowary, Mieroszów, Zawidów		

Miasta podzielone zostały na grupy o zróżnicowanej sytuacji w zakresie zaspokojenia potrzeb sportowych w 2010 r. Klasyfikacji ośrodków dokonano na podstawie liczby obiektów sportowych przypadających na 10 tys. mieszkańców i liczby ćwiczących w klubach sportowych łącznie z klubami wyznaniowymi i UKS w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców wyróżniając (Rys. V.4.11):

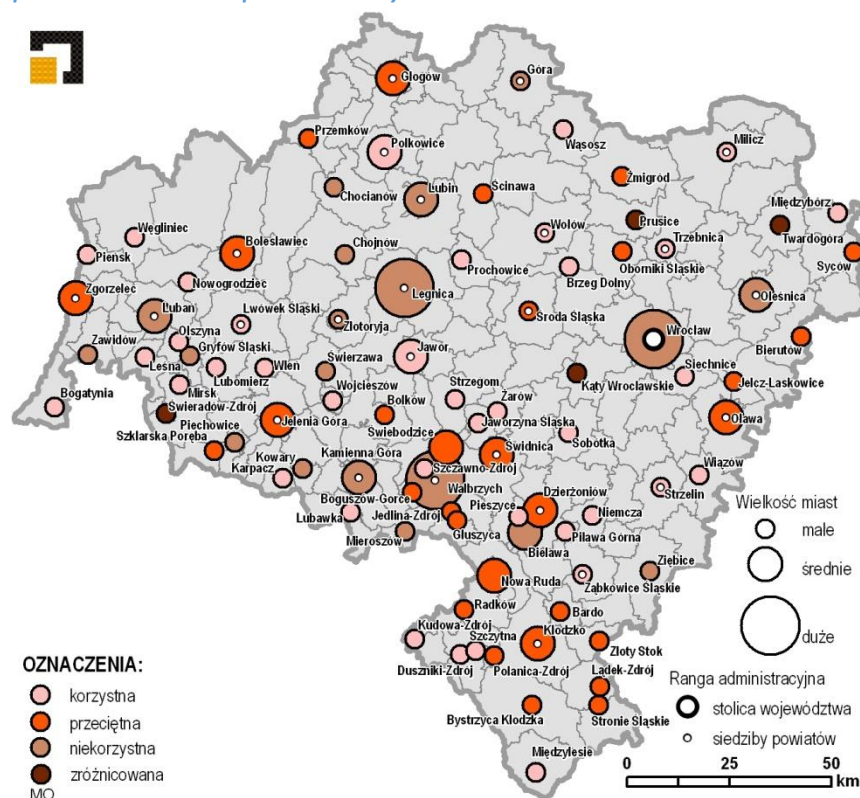
- 1) miasta o najkorzystniejszej sytuacji (najwyższy/najwyższy),
- 2) miasta o korzystnej sytuacji (najwyższy/powyżej średniej, powyżej średniej/najwyższy, powyżej średniej/powyżej średniej),
- 3) miasta o przeciętnej sytuacji (powyżej średniej/poniżej średniej, poniżej średniej/powyżej średniej),

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

- 4) miasta o niekorzystnej sytuacji (poniżej średniej/poniżej średniej, powyżej średniej/brak, poniżej średniej/brak, brak/powyżej średniej, brak/poniżej średniej),
- 5) miasta o zróżnicowanej sytuacji (najwyższy/poniżej średniej, poniżej średniej/najwyższy).

Ze względu na brak danych z wcześniejszych lat lub zbyt małą różnicę czasową danych (2008 r. i 2010 r.) w typologii nie uwzględniono dynamiki zmian.

Rys. V.4.11. Sytuacja miast wg wskaźnika liczby obiektów sportowych przypadających na 10 tys. mieszkańców i liczby ćwiczących w klubach łącznie z klubami wyznaniowymi i UKS w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców w 2010 r., źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Jako podsumowanie wyodrębnione zostały typy miast pod kątem poziomu zaspokojenia potrzeb rekreacyjno-wypoczynkowych (podsumowanie udziału terenów zalesionych i rekreacyjno-wypoczynkowych w 2010 r. i jego zmiana w latach 2003-2010) i sportowych (wskaźnik liczby obiektów sportowych przypadająca na 10 tys. mieszkańców i liczby ćwiczących w klubach łącznie z klubami wyznaniowymi i UKS w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców w 2010 r.):

- 1) typ 1. – poziom najwyższy o korzystnych zmianach,
- 2) typ 2. – poziom najwyższy o niekorzystnych zmianach,
- 3) typ 3. – poziom zróżnicowany o korzystnych zmianach,
- 4) typ 4. – poziom przeciętny o niekorzystnych zmianach,
- 5) typ 5. – poziom słaby o korzystnych zmianach,
- 6) typ 6. – poziom zróżnicowany o niekorzystnych zmianach,
- 7) typ 7. – poziom słaby o niekorzystnych zmianach,
- 8) typ 8. – poziom zróżnicowany o zróżnicowanych tendencjach.

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Tab. V.4.10. Typy miast pod kątem poziomu zaspokojenia potrzeb rekreacyjno-wypoczynkowych w 2010; jego zmiana w latach 2003-2010 i sportowych mieszkańców w 2010, źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Typ	Sytuacja w zakresie zaspokojenia potrzeb sportowych	Sytuacja w zakresie udziału terenów rekreacyjno-wypoczynkowych	Tendencje zmian
typ 1. – poziom najwyższy o korzystnych zmianach	najkorzystniejsza lub korzystna	korzystna	pozytywne
typ 2. – poziom najwyższy o niekorzystnych zmianach	najkorzystniejsza lub korzystna	korzystna	negatywne
typ 3. – poziom zróżnicowany o korzystnych zmianach	najkorzystniejsza lub korzystna	negatywna	pozytywne
	przeciętna lub niekorzystna	korzystna	pozytywne
typ 4. – poziom przeciętny o niekorzystnych zmianach	przeciętna lub niekorzystna	korzystna	negatywne
typ 5. – poziom słaby o korzystnych zmianach	przeciętna lub niekorzystna	negatywna	negatywne
typ 6. – poziom zróżnicowany o niekorzystnych zmianach	najkorzystniejsza lub korzystna	negatywna	negatywne
typ 7. – poziom słaby o niekorzystnych zmianach	przeciętna lub niekorzystna	negatywna	negatywne
Typ 8. – poziom zróżnicowany o zróżnicowanych tendencjach	zróżnicowana	korzystna	pozytywne
		negatywna	negatywne

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Tab. V.4.11. Typy miast pod kątem poziomu zaspokojenia potrzeb rekreacyjno-wypoczynkowych w 2010; jego zmiana w latach 2003-2010 i sportowych mieszkańców w 2010, źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

		Sytuacja w zakresie zaspokojenia potrzeb sportowych				
		najkorzystniejsza	korzystna	przeciętna	niekorzystna	zróżnicowana
Sytuacja w zakresie udziału terenów rekreacyjno-wypoczynkowych	korzystna i pozytywne tendencje zmian	1	1. Bogatynia, Brzeg Dolny, Duszniki-Zdrój, Jawor, Kudowa-Zdrój, Leśna, Lubawka, Lubomierz, Lwówek Śląski, Międzyzlesie, Milicz, Mirsk, Pieńsk, Pieszycy, Polkowice, Siechnice, Sobótka, Strzelin, Szczawno-Zdrój, Szczytna, Trzebnica, Węgliniec, Wleń, Wojcieszów, Ząbkowice Śląskie, Żarów	3. Bardo, Boguszów-Gorce, Bolesławiec, Bolków, Dzierżoniów, Głogów, Głuszyca, Jedlina-Zdrój, Jelenia Góra, Kłodzko, Lądek-Zdrój, Oborniki Śląskie, Oława, Polanica-Zdrój, Przemków, Radków, Stronie Śląskie, Szklarska Poręba, Świdnica, Zgorzelec, Złoty Stok	3. Bielawa, Chocianów, Chojnów, Góra, Gryfów Śląskie, Kamienna Góra, Kowary, Legnica, Lubań, Lubin, Mieroszów, Oleśnica, Wałbrzych, Wrocław, Złotoryja	8. Kąty Wrocławskie, Świeradów-Zdrój, Twardogóra
	korzystna i negatywne tendencje zmian	2.	2. Karpacz	4.	4. Piechowice	8.
	negatywna sytuacja i pozytywne tendencje zmian	3.	3.	5. Żmigród	5.	8.
	negatywna sytuacja i negatywne tendencje zmian	6.	6. Jaworzyna Śląska, Międzybórz, Niemcza, Nowogrodzic, Piława Górna, Prochowice, Strzegom, Wąsosz, Wiązów, Wołów	7. Bierutów, Bystrzyca Kłodzka, Jelcz-Laskowice, Nowa Ruda, Syców, Ścinawa, Środa Śląska, Świebodzice	7. Świerzawa, Zawidów, Ziębice	8. Prusice

*Brak danych dla Olszyny, która w 2002 r. nie posiadała praw miejskich

Do typu 1. należą miasta o najkorzystniejszej lub korzystnej sytuacji w zakresie zaspokojenia potrzeb sportowych oraz korzystnej sytuacji w zakresie udziału terenów rekreacyjno-wypoczynkowych

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

i pozytywnych tendencjach zmiany tej sytuacji. Jest to 26 miast, w tym 2 średnie (Polkowice, Jawor) i 24 małe.

Typ 2. to miasta o najkorzystniejszej lub korzystnej sytuacji w zakresie zaspokojenia potrzeb sportowych oraz korzystnej sytuacji w zakresie udziału terenów rekreacyjno-wypoczynkowych i negatywnych tendencjach zmiany tej sytuacji. Do tego typu należy jedno małe miasto Karpacz.

Typ 3. Pierwszą grupę stanowią miasta o przeciętnej lub niekorzystnej sytuacji zaspokojenia potrzeb sportowych oraz o korzystnej sytuacji w zakresie udziału terenów wypoczynkowo-rekreacyjnych i pozytywnych zmianach tej sytuacji. Do drugiej grupy należą miasta o najkorzystniejszej lub korzystnej sytuacji w zakresie zaspokojenia potrzeb sportowych oraz negatywnej sytuacji w zakresie udziału terenów rekreacyjno-wypoczynkowych i pozytywnych zmianach tej sytuacji. Do typu tego należy 36 miast, w tym 3 duże, 13 średnich i 20 małych.

Typ 4. to miasta o przeciętnej lub niekorzystnej sytuacji w zakresie zaspokojenia potrzeb sportowych oraz korzystnej sytuacji w zakresie udziału terenów rekreacyjno-wypoczynkowych i negatywnych tendencjach zmiany tej sytuacji. Do tego typu należy jedno małe miasto Piechowice.

Do typu 5. Należą miasta o przeciętnej lub niekorzystnej sytuacji w zakresie zaspokojenia potrzeb sportowych oraz negatywnej sytuacji w zakresie udziału terenów rekreacyjno-wypoczynkowych ale pozytywnych tendencjach zmiany tej sytuacji. Należy tu jedno małe miasto Żmigród.

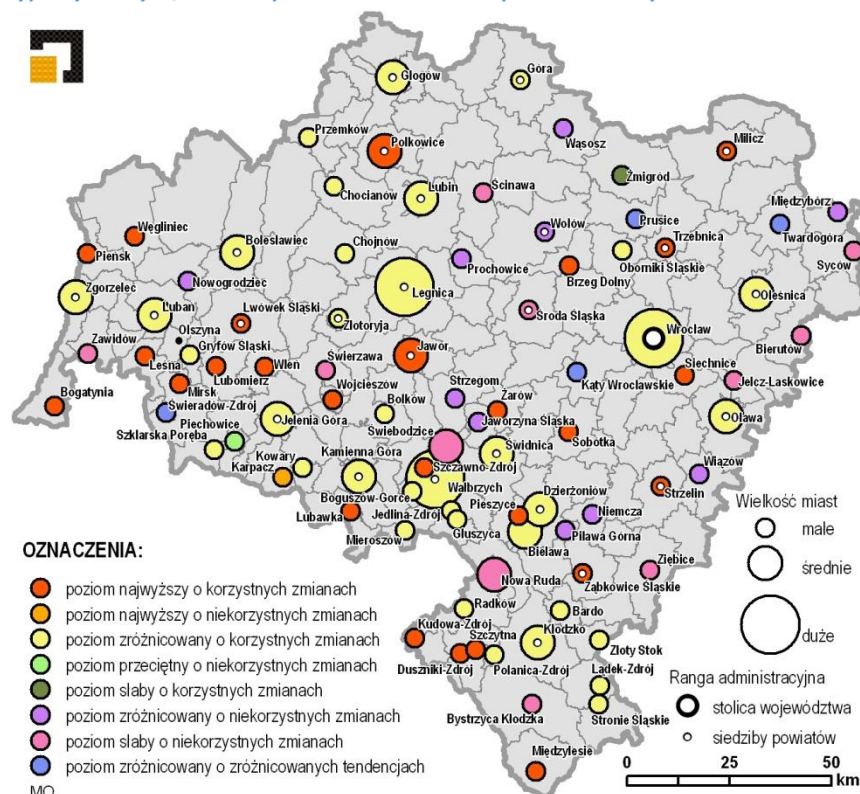
Typ 6. to miasta o zróżnicowanych poziomach, najkorzystniejszej lub korzystnej sytuacji w zakresie zaspokojenia potrzeb sportowych oraz negatywnej sytuacji w zakresie udziałów terenów rekreacyjno-wypoczynkowych i negatywnych zmianach tej sytuacji. W składzie 6. typu znalazło się 10 małych miast.

Typ 7. to miasta o przeciętnym lub niekorzystnym poziomie zaspokojenia potrzeb sportowych oraz o negatywnej sytuacji w zakresie udziału terenów rekreacyjno-wypoczynkowych i negatywnych tendencjach zmiany tej sytuacji. Należy tu 11 miast, w tym 2 duże i 9 małych.

Do typu 8. należą dwie grupy miast. Pierwsza grupa to 3 miasta (Kąty Wrocławskie, Świeradów-Zdrój, Twardogóra) o wysokim wskaźniku liczby obiektów sportowych przypadających na 10 tys. mieszkańców i niskim wskaźniku liczby ćwiczących w klubach sportowych oraz korzystnej sytuacji w zakresie udziału terenów rekreacyjno-wypoczynkowych i pozytywnej tendencji zmiany tej sytuacji. Druga grupa, do której należy 1 miasto (Prusice) charakteryzuje się wysokim wskaźnikiem liczby obiektów sportowych przypadających na 10 tys. mieszkańców i niskim wskaźnikiem liczby ćwiczących w klubach sportowych oraz negatywną sytuacją w zakresie udziału terenów rekreacyjno-wypoczynkowych i negatywnej tendencji jej zmiany.

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Rys. V.4.12. Miasta wg sytuacji w zakresie zaspokojenia potrzeb sportowych i udziału terenów rekreacyjno-wypoczynkowych, źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

*Brak danych dla Olszyny, która w 2005 r. uzyskała prawa miejskich

V. 5. Poziom bezpieczeństwa i zagrożenie ubóstwem

V.5.1. Bezpieczeństwo publiczne

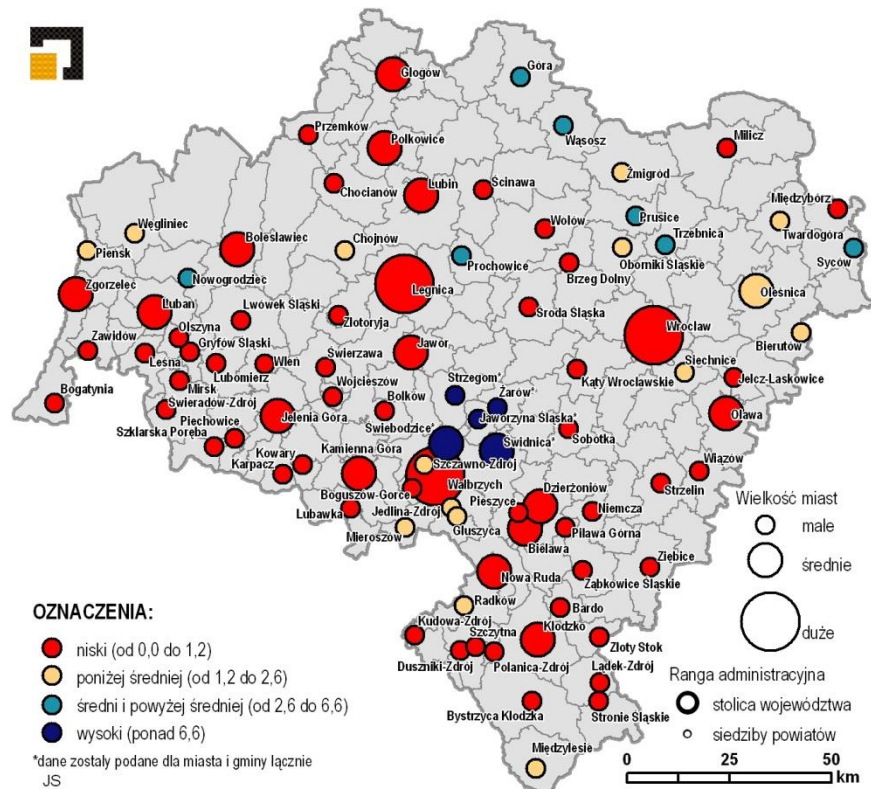
Do określenia typologii miast pod względem poziomu bezpieczeństwa publicznego posłużono się wskaźnikiem średniej rocznej liczby przestępstw stwierdzonych ogółem w latach 2006-2010 w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców oraz tendencji zmian tego wskaźnika, określonej na podstawie różnicy między średnią z lat 2006-2009 a rokiem 2010. Jako dodatkową informację pokazano również wskaźnik liczby wypadków drogowych w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców. Informacje o liczbie stwierdzonych przestępstw ogółem oraz liczbie wypadków drogowych w latach 2006-2010 uzyskano bezpośrednio od komend miejskich i powiatowych policji.

Średni roczny wskaźnik ilości wypadków drogowych w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców w latach 2006-2010 dla wszystkich miast w województwie wyniósł 2,6. Miasta podzielono na grupy o zróżnicowanym poziomie wskaźnika, stosując jako punkt odniesienia średnią dla miast województwa:

- 1) niski (od 0,0 do 1,2),
- 2) poniżej średniej (od 1,2 do 2,6),
- 3) średni i powyżej średniej (od 2,6 do 6,6),
- 4) wysoki (ponad 6,6).

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Rys. V.5.1. Wskaźnik liczby wypadków drogowych przypadających na 1 tys. mieszkańców w latach 2006–2010, źródło: opracowanie własne na podstawie danych od komend miejskich i powiatowych policji

W pierwszej grupie, gdzie wystąpił niski wskaźnik, znalazło się 65 miast, w tym wszystkie duże miasta - Wrocław, Legnica i Wałbrzych, 14 średnich (m.in. Kłodzko, Oława, Lubań) i 48 małych (m.in. Wołów, Sobótka, Karpacz). Najniższy poziom wystąpił w Złotym Stoku, gdzie wskaźnik liczby wypadków drogowych w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców wyniósł 0,02. Do tej grupy zaliczono również dwa miasta, w których nie odnotowano wypadków drogowych w latach 2006–2010: Przemków i Bardo.

W grupie miast, gdzie wskaźnik był poniżej średniej i mieścił się w przedziale od 1,2 do 2,6, znalazło się 14 miast, w tym jedno średnie: Oleśnica i 13 miast małych, m.in. Chojnów, Siechnice. Najwyższy wskaźnik w tej grupie wystąpił w Oleśnicy (2,5), a najniższy w Pieńsku (1,3).

W grupie trzeciej, o wskaźniku średnim i powyżej średniej, znalazło się tylko 7 małych miast: Góra, Nowogrodzic, Prochowice, Prusice, Syców, Trzebnica i Wąsosz. Najwyższy wskaźnik, w tej grupie, odnotowano w Wąsoszu (6,6), najniższy w Prusicach i Nowogrodźcu (3,3).

W czwartej grupie, o wysokim poziomie wskaźnika (ponad 6,6), znalazło się 5 miast, w tym 2 średnie: Świdnica i Świebodzice oraz 3 małe: Jaworzyna Śląska, Strzegom i Żarów. W omawianej grupie najgorzej wypadła Świdnica, gdzie wskaźnik wyniósł 38,1. Charakterystyczne dla tej grupy miast jest ich przestrzenna kumulacja.

Spśród wszystkich miast leżących na terenie Dolnego Śląska dominują miasta, które osiągnęły najniższy wskaźnik wypadków drogowych zamykający się w przedziale od 0,0 do 1,2.

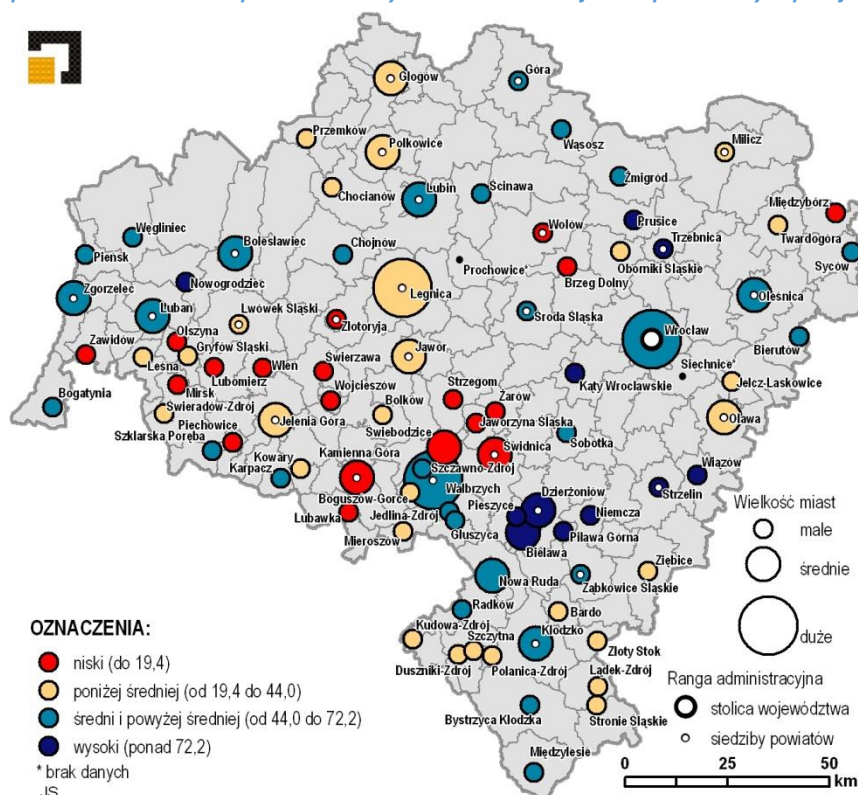
V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Średni roczny wskaźnik liczby stwierdzonych przestępstw ogółem w latach 2006–2010, w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców, wyniósł dla wszystkich miast w województwie 43,1. W odniesieniu do tej średniej miasta zakwalifikowano do jednej z czterech grup o poziomie wskaźnika:

- 1) niski (do 19,4),
- 2) poniżej średniej (od 19,4 do 44,0),
- 3) średni i powyżej średniej (od 44,0 do 72,2),
- 4) wysoki (ponad 72,2).

Dla niektórych miast liczba przestępstw została podana łącznie z innym miastem lub też łącznie dla powiatu ze względu na zasięg działania komendy policji. Taka sytuacja wystąpiła w przypadku następujących miast: Karpacz i Podgórzyn, Kowary i Mysłakowice, Jelenia Góra i Stara Kamienica, Kamienna Góra i Lubawka, Zawidów i Sulików, Pieńsk i Węgliniec, Góra i Wąsosz, Bielawa, Dzierżoniów, Pieszycy, Piława Górna i Niemcza, Duszniki Zdrój i Polanica Zdrój, Radków i Nowa Ruda, Międzylesie i Bystrzyca Kłodzka, Stronie Śląskie, Szczytna i Łądek Zdrój, Świdnica, Świebodzice, Jaworzyna Śląska, Strzegom i Żarów, Wałbrzych i Szczawno Zdrój, Jedlina Zdrój i Głuszyca. W tych przypadkach podano uśredniony wskaźnik dla grupy miast lub dla powiatu.

Rys. V.5.2. Wskaźnik ilości popełnionych przestępstw przypadający na 1 tys. mieszkańców w latach 2006–2010, źródło: opracowanie własne na podstawie danych od komend miejskich i powiatowych policji

Niski wskaźnik, poniżej 19,4 wystąpił w 19 miastach, w tym w 3 średnich: Kamiennej Górze, Świdnicy i Świebodzicach oraz w 16 małych. Koncentrację miast z niskim poziomem wskaźnika można

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

zauważyć w południowej części województwa. W tej grupie najlepiej wypadły Świebodzice (0,9), najgorzej Lubomierz (19,4).

W drugiej grupie znalazły się miasta, w których poziom wskaźnika był poniżej średniej (od 19,4 do 44,0). Jest to grupa 29 miast, wśród nich znalazło się jedno miasto duże - Legnica, pięć średnich: Głogów, Jawor, Jelenia Góra, Oława, Polkowice, i 23 miasta małe (m.in. Bardo, Milicz, Leśna). W grupie tej najlepiej wypadł Gryfów Śląski oraz Bolków, oba miasta osiągnęły wskaźnik na poziomie 22,6, najgorsza sytuacja miała miejsce w Oławie ze wskaźnikiem 43,1.

Wśród miast z poziomem wskaźnika średnim lub powyżej średniej (od 44,0 do 72,2), znalazły się dwa miasta duże: Wrocław i Wałbrzych, siedem średnich: Bolesławiec, Kłodzko, Lubań, Lubin, Nowa Ruda, Oleśnica, Zgorzelec oraz 21 miast małych (m.in. Chojnów, Sobótka). W zestawieniu tym najniższą wartość zaobserwowano w dwóch miastach, które osiągnęły taki sam wskaźnik 45,3, są to Nowa Ruda i Radków, najwyższą wartość odnotowano w Pieńsku i w Węglińcu (68,6).

Czwartą grupę charakteryzuje wysoki wskaźnik wynoszący ponad 72,2. Znalazło się w niej 11 miast, w tym dwa średnie: Dzierżoniów i Bielawa i dziewięć małych. Średnia dla miast w tej grupie znacznie odbiegała od średniej województwa i wyniosła 100,8. Najwyższy wskaźnik (136,5) wystąpił w Nowogrodzcu.

W kolejnych analizach uwzględnione zostały dwa aspekty:

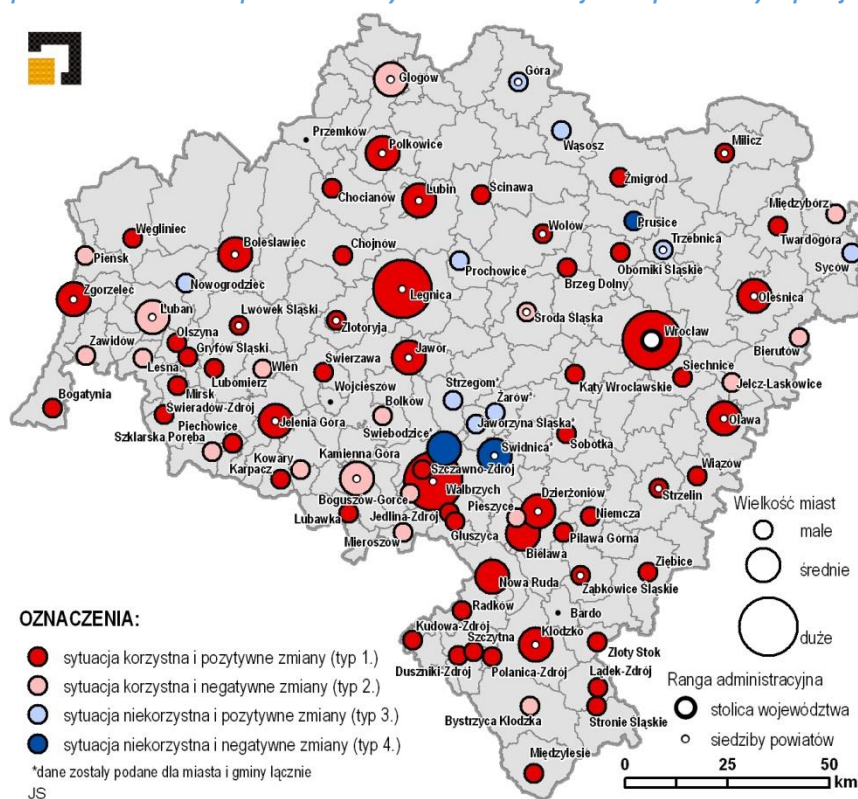
- 1) poziom wskaźnika liczby przestępstw stwierdzonych ogółem i liczby wypadków drogowych, określony na podstawie średniej z lat 2006-2010,
- 2) tendencje zmian, ocenione na podstawie różnicy pomiędzy wielkością wskaźnika w 2010 r. a średnim wskaźnikiem z czterech poprzednich lat (2006-2009).

Średnia ilość wypadków drogowych dla wszystkich miast w latach 2006–2009 wyniosła 2,6, natomiast w roku 2010 wskaźnik był wyższy i wyniósł 2,7. Miasta podzielono na 4 typy wg sytuacji, ocenionej na podstawie średniego wskaźnika liczby wypadków drogowych w latach 2006-2010 i zmian, ocenionych na podstawie różnicy pomiędzy wielkością wskaźnika w 2010 r. a średnim wskaźnikiem z lat poprzednich (2006-2009). Przyjęto założenie, że sytuacja jest korzystna w przypadku, kiedy średni wskaźnik z lat 2006-2010 jest poniżej średniej dla miast województwa i niekorzystna w przypadku, kiedy ten wskaźnik jest średni lub powyżej średniej. Zmiany oceniono jako pozytywne w przypadku, kiedy wskaźnik w roku 2010 był niższy niż średnia z lat 2006-2009 i jako negatywne, kiedy wskaźnik w roku 2010 przewyższał średnią z poprzednich 4 lat. Na tej podstawie wyodrębniono następujące typy miast:

- 1) typ 1. – sytuacja korzystna i pozytywne zmiany: wskaźnik niski lub poniżej średniej i spadek lub brak większych zmian,
- 2) typ 2. - sytuacja korzystna i negatywne zmiany: wskaźnik niski lub poniżej średniej i wzrost,
- 3) typ 3. – sytuacja niekorzystna i pozytywne zmiany: wskaźnik wysoki lub średni i powyżej średniej i spadek,
- 4) typ 4. – sytuacja niekorzystna i negatywne zmiany: wskaźnik wysoki lub średni i powyżej średniej i brak większych zmian lub wzrost.

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Rys. V.5.3. Miasta według sytuacji w zakresie średniego wskaźnika ilości wypadków drogowych w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców z lat 2006–2010 i tendencji zmian (procentowa zmiana między 2010 r. a średnią z lat 2006–2009), źródło: opracowanie własne na podstawie danych od komend miejskich i powiatowych policji

Pierwszy typ obejmuje miasta, w których występuje korzystna sytuacja oraz pozytywne zmiany. Jest to najliczniejsza grupa, obejmująca 58 spośród 91 miast, co stanowi 64% wszystkich miast. Wśród nich znalazły się wszystkie miasta duże: Wrocław, Wałbrzych i Legnica, 12 średnich, m.in. Kłodzko i Lubin oraz 43 miasta małe, m.in. Olszyna, Wołów.

Sytuacja korzystna i negatywne zmiany, charakteryzują 18 miast zaliczonych do typu 2. Wśród nich znalazły się 3 miasta średnie: Lubań, Kamienna Góra i Głogów oraz 15 małych.

Typ 3. obejmuje miasta o niekorzystnej sytuacji, w których zachodzą pozytywne zmiany. Do tej grupy zaliczono 9 małych miast, m.in. Żarów, Strzegom, Syców.

Do typu 4. należą miasta, w których sytuacja jest niekorzystna i jednocześnie zmiany są negatywne. W grupie tej znalazły się tylko trzy miasta, dwa średnie: Świdnica i Świebodzice oraz jedno małe: Prusice.

Poziom bezpieczeństwa publicznego oceniony został na podstawie liczby przestępstw stwierdzonych ogółem. Typologii miast dokonano na podstawie średniego wskaźnika liczby przestępstw stwierdzonych ogółem w latach 2006–2010 w przeliczeniu na 1000 mieszkańców oraz tendencji zmian, odnosząc wskaźnik z 2010 r. do średniej z lat 2006–2009.

Do oceny tendencji zmian w zakresie bezpieczeństwa publicznego (zmiana wielkości wskaźnika w 2010 r. w porównaniu do średniej z lat 2006–2009), zastosowano następujące kryteria:

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

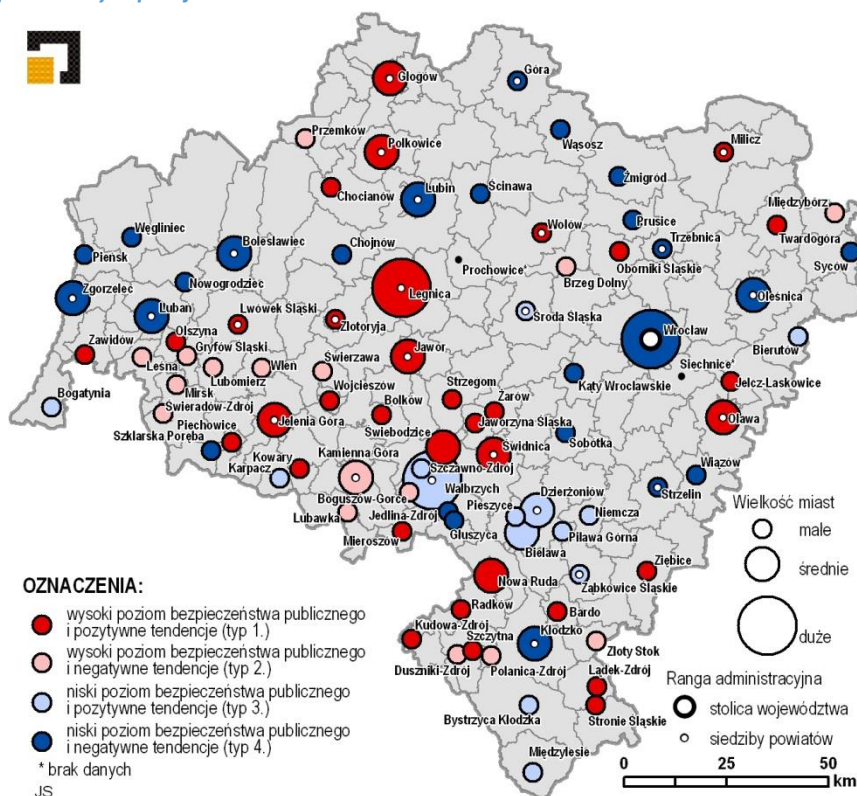
- spadek (od -69,6% do -10,1%),
- bez większych zmian (od -10,0% do 10,0%),
- wzrost (od 10,1% do 145,1%).

Miasta podzielono na następujące typy pod względem poziomu bezpieczeństwa publicznego:

- 1) typ 1. – miasta o wysokim poziomie bezpieczeństwa publicznego i pozytywnych tendencjach: sytuacja korzystna i pozytywne zmiany (wskaźnik niski lub poniżej średniej i spadek lub brak większych zmian),
- 2) typ 2. - miasta o wysokim poziomie bezpieczeństwa publicznego i negatywnych tendencjach (wskaźnik niski lub poniżej średniej i wzrost),
- 3) typ 3. – miasta o niskim poziomie bezpieczeństwa publicznego i pozytywnych tendencjach: sytuacja niekorzystna i pozytywne zmiany (wskaźnik wysoki, średni lub powyżej średniej i spadek),
- 4) typ 4. – miasta o niskim poziomie bezpieczeństwa publicznego i negatywnych tendencjach: sytuacja niekorzystna i negatywne zmiany (wskaźnik wysoki, średni lub powyżej średniej i brak większych zmian lub wzrost).

Średnia dla miast w województwie w zakresie wskaźnika liczby stwierdzonych przestępstw w latach 2006–2009 wyniosła 44,1 i była wyższa niż wskaźnik w roku 2010 (40,0).

Rys. V.5.4. Poziom bezpieczeństwa publicznego dolnośląskich miast na podstawie średniego wskaźnika liczby przestępstw stwierdzonych ogółem w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców w latach 2006-2010 i tendencje zmian (procentowa zmiana między 2010 r. a średnią z lat 2006–2009), źródło: opracowanie własne na podstawie danych od komend miejskich i powiatowych policji

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Wysoki poziom bezpieczeństwa publicznego i pozytywne tendencje, cechujące typ 1., wykazały 34 miasta. Pośród nich znalazło się jedno miasto duże, Legnica, osiem średnich: Głogów, Jawor, Jelenia Góra, Nowa Ruda, Oława, Polkowice, Świebodzice, Świdnica, oraz 25 miast małych.

Miastami, które zakwalifikowały się do typu 2., są w większości miasta małe, m.in. Złoty Stok, Mirsk, Lubawka, jedynym wyjątkiem w tej grupie jest Kamienna Góra, która zaliczana jest do miast średnich.

Typ 3., określający niski poziom bezpieczeństwa publicznego oraz pozytywne tendencje, obejmuje 14 miast. Wśród nich znalazło się jedno miasto duże, Wałbrzych, dwa średnie: Dzierżoniów i Bielawa oraz 11 małych, m.in. Bierutów, Karpacz, Międzyzlesie.

Miasta zakwalifikowane do typu 4. charakteryzują się niskim poziomem bezpieczeństwa publicznego oraz negatywnymi tendencjami. Jest to grupa 25 miast, w tym jedno duże, Wrocław, sześć średnich: Bolesławiec, Kłodzko, Lubań, Lubin, Oleśnica, Zgorzelec i 18 małych, m.in. Strzelin, Pieńsk, Góra.

V.5.2. Zagrożenie ubóstwem

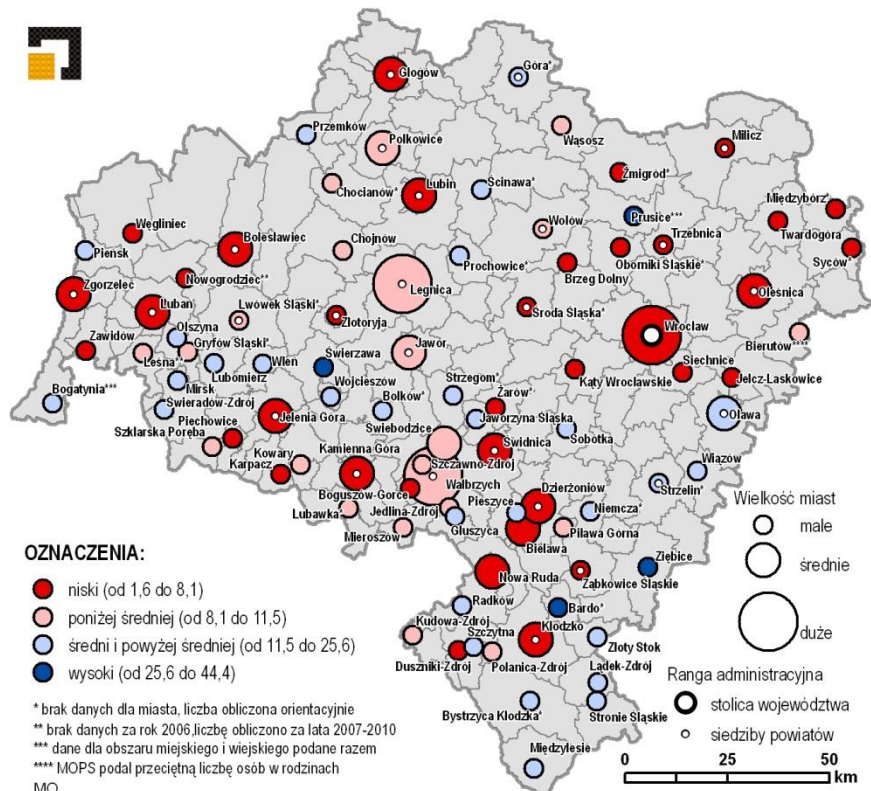
Ocenę zagrożenia ubóstwem w miastach oszacowano za pomocą dwóch wskaźników: liczby osób korzystających z pomocy społecznej przypadającej na 100 mieszkańców (udział korzystających z pomocy społecznej) oraz liczby zarejestrowanych bezrobotnych przypadających na liczbę mieszkańców w wieku produkcyjnym (udział bezrobotnych), liczonych jako średnia z lat 2006–2010. Dane w zakresie liczby osób korzystających z pomocy społecznej w latach 2006–2010 uzyskano bezpośrednio z gminnych i miejskich ośrodków pomocy społecznej. Dla niektórych miast – siedzib gmin miejsko-wiejskich (oznaczonych na Rys. V.5.5. gwiazdkami), wskaźnik został obliczony szacunkowo na podstawie danych dla całej gminy. Wskaźnik dotyczący bezrobocia został obliczony na podstawie danych GUS, przy czym dla porównania sytuacji przyjęto ten sam przedział czasowy 2006–2010. Ponieważ dane GUS dostępne są w układzie gmin, to dla miast w gminach miejsko – wiejskich podano wskaźnik w odniesieniu do całej gminy a nie do samego miasta. Dla oceny sytuacji pod kątem zagrożenia ubóstwem wzięto pod uwagę średni roczny wskaźnik z lat 2006–2010.

Średni roczny wskaźnik liczby osób korzystających z pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 mieszkańców (udział korzystających z pomocy społecznej) w latach 2006–2010 dla wszystkich miast w województwie wyniósł 11,6. Miasta podzielono na grupy pod względem udziału osób korzystających z pomocy społecznej, stosując jako punkt odniesienia średnią dla miast w województwie (Rys. V.5.5.):

- 1) niski (wskaźnik od 1,6 do 8,1),
- 2) poniżej średniej (wskaźnik od 8,1 do 11,5),
- 3) średni i powyżej średniej, (wskaźnik od 11,5 do 25,6),
- 4) wysoki (wskaźnik od 25,6 do 44,4).

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Rys. V.5.5. Wskaźnik liczby osób korzystających z pomocy społecznej przypadający na 100 mieszkańców w latach 2006-2010, źródło: opracowanie własne na podstawie danych z gminnych i miejskich ośrodków pomocy społecznej

Pierwszą grupę cechuje niski udział korzystających z pomocy społecznej, mieszczący się w przedziale od 1,6 do 8,1. Zalicza się do niej 36 miast: jedno duże, Wrocław, 13 średnich i 22 małe. Najmniejszy wskaźnik odnotowano w: Trzebnicy (1,6), Oleśnicy (2,3), Twardogórze (2,6), Zawidowie (3,0), Kątach Wrocławskich (3,6) oraz we Wrocławiu (3,7). Niski wskaźnik dotyczy większości miast średnich (13 spośród 17).

Miasta, które znalazły się w grupie drugiej charakteryzują się wskaźnikiem poniżej średniej, mieszczącym się w przedziale od 8,1 do 11,5. Są to 22 miasta, w tym dwa duże: Legnica i Wałbrzych, trzy średnie: Polkowice, Jawor i Świebodzice oraz 17 małych. Najlepszą sytuację odnotowano w Bierutowie i Kowarach, oba miasta wykazały średnią na poziomie 8,6. Najgorsza sytuacja miała miejsce w Chocianowie (11,4). Średnia dla miast zaliczonych do tej grupy wyniosła 9,8.

Spośród 29 miast, które zaliczono do trzeciej grupy, w której wskaźnik jest równy lub większy od średniej dla miast województwa, znalazło się tylko jedno miasto średnie, Oława, i 28 miast małych. Średnia dla tych miast wyniosła 16,5, a najkorzystniejsza sytuacja wystąpiła w Stroniu Śląskim, gdzie wskaźnik wyniósł 11,5. Najgorsza sytuacja w tej grupie wystąpiła w Olszynie (25,6).

W czwartej grupie, o wysokim wskaźniku, znalazły się tylko cztery małe miasta: Prusice (44,4), Bardo (40,7), Świerzawa (38,8) i Ziębice (34,2).

Udział korzystających z pomocy społecznej był w pewnym stopniu powiązany z wielkością miast. Dobrą i bardzo dobrą sytuacją (wskaźnik niski i poniżej średniej) charakteryzowały się wszystkie miasta

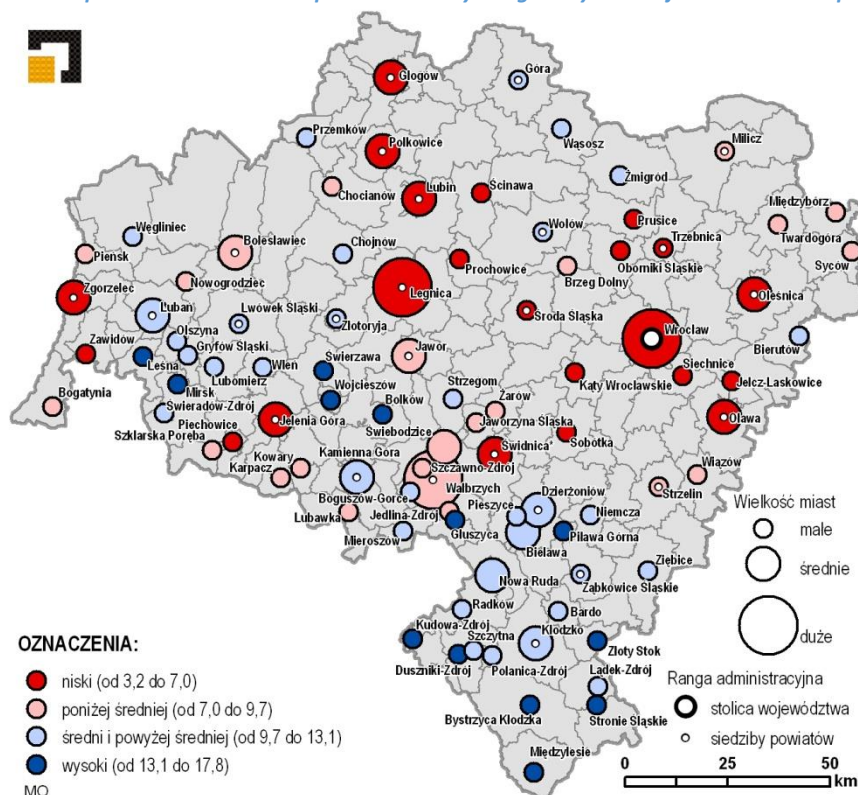
V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

duże, o liczbie mieszkańców powyżej 100 tys. i średnie, w których liczba ludności mieściła się w przedziale 20–100 tys. Wyjątek stanowi Oława, jedyne średnie miasto, w którym wskaźnik był wyższy. Wśród miast dużych, jedynie Wrocław charakteryzował się niskim wskaźnikiem (3,7). W Wałbrzychu i Legnicy udział korzystających z pomocy społecznej był niższy niż średnia dla miast w województwie ale przekroczył 9%. W grupie miast małych, gdzie liczba mieszkańców nie przekraczała 20 tys. wystąpiło duże zróżnicowanie wskaźnika. Do miast takich zaliczyć możemy zarówno miasta o wysokim wskaźniku, jak: Olszyna (25,6) oraz Ścinawa (23,4), jak również miasta o niskim wskaźniku, jak Węglińiec (4,2) i Oborniki Śląskie (4,4). W 32, spośród 71 małych miast w województwie, wskaźnik był równy lub większy od średniej dla miast województwa.

Średni roczny wskaźnik liczby zarejestrowanych bezrobotnych przypadających na liczbę osób w wieku produkcyjnym (udział bezrobotnych) w latach 2006–2010 dla wszystkich miast w województwie wyniósł 9,8. Miasta podzielono na grupy pod względem udziału bezrobotnych, stosując jako punkt odniesienia średnią dla miast w województwie (Rys. V.5.6.):

- 1) niski (wskaźnik od 3,2 do 7,0),
- 2) poniżej średniej (wskaźnik od 7,0 do 9,7),
- 3) średni i powyżej średniej (wskaźnik od 9,7 do 13,1),
- 4) wysoki (wskaźnik od 13,1 do 17,8).

Rys. V.5.6. Wskaźnik liczby bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w latach 2006–2010, źródło: opracowanie własne na podstawie danych z gminnych i miejskich ośrodków pomocy społecznej

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Pierwszą grupę stanowią 22 miasta o niskim wskaźniku, mieszczącym się w przedziale od 3,2 do 7,0, w tym dwa duże: Wrocław i Legnica, osiem średnich i 12 małych. Najniższy wskaźnik, poniżej 5, wystąpił w Kątach Wrocławskich (3,2), Siechnicach (3,6), Wrocławiu (3,9) oraz w Lubinie (4,1).

Grupa druga zawiera 23 miasta, w których wskaźnik mieścił się w przedziale od 7,0, do 9,7. W tej grupie znalazło się jedno duże miasto, Wałbrzych, trzy średnie: Bolesławiec, Jawor i Świebodzice oraz 19 małych.

Do przedostatniej trzeciej grupy zaliczone zostały 33 miasta, w których wskaźnik mieścił się w przedziale od 9,7 do 13,1. W tej grupie znalazło się 17 miast małych i sześć średnich: Lubań, Kamienna Góra, Dzierżoniów, Bielawa, Kłodzko i Nowa Ruda.

Wysoki wskaźnik ponad 13,1 charakteryzował czwartą grupę, w której znalazło się 13 małych miast. Najwyższe wskaźniki, przekraczające 15 odnotowano kolejno w Leśnej (15,3), Międzyzlesiu (16,4), Świerzawie (16,7) i w Bolkowie (17,8).

Niekorzystna sytuacja, wystąpiła w podregionie wałbrzyskim, w którym średnia dla 31 miast wyniosła 11,7. W części południowo – zachodniej (podregion jeleniogórski) również odnotowano trudną sytuację dotyczącą poziomu bezrobocia, średnia wyniosła 10,4. Dobry wskaźnik poniżej 8,5 osiągnięty został w podregionie wrocławskim (średnia 7,2) i legnicko – głogowskim (8,2).

Jako kryterium oceny dynamiki zmian przyjęto zmianę dwóch wskaźników: liczby korzystających z pomocy społecznej przypadającej na 100 mieszkańców i liczby bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, w latach 2006-2010, zakładając, że wskaźnik w roku wyjściowym 2006 równa się 100%. Ze względu na krótki przedział czasowy (5 lat) wyniki te mogą nie odpowiadać rzeczywistym zmianom zagrożenia ubóstwem. Dodatkową przeszkodą w ocenie sytuacji jest zmiana przepisów w zakresie pomocy społecznej, która wprowadziła zmianę kryteriów kwalifikowania osób do objęcia pomocą.

Tab. V.5.1. Zmiana wskaźnika liczby korzystających z pomocy społecznej przypadającej na 100 mieszkańców i zmiana wskaźnika liczby bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, w latach 2006-2010 (2006 rok = 100%), źródło: opracowanie własne na podstawie danych z gminnych i miejskich ośrodków pomocy społecznej

		Zmiana wskaźnika liczby korzystających z pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem (rok 2006=100%)		
		Spadek (od 14,1% do 89,9%)	Bez większych zmian (od 90,0% do 110,0%)	Wzrost (od 110,1 do 137,4)
Zmiana wskaźnika liczby bezrobotnych w liczbie	Spadek (od 45,2% do 89,9%)	Bardo, Bielawa, Bolków, Bystrzyca Kłodzka, Chocianów, Chojnów, Głogów, Głuszyca, Gryfów Śląski, Jaworzyna Śląska, Jedlina-Zdrój, Karpacz, Kąty Wrocławskie, Kudowa-Zdrój, Lądek-Zdrój, Legnica, Lubomierz, Mieroszów, Międzyzlesie, Mirsk, Nowa Ruda,	Bierutów, Boguszów-Gorce, Dzierżoniów, Jelcz-Laskowice, Kłodzko, Niemcza, Szczawno-Zdrój,	Bogatynia, Radków, Strzelin, Ścinawa, Środa Śląska, Wleń (6)

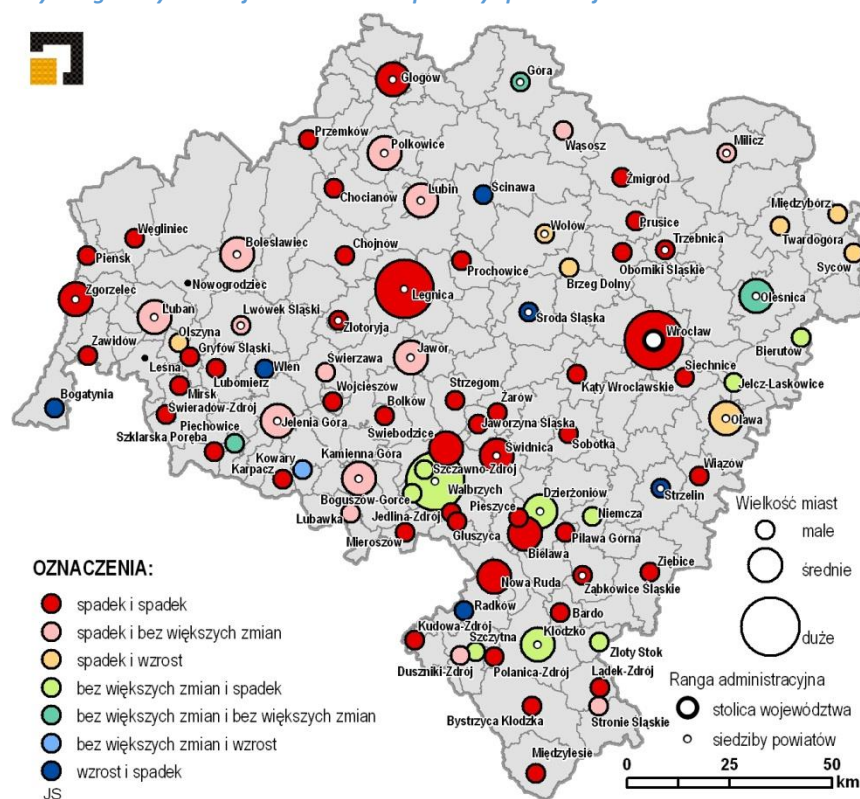
V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

		Oborniki Śląskie, Pieńsk, Pieszycy, Piława Górna, Polanica-Zdrój, Prochowice, Prusice, Przemków, Siechnice, Sobótka, Strzegom, Szklarska Poręba, Świdnica, Świebodzice, Świeradów-Zdrój, Trzebnica, Węglińiec, Wiązów, Wojcieszków, Wrocław, Zawidów, Ząbkowice Śląskie, Zgorzelec, Ziębice, Złotoryja, Żarów, Żmigród (48) (spadek)	Szczytna, Wałbrzych, Złoty Stok (10)	
	Bez większych zmian (od 90,0% do 110,0%)	Bolesławiec, Duszniki-Zdrój, Jawor, Jelenia-Góra, Kamienna Góra, Lubań, Lubawka, Lubin, Lwówek Śląski, Milicz, Polkowice, Stronie Śląskie, Świerzawa, Wąsosz (14)	Góra, Oleśnica, Piechowice (3) (bez większych zmian)	
	Wzrost (od 110,1% do 127,7%)	Brzeg Dolny, Międzybórz, Olszyna, Oława, Syców, Twardogóra, Wołów (7)	Kowary (zróżnicowane zmiany)	

*Uwagi: Brak danych z mops-u dla Nowogrodźca i Leśnej

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Rys. V.5.7. Zmiana wskaźnika liczby korzystających z pomocy społecznej na 100 mieszkańców i zmiana wskaźnika liczby bezrobotnych liczbie ludności w wieku produkcyjnym, w latach 2006-2010, źródło: opracowanie własne na podstawie danych z gminnych i miejskich ośrodków pomocy społecznej

Średnio we wszystkich miastach województwa nastąpił spadek udziału bezrobotnych i wskaźnik w roku 2010 wyniósł 84,3% wskaźnika z roku wyjściowego, 2006. Szczególnie duży spadek udziału bezrobotnych nastąpił w Sobótce (do 45,2%), Jaworzynie Śląskiej (do 53,4%), Węglińcu (do 55,6%) i Żarowie (do 58,7%). Wzrost udziału bezrobotnych nastąpił jedynie w ośmiu miastach, przy czym w siedmiu towarzyszył mu spadek udziału korzystających z pomocy społecznej, a w jednym, w Kowarach, udział korzystających z pomocy społecznej nie uległ większym zmianom.

Najwięcej miast, 48 spośród 91, odnotowało spadek udziału zarówno korzystających z pomocy społecznej, jak i bezrobotnych. Wśród nich znalazły się 2 miasta duże (Legnica i Wrocław), 6 średnich i 40 miast małych. Wzrost udziału korzystających z pomocy społecznej przy jednoczesnym spadku udziału bezrobotnych odnotowano tylko w 6 miastach małych: Bogatynia, Radków, Strzelin, Ścinawa, Środa Śląska, Wleń.

Miasta podzielone zostały na różne typy pod względem poziomu zagrożenia ubóstwem na podstawie dwóch wskaźników: liczby osób korzystających z pomocy społecznej przypadającej na 100 mieszkańców (udział korzystających z pomocy społecznej) oraz liczby zarejestrowanych bezrobotnych przypadających na liczbę mieszkańców w wieku produkcyjnym (udział bezrobotnych), obliczonych jako średnia z lat 2006-2010:

- 1) typ 1. - miasta o niskim poziomie zagrożenia ubóstwem: oba wskaźniki niskie lub poniżej średniej lub jeden ze wskaźników niski a drugi poniżej średniej,

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

- 2) typ 2. - miasta o zróżnicowanym poziomie zagrożenia ubóstwem: jeden wskaźnik niski lub poniżej średniej a drugi wysoki lub średni i powyżej średniej,
- 3) typ 3. - miasta o wysokim poziomie zagrożenia ubóstwem: oba wskaźniki wysokie lub oba wskaźniki średnie i powyżej średniej lub jeden wskaźnik wysoki a drugi średni i powyżej średniej.

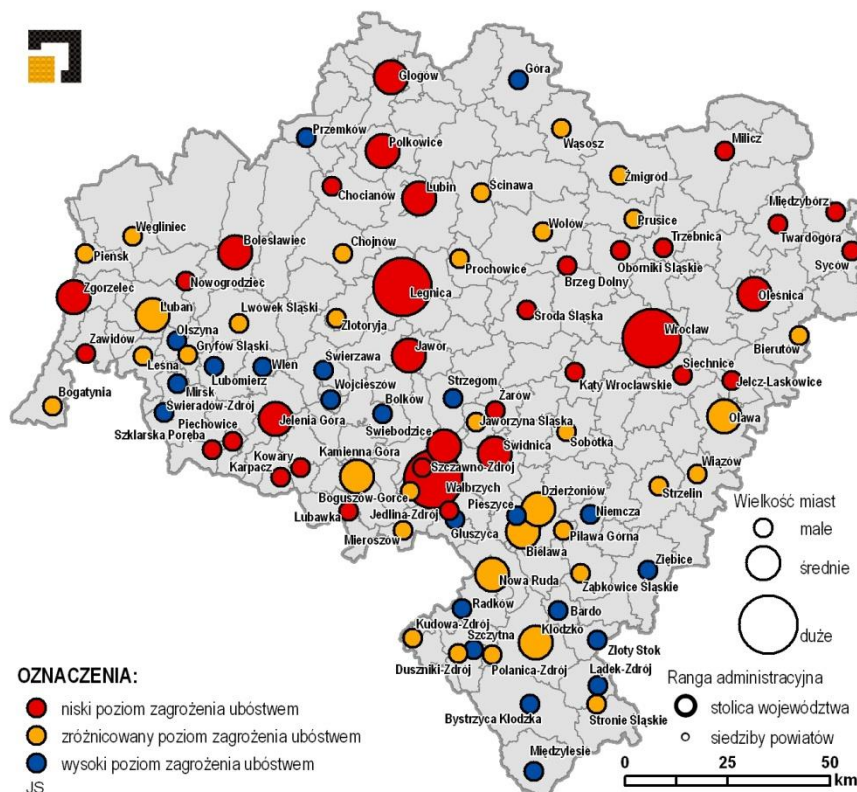
Tab. V.5.2. *Udział korzystających z pomocy społecznej i udział bezrobotnych, źródło: opracowanie własne na podstawie danych z gminnych i miejskich ośrodków pomocy społecznej i GUS*

		Udział korzystających z pomocy społecznej			
		niski (poniżej 8,2)	poniżej średniej (od 8,2 do 11,5)	średni i powyżej średniej (od 11,6 do 25,6)	wysoki (powyżej 25,6)
Udział bezrobotnych	Niski (poniżej 7,1)	Typ 1. Bolesławiec, Głogów, Jelcz-Laskowice, Jelenia Góra, Kąty Wrocławskie, Lubin, Oborniki Śląskie, Oleśnica, Piechowice, Siechnice, Środa Śląska, Świdnica, Trzebnica, Wrocław, Zawidów, Zgorzelec (16)	Typ 1. Legnica, Polkowice (2)	Typ 2. Oława, Prochowice, Sobótka, Ścinawa (4)	Typ 2. Prusice
	Poniżej średniej (od 7,1 do 9,7)	Typ 1. Brzeg Dolny, Karpacz, Międzybórz, Milicz, Nowogrodzic, Syców, Twardogóra, Żarów (8)	Typ 1. Chocianów, Jawor, Jedlina-Zdrój, Kowary, Lubawka, Szczawno-Zdrój, Szklarska Poręba, Świebodzice, Wałbrzych (9)	Typ 2. Bogatynia, Jaworzyna Śląska, Pieńsk, Strzelin, Wiązów (5)	Typ 2.
	Średni i powyżej średniej (od 9,8 do 13,1)	Typ 2. Bielawa, Boguszów-Gorce, Dzierżoniów, Kamienna Góra, Kłodzko, Lubań, Nowa Ruda, Węgliniec, Ząbkowice Śląskie, Złotoryja, Żmigród (11)	Typ 2. Bierutów, Chojnów, Gryfów Śląski, Lwówek Śląski, Mieroszów, Polanica-Zdrój, Wąsosz, Wołów (8)	Typ 3. Góra, Łądek-Zdrój, Lubomierz, Niemcza, Olszyna, Pieszyce, Przemków, Radków, Strzegom, Szczytna, Świeradów-Zdrój, Wleń (12)	Typ 3. Bardo, Ziębice (2)
	Wysoki (powyżej 13,1)	Typ 2. Duszniki-Zdrój	Typ 2. Kudowa-Zdrój, Leśna, Piława Górna, Stronie Śląskie (4)	Typ 3. Bolków, Bystrzyca Kłodzka, Głuszyca, Międzyzlesie, Mirsk,	Typ 3. Świerzawa

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

				Wojcieszów, Złoty Stok (7)	
--	--	--	--	----------------------------	--

Rys. V.5.8. Typy miast pod względem poziomu zagrożenia ubóstwem na podstawie udziału korzystających z pomocy społecznej oraz udziału bezrobotnych w latach 2006-2010, źródło: opracowanie własne na podstawie danych z gminnych i miejskich ośrodków pomocy społecznej

Do typu 1., o niskim poziomie zagrożenia ubóstwem należą 35 miast, w tym 3 duże, 10 średnich i 22 małe. Są to miasta, w których zarówno udział korzystających z pomocy społecznej jak i udział bezrobotnych był niski lub poniżej średniej dla miast województwa. Do tego typu należą 4 grupy miast o zróżnicowanej sytuacji, przy czym najlepsza sytuacja występuje w grupie 16 miast o niskim udziale zarówno korzystających z pomocy społecznej jak i bezrobotnych. Wszystkie duże miasta i większość średnich zalicza się do tego typu.

Miasta zaliczone do typu 2 charakteryzują się zróżnicowanym poziomem zagrożenia ubóstwem. Znalazły się w tym zestawieniu 34 miasta: 7 średnich i 27 małych. Do tego typu zaliczono dwie grupy miast o zróżnicowanych cechach. W jednej udział korzystających z pomocy społecznej jest mały (niski lub poniżej średniej) a udział bezrobotnych jest duży (średni, powyżej średniej lub wysoki). Są to 24 miasta. W drugiej grupie udział korzystających z pomocy społecznej jest duży a udział bezrobotnych mały. Jest to 10 miast. Największy kontrast między udziałem bezrobotnych i udziałem korzystających z pomocy społecznej występuje w Dusznikach Zdrój i w Prusicach.

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Typ 3 reprezentują miasta o wysokim poziomie zagrożenia ubóstwem, wśród których znalazły się 22 miasta małe. Wyróżniono 4 grupy miast, wśród których najgorsza sytuacja wystąpiła w grupie o wysokiej wartości obu wskaźników. Do grupy tej należy tylko jedno miasto – Świerzawa.

Na uwagę zasługuje grupa dużych i średnich miast charakteryzująca się niskim udziałem korzystających z pomocy społecznej (poniżej 8,2) przy niskim udziale bezrobotnych (poniżej 7,1). Należą do niej m.in.: Wrocław, Jelenia Góra, Zgorzelec, Lubin i Oleśnica. Oprócz nich w bardzo dobrej sytuacji znalazły się miasta małe, położone w niedalekiej odległości od stolicy województwa (Środa Śląska, Oborniki Śląskie, Trzebnica, Jelcz – Laskowice, Siechnice oraz Kąty Wrocławskie).

Wysoki udział korzystających z pomocy społecznej (powyżej 25,6) oraz wysoki udział bezrobotnych (powyżej 13,1) odnotowano tylko w miastach małych. Koncentracja przestrzenna tych miast miała miejsce w podregionie jeleniogórskim oraz w podregionie wałbrzyskim.

Końcowa typologia miast została oparta na analizach poziomu zagrożenia ubóstwem i tendencji zmian tego poziomu. Przy zastosowaniu tych dwóch kryteriów miasta podzielone zostały na następujące typy:

- 1) typ 1. – miasta o niskim poziomie zagrożenia ubóstwem i pozytywnych tendencjach: poziom niski i bez zmian lub spadek,
- 2) typ 2. - miasta o niskim poziomie zagrożenia ubóstwem i negatywnych tendencjach: poziom niski i wzrost lub zróżnicowane zmiany,
- 3) typ 3. – miasta o wysokim lub średnim poziomie zagrożenia ubóstwem i pozytywnych tendencjach: poziom wysoki lub zróżnicowany i spadek,
- 4) typ 4. – miasta o średnim lub wysokim poziomie i negatywnych tendencjach: poziom wysoki lub średni i wzrost, bez zmian lub zróżnicowane zmiany,
- 5) typ 5. – miasta o zróżnicowanym lub wysokim poziomie i negatywnych zmianach (wzrost).

Tab. V.5.3. Typy miast wg poziomu zagrożenia ubóstwem i tendencji zmian, źródło: opracowanie własne na podstawie danych z gminnych i miejskich ośrodków pomocy społecznej i GUS

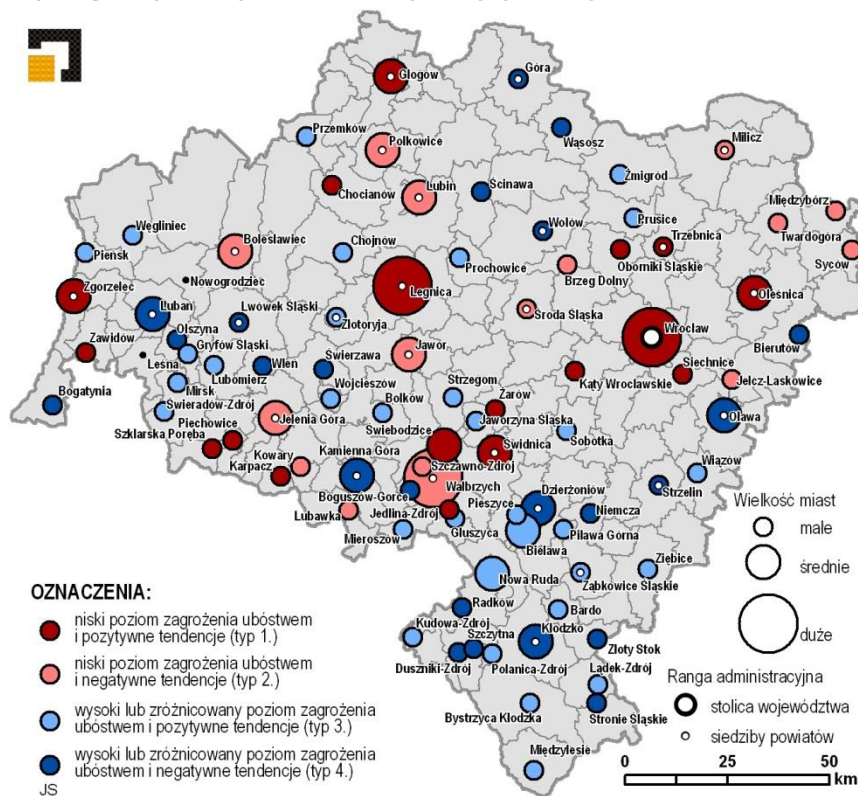
Poziom zagrożenia ubóstwem		niski	średni	wysoki
Zmiana wskaźników: udziału korzystających z pomocy społecznej i udziału bezrobotnych	spadek	Typ 1.: Chocianów, Głogów, Jedlina-Zdrój, Karpacz, Kąty Wrocławskie, Legnica, Oborniki Śląskie, Siechnice, Szklarska Poręba, Świdnica, Świebodzice, Trzebnica, Wrocław, Zawidów, Zgorzelec, Żarów (16)	Typ 3.: Bielawa, Chojnów, Gryfów Śląski, Jaworzyna Śląska, Kudowa-Zdrój, Mieroszów, Nowa Ruda, Pieńsk, Piława Górna, Polanica-Zdrój, Prochowice, Prusice, Sobótka, Węglińiec, Wiązów, Ząbkowice Śląskie, Złotoryja, Żmigród (18)	Typ 3.: Bardo, Bolków, Bystrzyca Kłodzka, Głuszyca, Lądek-Zdrój, Lubomierz, Międzylesie, Mirsk, Pieszyce, Przemków, Strzegom, Świeradów-Zdrój, Wojcieszów, Ziębice (14)
	bez większych zmian	Typ 1.: Oleśnica, Piechowice (2)	Typ 4.: brak	Typ 4.: Góra

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

	zróżnicowane zmiany	Typ 2.: Bolesławiec, Brzeg Dolny, Jawor, Jelcz-Laskowice, Jelenia Góra, Kowary, Lubawka, Lubin, Międzybórz, Milicz, Polkowice, Syców, Szczawno-Zdrój, Środa Śląska, Twardogóra, Wałbrzych (16)	Typ 4.: Bierutów, Bogatynia, Boguszów-Gorce, Duszniki-Zdrój, Dzierżoniów, Kamienna Góra, Kłodzko, Lubań, Lwówek Śląski, Oława, Stronie Śląskie, Strzelin, Ścinawa, Wąsosz, Wołów (15)	Typ 4.: Niemcza, Olszyna, Radków, Szczytna, Świerzawa, Wleń, Złoty Stok (7)
	wzrost	Typ 2.: brak	Typ 5.: brak	Typ 5.: brak

*Uwagi: Brak danych z mops-u dla Nowogrodzka i Leśnej

Rys. V.5.9. Typologia wg poziomu zagrożenia ubóstwem i tendencji zmian, źródło: opracowanie własne na podstawie danych z gminnych i miejskich ośrodków pomocy społecznej i GUS

Do typu 1. należy 18 miast, w tym dwa miasta duże: Legnica i Wrocław, 5 średnich: Głogów, Zgorzelec, Świebodzice, Świdnica, Oleśnica i 11 małych. Są to miasta, w których poziom zagrożenia ubóstwem jest niski i jednocześnie tendencje są pozytywne (nastąpił spadek poziomu lub nie wystąpiły większe zmiany).

Do typu 2., charakteryzującego się podobnie jak 1., niskim poziomem zagrożenia ubóstwem ale negatywnymi tendencjami, zaliczono 16 miast, w tym jedno duże, Wałbrzych, 5 średnich: Bolesławiec, Jawor, Jelenia Góra, Lubin, Polkowice, i 10 małych. Są to miasta, w których nastąpił wzrost jednego ze wskaźników: udziału korzystających z pomocy społecznej lub udziału bezrobotnych. W województwie nie ma miast, w których nastąpił wzrost obu wskaźników w badanym okresie.

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

Do typu 3., charakteryzującego się zróżnicowanym poziomem zagrożenia ubóstwem i pozytywnymi tendencjami, należą 32 miasta, w tym dwa średnie: Bielawa i Nowa Ruda oraz 30 małych. Są to miasta, w których jeden ze wskaźników: udział korzystających z pomocy społecznej lub udział bezrobotnych jest wysoki lub powyżej średniej a drugi z nich niski lub poniżej średniej. Jednocześnie w tych miastach nastąpił spadek poziomu zagrożenia ubóstwem.

Do 4. typu należą 23 miasta, w tym 5 średnich: Dzierżoniów, Kamienna Góra, Kłodzko Lubań, Oława i 18 małych. Są to miasta, w których sytuacja zarówno pod względem poziomu zagrożenia ubóstwem jak i tendencji, jest negatywna. Poziom zagrożenia ubóstwem jest w tych miastach zróżnicowany lub wysoki a zmiany są zróżnicowane lub nie ma większych zmian.

Nie występują w województwie miasta typu 5., w których poziom zagrożenia ubóstwem jest wysoki i jednocześnie tendencje są negatywne (nastąpił wzrost obu badanych wskaźników).

V.6. Typologia miast na podstawie warunków i jakości życia mieszkańców (wskaźnik syntetyczny)

Do oceny warunków i jakości życia zastosowano wskaźnik syntetyczny obliczony metodą Perkala. Składowe oceny uwzględniają różne aspekty warunków i jakości życia, które zostały wyszczególnione w punktach V.1-V.5, przy czym dla każdego z aspektów wybrano kilka, charakteryzujących je, wskaźników. Zbiór wskaźników został skonstruowany biorąc pod uwagę dostępność porównywalnych danych dla całego zbioru miast. Dla każdej z dziedzin uwzględniających różne aspekty warunków i jakości życia wybrano od trzech do czterech wskaźników.

Pięć wskaźników ma charakter destymulanty (wzrost ich wartości oznacza zjawiska negatywne), należą do nich: współczynnik umieralności niemowląt, przeciętna roczna liczba stwierdzonych przestępstw, przeciętna roczna liczba wypadków drogowych, przeciętna roczna liczba osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej, udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. Pozostałe wskaźniki są stymulantami (wzrost wartości oznacza pozytywną cechę). Do obliczenia standaryzowanej wartości danego wskaźnika, będącego stymulantą zastosowano wzór:

$$t_{ij} = \frac{\bar{x}_{ij} - x_j}{S_j}$$

Dla destymulanty zastosowany został wzór zmodyfikowany:

$$t_{ij} = \frac{x_j - \bar{x}_{ij}}{S_j}$$

gdzie:

x_{ij} , t_{ij} – pierwotna oraz standaryzowana wartość obserwacji w i-tym przypadku i j-tej zmiennej,

\bar{x}_j , S_j – średnia arytmetyczna oraz odchylenie standardowe dla j-tej zmiennej.

Do obliczenia wskaźnika syntetycznego zastosowany został wzór:

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

$$W_i = \frac{\sum_{j=1}^n t_{ij}}{m}$$

gdzie:

t_{ij} – standaryzowana wartość obserwacji w i-tym przypadku i j-tej zmiennej,

m – liczba cech uwzględnionych w analizie.

Tab. V.6.1 Przyjęte kryteria oceny warunków i jakości życia w miastach, źródło: opracowanie własne

Lp.	Dziedzina	Lp.	Wskaźniki	Badany okres
1.	Infrastruktura mieszkaniowa	1.	Liczba mieszkań w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców	2010
		2.	Odsetek mieszkań wyposażonych w łazienkę	2010
		3.	Liczba zakładów opieki zdrowotnej na 10 tys. mieszkańców	2010
		4.	Miejsca w żłobkach na 100 dzieci w wieku 0-3 lat	2010
2.	Usługi edukacji	5.	Miejsca w przedszkolach na 100 dzieci w wieku 3-6 lat	2010
		6.	Średni wynik egzaminów gimnazjalnych w części matematyczno-przyrodniczej	2010
3.	Usługi kultury	7.	Czytelnicy bibliotek publicznych na 1 tys. mieszkańców	2010
		8.	Członkowie kół (klubów) w domach kultury, świetlicach, klubach na 100 mieszkańców	2009
		9.	Uczestnicy imprez organizowanych przez domy kultury, świetlice, kluby na 100 mieszkańców	2009
4.	Oferta rekreacyjno-sportowa	10.	Obiekty sportowe na 10 tys. mieszkańców	2010
		11.	Udział terenów rekreacyjno-wypoczynkowych	2011
		12.	Ćwiczący ogółem w klubach sportowych na 1 tys. mieszkańców	2010
5.	Poziom bezpieczeństwa i zagrożenie ubóstwem	13.	Przeciętna roczna liczba przestępstw stwierdzonych w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców – wskaźnik odwrócony	2006-2010
		14.	Przeciętna roczna liczba osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 mieszkańców – wskaźnik odwrócony	2006-2010

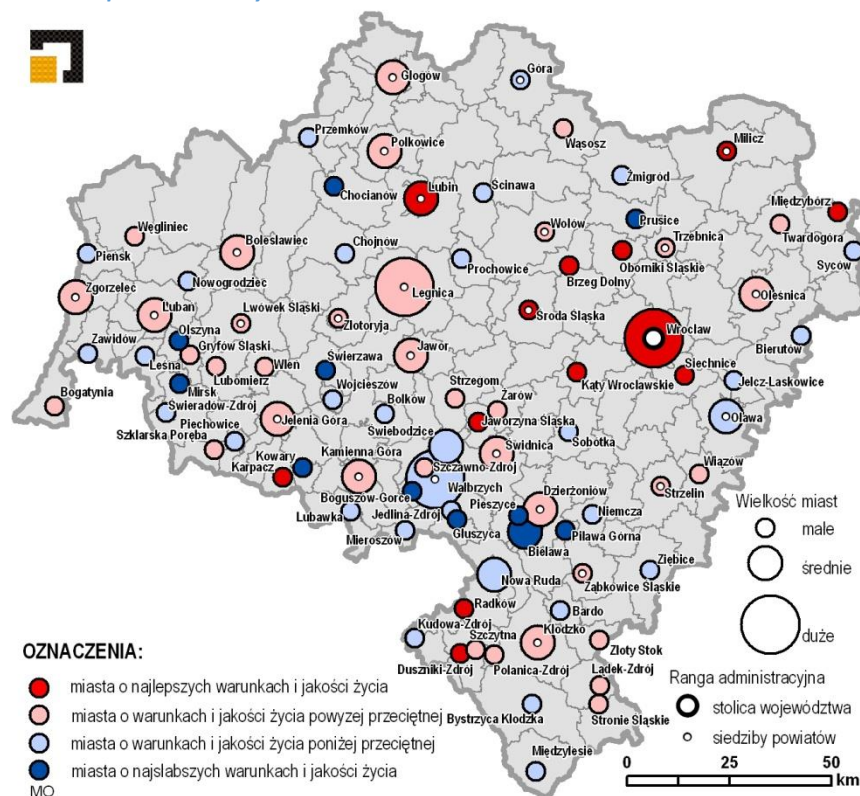
V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

		15.	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym – wskaźnik odwrócony	2006-2010
--	--	-----	---	-----------

Miasta podzielone zostały na cztery grupy na podstawie osiągniętej wartości wskaźnika syntetycznego:

- 1) typ 1. - miasta o najlepszych warunkach i jakości życia (ponad 0,3),
- 2) typ 2. - miasta o warunkach i jakości życia powyżej przeciętnej (od 0,0 do 0,3),
- 3) typ 3. - miasta o warunkach i jakości życia poniżej przeciętnej (-0,3 do -0,1),
- 4) typ 4. - miasta o najłabszych warunkach i jakości życia (poniżej -0,3).

Rys. V.6.1. Ocena warunków i jakości życia w miastach na podstawie wskaźnika syntetycznego, źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i WODGIK

Miasta zaliczone do typu 1. oferują najlepsze warunki i jakość życia. W tej grupie znalazło się 13 miast, w tym Wrocław, jako jedyne duże miasto oraz Lubin – jedyne miasto średniej wielkości. Pozostałe 11 ośrodków w tej grupie, to miasta małe. Najwyższy wskaźnik wystąpił w **Międzybórz** (1,05) na ten wynik złożyła się: wysoka średnia z egzaminów gimnazjalnych części matematyczno-przyrodniczej, duża liczba członków kół i klubów w domach kultury, duża liczba uczestników imprez organizowanych przez domy kultury, świetlice oraz niska przestępczość. Drugim miastem o wysokim wskaźniku były **Kąty Wrocławskie** (0,78), do czego przyczyniła się: duża ilość miejsc w przedszkolach, duża ilość członków kół, klubów w domach kultury, świetlicach, duża ilość obiektów sportowych, mały odsetek ludności korzystającej z pomocy społecznej i bezrobotnych przypadających na ludność w wieku produkcyjnym. Trzecie w kolejności były **Oborniki Śląskie** (0,69) gdzie na wysoki wskaźnik złożył się

V. Wybrane aspekty warunków i jakości życia w miastach

wysoki poziom wyposażenia mieszkań w łazienkę, duża ilość zakładów opieki zdrowotnej, duża ilość miejsc w żłobkach, mały odsetek ludności korzystającej z pomocy społecznej i bezrobotnych przypadających na ludność w wieku produkcyjnym. Pozostałe miasta o wysokim wskaźniku Perkala to: Środa Śląska (0,68), Wrocław (0,65), Lubin (0,64), Siechnice (0,61), Karpacz (0,60), Brzeg Dolny (0,57), Milicz (0,56), Radków (0,54), Duszniki-Zdrój (0,43), Jaworzyna Śląska (0,39).

Typ 2. reprezentują miasta oferujące dobre warunki i jakość życia, w których wskaźnik był powyżej przeciętnej. Jest to grupa 36 miast, w tym 1 duże Legnica, 12 średnich – Jelenia Góra, Głogów, Świdnica, Bolesławiec, Oleśnica, Dzierżoniów, Zgorzelec, Kłodzko, Jawor, Polkowice, Lubań, Kamienna Góra i 23 małych. Najlepszy wynik w tej grupie osiągnął Wleń (0,33) na co złożyło się: duża liczba mieszkań przypadająca na 1 tys. mieszkańców, duża liczba miejsc w przedszkolach, duża ilość ćwiczących.

Do typu 3. należą miasta, w których poziom i jakość życia są poniżej przeciętnej dla miast województwa dolnośląskiego. Do tej grupy należy jedno duże miasto – Wałbrzych, 3 miasta średniej wielkości – Oława, Nowa Ruda i Świebodzice oraz 27 małych ośrodków.

Bardzo niski wskaźnik odnotowało 11 miast, zaliczonych do typu 4. o najłabszych warunkach i jakości życia. W tej grupie nie znalazło się żadne duże miasto, 1 średnie Bielawa, reszta to małe miasta. Najniższy wskaźnik odnotowano w **Piławie Górnej** (-0,75) na co złożyło się: mała liczba mieszkań na 1 tys. mieszkańców, mała ilość zakładów opieki zdrowotnej, brak miejsc w żłobkach, duży odsetek bezrobotnych przypadających na ludność w wieku produkcyjnym, duża przestępczość. Drugie miasto o niskim wskaźniku to **Głuszycza** (-0,66) gdzie o niskiej pozycji zdecydowało słabe wyposażenie mieszkań w łazienkę, brak miejsc w żłobkach, mała ilość osób ćwiczących w klubach sportowych, duży odsetek bezrobotnych przypadających na ludność w wieku produkcyjnym. Kolejny ośrodek o bardzo niskim wskaźniku to **Boguszów-Gorce** (-0,62) złożyło się na niego słabe wyposażenie mieszkań w infrastrukturę, mała ilość zakładów opieki zdrowotnej, brak miejsc w żłobkach, brak członków kół, klubów w domach kultury i świetlicach oraz imprez organizowanych przez domy kultury i świetlice. Pozostałe o niskim wskaźniku Perkala to: Pieszyce (-0,61), Chocianów (-0,59), Świerzawa (-0,52), Kowary (-0,49), Olszyna (-0,47), Bielawa (-0,44), Prusice (-0,42), Mirsk (-0,40).

VI. Podsumowanie

Prezentowana część raportu jest podsumowaniem badań przeprowadzonych w poprzednich częściach pod kątem kapitału demograficznego, lokalnych rynków pracy, kapitału społecznego, ekonomicznego, warunków i jakości życia oraz próbą oceny potencjału rozwojowego miast dolnośląskich.

Poniżej zaprezentowano najważniejsze rezultaty badawcze, jakie niesie ze sobą przeprowadzona analiza potencjału rozwojowego miast dolnośląskich wg stanu na 2009 rok (Tab. 17. Poziom rozwoju miast dolnośląskich). Efektem diagnozy jest typologia miast pod kątem potencjałów i barier rozwojowych.

VI.1. Poziom rozwoju miast dolnośląskich.

W niniejszej części wyodrębniono, przy zastosowaniu metody k-średnich, grupy miast o zróżnicowanym potencjale rozwojowym. Miasta w każdej grupie (w każdym skupieniu) były w możliwie największym stopniu do siebie podobne pod względem wybranych aspektów i jednocześnie maksymalnie różne od pozostałych grup. Ostatecznie, wyodrębniono 4 grupy miast.

Grupa I: jedno duże miasto - Wrocław, jeden średni – Polkowice oraz siedem małych: Kąty Wrocławskie, Szczawno-Zdrój, Międzybórz, Siechnice, Trzebnica, Oborniki Śląskie oraz Środa Śląska.

Grupa I. charakteryzuje się najkorzystniejszą sytuacją pod względem analizowanych, wybranych aspektów. Na wysoką pozycję tych miast wpłynęła relatywnie bardzo dobra sytuacja w zakresie warunków i jakości życia mieszkańców, relatywnie wysoki poziom rozwoju gospodarczego i kapitału demograficznego. Najslabiej wypadł w tej grupie poziom aktywności samorządów gminnych. Miasta: Kąty Wrocławskie, Wrocław, Szczawno Zdrój oraz Trzebnica, odnotowały najwyższą pozycję (przynajmniej w 5 spośród 6 badanych aspektów wykazały wysoki poziom). Najslabiej w omawianej grupie wypadły Oborniki Śląskie oraz Środa Śląska, które wykazały wysoki poziom w zakresie warunków i jakości życia, natomiast słabszy poziom w pozostałych aspektach.

Grupa II: jedno duże miasto Legnica, dziewięć średnich ośrodków: Bolesławiec, Jelenia Góra, Głogów, Lubin, Świdnica, Zgorzelec, Kłodzko, Dzierżoniów, Jawor oraz dwadzieścia małych: Karpacz, Bogatynia, Duszniki-Zdrój, Twardogóra, Brzeg Dolny, Milicz, Strzelin, Świeradów-Zdrój, Żarów, Jaworzyna Śląska, Szklarska Poręba, Ząbkowice Śląskie, Złotoryja, Bardo, Kudowa-Zdrój, Lądek-Zdrój, Polanica-Zdrój, Radków, Wleń, Złoty Stok.

Grupa II. charakteryzuje się niekorzystną sytuacją w zakresie kapitału demograficznego, relatywnie wysokim poziomem aktywności społecznej i obywatelskiej oraz dobrymi warunkami i jakością życia.

W omawianej grupie najlepiej wypadł Karpacz, który wykazał wysoki poziom rozwoju gospodarczego, warunków i jakości życia oraz wysoką aktywność obywatelską. Karpacz nie został zakwalifikowany do I. grupy miast ze względu na słaby kapitał demograficzny, który jest cechą charakterystyczną dla II. grupy miast.

VI. Podsumowanie

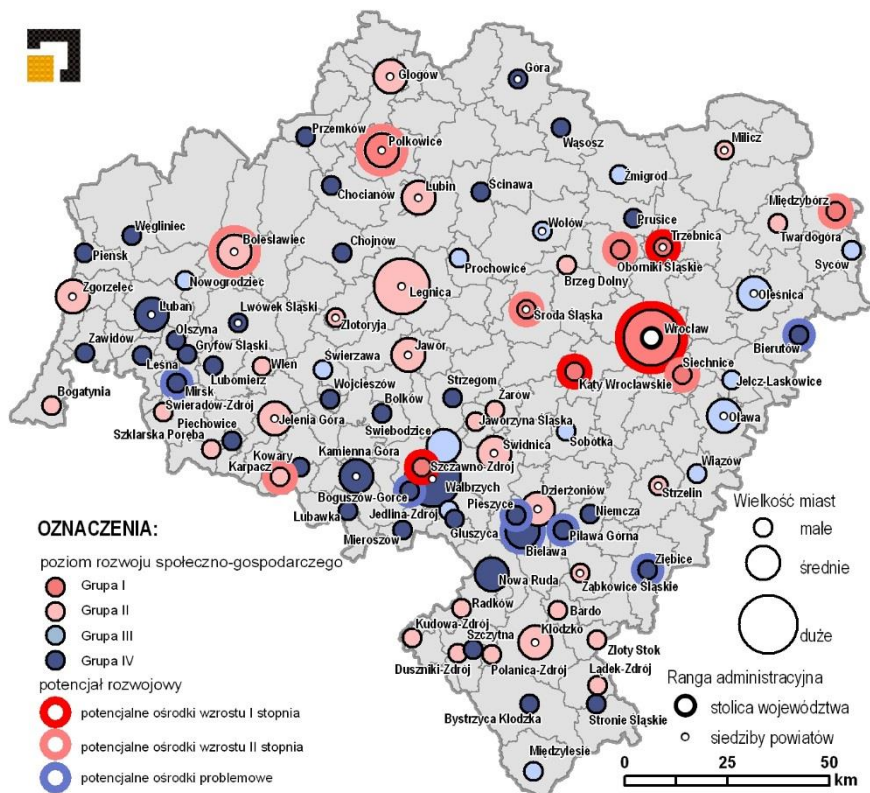
Grupa III: trzy miasta średniej wielkości: Oleśnica, Oława i Świebodzice oraz jedenaście małych: Prochowice, Żmigród, Jelcz-Laskowice, Syców, Jedlina-Zdrój, Nowogrodziec, Wiązów, Wołów, Sobótka, Świerzawa, Międzylesie.

Grupa III charakteryzuje się relatywnie korzystnym kapitałem demograficznym i jednocześnie słabym poziomem w zakresie pozostałych, badanych aspektów. Międzylesie jest przykładem miasta zaliczonego do tej grupy, w którym występuje skrajnie zróżnicowana sytuacja: najwyższy poziom kapitału demograficznego, najniższy poziom czterech, spośród pozostałych pięciu, aspektów.

Grupa IV: jedno duże miasto – Wałbrzych, cztery miasta średnie: Kamienna Góra, Lubań, Nowa Ruda, Bielawa oraz trzydzieści trzy małe: Chocianów, Lubomierz, Pieńsk, Zawidów, Chojnów, Gryfów Śląski, Leśna, Lubawka, Piechowice, Prusice, Przemków, Stronie Śląskie, Strzegom, Węgliniec, Góra, Lwówek Śląski, Mieroszów, Niemcza, Ścinawa, Wąsosz, Bolków, Bystrzyca Kłodzka, Głuszyca, Kowary, Olszyna, Szczytna, Wojcieszów, Bierutów, Pieszyce, Piława Górna, Ziębice, Mirsk, Boguszów-Gorce.

Grupa IV, o najniższym poziomie rozwoju, jest najliczniejsza (38 miast). Większość badanych aspektów cechowała się bardzo niskim poziomem. Najniższym poziomem rozwoju charakteryzowały się miasta: Boguszów Gorce, Bielawa, Piława Górna, Mirsk, Bierutów, Ziębice i Pieszyce, które odnotowały co najmniej 4 najniższe poziomy spośród 6 badanych.

Rys.VI.1. Grupy miast dolnośląskich pod względem poziomu potencjału rozwojowego.

VI. Podsumowanie

Tab. 17. Poziom rozwoju miast dolnośląskich (Oznaczenia poziomu potencjałów: 1 – wysoki, 2 – umiarkowanie wysoki, 3 – umiarkowanie niski, 4 – niski)

Nazwa	Kapitał demograficzny	Potencjał lokalnych rynków pracy	Poziom aktywności społecznej i obywatelskiej	Poziom aktywności samorządów	Warunki i jakości życia	Poziom rozwoju gospodarczego
Kąty Wrocławskie	1	1	3	1	1	1
Wrocław	2	2	2	1	1	1
Szczawno-Zdrój	2	2	2	2	2	1
Międzybórz	1	1	2	4	1	3
Polkowice	3	1	2	3	2	1
Siechnice	1	2	3	3	1	2
Trzebnica	2	2	2	2	2	2
Oborniki Śląskie	2	3	2	3	1	2
Środa Śląska	3	2	2	3	1	2
Karpacz	4	2	1	3	1	1
Bolesławiec	4	2	2	1	2	2
Bogatynia	3	4	2	1	2	2
Duszniki-Zdrój	4	3	2	1	1	3
Jelenia Góra	4	2	2	2	2	2
Twardogóra	3	2	3	1	2	3
Brzeg Dolny	4	2	2	3	1	3
Głogów	3	2	2	3	3	2
Lubin	4	2	2	4	1	2
Milicz	3	2	2	4	1	3
Strzelin	4	2	2	3	2	2
Świdnica	4	2	2	3	2	2
Świeradów-Zdrój	4	3	2	1	3	2
Zgorzelec	4	2	2	3	2	2
Żarów	3	2	2	4	2	2
Jaworzyna Śląska	4	2	2	4	1	3
Kłodzko	4	2	2	4	2	2
Legnica	4	2	3	3	2	2
Szklarska Poręba	4	4	2	2	2	2
Ząbkowice Śląskie	4	2	2	4	2	2
Złotoryja	3	3	2	4	2	2
Bardo	4	3	2	2	3	3
Dzierżoniów	4	2	3	3	3	2
Jawor	3	3	2	4	2	3
Kudowa-Zdrój	4	3	2	2	3	3
Lądek-Zdrój	4	4	2	2	2	3
Polanica-Zdrój	4	4	2	3	2	2
Radków	4	4	4	2	1	3
Wleń	4	4	3	2	1	4
Złoty Stok	4	3	2	4	2	3

VI. Podsumowanie

Nazwa	Kapitał demograficzny	Potencjał lokalnych rynków pracy	Poziom aktywności społecznej i obywatelskiej	Poziom aktywności samorządów	Warunki i jakości życia	Poziom rozwoju gospodarczego
Prochowice	1	3	2	3	3	3
Żmigród	1	3	3	2	3	3
Jelcz-Laskowice	1	2	3	4	3	3
Oleśnica	2	3	3	3	2	3
Oława	2	2	3	4	3	2
Syców	1	3	2	4	3	3
Jedlina-Zdrój	2	3	4	2	3	3
Nowogrodzic	1	3	4	2	3	4
Wiązów	2	3	3	3	3	3
Wołów	2	4	2	4	2	3
Sobótka	2	3	2	4	4	3
Świebodzice	2	3	4	4	3	3
Świerzawa	2	4	3	2	4	4
Międzylesie	1	4	4	4	3	4
Chocianów	3	3	2	3	4	3
Kamienna Góra	4	3	2	3	3	3
Lubomierz	3	4	2	4	2	3
Pieńsk	3	3	3	2	3	4
Zawidów	3	3	3	2	3	4
Chojnów	4	3	2	4	3	3
Gryfów Śląski	4	3	2	4	2	4
Leśna	4	3	2	4	3	3
Lubań	4	3	3	4	3	2
Lubawka	4	3	2	4	3	3
Piechowice	4	3	2	4	3	3
Prusice	4	3	2	3	4	3
Przemków	3	3	3	3	3	4
Stronie Śląskie	4	4	2	3	2	4
Strzegom	4	3	3	4	2	3
Wałbrzych	4	2	3	4	3	3
Węgliniec	4	4	3	3	2	3
Góra	3	4	2	4	4	3
Lwówek Śląski	4	4	3	4	2	3
Mieroszów	4	3	4	3	3	3
Niemcza	4	3	3	3	3	4
Nowa Ruda	4	3	4	3	3	3
Ścinawa	3	4	3	3	3	4
Wąsosz	3	4	3	4	2	4
Bolków	4	4	3	4	3	3
Bystrzyca Kłodzka	4	4	2	4	4	3
Głuszycza	4	3	3	3	4	4

VI. Podsumowanie

Nazwa	Kapitał demograficzny	Potencjał lokalnych rynków pracy	Poziom aktywności społecznej i obywatelskiej	Poziom aktywności samorządów	Warunki i jakości życia	Poziom rozwoju gospodarczego
Kowary	4	3	3	4	4	3
Olszyna	3	4	4	2	4	4
Szczytna	4	3	4	3	3	4
Wojcieszów	4	4	3	2	4	4
Bierutów	3	3	4	4	4	4
Pieszycy	4	3	3	4	4	4
Piława Górna	3	3	4	4	4	4
Ziębice	4	3	3	4	4	4
Bielawa	4	3	4	4	4	4
Mirsk - miasto	4	4	4	3	4	4
Boguszów-Gorce	4	4	4	4	4	4

Źródło: opracowanie własne.

VI.2. Wnioski.

Na podstawie poziomów rozwoju dolnośląskich miast w zakresie badanych sześciu aspektów (Tab. 17) wyodrębnione zostały cztery grupy miast o odmiennych potencjałach. Pierwsza grupa charakteryzuje się wysokim potencjałem rozwoju, druga i trzecia umiarkowanym a czwarta raczej niskim.

Na podstawie wykonanej analizy zaobserwować można współwystępowanie wysokiego poziomu warunków i jakości życia z wysokim poziomem rozwoju gospodarczego oraz korzystną sytuacją na lokalnych rynkach pracy (obserwowane w szczególności w grupie pierwszej). Natomiast nie obserwuje się wprost zależności poziomu i warunków życia od poziomu kapitału demograficznego, aktywności społecznej i obywatelskiej oraz aktywności samorządów.

Wysokim poziomem rozwoju cechowały się miasta położone we Wrocławskim Obszarze Metropolitalnym i w aglomeracji legnicko-głogowskiej. Są to miasta największe, o ponadlokalnej randze administracyjnej. Wyjątek stanowi Wałbrzych, duże miasto na prawach powiatu oraz Lubań i Kamienna Góra, które są ośrodkami powiatowymi. Wysoki i umiarkowanie wysoki poziom rozwoju zanotowały również ośrodki małe pełniące specyficzną funkcję, np. turystyczną i uzdrowską (Szczawno-Zdrój, Kudowa-Zdrój, Dusznik-Zdrój, Polanica-Zdrój, Świeradów-Zdrój, Lądek-Zdrój, Szklarska Poręba, Karpacz) oraz usługową i przemysłową (Kąty Wrocławskie, Międzybórz, Twardogóra, Trzebnica, Oborniki Śląskie, Środa Śląska, Siechnice).

Miasta, których poziom rozwoju oceniony został najniżej, zlokalizowane są głównie w peryferyjnych, południowych częściach województwa. Są wśród nich miasta duże i średniej wielkości, między innymi: Wałbrzych, Bielawa, Lubań, Kamienna Góra, Nowa Ruda oraz małe, nie posiadające wyraźnej specjalizacji (Boguszów Gorce, Bielawa, Piława Górna, Mirsk, Bierutów, Ziębice i Pieszycy). Są to ośrodki zagrożone marginalizacją.

VI. Podsumowanie

Poniżej dokonano identyfikacji jednostek pod kątem badanych potencjałów rozwojowych (Rys.VI.1.).

Tab. 18. Najwyżej ocenione miasta oraz ich najważniejsze mocne strony - Potencjalne ośrodki wzrostu stopnia I.

Najkorzystniejsze wyniki, świadczące o wysokim potencjale ośrodka, uzyskano w przypadku miast:

Kąty Wrocławskie, Wrocław, Szczawno Zdrój oraz **Trzebnica**.

Są to potencjalne ośrodki wzrostu I stopnia, w zakresie rozwoju potencjału społeczno-gospodarczego, które zostały najwyżej ocenione i zanotowały co najmniej umiarkowanie wysoki poziom rozwoju w pięciu spośród sześciu badanych aspektów. W miastach tych, w żadnym z badanych aspektów nie wystąpił najniższy poziom rozwoju. Relatywnie, na tle innych miast występowała tu najlepsza sytuacja w zakresie:

- warunków i jakości życia mieszkańców,
- kapitału demograficznego,
- poziomu rozwoju gospodarczego,
- aktywności społecznej i obywatelskiej oraz aktywności samorządów gminnych.

Tab. 19. Potencjalne ośrodki wzrostu stopnia II.

Na uwagę zasługują również ośrodki nie spełniające kryterium określonego dla potencjalnych ośrodków wzrostu I stopnia (co najmniej umiarkowanie wysoki poziom rozwoju w pięciu spośród sześciu badanych aspektów oraz brak niskiego poziomu), a które znalazły się w I., korzystnie ocenianej, grupie. Należą do nich ośrodki: **Międzybórz, Polkowice, Siechnice, Oborniki Śląskie, Środa Śląska, Karpacz** oraz **Bolesławiec**. W miastach tych występował umiarkowanie niski i niski poziom rozwoju społeczno-gospodarczego. Zjawiskami ww. zakresu są:

- kapitał demograficzny,
- aktywności społecznej i obywatelskiej oraz aktywności samorządów gminnych,
- potencjał lokalnych rynków pracy.

Tab. 20. Najniżej ocenione miasta dolnośląskie - Potencjalne ośrodki problemowe.

Szczególnie niekorzystne wyniki, świadczące o wielu barierach rozwoju, uzyskano w przypadku miast: **Boguszów Gorce, Bielawa, Piława Górna, Mirsk, Bierutów, Ziębice i Pieszyce**.

Do najślabszych ośrodków o potencjalnych problemach w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego zaklasyfikowano miasta, w których wystąpiły co najmniej cztery spośród sześciu najbardziej niekorzystnych zjawisk w zakresie ocenianych potencjałów. W pozostałych dwóch żaden nie był wyższy niż umiarkowanie niski. Utrzymujące się problemy mogą stanowić barierę dla rozwoju społeczno-gospodarczego tych ośrodków. Do tych niekorzystnych aspektów należą m.in.:

- kapitał demograficzny,
- warunki i jakość życia mieszkańców,
- poziom rozwoju gospodarczego,
- aktywność społeczna i obywatelska oraz aktywność samorządów gminnych.

Określenie trwałych (możliwych do aktywowania) endogenicznych potencjałów rozwojowych miast oraz trwałych barier, wymagałoby cyklicznego monitorowania sytuacji w badanych ośrodkach w odstępach 2-5 letnich.